

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

KALVARIJOS VVG TERITORIJOS VIETOS PLĖTROS 2016–2023 M. STRATEGIJA

Kalvarija
2015 m.

TURINYS

I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI	4
1. Kalvarijos VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija	4
2. Kalvarijos VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė	6
3. VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG).....	37
4. VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka	41
II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?	42
5. VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys	42
6. VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis.....	43
7. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir ESBJRS.....	44
III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?.....	47
8. LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas.....	47
9. VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas	58
10. VPS įgyvendinimo veiksmų planas	64
11. VPS finansinis planas	74
12. VPS įgyvendinimo rodikliai	76
13. VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėseną	78
IV DALIS. PRIEDAI.....	82
1 priedas. Kalvarijos VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama 2011 m. statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus	82
2 priedas. Kalvarijos VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama 2014 m. statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus	84
3 priedas. VVG narių sąrašas.....	86
4 priedas. VVG tarybos narių sąrašas	87
5 priedas. Vietos gyventojų anketinės apklausos suvestinė.....	88
6 priedas. Susitikimų su vietos jaunimu apibendrinta medžiaga	97
7 priedas. Susitikimų su vietos gyventojais apibendrinta medžiaga.....	105
8 priedas. VPS rengimo akimirkos	119
9 priedas. Kalvarijos VVG teritorijoje veikiančios nevyriausybinės organizacijos	121
10 priedas. Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys apie VVG teritorijos socialinę ekonominę situaciją	123
11 priedas. Užimti gyventojai pagal ekonominės veiklos rūšis.....	134
12 priedas. Atsinaujinančius energijos šaltinius naudojančys subjektai Kalvarijos VVG teritorijoje	135

13 priedas. Marijampolės teritorinės darbo biržos duomenys (2015-05-18 raštas Nr. Sd-623).....	136
14 priedas. VšĮ „Ekoagros“ duomenys (2015-07-07 raštas Nr. K-153).....	138
15 priedas. VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“ duomenys (2014-11-12 raštas Nr. 1S-7551).....	139
16 priedas. Kalvarijos vaikų lopšelio-darželio „Žilvitis“ duomenys (2015-01-26 raštas Nr. IS-(1.15)).....	142
17 priedas. Kalvarijos savivaldybės kultūros centro duomenys (2015-05-29 raštas Nr. I-45)	143
18 priedas. VVG įstatų kopija.....	145
19 priedas. VVG visuotinio narių susirinkimo, kurio metu pritarta VPS, protokolas.....	155
20 priedas. VVG visuotinio narių susirinkimo, kurio metu pritarta VPS, dalyvių sąrašas.....	157
21 priedas. Finansinės atskaitomybės dokumentai.....	158
22 priedas. VVG tarybos narių privačių interesų deklaracijų kopijos.....	168

1. Kalvarijos VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija

1.1. Informacija apie VVG

✓ **VVG steigimas ir veikla.** Kalvarijos vietos veiklos grupė (VVG) įsteigta 2006 m., po bendro sutarimo nutraukti Suvalkijos krašto vietos veiklos grupės, apėmusios Marijampolės, Kalvarijos, Kazlų Rūdos savivaldybių, Vilkaviškio ir Šakių rajonų teritoriją. 2006 m. rugpjūčio 8 d. visuotiniame narių susirinkime patvirtinti Kalvarijos VVG įstatai. VVG steigėjai: Valdas Aleknavičius, Gintas Baliulis, Angelė Bapkauskienė ir Marija Murauskienė. Susirinkime išrinkta 3 narių valdyba. 2006 m. rugpjūčio 28 d. įregistruota Kalvarijos VVG ir jos įstatai. 2006 m. spalio 2 d. išrinkti dar 5 valdybos nariai.

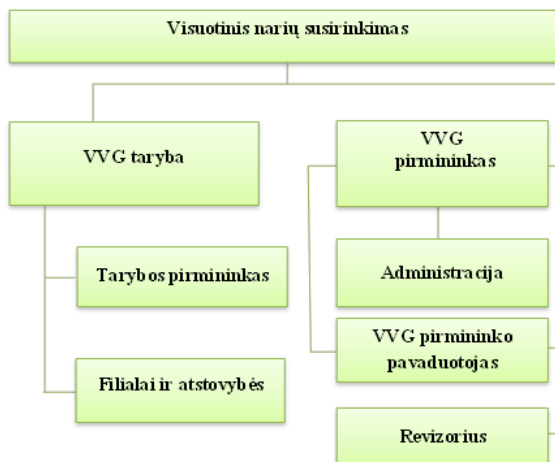
2015 m. liepos 9 d. vykusiam visuotiniame narių susirinkime patvirtinti naujos redakcijos Kalvarijos VVG įstatai, kurie Juridinių asmenų registre įregistruoti liepos 31 d.

VVG narių skaičius – 23 asmenys (žr. VPS 3 priedą). Pilietinei visuomenei atstovauja 82,6 proc. narių, vietos valdžiai – 4,4 proc. narių ir verslo sektoriui – 13,0 proc. narių.

2015 m. rugsėjo 10 d. visuotiniame narių susirinkime išrinkta 11 asmenų, atstovaujančių pilietinės visuomenės (45,5 proc. valdybos narių), verslo (27, 3 proc.) ir vietos valdžios sektoriams (27,3 proc.) Kalvarijos VVG taryba. Penki tarybos nariai yra jauni asmenys iki 40 m. amžiaus (žr. VPS 4 priedą).

Kalvarijos VVG buveinės adresas – Ugniagesių g.12-3, 69206 Kalvarija.

✓ **VVG valdymas.** Vietos veiklos grupės organai yra: 1) aukščiausias organas – Kalvarijos VVG visuotinis narių susirinkimas; 2) kolegialus valdymo organas – Kalvarijos VVG taryba; 3) vienasmenis valdymo organas – Kalvarijos VVG pirmininkas. VVG valdymo struktūros schema pateikta 1.1.1 paveiksle.

1.1.1 pav. Kalvarijos VVG valdymo struktūros schema

- Visuotinis narių susirinkimas nustato VVG tarybos narių skaičių ir renka tarybos narius, priima naujus VVG narius, renka VVG pirmininką, skiria ir atšaukia revizorių, tvirtina metinę finansinę atskaitomybę ir VVG pirmininko atskaitą bei turi kitas teises, kaip numatyta VVG įstatuose;

- VVG tarybą renka visuotinis narių susirinkimas. VVG taryba vykdo iš dalies ar visiškai Kalvarijos VVG lėšomis finansuojamų projektų atranką, priima sprendimus dėl kitų juridinių asmenų, atstovybių ar vietos veiklos grupės filialų steigimo ar dėl tapimo kitų juridinių asmenų dalyviu ir vykdo kitas jos kompetencijai priskirtas funkcijas;

- VVG pirmininkas organizuoja bei koordinuoja VVG veiklą, šaukia VVG eilinius visuotinius narių susirinkimus, valdybai pritarus, priima ir atleidžia darbuotojus bei atlieka kitas jo kompetencijai priskirtas funkcijas. Naujai išrinktas pirmininkas teikia susirinkimui pirmininko pavaduotojo kandidatūrą. Pirmininkui negalint vykdyti jam paskirtų pareigų ir funkcijų, jas vykdo Kalvarijos VVG pirmininko pavaduotojas.

	<p>✓ VVG administracija. Kalvarijos VVG administracijoje dirba 4 darbuotojai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekto vadovė Asta Ciparienė; 2. Projekto koordinatorė Simona Bražinskaitė; 3. Projekto koordinatorius Valdas Aleknavičius; 4. Finansininkė Loreta Šyvokienė.
1.2.	<p>VVG vertybės</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Iniciatyvumas</i> – VVG teikia pažangias idėjas bei organizuoja jų įgyvendinimą, skatina bendruomenes ir kitas organizacijas imtis veiklos, priimti kūrybiškus ir motyvuotus sprendimus bei siekti palankių rezultatų. • <i>Kompetencija</i> – 4 VVG nariai nuo 2003 m. dalyvavo Suvalkijos krašto VVG veikloje kaip valdybos nariai, 11 VVG narių nuo 2006 m. dalyvauja Kalvarijos VVG veikloje, todėl išmano VVG veiklos tikslus, VVG teritorijos plėtros galimybes, yra kompetentingi teikti pasiūlymus bei priimti tinkamus sprendimus. Dauguma jų yra dalyvavę VVG organizuotuose mokymuose ir įgiję įvairių kompetencijų bei įgūdžių, leidžiančių pilnavertiškai dalyvauti VVG veikloje. Visi VVG administracijos darbuotojai turi aukštąjį išsilavinimą, dauguma dirba nuo VVG įsteigimo, nuolat kelia savo kvalifikaciją dalyvaujant VVG organizuojamuose mokymuose. Kūrybiškas VVG narių tobulėjimas yra neatsiejamas nuo dalyvavimo VVG veikloje. • <i>Atsakomybė</i> – VVG yra atsakinga už tinkamą savo veiklos tikslų bei sričių numatymą, už teritorijos kryptingos ir planingos plėtros skatinimą, bendruomeninių bei kitų organizacijų aktyvinimą, reikšmingus, pamatuojamus ir svarius savo veiklos rezultatus. • <i>Sąžiningumas</i> – VVG nariai savo veikloje vadovaujasi sąžiningumo principu, sako tiesą, garbingai elgiasi kitų asmenų atžvilgiu, laikosi aukščiausių elgesio standartų, vengia situacijų, galinčių sukelti abejones. • <i>Pareigingumas</i> – vykdydami savo veiklą VVG nariai jaučia atsakomybę už savo veiksmus, kruopščiai ir tiksliai atlieka savo pareigas. • <i>Bendradarbiavimas</i> – VVG nariai yra aktyvūs, lankstūs, komunikabilūs, draugiški, todėl vykdydami veiklą sėkmingai ir efektyviai bendradarbiauja tarpusavyje, su bendruomeninėmis organizacijomis bei kitomis NVO. VVG puoselėja bendradarbiavimo ryšius su kitomis Lietuvos ir užsienio VVG, naudojasi partnerių gerąja patirtimi ir perteikia savo patyrimą. <p>Šiomis vertybėmis VVG įsipareigoja vadovautis vykdydama savo veiklą.</p>
1.3.	<p>VVG teritorijos vizija iki 2023 m.</p> <p>Kalvarijos VVG teritorija - tai ekonomiškai stiprus, kuriantis perspektyvią aplinką jauniems žmonėms Suvalkijos kraštas, kuriame gyvena bendruomeniški, iniciatyvūs, verslūs ir laimingi žmonės. Čia kuriami ir plėtojami novatoriški verslai, pagrindinėms paslaugoms teikti pritaikyta viešoji infrastruktūra, gebama prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų ir kurti pridėtinę vertę vietovėje, tausiai naudojant vietos išteklius bei gerinant vietos žmonių gyvenimo kokybę.</p>
1.4.	<p>VVG misija</p> <p>Kalvarijos VVG, telkdama visus kaimo plėtros dalyvius, vadovaudamasi principu „iš apačios į viršų“, bendromis pastangomis siekia įgyvendinti integruotą požiūrį į kaimo plėtrą, gerinti gyvenimo sąlygas ir kokybę kaime.</p>

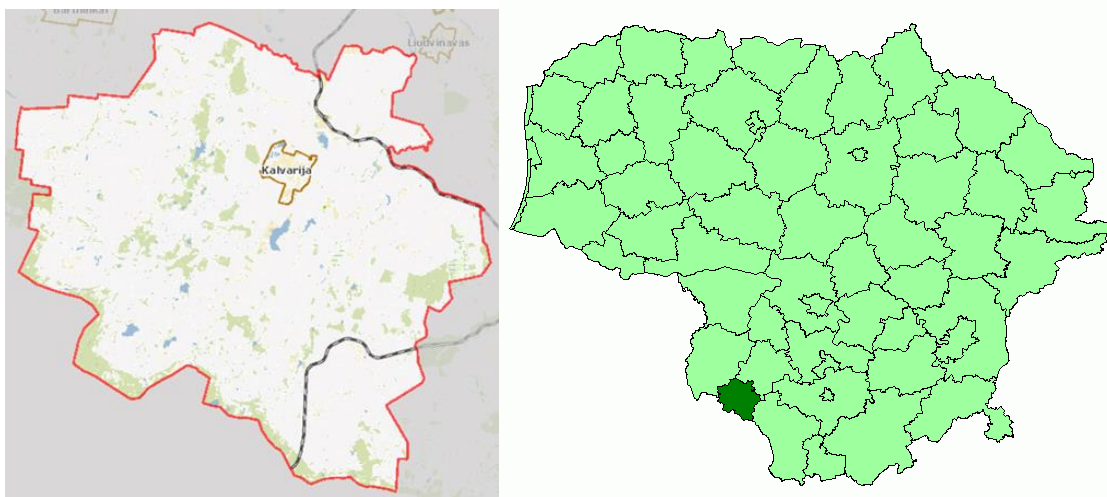
2. Kalvarijos VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė

2.1. Pagrindiniai VVG teritorijos duomenys, teritorijos išskirtinumas ir identitetas

2.1.1. Pagrindiniai statistiniai VVG teritorijos duomenys

Kalvarijos VVG teritorija yra pietvakarinėje Lietuvos dalyje, Lietuvos ir Lenkijos pasienyje. Pietuose ji ribojasi su Lenkijos Respublika, vakaruose – su Vilkaviškio rajono savivaldybe, šiaurėje – su Marijampolės savivaldybe, rytuose – su Lazdijų rajono savivaldybe.

Kalvarijos VVG teritorija sutampa su Kalvarijos savivaldybės teritorija, tik savivaldybės centras – Kalvarijos miestas – į VVG teritoriją neįeina. Kalvarijos savivaldybė yra viena iš penkių Marijampolės apskrities savivaldybių. Kalvarijos VVG teritorijos plotas – 434,65 km² (R1-1)¹. Tiek pagal plotą, tiek pagal gyventojų skaičių Kalvarijos savivaldybė yra mažiausia Marijampolės apskrityje. Kalvarijos savivaldybė užima 9,9 proc. Marijampolės apskrities ir 0,7 proc. Lietuvos teritorijos¹.

2.1.1 pav. Kalvarijos VVG teritorija²

Kalvarijos VVG teritorija apima 4 seniūnijas: Akmenynų, Kalvarijos (išskyrus Kalvarijos miestą), Liubavo, Sangrūdų.

Akmenynų seniūnija yra 12 km į vakarus nuo Kalvarijos savivaldybės centro – Kalvarijos miesto, 7 km į šiaurės rytus nuo Liubavo. Seniūnijos centras – Akmenynų kaimas. Seniūnijoje yra 20 kaimų ir 74 viensėdžiai (R1-2). Iš jų didžiausi Akmenynai (271 gyventojas), Aistiškiai (206), Girkantai (71). 2009 m. įkurtos 2 seniūnaitijos – Aistiškių ir Akmenynų.

Kalvarijos seniūnija yra didžiausia Kalvarijos savivaldybėje. Jos teritorijoje yra 89 kaimai ir 170 viensėdžių (R1-3). Daugiausia gyventojų yra: Jungėnuose (929), Jusevičiuose (421), Mikalaukoje (312), Sūsninkuose (275), Brukuose (269), Santakoje (255), Tarprubežiuose (220), Jonuose (181), Trakėnuose (163), Trakiškiuose (161)³. Trylikoje seniūnijos kaimų nėra gyventojų.

Seniūnijoje įkurtos 6 seniūnaitijos: Jungėnų, Jusevičių, Mindaugų, Tarprubežių, Trakėnų, Kalvarijos. Pastaroji seniūnaitija į VVG teritoriją neįeina.

Liubavo seniūnijos centras – Liubavas yra netoli Šešupės, labai kalvotoje, vis žemėjančioje Šešupės slėnio link vietoje, apie 14 km į pietvakarius nutolęs nuo Kalvarijos, tik 1,5 km atstumu

¹ Apskaičiuota remiantis Lietuvos Respublikos žemės fondo 2015 m. duomenimis, pateikiamais interneto svetainėje www.zis.lt.

² Kalvarijos miestas į VVG teritoriją neįeina. Duomenų šaltiniai: www.regia.lt, https://lt.wikipedia.org/wiki/Kalvarijos_savivaldyb%C4%97#/media/File:Kalvarija_mun_location.png

³ Kalvarijos savivaldybės administracijos 2015 m. duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

nuo Lenkijos. Seniūnijoje yra 32 kaimai ir 122 viensėdžiai (R1-4). Seniūnijoje įkurtos 3 seniūnaitijos: Liubavo, Pagraužių, Salaperaugio.

Sangrūdės seniūnijoje yra 34 kaimai ir gyvenvietės bei 181 viensėdis (R1-5). Didesni iš jų – seniūnijos centras Sangrūda (417 gyventojų), Mockai (apie 300 gyventojų), Senosios Radiškės (apie 300 gyventojų). Seniūnijoje įkurtos 3 seniūnaitijos: Mockų, Radiškės, Sangrūdės.

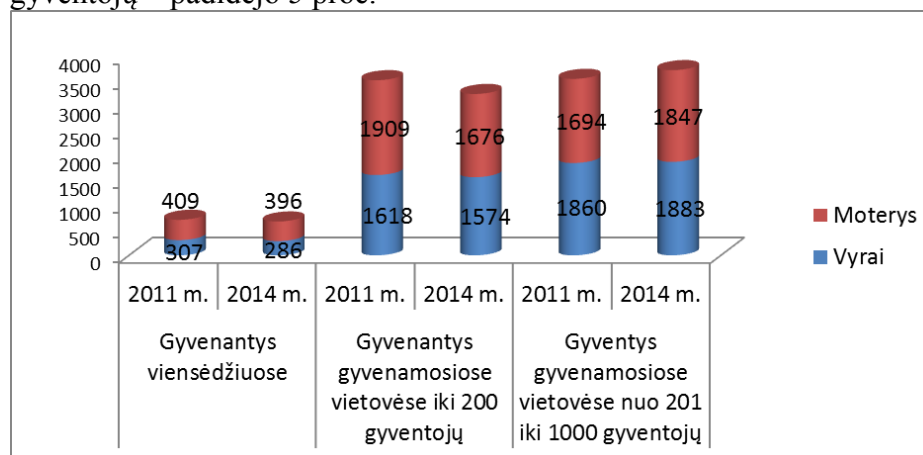
Gyventojų tankis Kalvarijos savivaldybėje 2014 m. duomenimis – 26,4 gyv./km² (R1-6) (įskaitant Kalvarijos miestą), o tai yra 8 gyventojais mažiau nei gyventojų tankis apskrityje ir 19 gyventojų mažiau nei šalyje (žr. 2.1.1 lentelę).

2.1.1 lentelė. Gyventojų tankis

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Kalvarijos sav.	27,4	27,0	26,7	26,4
Marijampolės apskritis	36,3	35,7	35,1	34,5
Lietuvos Respublika	46,7	46,0	45,5	45,1

Šaltinis. Lietuvos Statistikos departamentas

2014 m. pradžioje Kalvarijos VVG teritorijoje gyveno 7662 gyventojai (2011 m. – 7797 gyventojai) (R1-7). Viensėdžiuose gyveno 12,3 proc. visų VVG teritorijos gyventojų (2011 m. – 9,2 proc.), gyvenamosiose vietovėse iki 200 gyventojų – 31,1 proc. (2011 m. – 45,2 proc.), gyvenamosiose vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų – 56,6 proc. (2011 m. – 45,6 proc.) (žr. 2.1.2 pav.) (R1-8)⁴. 2011–2014 m. laikotarpiu gyvenančių viensėdžiuose sumažėjo 4,7 proc., gyvenamosiose vietovėse iki 200 gyventojų – sumažėjo net 7,9 proc., o gyvenamosiose vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų – padidėjo 5 proc.

2.1.2 pav. Kalvarijos VVG teritorijos gyventojai pagal gyvenamąsias vietas

Vyrų ir moterų santykis labiausiai subalansuotas gyvenamosiose vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų (2014 m. atitinkamai 50,5 proc. ir 49,5 proc. (R1-9)), o šis santykis mažiausiai palankus gyvenančių viensėdžiuose (2014 m. atitinkamai 41,9 proc. ir 58,1 proc. (R1-10)).

Akmenynų seniūnija lyginant su kitomis Kalvarijos VVG seniūnijomis, išsiskiria labai smulkiais gyvenvietėmis. Tokia dispersinė (išsklaidyta) seniūnijos teritorijos apgyvendinimo struktūra komplikuoja daugelio paslaugų teikimą vietos gyventojams.

2.1.2. VVG teritorijos išskirtinumas ir identitetas

Išskirtinumas. Kalvarijos VVG teritorija – pasienio su Lenkija regionas (R1-11). Patys kalvarijiečiai savo teritoriją apibūdina, jog tai „vartai į Europą“.

Kalvarijos VVG teritorija sutampa su Kalvarijos savivaldybės teritorija (neįskaitant Kalvarijos miesto), kuri kaip vienas, geografiniu požiūriu, vientisas administracinis vienetas gyvuoja nuo

⁴ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

2000 m., kuomet buvo įvykdyta atkurtos Nepriklausomos Lietuvos Respublikos administracinė teritorinė reforma.

VVG teritorijai būdinga reljefo ir kraštovaizdžio įvairovė. Jei šiaurinėje dalyje plyti lygumos, tai pietinėje dalyje reljefas kalvotas, gerokai nustebinantis čia apsilankančius, nes tradiciškai Suvalkija įsivaizduojama kaip lygumų kraštas.

Kalvarijos VVG teritorija vertinant šalies mastu yra periferinis regionas, nutolęs nuo ekonomikos ir kultūros centrų (neskaitant Marijampolės regiono centro). Pramonė išvystyta silpnai, vyrauja smulkios ir vidutinės įmonės.

Kalvarijos savivaldybė, taigi ir Kalvarijos VVG teritorija, pasižymi itin aukštu nedarbo lygiu. 2011–2014 m. savivaldybėje nedarbo lygis buvo žymiai aukštesnis nei Marijampolės apskrityje ar šalyje (žr. 2.4 potemę).

Nors krašte žemės nėra labai derlingos, tačiau nuo seno žmonės čia ūkininkauja, dirba žemę. Žemės ūkio naudmenos užima net 73 proc. visos Kalvarijos VVG teritorijos.

Nuo senovės iki šių dienų Kalvarijos kraštą garsina iš čia kilę žmonės: Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, Lietuvos diplomatijos pradininkas, istorikas P. Klimas; rašytojas J. Vilkutaitis – Keturakis; Lietuvos agronomijos pradininkas, pirmasis Lietuvos žemės ūkio akademijos rektorius J. Kriščiūnas; tarpukario Lietuvos žemės ūkio ir valstybės turtų ministras J. P. Aleksa; meno rėmėjas M. Žilinskas; pulkininkas A. Malijonis. Garsiajame laive „Titanikas“ nuskendęs kunigas Juozas Montvila yra dirbęs Liubave. Ir tai dar ne visi nusipelnę kraštiečiai, kuriais didžiuojamasi.

Identitetas. Kalvarijos VVG 2014 m. pabaigoje surengta vietos gyventojų apklausa (žr. 2.2 potemę) atskleidė, jog absoliuti dauguma (71,4 proc.) vietos gyventojų didžiuojasi savo gyvenamąja vietove (R1-12). Didžiausia apklaustų gyventojų dalis (25,7 proc.) didžiuojasi gamta ir kraštovaizdžiu, kas penktas-šeštas respondentas (18,0 proc.) - čia gyvenančiais žmonėmis (žr. VPS 5 priedo 1 ir 2 punktus). Geografinė padėtimi didžiuojasi 13,6 proc. apklaustų gyventojų. Krašto istorija didžiuojasi 9,4 proc. respondentų, o 9,2 proc. nurodė besididžiuojantys bendruomeniniu gyvenimu ir NVO veiklos rezultatais.

Apklausos dalyviai įvertino tapatumo su savo gyvenamąja vietove vieną iš elementų „Gyventojų nuostata būti savo gyvenamosios vietovės šeimininku/didžiavimasis savo gyvenamąja vietove“. Respondentų nuomone, šio elemento būklė tik vidutinė, tačiau pastebimos gerėjimo tendencijos. Kito elemento „Gyventojų tarpusavio bendravimo kultūra ir kaimynystės santykiai“ būklė taip pat buvo įvertintina tik vidutiniškai ir ji, gyventojų nuomone, nežymiai gerėja.

Tokie apklausos rezultatai rodo, jog vietovės identitetas daugumos vietos gyventojų nėra aiškiai suvokiamas ir išreikštas. Daugiausia vietos gyventojai savo kraštą tapatina su gamta ir kraštovaizdžiu. Susitikimuose, surengtuose VPS rengimo metu, vietos gyventojai savo kraštą apibūdino šiais žodžiais: gamta, tėviškė, namai, šeima, vienkiemiai, kaimynai, žemės ūkis, keliai, pastatai, įstaigos, aplinka, senstantis kraštas.

2.2. Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų poreikių analizė

Gyventojų poreikių tyrimo tikslas: sužinoti vietos gyventojų požiūrį į gyvenamosios vietos situaciją, nuostatas dėl vietovės ateities ir pasiryžimą imtis pokių.

Vietos gyventojų poreikiai buvo tiriami naudojant keletą metodų: 1) dokumentų turinio analizė; 2) anketinė apklausa; 3) fokus grupių interviu; 4) „koučingo ratas“; 5) vieši susirinkimai ir aktyvūs svarstymai.

1. Dokumentų turinio analizė. Aiškesnį gyventojų poreikių vaizdą padėjo susidaryti anksčiau atliktos studijos „Bendruomeninio verslo plėtros perspektyvos Kalvarijos savivaldybės teritorijoje“ (2012 m.) duomenys, taip pat išanalizuotas turinys vietos projektų, kuriuos, finansuotus iš vietos plėtros 2007-2013 m. strategijos, įgyvendino vietos bendruomenės ir kitos NVO.

2. Anketinė apklausa. 2014 m. pabaigoje (lapkričio – gruodžio mėn.) buvo atlikta anketinė vietos gyventojų apklausa. Išplatintos 285 anketos, jas užpildė 260 VVG teritorijos gyventojų.

Apklausti skirtingos lyties, įvairių amžiaus grupių, skirtingą išsilavinimą, užsiėmimą ir socialinį statusą turintys respondentai.

Anketa sudaryta iš 38 klausimų (žr. VPS 5 priedą). Gyventojų *požiūriui į esamą situaciją* atskleisti skirti 1, 2, 3, 5 ir 6 anketos klausimai, taip pat 13-19 klausimų viena iš dalių – būklės vertinimas.

Gyventojų *nuostatas dėl ateities* atskleidžia anketos 4, 9, 10, 11, 12, klausimai, taip pat 13-19 klausimų viena iš dalių – tendencijų vertinimas. Nuostatos dėl ateities apima keletą aspektų: gyventojų nuomonę apie tikėtinus pasikeitimus įvairiose gyvenimo srityse (pvz., paslaugos gyventojams, vietos gyventojų gebėjimai ir pan.); gyventojų požiūrį į NVO veiklos galimybes; gyventojų asmenišką pasiryžimą imtis verslo.

Gyventojų nuostatas dėl *viešojo finansavimo panaudojimo prioritetų* naujuoju, 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu atskleidžia anketos 7 ir 8 klausimai.

Respondentų *socialinį portretą* atskleidžia anketos 20-29 klausimai.

Anketos 13-19 klausimai sudaryti naudojantis vienu iš LEADER programos tyrimo metodų – *teritorinio kapitalo komponentų analize*. Teritorinio kapitalo komponentų bei atskirų jų elementų vertinimai pasitarnavo ne tik vertinant vietovės situaciją. Vietos gyventojai, vertindami atskirus teritorinio kapitalo komponentus bei jų sudedamąsias dalis – elementus, vėliau įtraukė į svarstymus dėl vietovės ateities.

3. Fokus grupių interviu metodas naudotas tiriant jaunimo poreikius ir ateities lūkesčius. Iš viso buvo suorganizuoti 3 fokus grupių interviu skirtingose VVG teritorijos vietose: Aistiškiuose (2014 m. gruodžio 9 d.), Kalvarijoje (2014 m. gruodžio 10 d.) ir Sangrūdoje (2015 m. sausio 14 d.). Susitikimuose dalyvavo 44 jaunimo iki 29 m. atstovai. Apibendrinta medžiaga pateikiama VPS 6 priede.

4. „Koučingo ratas“. Metodas, taikytas susitikimuose su vietos jaunimu. Jaunuoliai turėjo išskirti 4 pagrindines gyvenimo sritis, pažymėti balais dabartinę jų būklę, nurodyti, keliais balais būklę galima pagerinti per keletą metų ir įvardinti, kokiomis, jų nuomone, priemonėmis tai galima padaryti (žr. VPS 6 priedą).

5. Vieši susirinkimai ir aktyvūs svarstymai. Visi norintys vietos gyventojai buvo kviečiami atvykti į susitikimus dėl VPS rengimo. Šie susitikimai buvo organizuojami partnerystės principu: vietos veiklos grupei organizuojant susitikimus talkino Kalvarijos savivaldybės viešosios bibliotekos darbuotojai, seniūnai. 2014 m. birželio 10, 12, 13, 17 ir 18 dienomis įvyko 17 informacinio pobūdžio renginių įvairiose VVG teritorijos vietose. Juose iš viso dalyvavo 234 asmenys. Renginiuose gyventojai buvo supažindinti su naujo laikotarpio galimybėmis ir pakviesti aktyviai dalyvauti svarstymuose dėl VPS turinio vėlesniuose renginiuose.

Kiti renginiai buvo skirti aktyvioms diskusijoms duotomis temomis:

1 tema – vietos išteklių analizė. Įvyko 5 renginiai skirtingose VVG teritorijos vietose, kad vietos gyventojams būtų patogiu atvykti ir daugiau jų galėtų dalyvauti diskusijose: 2014 m. lapkričio 26 d. – Liubave ir Aistiškiuose; lapkričio 27 d. – Sangrūdoje ir Jungėnuose; gruodžio 3 d. – Kalvarijoje. Pagal duotą struktūrą kiekvienas renginio dalyvis turėjo įvardinti jam žinomus teritorijos išteklius, toliau buvo diskutuojama apie turimą teritorijos turtą. Renginiuose dalyvavo 110 asmenų⁵.

2 tema – pagalbos socialiai pažeidžiamoms grupėms organizavimas. Įvyko 4 renginiai: 2015 m. sausio 7 d. – Liubave ir Aistiškiuose; sausio 8 d. – Sangrūdoje ir Kalvarijoje. Kiekvienam renginio dalyviui buvo pateiktas tikslinių grupių sąrašas ir reikėjo įvertinti, kiek kiekvienai iš grupių reikalinga pagalba. Kiekvienas galėjo pasiūlyti naują tikslinę grupę, jeigu manė, jog duotas sąrašas nėra išsamus. Vėliau vyko bendra diskusija ir kiekvienas pateikė argumentus, kodėl skyrė vieną ar kitą vertinimą. Taip pat buvo prašoma išrinkti vieną svarbiausią grupę ir trumpai aprašyti paramos šiai grupei priemonės bei formas. Bendras renginių dalyvių skaičius – 62. Apibendrinta susitikimų medžiaga pateikiama VPS 7 priede.

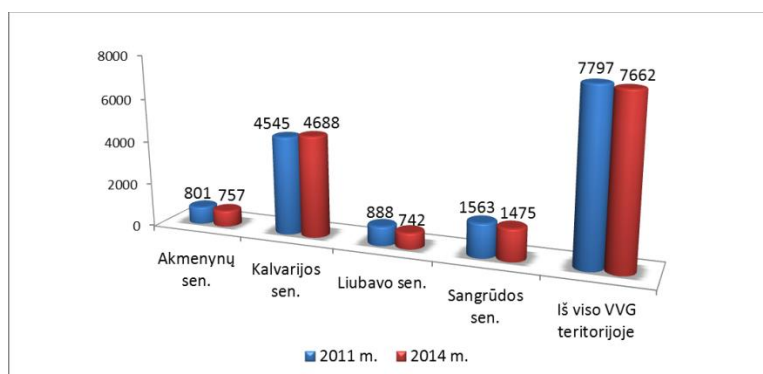
⁵ Susitikimų, skirtų vietovės išteklių analizei, dalyvių sąrašai ir raštu pateikta medžiaga saugoma VVG būstinėje.

3 tema – vietovės privalumai, trūkumai ir pageidaujami pokyčiai iki 2023 m. Įvyko 4 renginiai: 2015 m. vasario 4 d. – Liubave ir Aistiškiuose; vasario 5 d. – Sangrūdoje ir Kalvarijoje. Kiekvieno renginio dalyvio duotoje formoje buvo prašoma užrašyti gyvenamosios vietovės privalumus, trūkumus bei pageidaujamus pasikeitimus per keletą metų. Vėliau vyko diskusijos. Susitikimuose iš viso dalyvavo 80 asmenų. Apibendrintą susitikimų medžiagą galima rasti VPS 7 priede. Medžiaga buvo panaudota atliekant teritorijos stiprybių ir silpnybių analizę, formuluojant VVG teritorijos viziją bei numatant prioritetus ir priemones.

VVG pavyko sukviesti įvairių sektorių atstovus: bendruomenių ir kitų NVO narius, seniūnus bei seniūnijų specialistus, bibliotekos, kultūros centro darbuotojus, mokyklų vadovus bei mokytojus ir kitus, kurie neabejingi krašto ateičiai. Vietos gyventojai, dalyvavę pirmajame susitikime, dažniausiai atvyko ir į vėliau organizuojamus susitikimus.

2.3. Kalvarijos VVG teritorijos socialinė situacija

Gyventojų kaitos tendencijos. Kalvarijos VVG teritorijoje gyventojų skaičius mažėja. Jei 2011 m. VVG teritorijoje buvo 7797 gyventojai, tai 2014 m. – 7662, t.y. per 3 metus gyventojų skaičius sumažėjo 1,7 proc.⁶ (R2-1). Analizuojant situaciją seniūnijose, tik vienoje - Kalvarijos seniūnijoje (išskyrus Kalvarijos miestą) gyventojų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu padidėjo 3,1 proc. Visose kitose gyventojų skaičius mažėjo, labiausiai – Liubavo seniūnijoje (per nagrinėjamą laikotarpį – net 16,4 proc.). (R2-2).

2.3.1 pav. Gyventojų skaičiaus kaita VVG teritorijoje

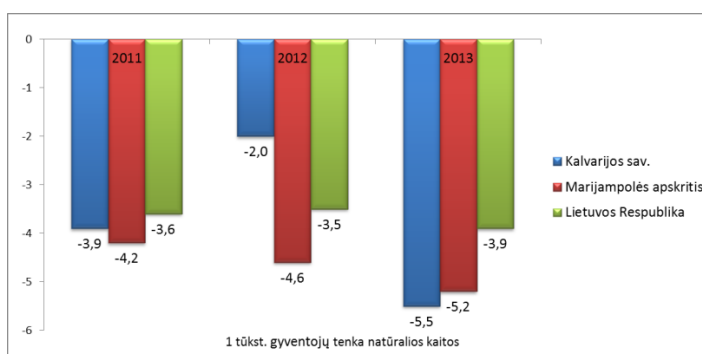
Gyventojų skaičius Kalvarijos VVG teritorijoje mažėjo tiek dėl neigiamos natūralios gyventojų kaitos, tiek dėl migracijos.

Lyginant visos Kalvarijos savivaldybės gyventojų kaitos rodiklius (1 tūkst. gyventojų tenka natūralios kaitos) su Marijampolės apskrities ir šalies rodikliais matyti, jog Kalvarijos sav. teritorijoje 2011 m. natūrali gyventojų kaita (-3,9) buvo mažiau palanki nei Lietuvos Respublikoje (-3,6), tačiau palankesnė nei Marijampolės apskrityje (-4,2). 2012 m. natūralios gyventojų kaitos rodiklis Kalvarijos savivaldybėje palankesnis už apskrities ir šalies, tačiau 2013 m. Kalvarijos savivaldybėje jau fiksuojama didesnė neigiama natūrali gyventojų kaita (-5,5) nei apskrityje ar šalyje⁷ (R2-3) (žr. 2.3.2 pav.).

⁶ Apskaičiuota pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenis. Žr. VPS 10 priedą. Šioje ir kitose, 2.4-2.6 situacijos analizės potėmėse kai kurie statistiniai duomenys naudojami kartu su Kalvarijos VVG teritorijai nepriklausančiu savivaldybės centru – Kalvarijos miestu (tais atvejais, kuomet gauti duomenų be savivaldybės centro nebuvo galimybės. Be to, kartu su savivaldybės centru naudojami duomenys leidžia palyginti rodiklio reikšmes su šalies ir regiono to paties rodiklio reikšme). Tokiais atvejais tekste rašoma „Kalvarijos savivaldybėje“ bei nuorodoje į informacijos šaltinius pažymima, kad duomenys pateikiami su savivaldybės centru. Kuomet duomenys pateikiami tik VVG teritorijos, tekste rašoma „Kalvarijos VVG teritorijoje“.

⁷ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

Kalvarijos VVG teritorijoje 2011 m. 1 tūkst. gyventojų fiksuojama natūrali gyventojų kaita -4,3. Taigi, situacija yra „aštresnė“ nei kad Kalvarijos mieste. Neigiama natūrali kaita Kalvarijos VVG teritorijoje fiksuojama ir 2014 m. (-3,7 asmenys 1 tūkst. gyventojų)⁸ (R2-4).

2.3.2 pav. Natūrali gyventojų kaita (gimusiųjų ir mirusiųjų gyventojų skirtumas)

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas

Neigiama gyventojų kaita fiksuojama visose Kalvarijos VVG teritorijos seniūnijose. 2011-2014 m. laikotarpiu natūralios gyventojų kaitos rodikliai labiausiai nepalankūs buvo Kalvarijos seniūnijoje (žr. 2.3.1 lentelėje). Iš viso minėtu laikotarpiu VVG teritorijoje gimė 111 asmenų mažiau, nei mirė (R2-5).

2.3.1 lentelė. Natūrali gyventojų kaita Kalvarijos VVG teritorijoje

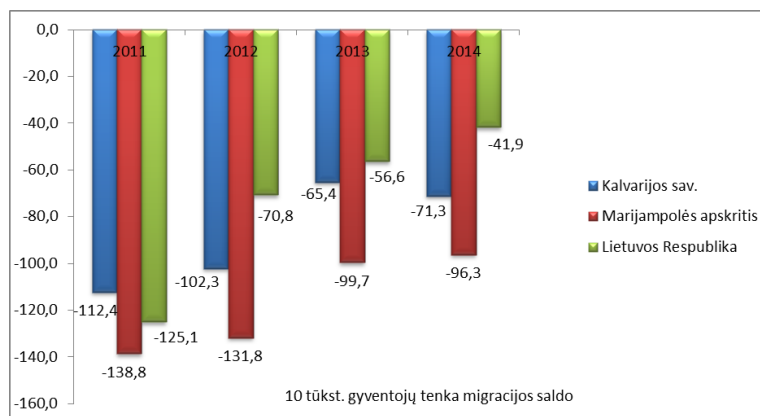
	2011 m.			2012 m.			2013 m.			2014 m.		
	Gimė	Mirė	Natūrali kaita	Gimė	Mirė	Natūrali kaita	Gimė	Mirė	Natūrali kaita	Gimė	Mirė	Natūrali kaita
Akmenynų sen.	11	5	6	12	7	5	12	10	-1	10	11	-1
Kalvarijos sen.	51	74	-23	39	53	-14	30	52	-22	44	55	-11
Liubavo sen.	10	16	-6	10	13	-3	6	11	-5	11	18	-7
Sangrūdų sen.	15	25	-10	26	27	-1	9	21	-12	12	21	-9
Iš viso VVG teritorijoje	87	120	-33	87	100	-13	57	94	-37	77	105	-28

Šaltinis. Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys

2.3.3 paveiksle pateikti gyventojų kaitos rodikliai rodo (duomenys pateikiami įskaitant miesto teritoriją), kad Kalvarijos savivaldybės, o tuo pačiu ir Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų skaičiaus mažėjimą sąlygojo ir mažesnis atvykstančiųjų nei išvykstančiųjų gyventi svetur skaičius. 2011-2014 m. laikotarpiu migracijos saldo Kalvarijos sav. teritorijoje buvo palankesnis lyginant su Marijampolės apskritimi, tačiau mažiau palankus nei šalyje, išskyrus 2011 m.⁹ (R2-6).

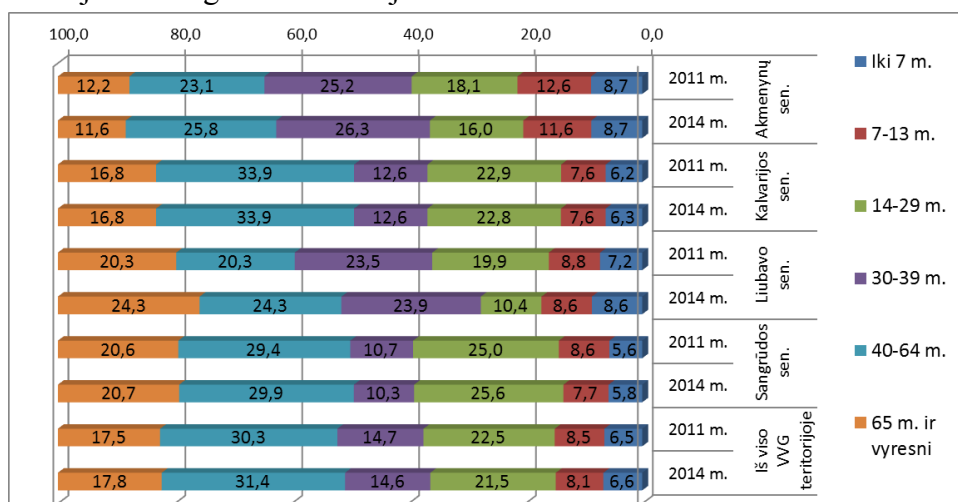
⁸ Apskaičiuota pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenis. Žr. VPS 10 priedą. Kalvarijos VVG teritorijos duomenys su apskrities ir šalies rodikliais 2012–2014 metais nelyginami nesant vieningų duomenų už minėtą laikotarpį iš Lietuvos statistikos departamento ir Kalvarijos savivaldybės administracijos.

⁹ Apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

2.3.3 pav. Gyventojų migracijos saldo (atvykusių ir išvykusių gyventojų skirtumas)
Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas

2014 m. Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų struktūroje 50,8 proc. gyventojų sudarė jauni asmenys iki 40 m. amžiaus (R2-7) (žr. 2.3.4 pav.). Lyginant 2014 m. su 2011 m., jaunų asmenų dalis gyventojų struktūroje sumažėjo 1,4 proc. punkto (R2-8). Analizuojant situaciją seniūnijose, gyventojų amžiaus struktūra palankiausia Akmenynų seniūnijoje (jauni asmenys iki 40 m. amžiaus 2014 m. sudarė 62,6 proc. visų gyventojų, o 2011 m. šis rodiklis buvo – net 64,7 proc.). Šioje seniūnijoje, lyginant su kitomis seniūnijomis, yra didžiausia vaikų iki 14 m. dalis. Mažiau palanki situacija – Kalvarijos ir Sangrūdų seniūnijose¹⁰.

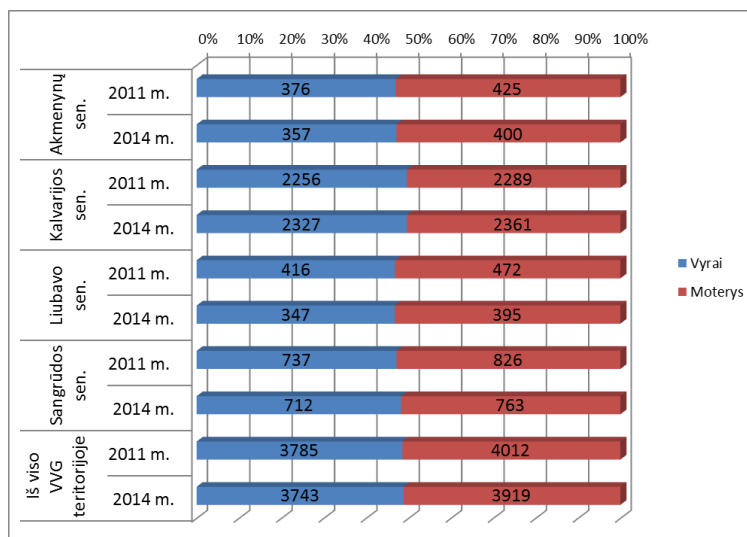
2.3.4 pav. Gyventojų struktūra pagal amžiaus grupes, pasiskirstymas proc.
Šaltinis. Apskaičiuota pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenis

Gyventojų pasiskirstymas pagal lytį. Vyrų ir moterų santykis Kalvarijos VVG teritorijoje beveik subalansuotas (žr. 2.3.5 pav.). Vyrų dalis 2014 m. buvo mažesnė 2,2 proc. punkto (2011 m. – mažesnė 3,0 proc. punkto). (R2-9).

Vyrų ir moterų santykis labiausiai subalansuotas Kalvarijos seniūnijoje (atitinkamai 49,6 ir 50,4 proc. tiek 2011, tiek 2014 m.), o santykis mažiausiai palankus Liubavo seniūnijoje (atitinkamai 46,8 ir 53,2 proc. tiek 2011 m., tiek 2014 m.). (R2-10). 2014 m., lyginant su 2011 m., gyventojų struktūra pagal lytį VVG teritorijoje išlieka praktiškai nepakitusi.¹¹

¹⁰ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

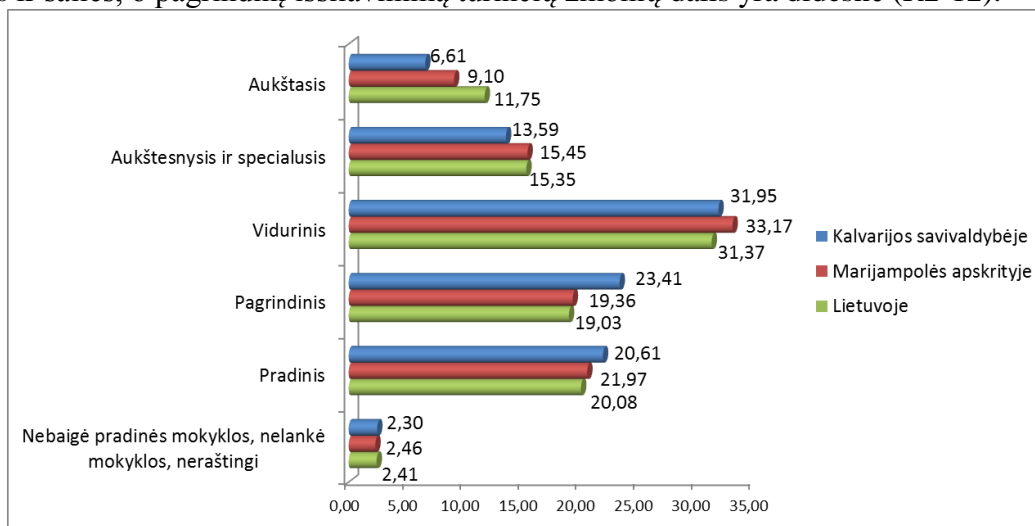
¹¹ Paskaičiuota pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenis. Žr. VPS 10 priedą.

2.3.5 pav. Gyventojai pagal lytį Kalvarijos VVG teritorijoje
Šaltinis. Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys

Gyventojų pasiskirstymas pagal tautybę. 2011 m. duomenimis, Kalvarijos savivaldybėje gyveno 4 tautybių gyventojai. Lietuviai sudarė 98,3 proc. (12 056 gyventojai), rusai – 0,71 proc. (86 gyventojai), lenkai 0,2 proc. (24 asmenys), ukrainiečiai – 0,09 proc. (11 gyventojų)¹². (R2-11).

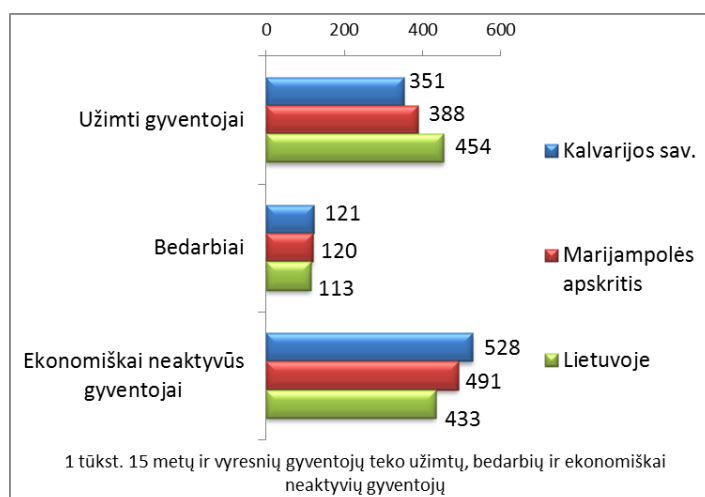
Gyventojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą. 2011 m. duomenimis, aukštąjį išsilavinimą buvo įgiję 6,6 proc. visų Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų.¹¹ Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų dalis su aukštuoju išsilavinimu yra mažesnė nei Marijampolės apskrityje ar šalyje (analizuojamas kaimo gyventojų išsilavinimas), mažesnė ir gyventojų su aukštesnioju ir specialiuoju išsilavinimu dalis (žr. 2.3.6 pav.). Vidurinį išsilavinimą turinčių gyventojų rodiklis panašus kaip Marijampolės apskrities ir šalies, o pagrindinį išsilavinimą turinčių žmonių dalis yra didesnė (R2-12).

2.3.6 pav. Gyventojai pagal išsilavinimą (10 m. ir vyresni), pasiskirstymas proc.
Šaltinis. Apskaičiuota pagal Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo duomenis

Kalvarijos VVG teritorijoje 2,3 proc. 10 m. ir vyresnių gyventojų yra nebaigę pradinės mokyklos, nelankę mokyklos ar neraštingi. Šis rodiklis yra tik vos mažesnis nei Marijampolės apskrities ar šalies atitinkamas rodiklis (žr. 2.3.6 pav.).

¹² Lietuvos Respublikos 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą. Lietuvos Statistikos departamentas nekaupia duomenų savivaldybių lygiu apie gyventojų pasiskirstymą pagal tautybę vėlesniais metais.

2.3.7 pav. Gyventojų ekonominis aktyvumas

Šaltinis. Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo duomenys

Gyventojų pasiskirstymas pagal ekonominį aktyvumą. Kalvarijos savivaldybėje 1 tūkst. 15 m. ir vyresnių gyventojų teko 351 užimtas gyventojas (R2-13). Šis rodiklis yra mažiau palankus nei Marijampolės apskrityje ar šalyje (žr. 2.3.7 pav.). Bedarbių teko 121 asmuo ir šis rodiklis panašus į apskrities. Ekonomiškai neaktyvių gyventojų dalis buvo žymiai didesnė nei Marijampolės apskrityje ar šalyje. Kalvarijos savivaldybės 15 m. ir vyresnių gyventojų struktūroje ekonomiškai neaktyvių buvo 52,76 proc. gyventojų (R2-14) (Marijampolės apskrityje – 49,12 proc., šalyje – 43,36 proc.)¹³.

2014 m. Kalvarijos VVG teritorijoje buvo 754 bedarbiai (R2-15). Iš jų 433 vyrai ir 321 moteris. Bedarbių struktūroje asmenys iki 29 m. sudarė 34,88 proc. visų bedarbių, o 30-39 m. asmenys – 16,4 proc. visų bedarbių¹⁴.

Gyventojų pasiskirstymas pagal pragyvenimo šaltinį. 2011 m. duomenimis, darbo užmokestis pagrindiniu pragyvenimo šaltiniu buvo 25,56 proc. Kalvarijos sav. gyventojų (R2-16), kai Marijampolės apskrityje šis rodiklis siekė – 29,67 proc., Lietuvoje – 35,92 proc.¹⁵ (žr. 2.3.2 lentelę). Gyventojų struktūroje pagal pajamų šaltinius didžiausią dalį (29,17 proc.) sudarė gyventojai, kurių pagrindinis pajamų šaltinis – kitų asmenų išlaikymas (R2-17). Gaunama pensija pagrindiniu pajamų šaltiniu yra ketvirtadaliui Kalvarijos savivaldybės gyventojų. Tokių asmenų dalis panaši ir Marijampolės apskrityje, ir šalyje. Asmenų, kurių pajamų šaltinis yra savo ar šeimos verslas, dalis (0,63 proc.) yra mažesnė nei apskrityje ar šalyje, o gaunančių pajamų iš žemės ūkio veiklos dalis (4,05 proc.) priešingai – didesnė nei Marijampolės apskrityje ar šalyje (R2-18).

2.3.2 lentelė. Gyventojų pajamų šaltiniai, pasiskirstymas, proc.

Pajamų šaltinis	Kalvarijos sav.	Marijampolės apskritis	Lietuvos Respublika
Darbo užmokestis	25,56	29,67	35,92
Pajamos iš savo ar šeimos verslo	0,63	1,32	1,45
Pajamos iš žemės ūkio veiklos	4,05	2,74	1,24
Pajamos iš nuosavybės ar investicijų	0,04	0,08	0,12
Pensija	25,17	24,61	23,51
Pašalpa	11,89	7,32	7,06
Stipendija	0,61	0,56	0,55
Valstybės išlaikymas	0,57	1,75	0,97

¹³ Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

¹⁴ Marijampolės teritorinės darbo biržos duomenys. Žr. VPS 13 priedą.

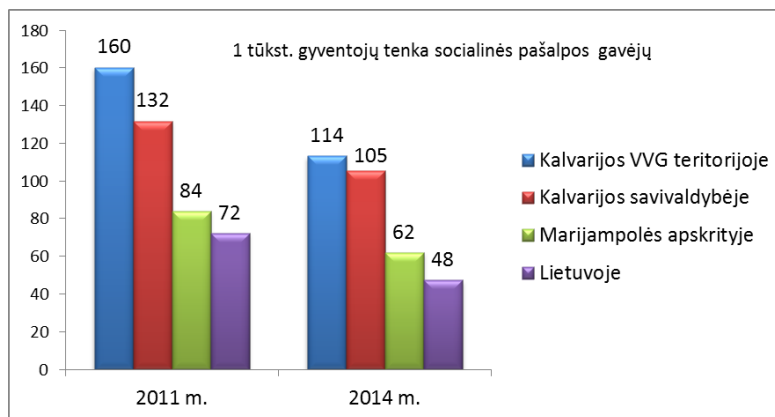
¹⁵ Apskaičiuota pagal Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo duomenis. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

Šeimos ir (ar) kitų asmenų išlaikymas	29,17	29,72	27,52
Kitas pragyvenimo šaltinis	2,29	2,22	1,64
Nenurodė	0,01	0,01	0,01

Šaltinis. Apskaičiuota pagal Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo duomenis

Socialinę atskirtį patiriantys gyventojai. Kalvarijos VVG teritorijoje 2014 m. buvo 1458 asmenys (19,03 proc. visų gyventojų), gaunantys paramą maisto produktais iš intervencinių atsargų (R2-19), kai 2011 m. – 2278 asmenys¹⁶. Šių paramos gavėjų skaičius per tris metus sumažėjo net 36,0 proc.

Kalvarijos VVG teritorijoje mažas pajamas gaunančių šeimų ar pavienių gyventojų¹⁷ dalis gerokai didesnė nei vidutiniškai visoje Kalvarijos savivaldybėje, Marijampolės apskrityje ar šalyje (žr. 2.3.8 pav.).

2.3.8 pav. Mažas pajamas gaunantys gyventojai

Šaltinis: Apskaičiuota pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos ir Lietuvos statistikos departamento duomenis

2014 m. socialinė pašalpa buvo skirta 870 asmenų, t.y. 11,4 proc. visų Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų (R2-20). 2014 m., lyginant su 2011 m., socialinės pašalpos gavėjų skaičius VVG teritorijoje sumažėjo 30,5 proc. (2011 m. pašalpos gavėjų VVG teritorijoje buvo 1251 asmuo). Analizuojant pagal seniūnijas, socialinės pašalpos gavėjų dalis didžiausia Akmenynų ir Liubavo seniūnijose (atitinkamai 18,5 ir 18,9 proc. nuo visų seniūnijos gyventojų (R2-21)). Išlaidos socialinėms pašalpoms Kalvarijos VVG teritorijoje sumažėjo nuo 821,42 tūkst. Eur 2011 m. iki 587,2 tūkst. Eur 2014 m.¹⁸

Kalvarijos VVG teritorijoje 1 tūkst. gyventojų teko 160 socialinės pašalpos gavėjų. Tai 1,2 karto daugiau nei visoje Kalvarijos savivaldybėje (132 socialinės pašalpos gavėjai), 1,9 karto daugiau nei Marijampolės apskrityje (84 socialinės pašalpos gavėjai) ir net 2,2 karto – nei Lietuvoje (72 socialinės pašalpos gavėjai)¹⁹. (R2-22).

Tiek asmenų, gaunančių paramą maisto produktais, tiek socialinės pašalpos gavėjų skaičiaus mažėjimą daugiausiai lėmė nuo 2014 m. sausio 1 d. pasikeitusi socialinės paramos skyrimo tvarka, kuomet savivaldybių administracijos kartu su vietos bendruomene įgijo teisę savarankiškai priimti sprendimą dėl paramos skyrimo.

2014 m. VVG teritorijoje buvo 40 socialinės rizikos šeimų, kuriose augo 126 vaikai (2011 m. buvo tiek pat tokių šeimų, jose augo 132 vaikai). Net 33 tokiose šeimose augo vaikai iki 7 m. (2011 m. – 28 šeimose), 7-13 m. vaikų buvo 28 šeimose (2011 m. – 32 šeimose).¹⁸ Taigi pagal kraštutinę socialinės atskirties raišką – socialinės rizikos šeimų ir jose gyvenančių vaikų gausą Kalvarijos

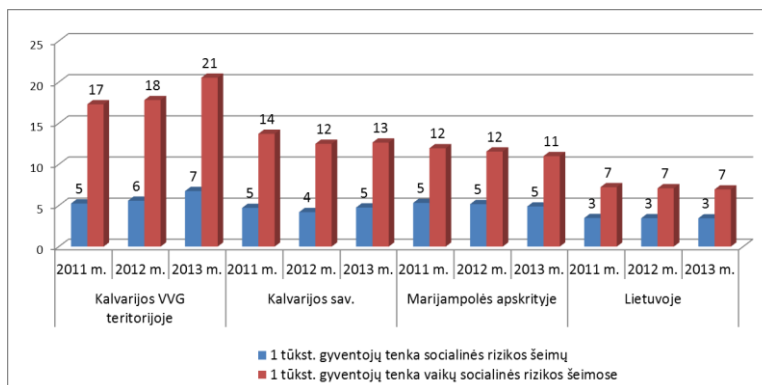
¹⁶ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

¹⁷ Mažas pajamas gaunantioms šeimoms ar pavieniems asmenims socialinė pašalpa skiriama testuojant jų pajamas, kai jos yra mažesnės už valstybės remiamas pajamas. Dėl to socialinės pašalpos gavėjų skaičius rodo, kiek gyventojų gyvena skurdžiai.

¹⁸ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

¹⁹ VVG teritorijos rodiklis apskaičiuotas pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenis (žr. VPS 10 priedą), Kalvarijos savivaldybės, Marijampolės apskrities ir šalies – pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis.

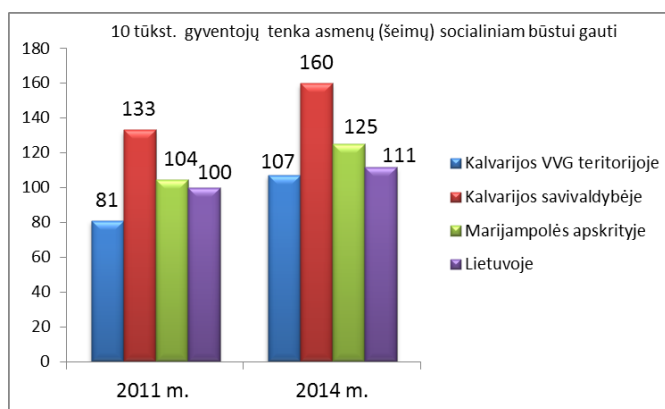
VVG teritorijoje situacija mažiau palanki nei vidutiniškai apskrityje ir visoje šalyje (žr. 2.3.9 pav.). Jei 2011-2013 m. laikotarpiu šalyje 1 tūkst. gyventojų vidutiniškai teko 3 socialinės rizikos šeimos, tai VVG teritorijoje dvigubai daugiau – 6 šeimos (R2-23). Kalvarijos VVG teritorijoje, lyginant su šalies situacija, 1 tūkst. gyventojų teko 2,7 karto daugiau vaikų socialinės rizikos šeimose (R2-24). Taip pat akivaizdu, kad socialinės atskirties problemos VVG teritorijoje žymiai opesnės nei Kalvarijos mieste. Su socialinės rizikos šeimomis Kalvarijos savivaldybėje dirba 5 socialiniai darbuotojai.

2.3.9 pav. Socialinės rizikos šeimos ir vaikai jose

Šaltinis. Apskaičiuota pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos ir Lietuvos statistikos departamento duomenis

Kalvarijos VVG teritorijoje kasmet didėja poreikis socialiniam būstui. 2014 m. iš viso buvo 82 asmenys (šeimos), buvę sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, kai 2011 m. – 63 šeimos²⁰. Per 3 metus Kalvarijos VVG teritorijoje tokių šeimų padaugėjo 30,2 proc. (R2-25). Nepaisant to, poreikis socialiniam būstui čia žymiai mažesnis nei visoje Kalvarijos savivaldybėje, taip pat mažesnis nei Marijampolės apskrityje ar šalyje (žr. 2.3.10 pav.).

2.3.10 pav. Socialinio būsto poreikis

Šaltinis. Apskaičiuota pagal Kalvarijos savivaldybės administracijos ir Lietuvos statistikos departamento duomenis

Kalvarijos savivaldybėje gyvena 1 570 suaugę asmenys ir 98 vaikai su negalia (R2-26). Savivaldybėje jie sudaro 13,3 proc. gyventojų. Suaugę asmenys pripažįstami neįgaliaisiais dažniausiai dėl jungiamojo audinio bei skeleto ir raumenų sistemos ligų, vaikai – dėl psichikos ir elgesio sutrikimų²¹.

Remiantis Kalvarijos savivaldybės administracijos Socialinių reikalų skyriaus socialinių paslaugų poreikio įvertinimu, Kalvarijos savivaldybėje yra apie 800 asmenų (R2-27), kuriems reikalingos bendrosios socialinės paslaugos.

Nors nėra tikslių duomenų, kiek Kalvarijos savivaldybėje yra sergančiųjų priklausomybės ligomis, pripažįstama, jog tai opi problema ir jai spręsti skiriamas vietos valdžios dėmesys. Nuo 2014 m. birželio mėn. veikia „Priklausomybių mažinimo Kalvarijos savivaldybėje programa“. Ja

²⁰ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

²¹ Kalvarijos savivaldybės 2015 metų socialinių paslaugų planas. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

pasinaudojo jau 89 savivaldybės gyventojai, iš kurių 59 – Kalvarijos VVG teritorijos gyventojai (R2-28). Asmenys, turintys priklausomybę alkoholiui, buvo vežami į Kauno priklausomybės ligų centrą, kur 6 iš jų buvo atlikta detoksikacija, 16 – vadinamas „kodavimas“ 6 mėn. laikotarpiui, 59 – „kodavimas“ 12 mėn. laikotarpiui. Gydytojo psichiatro, psichologo konsultacija suteikta 9 asmenims. Paslaugos pagal šią programą asmenims teikiamos nemokamai. Registruota 15 atkritimo atvejų, vienas asmuo pasitraukė iš programos, kiti laikosi blaivybėje. Tikslėsius programos rezultatus bus galima fiksuoti kiek vėliau, nes specialistai rekomenduoja įvertinimus daryti ne mažiau kaip po 9 mėn. nuo abstinencijos pradžios.

Kalvarijos savivaldybės administracijos specialistai konstatuoja, jog savivaldybėje per mažai teikiamos socialinių paslaugų socialinės rizikos asmenims, krizių įveikimo pagalba. Reikalinga kvalifikuota psichologo pagalba. Kita parama prieinama tik iš dalies. Savivaldybėje nėra nakvynės namų, kuriuose būtų teikiamos laikinos nakvynės paslaugos benamiams ir grįžusiems iš įkalinimo vietų asmenims. Savivaldybėje yra poreikis savarankiško gyvenimo namams (R2-29).

Socialinės situacijos atitiktis gyventojų poreikiams ir VVG teritorijos vizijai. VPS rengimo metu atliktos anketinės apklausos rezultatai atspindi vietos gyventojų požiūrį į gyvenamosios vietovės socialinę situaciją. 2.3.3 lentelėje pateikiama informacija, kaip vietos gyventojai vertina kai kurių gyvenimo sričių dabartinę būklę ir tendencijas²².

2.3.3 lentelė. Socialinės situacijos vertinimas

Sritis	Būklė	Tendencija
• Gyventojų tarpusavio bendravimo kultūra ir kaimynystės santykiai	2,0	2,1
• Vietos gyventojų mokėjimas susitarti dėl pagrindinių bendruomeninių reikalų ir kartu spręsti problemas	1,8	2,1
• Paslaugos socialiai pažeidžiamoms grupėms (jaunimui, vyresnio amžiaus žmonėms, neįgaliesiems ir pan.)	1,8	2,1
• Gyventojų gebėjimas atjausti asmenis, patiriančius socialinę atskirtį ir noras jiems padėti	1,8	1,9
• Vaikų ir jaunimo ugdymas bei laisvalaikio užimtumas	1,7	2,0
• Gyventojų pastangos sveikai gyventi	1,7	1,9
• Jaunų šeimų ir specialistų įsitvirtinimas vietovėje	1,5	1,8

Vietos gyventojų vertinimu, daugelyje sričių situacija yra prastesnė už vidutinę ir deja, toliau blogėja. Tik tarpusavio bendravimo kultūra ir kaimynystės santykiai vertinami vidutiniškai ir išvelgiamos gerėjimo tendencijos. Respondentų vertinimu menkas yra gyventojų gebėjimas susitarti dėl pagrindinių bendruomeninių reikalų ir kartu spręsti problemas (R2-30), taip pat menkai išplėtotos paslaugos socialiai pažeidžiamoms grupėms (R2-31) - dabartiniu metu šių sričių būklė žemesnė už vidutinę.

14,4 proc. respondentų nuomone, viena didžiausių gyvenamosios vietovės problemų – gyventojų skaičiaus mažėjimas (R2-32). Po 11,9 proc. respondentų teigia, kad opiausias gyvenamosios vietovės problemos yra gyventojų senėjimas ir menkas jaunimo užimtumas (R2-33). Kad opiausia problema yra mažos gyventojų pajamos nurodė 11,5 proc. respondentų (R2-34). Visos išvardintos problemos pagal jas įvardinusių respondentų dalį patenka į opiausių problemų penketuką.

Net 53,6 proc. respondentų nurodė, jog jų pajamos yra iki 811 Lt/234,88 Eur per mėnesį, o tai reiškia, jog šie asmenys gyveno žemiau skurdo ribos (Lietuvos statistikos departamento 2013 m. duomenimis, skurdo riba Lietuvoje buvo 811 Lt). 45,5 proc. nurodė savo šeimose turintys bedarbių (R2-35).

Pagrindiniai jaunimo pastebėjimai apie vietos situaciją: trūksta lyderių, kurie imtųsi burti jaunimą; trūksta veiklų įvairovės ir tinkamos infrastruktūros (patalpų bei viešųjų erdvių), pritaikytų

²² Būklės vertinimo reikšmės: 3 – gera; 2- vidutinė; 1 – bloga. Tendencijų vertinimo reikšmės: 3 – gerėja; 2 - neutrali; 1 – blogėja. Pateikiamas respondentų vertinimų vidurkis.

jaunimo poreikiams; trūksta palaikymo iš šalies ir sutarimo su kitais, vyresniais bendruomenės nariais²³.

Vietos gyventojai išreiškė nuomonę, kokioms socialiai pažeidžiamoms grupėms turėtų būti skirtas didžiausias dėmesys, tai: 1) vieniši, senyvo amžiaus žmonės; 2) jaunimas iki 29 m.; 3) jaunos šeimos, auginančios vaikus; 4) vienišos motinos/tėvai; 5) žmonės su negalia; 6) bedarbiai.

Kad gyvenimas VVG teritorijoje gerės, tiki 63 proc. respondentų. Tačiau pakankamai didelė dalis (37 proc.) vietos gyventojų nusiteikę skeptiškai ir teigia, jog gyvenimas blogės (R2-36).

VVG įsipareigoja prisidėti prie teigiamų pokyčių socialinėje srityje. Numatytos VPS priemonės sudarys galimybes vietos gyventojams gauti papildomas pajamas, pradėti ar vystyti verslą, skatins pritaikyti bendruomenių namus teikti paslaugas gyventojams. Kai kurių projektų naudą gavėjais yra numatytos labiausiai pažeidžiamos gyventojų grupės: vieniši, senyvo amžiaus žmonės; jaunimas iki 29 m.; jaunos šeimos, auginančios vaikus; vienišos motinos/tėvai; skurdo riziką patiriančios šeimos; žmonės su negalia; bedarbiai – jų gyvenimo kokybės pagerinimas prisidės prie teritorijos vizijos, kurioje matomas užtikrinantis gyvenimo kokybę, kuriantis perspektyvią aplinką jauniems žmonėms kraštas, o vietos gyventojai yra gebantys prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos.

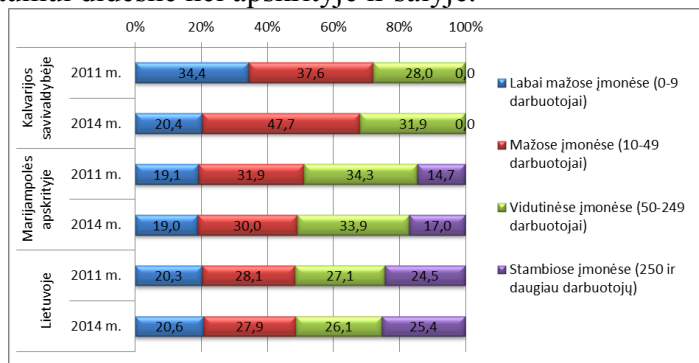
2.4.	Kalvarijos VVG teritorijos ekonominė situacija
------	--

Bendra informacija apie ekonominę situaciją.

Užimtieji. Kalvarijos savivaldybėje 2014 m. buvo 4,9 tūkst. užimtųjų, kai 2011 m. – 4,6 tūkst., t.y., užimtųjų skaičius per tris metus išaugo 6,5 proc. (R3-1) (Marijampolės apskrityje užimtųjų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu padidėjo 4,2 proc., Lietuvoje - 5,2 proc.).²⁴

Analizuojant užimtuosius pagal ekonominės veiklos rūšis, 2011 m. didžiausia užimtųjų dalis buvo pramonės (21,9 proc.), žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (15,7 proc.) bei didmeninės ir mažmeninės prekybos (14,8 proc.) sektoriuose²⁵. (R3-2). Dirbančiųjų žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje dalis Kalvarijos savivaldybėje yra didesnė nei Marijampolės apskrityje (11,2 proc.) ar šalyje (5,9 proc.). (R3-3). Detalesnę informaciją apie užimtuosius pagal ekonominės veiklos rūšis galima rasti VPS 11 priede.

Darbuotojai įmonėse. 2014 m. Kalvarijos savivaldybėje veikiančiose įmonėse buvo 805 darbuotojai (2011 m. – 764 darbuotojai)²⁶. (R3-4). Beveik pusė jų, 47,7 proc. dirbo mažose įmonėse, kiek daugiau kaip trečdalis visų įmonėse dirbančiųjų dirbo vidutinėse įmonėse (žr. 2.4.1 pav.). (R3-5). 2014 m., lyginant su 2011 m., labiausiai sumažėjo dirbančiųjų labai mažose įmonėse (14 proc. punktų) ir žymiai išaugo dirbančiųjų mažose įmonėse darbuotojų dalis. Kalvarijos VVG teritorijoje, skirtingai nei Marijampolės apskrityje ar šalyje, nėra stambiųjų įmonių, o mažų įmonių reikšmė gyventojų užimtumui didesnė nei apskrityje ir šalyje.

2.4.1 pav. Darbuotojų skaičius veikiančiose įmonėse

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

²³ Fokus grupių interviu medžiaga. Žr. VPS 6 priedą.

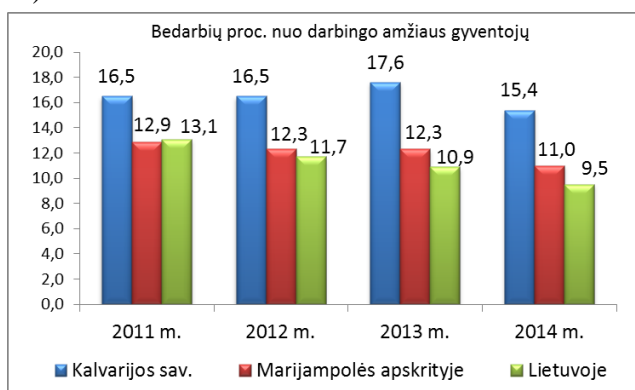
²⁴ Apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

²⁵ Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo duomenys. Duomenys apima ir Pagėgių miestą. Lietuvos statistikos departamentas nekaupia duomenų apie užimtuosius pagal ekonomines veiklas už vėlesnį laikotarpį.

²⁶ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

Darbo užmokestis. 2014 m., lyginant su 2011 m., vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Kalvarijos savivaldybėje išaugo 18,4 proc. – labiau nei Marijampolės apskrityje (16,7 proc.) ar šalyje (14,3 proc.). Nepaisant to, 2014 m. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Kalvarijos savivaldybėje siekė 492,6 Eur ir buvo mažesnis lyginant su Marijampolės apskritimi (560,8 Eur) ar Lietuva (677,4 Eur)²⁷ (R3-6).

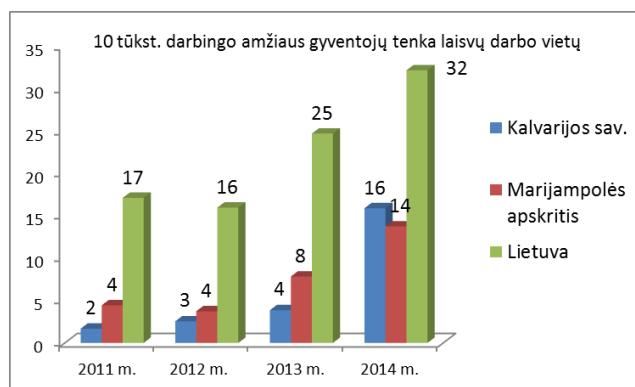
Nedarbo lygis. 2011–2014 m. laikotarpiu nedarbo lygis Kalvarijos savivaldybėje buvo didesnis nei apskrityje ar šalyje (žr. 2.4.2 pav.). 2013 m. buvo fiksuotas didžiausias nedarbas (17,6 proc.). 2014 m., lyginant su 2011 m., nedarbas Kalvarijos savivaldybėje, nors ir sumažėjo 1 procentiniu punktu, tačiau vis tiek išliko 4,4 proc. punkto didesnis ne Marijampolės apskrityje ir 5,9 proc. punkto – nei šalyje²⁸ (R3-7).

2.4.2 pav. Oficialus nedarbas

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

Laisvos darbo vietos. Nagrinėjamu 2011 –2014 m. laikotarpiu laisvų darbo vietų Kalvarijos savivaldybėje fiksuojama itin mažai. Vidutinis metinis laisvų darbo vietų skaičius 2011 m. buvo tik 1,2; 2012 m. – 1,8; 2013 m. – 2,7 (žr. 2.4.3 pav.) (R3-8). Tik paskutiniaisiais, 2014 metais, laisvų darbo vietų, lyginant su ankstesniu laikotarpiu, padaugėjo ir buvo 11,1. Darbo vietų pasiūla Kalvarijos savivaldybėje keletą kartų yra mažesnė nei kad apskrityje ar šalyje; tik 2014 m. situacija šiuo atžvilgiu buvo palankesnė nei Marijampolės apskrityje. 2015 m. pastebimos gerėjimo tendencijos: sausio – gegužės mėn. Kalvarijos savivaldybėje vidutiniškai fiksuojama 27,4 laisvos darbo vietos.²⁹

2.4.3 pav. Laisvos darbo vietos

Šaltinis. Apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento ir Lietuvos darbo biržos duomenis

ES ir kitų fondų lėšų pritraukimas į VVG teritoriją. Kalvarijos savivaldybės administracija 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendino 33 projektus, skirtus Kalvarijos VVG teritorijos gyventojams. Jų bendra vertė - 4,567 mln. Eur (15,768 mln. Lt)³⁰. (R3-9). Absoliuti jų dauguma – investiciniai projektai. Dažniausiai buvo investuojama į viešųjų pastatų atnaujinimą

²⁷ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

²⁸ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

²⁹ Lietuvos darbo biržos duomenys.

³⁰ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

(maldos namų, bendruomeninių organizacijų valdomų pastatų bei kt. pastatų). Iš viešųjų lėšų Jurgežerių, Jonų, Kvietkinės, Suvalkėlių, Naujienėlės ir Santakos kaimuose įrengtas automatizuotas gatvių apšvietimas; Aistiškių kaime buvo atnaujinta geriamojo vandens tiekimo sistema. Tenka pažymėti, kad iš šių įgyvendintų investicinių projektų septyni buvo finansuoti Kalvarijos VVG parengtos vietos plėtros 2007-2013 m. strategijos lėšomis. Vienas Kalvarijos savivaldybės administracijos įgyvendintas projektas buvo skirtas turizmo infrastruktūros plėtrai (įrengtas ženklavimas, išleisti žemėlapiai), dar trys projektai buvo skirti Kalvarijos savivaldybės ilgalaikio strateginio plėtros plano atnaujinimui, strateginio veiklos plano parengimui, detaliųjų bei specialiųjų planų parengimui. Išsamų Kalvarijos savivaldybės įgyvendintų projektų sąrašą galima rasti VPS 10 priede.

Svarbią reikšmę VVG teritorijai turėjo lėšos, skirtos VVG parengtai vietos plėtros 2007-2013 m. strategijai įgyvendinti. Per visą programavimo laikotarpį vietos projektams įgyvendinti iš viso skirta 1,62 mln. Eur (5,61 mln. Lt). Iš jų 1,19 mln. Eur (4,11 mln. Lt) buvo skirta infrastruktūros atnaujinimo projektams (R3-10). Įgyvendinant šiuos projektus atnaujinta 17 visuomeninės paskirties pastatų, 6 viešosios erdvės (R3-11). Likusi dalis lėšų - 0,43 mln. Eur (1,5 mln. Lt) - buvo nukreipta „veiklos“ projektams (R3-12). Juos įgyvendinant buvo prisidėta prie vietos kultūros tradicijų puoselėjimo ir populiarinimo, jaunimo užimtumo gerinimo, bendruomenių verslumo skatinimo.

Kalvarijos VVG įgyvendino dar vieną, atstovaujamos teritorijos gyventojams svarbų projektą „VVG ir potencialių pareiškėjų gebėjimų ugdymas, aktyvumo skatinimas ir telkimas vietos plėtros strategijos įgyvendinimui“. (R3-13). Projekto metu buvo surengta keliasdešimt mokymų VVG nariams, administracijos darbuotojams, potencialiems vietos projektų pareiškėjams ir vykdytojams pačiomis įvairiausiomis temomis: nuo bendrųjų temų, tokių kaip anglų kalba, projektų rengimas, buhalterinės apskaitos tvarkymas, iki specializuotų, tokių kaip fotografavimas ir veiklos viešinimas, viešųjų erdvių tvarkymas ir pan. Suorganizuoti mokymai prisidėjo prie vietos gyventojų gebėjimų stiprinimo, paskatino drąsiau imtis naujų idėjų.

Kalvarijos VVG, kartu su partneriais, įgyvendino tarptautinio ir teritorinio bendradarbiavimo projektus (žr. 2.6 potėmę), bendra Kalvarijos VVG teritorijai tekusi paramos suma – 73,54 tūkst. Eur (253,9 tūkst. Lt). (R3-14).

ES paramos teigiamą poveikį gyvenamajai vietai teigia pajutę daugiau nei pusė (63 proc.) apklaustų Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų (R3-15).

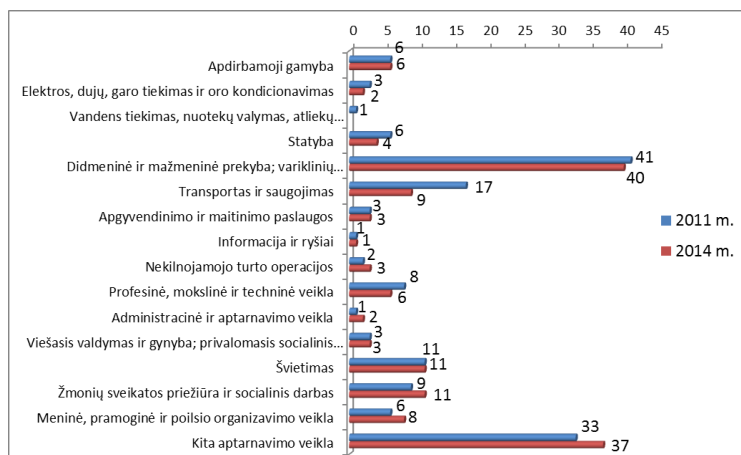
VVG teritorijoje veikiančios kaimo bendruomeninės organizacijos pasinaudojo galimybe gauti valstybės paramą pagal Nacionalinės paramos teikimo kaimo bendruomenių veiklai taisyklės. 2011–2014 m. laikotarpiu priimtas sprendimas skirti paramą 6 bendruomenių projektams įgyvendinti. Bendra paramos suma šiems projektams – 41,05 tūkst. Eur/141,75 tūkst. Lt. Penki iš šių projektų buvo skirti viešųjų erdvių tvarkymui, vienas – bendruomenės materialinei bazei stiprinti. 2015 m. priimtas sprendimas dėl dar trijų bendruomenių projektų (skirtų viešųjų erdvių tvarkymui) finansavimo, bendra jiems skirta paramos suma – 18,0 tūkst. Eur/62,15 tūkst. Lt. Taigi iš viso Kalvarijos VVG teritorijoje veikiančioms bendruomeninėms organizacijoms 2011–2014 m. laikotarpiu skirta valstybės paramos suma – 59,05 tūkst. Eur/203,90 tūkst. Lt (R3-16).

Reiktų paminėti, jog VVG teritorijoje nėra lengvai „pritraukiamos“ ir įsisavinamos projektinės lėšos. Vaizdžiai tai iliustruoja vietos plėtros 2007-2013 m. strategijos įgyvendinimo procesas. Per planuotus 5 kvietimus teikti vietos projektų paraiškas buvo pateikta paraiškų mažiau nei pusė sumos (t.y. 48,4 proc.), iš viso numatytos kvietimams (R3-17). VVG turėjo skelbti papildomus 3 kvietimus, kad būtų įsisavintos visos lėšos. Kai kurios organizacijos įgyvendino po kelis projektus, kai kitos iš viso nepasinaudojo galimybe gauti viešąjį finansavimą savo iniciatyvų įgyvendinimui. Tai rodo, jog VVG teritorijoje stinga iniciatyvių žmonių, kurie iškeltų idėjas ir organizuotų jų įgyvendinimą.

Ne žemės ūkio sektorius

Ūkio subjektai. Kalvarijos savivaldybėje 2014 m., neįskaitant žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriaus, veikė 146 ūkio subjektai, o 2011 m. – 151 subjektas³¹, t.y. ūkio subjektų per 3 metus sumažėjo 3,3 proc. (R3-18).

Kalvarijos savivaldybės teritorijoje veikiančių ūkio subjektų (neįskaitant ūkio subjektų, veikiančių žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės srityje) santykinai yra mažiau nei Marijampolės apskrityje ir šalyje. Pvz., jei 2014 m. Kalvarijos savivaldybėje 10 tūkst. gyventojų teko 125 ūkio subjektai (tiek pat - 2011 m.), tai Marijampolės apskrityje – 190 ūkio subjektų (2011 m. – 180), o Lietuvoje – 302 ūkio subjektai (2011 m. – 280).³² (R3-19).

2.4.4 pav. Kalvarijos savivaldybėje veikiantys ūkio subjektai pagal ekonominės veiklos rūšis
Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

Pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių, 2014 m. didžiausią dalį ūkio subjektų struktūroje sudarė subjektai, užsiimantys didmenine ir mažmenine prekyba (27,4 proc.); antrą pagal dydį grupę sudarė įmonės, užsiimančios kita aptarnavimo veikla (25,3 proc.). Švietimo ir sveikatos priežiūros srityse veikiančių ūkio subjektų buvo po 7,38 proc. (žr. 2.4.4 pav.). (R3-20). 2014 m. lyginant su 2011 m., ūkio subjektų struktūra pagal vykdomas ekonomines veiklas išlieka panaši, išskyrus transporto ir saugojimo srityje veikiančias įmones. Jos 2014 m. ūkio subjektų struktūroje sudarė 6 proc. visų ūkio subjektų, kai 2011 m. – 11,0 proc. Šioje srityje veikiančių įmonių nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo beveik perpus, nuo 17 iki 9.³³

Analizuojant pagal teisinės formas, 2014 m. didžiausią dalį ūkio subjektų struktūroje Kalvarijos savivaldybėje sudarė uždarnosios akcinės bendrovės (32,9 proc.), asociacijos (27,4 proc.) ir individualios įmonės (21,9 proc.). 2014 m. lyginant su 2011 m., individualių įmonių sumažėjo 27,3 proc.³⁴ (R3-21).

Absoliuti dauguma veikiančių ūkio subjektų Kalvarijos savivaldybėje – labai mažos įmonės. 2014 m. tokių įmonių buvo 107, kai 2011 m. – 122³⁵ (R3-22). Ūkio subjektų pasiskirstymas pagal jų dydį pateikiamas 2.4.5 paveiksle.

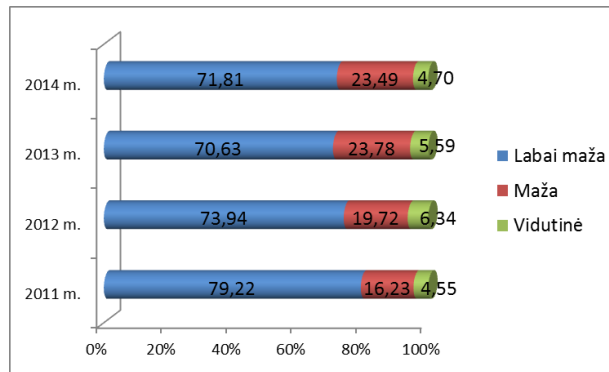
³¹ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

³² Paskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

³³ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

³⁴ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

³⁵ Lietuvos statistikos departamento duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

2.4.5 pav. Kalvarijos savivaldybėje veikiančios labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės, pasiskirstymas proc.

Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

2014 m. Kalvarijos VVG teritorijoje veikė 6 kaimo turizmo sodybos (R3-23). Iš jų penkios - Kalvarijos seniūnijoje ir viena – Sangrūdų seniūnijoje. Šiuo metu Liubavo sen., prie Reketijos ežero, kuriasi dar viena kaimo turizmo sodyba „Reketijos dvaras“.

Jurgežerių k. veikia VšĮ „Gintaro poilsio vietė“, organizuojanti vaikų vasaros poilsį nuo 1979 metų. Stovykloje vienu metu stovyklauti gali 160 asmenų. (R3-24). Jungėnų kaime veikia Rimo Sujetos žirgynas. Čia galima laikyti sportinius žirgus, užsisakyti jojimo pamokas.

Kalvarijos savivaldybės teritorijoje 2014 m. buvo 363 individualią veiklą pagal verslo liudijimus vykdantys asmenys, kai 2011 m. jų buvo 323 asmenys³⁶, taigi tokių asmenų per tris metus padaugėjo 12,38 proc. 2014 m. vien tik Marijampolės teritorinėje darbo biržoje registruoti 152 asmenys (gyvenantys Kalvarijos VVG teritorijoje) pradėjo savarankišką veiklą pagal verslo liudijimus, kai 2011 m. tokių asmenų buvo 74³⁷ (R3-25).

Net 37,4 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių vietos gyventojų deklaruoja, jog imtūsi smulkaus verslo, jeigu jo pradžia būtų suteikta ES parama³⁸. (R3-26). Apklaustieji pateikė įvairių idėjų, kurias jie būtų linkę įgyvendinti (žr. VPS 5 priedo 10 ir 11 punktus).

Kalvarijos VVG teritorijoje, Jungėnuose, įsikūręs UAB „Parama“ filialas - asfaltbetonio bazė; veikia keletas lentpjūvių (UAB „Jusevičių medis“, R. Sujetos paslaugų įmonė ir kt.); firma „Rimedis“ užsiima medinių padėklų, rėmų, medienos ruošinių gamyba; UAB „Juodeliai“ Akmenynų padalinys gamina aukštos kokybės medinius Europos standarto padėklus; UAB „Trakeliai“ gamina statybinę medieną, lenteles euro padėklams. VVG teritorijoje taip pat veikia keletas smėlio ir žvyro karjerų.

Bendruomeninio verslo tendencijos. Seniūnijos teritorijoje kai kurias paslaugas pradėjo teikti bendruomeninės organizacijos. Akmenynų bendruomenė siūlo šakų smulkinimo, žolės pjovimo, sniego valymo paslaugas; aplinkos tvarkymo paslaugą taip pat teikia Trakėnų kaimo bendruomenės centras; Aistiškių kaimo bendruomenė siūlo maitinimo, nakvynės, pirties ir kubilų nuomos paslaugas; sveikatinimo paslaugas siūlo Kvietkinės kaimo bendruomenė; Sangrūdų bendruomenė yra įkūrusi autoservisą ir siūlo automobilių remonto paslaugas. Beje, Aistiškių kaimo bendruomenės virtuvės įrengimo projektas „Moderni virtuvė – bendruomenės ateitis“ LR Žemės ūkio ministerijos 2013 m. buvo apdovanotas padėkos raštu kaip geriausias metų verslo projektas (R3-27).

2012 m. atliktas tyrimas atskleidė didelį Kalvarijos krašto bendruomeninių organizacijų norą imtis ūkinės veiklos. Norą užsiimti ūkine veikla tuomet pareiškė visos 11 anketinėje apklausoje dalyvavusių bendruomeninių organizacijų (R3-28). NVO pateikė ir įvairiausių idėjų, kurias norėtų įgyvendinti: nuo ekologiškų produktų gamybos ir realizavimo ir amatų plėtros, iki įvairių paslaugų teikimo (siuvyklos, kirpyklos ir kitų). Tačiau tas pats tyrimas parodė ir tai, jog organizacijoms būtina parama imantis tokios naujos veiklos. Daugiau nei pusė organizacijų nurodė, jog joms reikia žinių, kaip organizuoti tokią veiklą, taip pat būtina pamatyti sėkmingai įgyvendintų panašių

³⁶ <https://www.vmi.lt/cms/gyventojai>. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą.

³⁷ Marijampolės teritorinės darbo biržos duomenys. Žr. VPS 13 priedą.

³⁸ Gyventojų anketinės apklausos duomenys. Žr. VPS 5 priedą.

iniciatyvų pavyzdžių. Keletas organizacijų nurodė, jog joms būtinas nuolatinis profesionalus konsultavimas organizuojant verslą.³⁹

Paslaugų sektorius.

1) *Transportas ir susisiekimas.* Kalvarijos savivaldybės automobilių tinklo karkasą formuoja vienas svarbiausių šalies tarptautinių koridorių „Via Baltica“, geležinkelių transporto magistralė Varšuva-Marijampolė-Sankt Peterburgas, gerai išplėtotas regioninių ir vietinių kelių tinklas (Kalvarija-Vištytis, Kalvarija-Alytus, Kalvarija-Lazdijai). Per teritoriją tiesiamas Europinės vėžės geležinkelis „Rail Baltica“ (R3-29).

2013 m. bendras vietinės reikšmės automobilių kelių ilgis Kalvarijos savivaldybėje siekė 447 km, ir lyginant su 2011 m., padidėjo 4,0 proc. 2013 m. keliai su patobulinta danga siekė 61 km (13,6 proc.), žvyro keliai – 329 km (73,6 proc.), keliai su grunto danga – 57 km (12,8 proc.) bendro vietinės reikšmės kelių ilgio⁴⁰. (R3-30).

Pėsčiųjų ir dviračių takų tinklas VVG teritorijoje jungia tik pavienes atkarpas tarp gyvenamųjų vietovių (R3-31).

2013 m. Kalvarijos savivaldybėje vidutiniškai vienam gyventojui teko 11 kelionių autobusu ir tai buvo vienas mažiausių rodiklių apskrityje. 2011-2013 m. laikotarpiu šis rodiklis turėjo tendenciją mažėti (15,4 proc.), kai tuo tarpu šalyje – išaugo⁴¹. (R3-32).

2) *Komunalinis ūkis.* Kalvarijos savivaldybės gyventojams vandenį tiekia UAB „Kalvarijos komunalininkas“. Yra 13 vandenviečių, 15 gręžinių. Šiuo metu iš Kalvarijos savivaldybėje esančių gręžinių išgaunamas požeminis vanduo neatitinka geriamojo vandens kokybės (HN 24:2003) parametrų pagal geležį, amonį, spalvą ir drumstumą. Centralizuotai tiekiamo vandens paslaugomis naudojasi apie 400 gyventojų (R3-33).

Kalvarijos savivaldybėje yra 2 nuotekų valyklos: Kalvarijoje ir Jusevičiuose. Jose išvalytos nuotekos atitinka išvalytų nuotekų reikalaujamus rodiklius. Centralizuotai tiekiamomis nuotekų paslaugomis Kalvarijos savivaldybėje naudojasi apie 3400 gyventojų (R3-34). 2014 m. buvo nutiesti nauji nuotekų tinklai Jungėnuose, Mikalaukoje, Jusevičiuose ir savivaldybės centre - Kalvarijoje. Jusevičiuose pastatyta nuotekų valykla, rekonstruota Kalvarijos nuotekų valykla.

Kalvarijos savivaldybėje veikia regioninė šiukšlių tvarkymo sistema, kurią administruoja Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centras.

3) *Mažmeninė prekyba.* Kalvarijos savivaldybėje 2013 m. 1 tūkst. gyventojų teko 4,4 mažmeninės prekybos parduotuvių (R3-35). Pagal šį rodiklį Kalvarijos savivaldybė nuo Lietuvos vidurkio atsiliko 1,2 karto (šalyje 1 tūkst. gyventojų teko 5,2 parduotuvės). Kalvarijos savivaldybėje mažmeninės prekybos parduotuvių apyvarta 2011-2013 m. laikotarpiu išaugo 27,5 proc. ir šis augimas buvo didžiausias Marijampolės apskrityje bei reikšmingai viršijo Lietuvos (11,7 proc.) vidurkį. Tai rodo, jog Kalvarijos savivaldybės gyventojų perkamoji galia turi tendenciją augti⁴².

Žemės ūkis.

Kalvarijos VVG teritorijoje 2014 m. iš viso buvo 1399 ūkininkų ūkiai (2011 m. - 1406). (R3-36). Didžiausia dalis ūkių (785) telkiasi Kalvarijos seniūnijoje (R3-37), mažiausiai (100) – Akmenynų seniūnijos teritorijoje.⁴³

2014 m. duomenimis, absoliuti dauguma (88,8 proc.) Kalvarijos VVG teritorijoje esančių ūkių – mišrūs (R3-38). Augalininkystės ūkiai sudaro 5,7 proc., gyvulininkystės ūkiai – 5,5 proc. visų ūkių. Lyginant su 2011 m. ūkių struktūra pagal specializaciją išlieka praktiškai nepakitusi. Žemės ūkio produktų perdirbimu ir realizavimu užsiėmė 32 ūkiai (tiek pat – 2011 m.)⁴⁴. (R3-39).

³⁹ Galimybių studija „Bendruomeninio verslo plėtros perspektyvos Kalvarijos savivaldybės teritorijoje“, Parengta ASU Žemės ūkio mokslo ir technologijų parko Kaimo regioninės plėtros centro darbuotojų: Rimanto Čiūto, Ritos Petlickaitės, Eugenijos Vasylienės (2012 m.).

⁴⁰ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

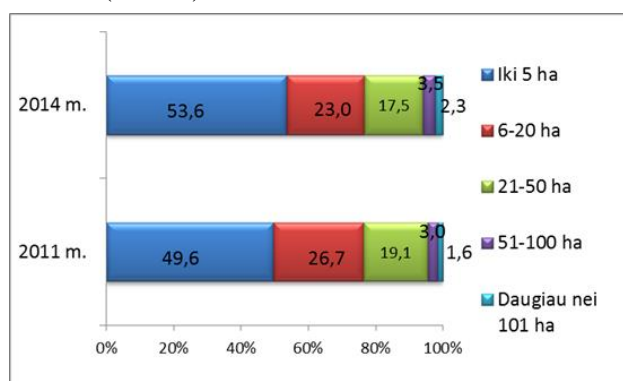
⁴¹ Kalvarijos savivaldybės 2015–2017 m. strateginis veiklos planas.

⁴² Kalvarijos savivaldybės 2015–2017 m. strateginis veiklos planas.

⁴³ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

⁴⁴ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

Ūkininkų ūkių registre 2015 m. buvo registruoti 1177, kai 2011 m. – 1128 ūkiai⁴⁵, taigi ūkių skaičius per 4 metus padidėjo 4,3 proc. (R3-40). Žemės ūkio veikla labiau reikšminga VVG teritorijos gyventojų užimtumui ir pajamoms nei šalyje ar apskrityje. Pavyzdžiui, Kalvarijos VVG teritorijoje 2015 m. duomenimis, 1 tūkst. gyventojų teko 164 ūkiai, kai Marijampolės apskrityje – 153 ūkiai, Lietuvoje – 126 ūkiai.⁴⁶ (R3-41).

2.4.6 pav. Ūkių pagal žemės naudmenų plotą, pasiskirstymas proc.

Kalvarijos VVG teritorijoje, kaip ir visoje šalyje, vyrauja nedideli ūkininkų ir šeimos ūkiai (žr. 2.4.6 pav.). 2015 m. vidutinis jų dydis (8,59 ha žemės ūkio naudmenų (R3-42)) buvo kiek mažesnis nei vidutiniškai šalyje (9,58 ha) ar Marijampolės apskrityje (9,48 ha)⁴⁷.

Bendrosios žemės ūkio produkcijos vertė 2013 m. buvo 25,9 mln. Eur; 57 proc. šios vertės sudarė augalininkystės produkcijos vertė⁴⁸. (R3-43).

2014 m. Kalvarijos VVG teritorijoje ūkininkai iki 40 m. amžiaus sudarė 14,65 proc. visų ūkininkų (2012 m. – 15,54 proc.), 29,8 proc. ūkininkų priklausė amžiaus grupei nuo 40 iki 55 m. (2012 m. – 30,44 proc.) ir daugiau kaip pusė – 55,55 proc. - buvo vyresni kaip 55 m. amžiaus (2012 m. – 54 proc.)⁴⁹ (R3-44).

Informacija apie VVG teritorijoje veikiančius ekologinius ūkius pateikiama 2.6 potemėje.

VVG teritorijoje veikia 3 žemės ūkio bendrovės (R3-45): 1) Orijos žemės ūkio bendrovė (užsiima avių, mėsinių galvijų, grūdų auginimu); 2) Vazniškių žemės ūkio bendrovė (specializacija - pieno gamyba ir grūdinių augalų auginimas); 3) žemės ūkio bendrovė „Šaltėkšnis“ (užsiima pieno perdirbimu). Pastarosios dvi bendrovės priskiriamos prie didžiausių pridedamąją vertę kuriančių ūkio subjektų Kalvarijos savivaldybėje. Jusevičiuose veikia UAB „Idavang“ (kiaulių auginimo kompleksas).

Ekonominės situacijos atitiktis gyventojų poreikiams ir VVG teritorijos vizijai. Vietos gyventojai kritiškai vertina gyvenamosios vietovės ekonominę situaciją. Pati opiausia krašto problema gyventojų nuomone yra nedarbas (taip teigia 21,2 proc. respondentų).⁵⁰ (R3-46). Kitų sričių, atspindinčių ekonominę situaciją, būklės ir tendencijų vertinimus galima matyti 2.4.1 lentelėje⁵¹.

2.4.1 lentelė. Ekonominės situacijos vertinimas

Sritis	Būklė	Tendencija
• Verslo įmonių ir ūkininkų gebėjimas panaudoti vietos išteklius	1,8	2,1
• Vietos gyventojų gebėjimas prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių	1,7	2,0
• Vietos įmonių rūpinimasis savo darbuotojais	1,7	1,9

⁴⁵ VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“ duomenys.

⁴⁶ Apskaičiuota pagal VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“ duomenis.

⁴⁷ VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“ duomenys.

⁴⁸ Lietuvos statistikos departamento duomenys.

⁴⁹ VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“ duomenys. Žr. VPS 15 priedą.

⁵⁰ Gyventojų anketinės apklausos rezultatai. Žr. VPS 5 priedą.

⁵¹ Būklės vertinimo reikšmės: 3 – gera; 2- vidutinė; 1 – bloga. Tendencijų vertinimo reikšmės: 3 – gerėja; 2 - neutrali; 1 – blogėja. Pateikiamas respondentų vertinimų vidurkis.

• Jaunimo aktyvumas darbo rinkoje	1,6	1,8
• Kaimo turizmo sodybų savininkų gebėjimas į turizmo verslą įtraukti vietos gyventojus	1,6	1,9
• Gyventojų pasirengimas imtis savo verslo	1,3	1,8
• Vietos amatininkų gebėjimas kooperuotis ir bendrai spręsti produkcijos realizavimo uždavinius	1,5	2,0
• Vietos ūkininkų gebėjimas kooperuotis	1,6	1,9
• Vietos produktų ir gaminių pasiūla vietos gyventojams ir rinkai už savivaldybės ribų	1,6	2,0
• Paslaugos ir produktai turistams	1,4	1,9

Bet kurios iš vertinamų sričių būklė, respondentų nuomone, yra žemesnė už vidutinę ir, daugeliu atvejų, arba nesikeičia, arba ir toliau blogėja (žr. 2.4.1 lentelę). Krištiškai vertinami tiek gyventojų profesiniai įgūdžiai, tiek įmonių veikla, jų gebėjimas kooperuotis ir bendradarbiauti, tiek prekių ir produktų rinka. Labiausiai kritiškai vertinamas gyventojų pasirengimas imtis savo verslo (R3-47).

Tokie vertinimas atspindi vietos gyventojų nepasitenkinimą esama ekonomine situacija ir lūkesčius, kad įvyktų pokyčiai analizuojamose srityse. Prioriteto tvarka gyventojai siūlo nukreipti viešąsias lėšas darbo vietų kūrimui; taip pat prioriteto tvarka siūloma remti projektus, skatinančius vietos produkcijos perdirbimą ir realizavimą (žr. VPS 5 priedo 7 lentelę).

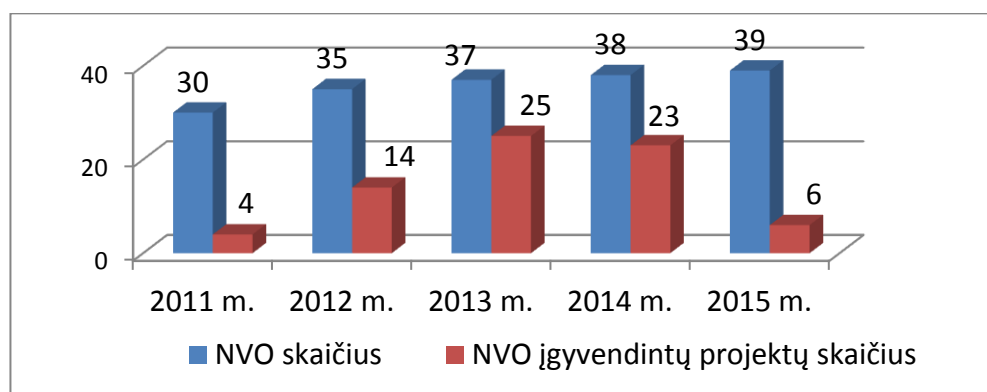
VVG teritorijos vizijoje užprogramuoti teigiami ekonomikos srities pokyčiai. Ypatingą dėmesį skiriant novatoriško verslo kaime kūrimui ir plėtrai, socialiniam verslui, ūkininkų ir bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimui, tikimasi, jog ateityje VVG teritorija taps ekonomiškai stiprių ir verslių žmonių kraštu, o ekonominė plėtra bus neatsiejama nuo inovacijų diegimo.

2.5. VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai

2.5.1. VVG teritorijoje veikiančios organizacijos ir institucijos

✓ *Nevyriausybinių organizacijų*

Kalvarijos VVG teritorijoje 2015 m. veikė 39 nevyriausybinių organizacijos (R4-1) (žr. VPS 9 priedą). Daugiausiai iš jų 22 – yra bendruomeninės organizacijos, 4 jaunimo organizacijos, 1 moterų organizacija, 3 vyrų organizacijos (medžiotojų klubai) ir 9 kitos NVO. 2011-2015 m. laikotarpiu NVO skaičius po truputį didėjo. 2011 m. buvo įregistruota 30 NVO, 2012 m. įsikūrė 5 NVO, o vėlesniais metais kūrėsi po 1-2 NVO⁵² (žr. 2.5.1 pav.).

2.5.1 pav. Kalvarijos VVG teritorijoje veikiančios NVO ir jų įgyvendinti projektai

⁵² Kalvarijos NVO vietos veiklos grupei pateikti duomenys.

2015 m. NVO narių skaičius iš viso buvo 1629 asmenys (R4-2), kai 2011 m. – 1689 asmenys. Per 4 metus NVO narių skaičius sumažėjo 3,6 proc.⁵³ 2011 m. ir anksčiau įsikūrusių NVO narių skaičius iš viso nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo 139 nariais. Tokį rodiklį labiausiai apsprendė vienoje NVO – Kalvarijos savivaldybės neįgaliųjų draugijoje – stipriai sumažėjęs narių skaičius (nuo 600 iki 400 asmenų). Tačiau iki 2011 m. įsikūrusiose bendruomeninėse organizacijose (tokių bendruomeninių organizacijų yra absoliuti dauguma – 21) narių skaičius iš viso nagrinėjamu laikotarpiu išaugo 57 nariais. Tik penkiose iki 2011 m. įsikūrusiose bendruomeninėse organizacijose narių skaičius sumažėjo; vienoje – 23 nariais, dvejose – po 20 narių ir dar dvejose – atitinkamai 6 ir 8 nariais.

Daugiau kaip pusė nevyriausybinų organizacijų vykdo projektinę veiklą (R4-3). Per 2011-2014 m. laikotarpį NVO iš viso įgyvendino 72 projektus (2.5.1 paveiksle pateikiamas NVO įgyvendintų projektų skaičius analizuojamu laikotarpiu). (R4-4).

Daugiau kaip pusė visų NVO įgyvendintų projektų (40) buvo finansuoti Kalvarijos VVG parengtos vietos plėtros 2007-2013 m. strategijos lėšomis. NVO įgyvendinti projektai pridėjo prie gyvenimo kokybės gerinimo Kalvarijos VVG teritorijoje. Dalies projektų rezultatai yra akivaizdūs ir matomi visai Kalvarijos krašto bendruomenei (atnaujinta ir įrengta viešosios infrastruktūros objektų, įsigyta įrangos, išleisti leidinių, sukurtos naujų paslaugų gyventojams ir kt.), kitų - mažiau apčiuopiami, tačiau ne mažiau reikšmingi (skirti puoselėti ir populiarinti kultūros tradicijas, užmegzti glaudesnius ryšius tarp kartų, aktyvinti jaunimą ir kt.).

Aktyviausios projektų vykdytojos – bendruomeninės organizacijos. Jos įgyvendino 58 projektus. NVO pateikti duomenys apie projektų skaičių rodo, jog nagrinėjamu laikotarpiu NVO projektinės veiklos gebėjimai auga. Pvz., 2013 m., 2014 m. įgyvendinta keliskart daugiau projektų, nei 2011 m. (R4-5).

Atskirai verta paminėti jaunimo klubo „Arka“ veiklą. Ši organizacija, nors ir registruota VVG teritorijai nepriklausančiame Kalvarijos mieste, įgyvendina visai Kalvarijos savivaldybei naudingas novatoriškas iniciatyvas. Pvz., Klubas ne tik įrengė muziejų vadinamame „bunkeryje“ (žr. 2.6 potemės skirsnį „Kraštovaizdis ir jo tinkamumas rekreacijai“), bet ir įgyvendino projektą „Medijų akademija“, kurio metu buvo sukurti trumpametražiai filmai apie Aistiškių, Jungėnų, Trakėnų kaimus. Kitos Klubo iniciatyvos, skirtos visos Kalvarijos savivaldybės gyventojams: kasmetiniai stalo teniso turnyrai, naktiniai pėsčiųjų ir dviračių žygiai, jaunimo šokių vakarai. Klubo nariai savanoriškai tvarko ir prižiūri signataro P. Klimo tėviškę Kušliškių k. Klubo veikloje dalyvauja 5 jaunuoliai iš VVG teritorijos (R4-6).

✓ *Savivaldybei pavaldžios įstaigos ir organizacijos*

1) Švietimo ir ugdymo įstaigos.

Kalvarijos VVG teritorijoje veikia 6 bendrojo ugdymo mokyklos: Sangrūdų gimnazija, Akmenynų, Alksninės, Jungėnų, Liubavo Juozo Montvilos ir Nemunaičių pagrindinės mokyklos. Šias mokyklas 2011-2012 mokslo metais lankė 752 mokiniai, 2014-2015 mokslo metais - 660 mokinių⁵⁴, t.y. mokinių skaičius per tris metus sumažėjo 12,2 proc. (R4-7).

2014 m. Aistiškių kaime buvusios pradinės mokyklos pastate pradėjo veikti naujai įkurtas Kalvarijos savivaldybės Akmenynų pagrindinės mokyklos Aistiškių universalus daugiafunkcinis centras (R4-8). Centras aprūpintas baldais ir įranga (sporto, muzikos, buitine, kompiuterine). Visa tai planuojama naudoti ne tik ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo, neformalaus vaikų ir suaugusių švietimo, bet ir laisvalaikio užimtumo organizavimui. Su vietos bendruomene šiuo metu yra derinama, kaip daugiafunkcinio centro veiklą „sustyguoti“ pagal vietos bendruomenės poreikius.

Kalvarijos VVG teritorijai reikšmingos ir švietimo įstaigos, esančios savivaldybės centre – Kalvarijoje. Tai Kalvarijos gimnazija (joje 2014 m. mokėsi 245 mokiniai iš kaimo vietovių, 2011 m.- 240 mokinių), Kalvarijos suaugusiųjų vidurinė mokykla (2014 m. ją lankė 37 asmenys,

⁵³ 4 NVO nepateikė duomenų apie savo veiklą.

⁵⁴ Kalvarijos savivaldybės administracijos informacija. Žr. VPS 10 priedą.

gyvenantys savivaldybės kaimiškoje teritorijoje, 2011 m. – 45), Kalvarijos meno mokykla (2014 m. - 56, 2011 m. - 57 mokiniai iš kaimo vietovių).⁵⁵ (R4-9).

Kalvarijos vaikų lopšelių–darželių „Žilvitis“ lankė 46 vaikai iš kaimo vietovių. Šio lopšelio darželio skyrius veikia VVG teritorijoje - Jungėnų kaime, jį 2014 m. lankė 40 vaikų, kai 2011 m. – 23 vaikai⁵⁶, taigi vaikų skaičius šiame skyriuje per 3 metus išaugo 1,7 karto. (R4-10).

2) Socialines paslaugas teikiančios įstaigos.

Kušliškių (Kalvarijos sen.) kaime veikia Kalvarijos pensionas, kuriame gyvena jauni sutrikusio intelekto žmonės (R4-11).

Sangrūdoje įsikūrę Kalvarijos savivaldybės vaikų laikinosios globos namai. Neseniai baigta globos namų priestato statyba, finansuota Europos Sąjungos fondų lėšomis. Sangrūdoje įsikūręs Kalvarijos savivaldybės neįgaliųjų draugijos Sangrūdos seniūnijos asmens higienos paslaugų teikimo centras (R4-12).

Kalvarijos savivaldybės centre – Kalvarijoje – veikia įstaigos, besirūpinančias socialinių paslaugų teikimu ir VVG teritorijos gyventojams. Tai Kalvarijos globos ir užimtumo centras, kurį sudaro trys padaliniai: Socialinės globos namai, Pagalbos namuose tarnyba, Dienos globos namai. Taip pat veikia Kalvarijos savivaldybės vaikų laikinosios globos namai, Kalvarijos savivaldybės neįgaliųjų draugija, Vilkaviškio vyskupijos „Caritas“ Kalvarijos vaikų dienos centras „Žiniukas“, sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Kalvarijos viltis“. Neįgaliųjų draugija turi keletą nedidelių aptarnavimo centrų VVG teritorijoje: Sangrūdoje (aptarnaujama 40 asmenų), Liubave (aptarnaujami 35 asmenys) ir Aistiškiuose (36 asmenys). Teikiamos skalbimo, transporto ir kitos paslaugos pagal poreikį. Šios paslaugos taip pat teikiamos ir kitiems norintiems (R4-13).

3) Kultūros įstaigos.

Bibliotekos. VVG teritorijoje veikia Kalvarijos savivaldybės viešosios bibliotekos 11 kaimų filialų (R4-14): Aistiškių, Akmenynų, Brukų, Jungėnų Tarprubežių, Jusevičių, Liubavo, Salaperaugio, Mockų, Radiškės ir Sangrūdos. (Akmenynų Brukų, Jungėnų, Liubavo ir Sangrūdos filialų patalpos naujai suremontuotos ir įrengtos įgyvendinus projektą, finansuotą Kalvarijos VVG parengtos vietos plėtros 2007-2013 m. strategijos lėšomis). Visuose 11 filialų veikia nemokamas interneto ryšys. Kaimo gyventojai taip pat lankosi ir pačioje Kalvarijoje įsikūrusioje viešojoje bibliotekoje, jei kartais taip būna patogiau arba nerandama reikiamos informacijos savo filiale.

Laisvalaikio salės. 2014 m. duomenimis, VVG teritorijoje veikia Kalvarijos savivaldybės kultūros centro 8 laisvalaikio salės (R4-15): Akmenynų Aistiškių, Jungėnų, Brukų, Jusevičių, Tarprubežių, Salaperaugio ir Sangrūdos.

Muziejai. Akmenynų pagrindinės mokyklos patalpose veikia kraštotyros muziejus, įkurtas 1988 m. Čia sukaupta vertinga kraštotyros medžiaga, apimanti mokyklos ir aplinkinių kaimų istoriją. Pagrindinis muziejaus fondas – 940 eksponatų, pagalbinis – 420 eksponatų (R4-16).

Sangrūdos mokykloje veikia muziejus, įkurtas dar 1963 m. Muziejuje kaupiami ne tik mokyklos istorijos aprašai, bet ir etnografinė, kraštotyrinė medžiaga. Ekspozicijose galima matyti mokyklos metraščius, mokinių ir mokytojų projektus, ekskursijų, turistinių žygių aprašymus, mokyklos švenčių, renginių scenarijus, nuotraukas, filmuotą medžiagą, padėkos raštus, kitus apdovanojimus, dovanas. Kraštotyros skyriuje – buities daiktus, mokytojų ir mokinių surinktus iš aplinkinių kaimų. Taip pat galima pamatyti senovinių liktarnų ir lygintuvų kolekciją, audimo stakles ir verpimo ratelį. Muziejaus ekspozicijos atspindi mokyklos kūrimosi raidą, Sangrūdos krašto istoriją, mokytojų ir mokinių veiklą, kultūrinį ir sportinį gyvenimą, knygnešių veiklą, Sangrūdos apylinkės gamtinius, istorinius ir archeologinius paminklus (R4-17).

Kalvarijos VVG teritorijos plėtrai svarbūs savivaldybės centre, Kalvarijoje, įsikūrę 2 muziejai. Kalvarijos gimnazijos patalpose įsikūręs Kalvarijos krašto etnografijos muziejus įkurtas 1963 m., jame galima rasti daug įdomios ir vertingos informacijos apie Kalvarijos krašto istoriją, žymiausias žmones, vietos papročius ir tradicijas. Privačiame V. Svitojaus kaimo kapelos „Gegužio žiedai“

⁵⁵ Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys. Žr. VPS 10 priedą.

⁵⁶ Kalvarijos vaikų lopšelio–darželio „Žilvitis“ duomenys. Žr. VPS 16 priedą.

muziejuje gausu įvairiausių eksponatų: rankdarbių, muzikos instrumentų, audinių, laikrodžių ir kt. (R4-18).

3) Sveikatos priežiūros įstaigos.

Medicinos punktai ir ambulatorijos. VšĮ „Kalvarijos pirminės sveikatos priežiūros centras“ medicinos punktai veikia Akmenynuose, Jungėnuose, Jusevičiuose, Liubave. Akmenynų, Jusevičių ir Liubavo medicinos punktų patalpos buvo atnaujintos Kalvarijos VVG parengtos strategijos finansuoto projekto lėšomis. Čia atliktas patalpų remontas, senas nusidėvėjęs inventorius pakeistas nauju, įsigyta reikiama medicinos įranga ir prietaisai.

Sangrūdoje veikia VšĮ „Sangrūdos ambulatorija“, turinti filialą – medicinos punktą Radiškėje. Ši įstaiga teikia mokamas ir valstybės finansuojamas gydymo paslaugas (R4-19).

4) Įstaigos, susijusios su visuomenės saugumo užtikrinimu

VVG teritorijoje veikia Kalvarijos priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnyba ir šios tarnybos 3 ugniagesių komandos: Jusevičių, Liubavo ir Sangrūdos (R4-20).

5) Sporto organizacijos

Savivaldybės biudžetinė įstaiga Kalvarijos sporto centras organizuoja krepšinio, futbolo, lengvosios atletikos, bokso, šaškių ir kitų sporto šakų užsiėmimus. Juos lanko ir savivaldybės kaimiškosios teritorijos gyventojai: vyresni atvažiuoja pažaisiti krepšinį, futbolą, tinklinį ar tenisą, jaunesnieji lanko futbolo, lengvosios atletikos ir krepšinio treniruotes. Sporto centras kartu su Kalvarijos tinklinio sporto klubu „Parkas“ stovyklavietėje „Gintaras“ (Jurgežeriuose) organizuoja paplūdimio tinklinio varžybas.

Ateityje planuojama įvairinti užsiėmimus: organizuoti krepšinio, futbolo, stalo teniso, šaškių, kroso ir kitas varžybas. Yra įkurtas jaunimo sporto klubas „Orija“ (R4-21).

✓ Valstybės institucijos.

VVG teritorijos gyventojų saugumu rūpinasi Kalvarijos policijos komisariatas. 2014 m. Kalvarijos viešosios policijos skyriuje įsteigtas bendruomenės pareigūno etatas. Taip norima užtikrinti betarpišką policijos bendradarbiavimą su Kalvarijos savivaldybės gyventojais, nevyriausybinėmis organizacijomis, asociacijomis, įmonėmis, seniūnijomis, bendruomenėmis sprendžiant visuomenės saugumo problemas.

VVG teritorijoje - Akmenynuose, Liubave, Sangrūdoje ir Jungėnuose - veikia 4 Lietuvos pašto skyriai.

VVG teritorijai nepriklausiančiame Kalvarijos mieste veikia VVG teritorijos gyventojams svarbios įstaigos: Lietuvos paštas, VĮ Registrų centro Marijampolės filialo Kalvarijos skyrius, Marijampolės teritorinės darbo biržos Kalvarijos poskyris, Marijampolės apskrities Kalvarijos savivaldybės valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Marijampolės skyriaus nuotolinė darbo vieta Kalvarijoje, Valstybinės mokesčių inspekcijos Marijampolės skyriaus nuotolinė darbo vieta Kalvarijoje, Kalvarijos savivaldybės notaro biuras, Nacionalinės žemės tarnybos Kalvarijos skyrius.

Kiti viešosios infrastruktūros subjektai. Sangrūdoje veikia UAB „Kalvarijos vaistinė“ filialas bei Z. Lukšienės odontologijos kabinetas.

2.5.2. VVG teritorijos kultūros ištekliai

✓ Profesionalų ir mėgėjų menas

Svarbią reikšmę puoselėjant krašto kultūrą ir tradicijas turi mėgėjų meno kolektyvų veikla. 2014 m. duomenimis, Kalvarijos VVG teritorijoje veikė 13 mėgėjų meno kolektyvų (R4-22), daugiausia jų – Kalvarijos seniūnijos teritorijoje (žr. 2.5.1 lentelę)⁵⁷.

⁵⁷ Kalvarijos savivaldybės kultūros centro informacija. Žr. VPS 17 priedą.

2.5.1 lentelė. Mėgėjų meno kolektyvai ir jų dalyviai

Eil. Nr.	Kolektyvai	Kolektyvų dalyviai	
		2011 m.	2014 m.
Akmenynų sen.		10	12
1.	Akmenynų laisvalaikio salės liaudiškos muzikos kapela	0	7
2.	Aistiškių laisvalaikio salės vokalinis merginų ansamblis „Aistutė“	10	5
Kalvarijos sen. išskyrus Kalvarijos miestą		72	110
3.	Brukų laisvalaikio salės folkloro ansamblis „Bruknyčia“	16	18
4.	Brukų laisvalaikio salės tautinių šokių kolektyvas	21	24
5.	Jungėnų kultūros namų liaudiškos muzikos kapela „Jungvala“	0	6
6.	Jungėnų kultūros namų moterų vokalinis ansamblis „Melodija“	0	8
7.	Jungėnų kultūros namų vaikų dramos būrelis	0	9
8.	Jusevičių laisvalaikio salės jaunimo šokių kolektyvas „Mis-A“	12	9
9.	Jusevičių laisvalaikio salės vaikų klubas „Vėjelis“	10	23
10.	Jusevičių laisvalaikio salės satyros ir humoro grupė „Bapcės“	4	6
11.	Tarprubežių laisvalaikio salės mėgėjų teatras	9	7
Liubavo sen.		11	11
12.	Salaperaugio laisvalaikio salės moterų vokalinis ansamblis	11	11
Sangrūdų sen.		8	7
13.	Sangrūdų liaudiškos muzikos kapela	8	7
Iš viso:		101	140

Šaltinis. Kalvarijos kultūros centro informacija

Net 4 mėgėjų meno kolektyvai Kalvarijos VVG teritorijoje susibūrė po to, kai 2007-2013 m. programavimo laikotarpio ES fondų lėšomis buvo atnaujintos laisvalaikio salės.

Be to, savivaldybės centre – Kalvarijoje – veikia daugiau šaunių kolektyvų, kurių veikloje dalyvauja ir VVG teritorijos gyventojai: liaudiškos muzikos kapela „Giminės“, folkloro ansamblis „Diemedis“, pučiamųjų instrumentų orkestras, Tremtinių dainų choras, gerai Lietuvoje žinomas teatras „Titnagas“, kuriam vadovauja režisierius Kęstutis Krasnickas, liaudiškų šokių kolektyvas „Jurginėlis“. Šiuos mieste veikiančius kolektyvus 2014 m. duomenimis lankė 37 Kalvarijos VVG teritorijos gyventojai (2011 m. – 30 asmenų)⁵⁸.

Iš viso mėgėjų meno kolektyvų veikloje 2014 m. dalyvavo 177 Kalvarijos VVG teritorijos gyventojai, kai 2011 m. – 131 gyventojas. Dalyvių skaičius per tris metus padidėjo 35,1 proc. (R4-23).

✓ *Kultūros ir istorijos objektai bei vertybės*

Kalvarijos VVG teritorijoje yra įregistruoti 67 kultūros paveldo objektai⁵⁹. (R4-24). Didesniąją kultūros paveldo objektų dalį sudaro laidojimo vietos (įvairių konfesijų tikinčiųjų senosios kapinės, knygnešių kapai). Kultūros paveldo objektų statusas suteiktas architektūros ir inžinerijos statiniams (tai knygnešių, rašytojų sodybos, dvarų sodybų liekanos, geležinkelio pralaidos). Archeologijos paveldui priskiriamos akmens amžiaus stovyklos, senosios gyvenvietės, piliakalniai. Pastarųjų yra net šeši: Kampinių (vadinamas Apšutkalniu), Menkupių, Naujienėlės (vadinamas Aukštakalniu, Kovakalniu), Papiliakalnių, Žaliosios, Navininkų.

✓ *Tautinio paveldo puoselėjimas.*

Materialinė bazė. Kalvarijos VVG 2007-2013 m. laikotarpiu finansavo 4 vietas projektus, skirtus Kalvarijos krašte sukurti amatų puoselėjimui reikalingą materialinę bazę (R4-25):

1) Akmenynų seniūnijoje, Akmenynų pagrindinėje mokykloje šiuo metu įgyvendinamas projektas „Palankių sąlygų sukūrimas puoselėti krašto istoriją ir tradicijas Kalvarijos savivaldybės Akmenynų pagrindinės mokyklos muziejuje ir medienos apdirbimo amatų centre“. Projekto darbus planuojama užbaigti iki 2015 m. rugpjūčio 1 d. Ketinama vietoje nenaudojamos mokyklos ūkinio pastato dalies, kurios būklė avarinė, pastatyti rąstinį dviejų aukštų pastatą - medienos apdirbimo

⁵⁸ Kalvarijos savivaldybės kultūros centro informacija. Žr. VPS 17 priedą.

⁵⁹ Kultūros vertybių registro duomenys. <http://kvr.kpd.lt/heritage/>.

amatų centrą. Bus nupirkta visa reikiama įranga darbui su medžiu (medžio apdirbimo staklės, įrankiai ir kt.), t.y. medžio frezavimui, gręžimui, tekinimui, skobimui, šlifavimui.

Numatyta, kad amatų centre mokiniams bus vedamos pamokos, o vietos bendruomenės nariai galės patys pasigaminti įvairių namų apyvokos daiktų, susitaisyti baldus ar tiesiog juos atnaujinti. Taip pat bus vykdomos edukacinės programos, kurios supažindins gyventojus su šiuo amatu, medžių savybėmis bei medienos dirbiniais ir jų nauda. Vyks tautodailininkų darbų ir etnografinės ekspozicijos.

2) Liubavo seniūnijoje Liubavo bendruomenė įgyvendino projektą „Liubavo keramikos studija“. Buvo įsigytos dvi keramikos išdeginimo krosnys, molio valcavimo, žiedimo staklės bei kita reikalinga įranga ir medžiagos. Įgyvendinus projektą atsirado erdvė krašto tradicijų puoselėjimo renginiams, edukacinėms programoms, plenerams. Įkurta studija tarnauja vietos bendruomenės jaunimo užimtumui skatinti, meniniams įgūdžiams ugdyti.

3) Salaperaugio kaimo bendruomenė (Liubavo sen.) įgyvendino projektą „Salaperaugio bendruomenės reikmėms naudojamo pastato sutvarkymas, įrengiant amatų centrą“. Projekto įgyvendinimo metu buvo atlikti pastato remonto darbai: išardytos dvi atitvaros, sutvarkytos dvi patalpos (vienos iš jų sienos iškaltos lentomis, antroji – išdažyta), pastatytas židinytis, renovuotas sanitarinis mazgas. Salaperaugio kraštas nuo seno garsėjo savo audėjomis, todėl amatų centras pasirinko audimo kryptį – tautinių rūbų audimą. Kaimo bendruomenė įsigijo audimo stakles, du verpimo ratelius, siuvimo mašiną.

4) 2014 m. Trakėnuose (Kalvarijos sen.) buvo įkurtas tradicinių amatų centras. Čia ne tik atliktas patalpų remontas, bet ir įsigyta reikalinga įranga amatų centrai, įkurtos trys tradicinių amatų mokymo patalpos. Planuojama, kad amatų centre dirbs amatininkai, o pažiūrėti ir pasimokyti, kaip jie dirba, galės visi norintys. Amatų centras priims visus norinčius pažiūrėti ir pasimokyti tradicinių amatų. Sukurtais tradiciniais dirbiniais ateityje planuojama prekiauti amatininkų mugėse, krašto šventėse.

Tautinio paveldo puoselėtojai. Vietos gyventojai didžiuojasi savo krašto gyventojais, kurie prisideda prie tautinio paveldo puoselėjimo. Pvz., Akmenynų seniūnijos gyventojai nurodo, jog jų tarpe yra mokačių gaminti kulinarinio paveldo gaminius (mėsos gaminius, šimtalapius, tortus, pyragus, sūrius). Kai kurios seniūnijos moterys vis dar mezga (M. Murauskienė, I. Ignatavičiūtė ir kitos), tačiau ši veikla yra tik pomėgis, iš kurio neužsidirbama pragyvenimui.

Akmenynų seniūnijoje vyksta renginiai, populiariausias vietos amatus, tai vėlimo, mezgimo, lipdymo iš molio edukaciniai užsiėmimai.

Liubavo sen. gyventojai didžiuojasi Salaperaugio kaimo gyventoju Sauliumi Tumeliu (siuvinėja, margina, kuria margučius, kuria kitus rankdarbius), Rasele Baliuliene (margina margučius, gamina kulinarinio paveldo gaminius), Danute Asipauskiene (margučių margintoja). Seniūnijoje kuriami ir medžio dirbiniai (įmonė – „Povilo medis“). Seniūnijoje yra šeiminių, mokačių pagaminti kulinarinio paveldo patiekalai.

Kalvarijos seniūnijos gyventojai taip pat prisideda prie amatų puoselėjimo. Mikalaukos k. gyvena lėlininkė Dalė Arminienė, kur užsiima lėlių puošyba tautiniu kostiumu. Jungėnuose margučius margina R. Kazlauskienė. Dailės kūrinius kuria menininkas Vytautas Kalinauskas. Konditerijos gaminių gamyba užsiima Vitas Botyrius, Violeta Lisiukienė. Seniūnijoje vis dar išlaikytos vėlimo, siuvimo, mezgimo tradicijos. Vietos gyventojai didžiuojasi ir savo gospadinėmis, galinčiomis paruošti kulinarinio paveldo patiekalus. Kraštą garsina skulptoriai Julius Narušis, Zigmas Buterlevičius, tautodailininkas Antanas Lastauskas. Seniūnijoje yra ir kalvių (R4-26).

Sangrūdų seniūnijoje, Sangrūdų kaime gyvena ir kuria tautodailininkų Sauliaus ir Inetos Čėsnyų šeima. Krašte išlikusi tradicija meistrauti įvairius rankdarbius. Viena įdomesnių išlikusių technikų – indų pynimas senoviniu būdu iš šieno. Vietos šeiminių gali pavaišinti tradiciniais konditerijos kepiniais, kulinarinio paveldo patiekalais. Vietos gyventojai juokauja, jog „Suvalkijoje visos moterys - gospadinės“ (R4-27).

✓ *Tradicioniai renginiai.*

Kiekvienos seniūnijos gyventojai turi savo tradicinius renginius (R4-28). Visose seniūnijose švenčiamos Užgavėnės.

Akmenynų seniūnijos gyventojams dar svarbios tradicinės kaimų šventės: rudens šventė, derliaus šventė, kaimo šventė, Joninės, bažnytiniai Šv. Roko atlidai (Akmenynuose). Seniūnijoje išlikusi giedojimo prie kryžių tradicija. Seniūnijoje yra muzikantų, dainininkų, yra ir vargonininkas.

Kalvarijos seniūnijoje švenčiama eglės įžiebimo šventė; norima įvesti naujos - šeimų šventės - tradiciją.

Liubavo seniūnijoje švenčiamos: kaimo šventė, Joninės, mažosios Velykėlės, margučių ridenimo šventė, Advento vakaronė, Šv. Kalėdos, Naujųjų Metų sutikimas. Šiame krašte garsūs Škaplierinės atlidai.

Sangrūdų seniūnijoje tradiciškai švenčiamos šventės yra: Šv. Velykos, Šv. Baltramiejaus atlidai, kraštiečių šventės.

Socialinės infrastruktūros ir jos veiklos bei kultūros išteklių atitiktis gyventojų poreikiams ir VVG teritorijos vizijai. Vietos gyventojų požiūrį į socialinę infrastruktūrą, jos veiklą bei kultūros išteklius, iliustruoja jų pateikti vertinimai⁶⁰ (žr. 2.5.2 lentelę).

2.5.2 lentelė. Socialinės infrastruktūros vertinimas

Sritis	Būklė	Tendencija
• Viešosios paslaugos vietos gyventojams	2,0	2,3
• Socialinės rūpybos reikalų sprendimas	2,0	2,2
• Kaimo bendruomenių bei kitų NVO veiklos skatinimas ir iniciatyvų įgyvendinimo rėmimas	2,0	2,4
• Bendruomenės ir vietos valdžios gebėjimas bendradarbiauti	2,0	2,3
• Gebėjimas demonstruoti savo krašto savitumą, vietos tradicijas, amatus, kulinarinį paveldą ir kt.	1,9	2,3
• Vietos amatų, kultūros ir kulinarijos paveldo bei tradicinių švenčių puoselėjimas	1,8	2,1
• Gyventojų dalyvavimas kultūros, sporto ir kituose renginiuose	1,8	2,1
• Valdžios veiklos viešumas ir sprendimų priėmimo skaidrumas	1,7	1,9
• Gyventojų įsitraukimas į bendruomenių ir kitą viešąją veiklą	1,7	2,0
• Paslaugos jaunosms šeimoms, auginančioms vaikus	1,6	2,0
• Jaunimo reikalų sprendimas	1,5	1,9

Viešųjų paslaugų (švietimo, kultūros, sporto, socialinės rūpybos, rūpinimosi asmens ir turto apsauga) teikimą gyventojai vertina tik vidutiniškai (R4-29), bet mano, kad situacija gerėja.

Labiausiai kritiškai vertinamas rūpinimasis jaunimu (situacija prastesnė už vidutinę ir toliau blogėja) ir jaunomis šeimomis (situacija prastesnė už vidutinę ir nesikeičia). (R4-30).

Gyventojų pateikti vertinimai leidžia konstatuoti dar keletą dalykų: VVG teritorijoje vis labiau palaikoma bendruomenių ir kitų NVO veikla (R4-31), labiau sekasi sutarti su vietos gyventojais. Nepaisant to, vietos gyventojai nepasitiki vietos valdžia ir jos veiklą vertina kaip ne visai skaidrią (R4-32). Vietos amatų, kultūros ir kulinarijos paveldo bei tradicinių švenčių puoselėjimas ir gebėjimas demonstruoti šį krašto savitumą vertinamas kaip nepakankamas, tačiau išvelgiama teigiamų pokyčių (R4-33). Vietos gyventojai kritiškai vertina savo dalyvavimą visuomeniniame gyvenime (R4-34).

Paslaugų vietos gyventojams plėtra, paslaugų socialiai pažeidžiamos grupėms plėtra, viešosios infrastruktūros gerinimas, vietos gyventojų nuomone, yra sritys, kurioms viešąjį finansavimą reikėtų nukreipti prioriteto tvarka (R4-35) (žr. VPS 5 priedo 7 lentelę).

⁶⁰ Būklės vertinimo reikšmės: 3 – gera; 2- vidutinė; 1 – bloga. Tendencijų vertinimo reikšmės: 3 – gerėja; 2 - neutrali; 1 – blogėja. Pateikiamas respondentų vertinimų vidurkis.

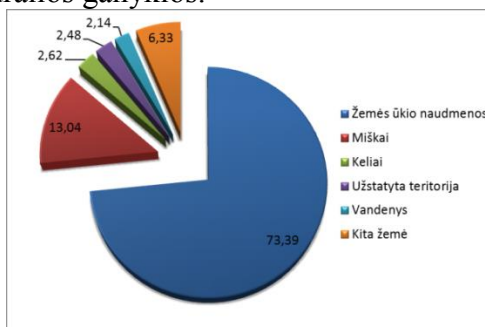
Krašto vizijoje iki 2023 m. numatyta, jog čia gyvens bendruomeniški, iniciatyvūs ir verslūs žmonės. Tai reiškia, jog patys gyventojai bus įsitraukę į vietos reikalų sprendimą, ir bendradarbiaudami su vietos valdžia, spręs svarbiausius gyvenamosios vietovės klausimus. Be to, viešoji infrastruktūra bus labiau pritaikyta gyventojų poreikiams, todėl pagerės vietos gyventojų gyvenimo kokybė. VVG, aktyvindama ir skatindama kaimo gyventojus, įsipareigoja kryptingai veikti, kad šie pageidaujami pokyčiai įvyktų.

2.6. VVG teritorijos gamtos išteklių analizė

✓ *Žemės fondas, jo struktūra, žemės ūkio naudmenų kokybė ir jų tinkamumas žemės ūkio veiklai*

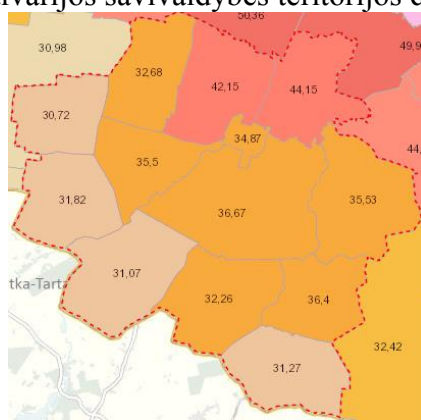
Bendras Kalvarijos savivaldybės žemės plotas – 44044,01 ha (R5-1). Žemės ūkio naudmenos 2014 m. duomenimis sudarė didžiausią žemės fondo dalį – 73,39 proc. (R5-2) (Marijampolės apskrityje – 67,02 proc., Lietuvoje – 53,02 proc.), o miškai - 13,04 proc. (R5-3) viso žemės fondo (Marijampolės apskrityje – 21,70, Lietuvoje – 32,62 proc.). Visą žemės fondo struktūrą galima matyti 2.6.1 paveiksle.

Žemės ūkio naudmenų bendras plotas Kalvarijos savivaldybėje 2014 m. buvo 32322,61 ha. Žemės ūkio naudmenų struktūroje didžiausią dalį sudarė ariama žemė 82,23 proc. (žr. 2.6.1 pav.). Pievos ir natūralios ganyklos sudarė 16,62 proc., o sodai ir uogynai – 1,10 proc. visų žemės ūkio naudmenų (R5-4). Žemės ūkio naudmenų plotas, lyginant su 2011 m., išliko nepakitęs, nežymiai keitėsi tik žemės ūkio naudmenų struktūra: 120,78 ha sumažėjo ariamos žemės ir lygiai tiek pat hektarų padidėjo pievos ir natūralios ganyklos.⁶¹

2.6.1 pav. Žemės fondo pasiskirstymas pagal žemės naudmenų plotą, proc.

Vidutinis dirvožemio našumo balas VVG teritorijoje – 35 balai (R5-5). Tačiau šiaurinėje VVG teritorijos dalyje (Kalvarijos sen.) dirvožemio našumo balas siekia net 44,15 balo (R5-6). 2.6.2 paveiksle galima matyti visos Kalvarijos savivaldybės teritorijos dirvožemio balus.⁶²

2.6.2 pav. Dirvožemio našumo balai Kalvarijos savivaldybėje

⁶¹ www.zis.lt. Duomenys apima ir savivaldybės centrą – Kalvarijos miestą.

⁶² www.geoportal.lt. Skaičiuojant vidutinį dirvožemio našumo balą VVG teritorijoje, Kalvarijos miesto teritorijos dirvožemio našumo balas neįtrauktas.

✓ *Plotai, kuriuose ekologiškai ūkininkaujama*

Kalvarijos VVG teritorijoje 2014 m. buvo 10 ekologinių ūkių, o sertifikuotas plotas buvo 1086,8 ha (žr. 2.6.1 lentelę)⁶³. (R5-7). Lyginant su 2011 m., ekologiškai ūkininkaujančiųjų skaičius padidėjo 2 asmenimis. Sertifikuotas plotas, kuriame ekologiškai ūkininkaujama, nuo 2011 m. kasmet didėjo ir 2014 m., lyginant su 2011 m., buvo didesnis 1,5 karto. (R5-8).

2.6.1 lentelė. Kalvarijos savivaldybės ekologiniai ūkiai

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Ekologinių ūkių skaičius	8	7	10	10
Sertifikuotas plotas	721,2	849,7	1056,09	1086,77

Šaltinis. VŠĮ „Ekoagros“ duomenys

✓ *Kraštovaizdis ir jo tinkamumas rekreacijai*

Kalvarijos VVG teritorijoje palankios sąlygos rekreacijai. Kraštui būdinga reljefo ir kraštovaizdžio įvairovė. Šiaurinėje dalyje – lygumos, pietinėje dalyje – aukštumos. Teritorijoje yra 32 ežerai (R5-9): Orijos (85,3 ha), Jurgežerių, Šarkio, Reketijos ir kt. Pro Kalvariją teka Šešupė, per kurią yra nutiesti 6 tiltai ir tilteliai. Taip pat teka Kirsnos, Gazdos, Sūduonios, Vaiponės ir kitos upės (R5-10).

Kaip jau buvo minėta, miškai Kalvarijos savivaldybėje užima 13 proc. viso ploto. Didžiausias yra Sūsninkų miškas. Prie Lenkijos sienos driekiasi 2 tūkst. ha ploto bevardis miškų masyvas.

Kalvarijos savivaldybės kraštovaizdį puošia piliakalniai: Trakėnų, Menkupių, Naujienėlės, Liubavo, Žaliosios, Papiliakanių, Navininkų, Piesčiakalnio, Kačergų kalnas ir kiti (R5-11). Kai kurie piliakalniai yra kultūros vertybių registre (žr. 2.5 poskyrį).

VVG teritorijos kraštovaizdžio išskirtinumas – išlikę II-ojo pasaulinio karo laikų įtvirtinimai – „bunkeriai“. Vien tik Akmenynų seniūnijos teritorijoje jų yra apie 12, o visoje VVG teritorijoje – 30 (R5-12), mat per Kalvarijos savivaldybę driekiasi taip vadinama „Molotovo linija“ (sovietų prieš Antrąjį pasaulinį karą pradėta statyti fortifikacinė linija). Kalvarijos vaikų ir jaunimo klubo „Arka“ narių iniciatyva 2014 m. vienas iš bunkerių buvo sutvarkytas - jame įrengtas muziejus. Muziejuje kaupiami eksponatai, menantys krašto istoriją karo metais, vyksta edukaciniai užsiėmimai, kiti renginiai.

Kalvarijos savivaldybėje itin didelės plėtros perspektyvas turi dviračių, ekskursijų, rekreacinis ir kaimo turizmas⁶⁴.

Kalvarijos VVG teritorijoje kuriama turizmo infrastruktūra. Dar 2008 m. Kalvarijos savivaldybės administracijos įgyvendinto tarptautinio projekto lėšomis buvo įrengtos dvi pontoninės baidarių priekplaukos (R5-13). Viena – Kalvarijoje, Karališko parko teritorijoje, o antroji – prie Šešupės slenksčio, netoli Liubavo. Taip pat įrengti du informaciniai stendai su vandens turizmo maršrutais prie šių priekplaukų, išleisti žemėlapiai (R5-14).

Orijos ežero pakrantėje įrengta automobilių stovėjimo aikštelė, paplūdimys. Artimiausiu metu čia planuojama įrengti III klasės kempingą. Sklypo plotas – apie 3,5 ha. Jurgežerių šilo pakraštyje, prie dirbtinio ežero, įsikūrusi poilsio vietė „Gintaras“. Čia kasmet ilsisi vaikai, negalią turintys žmonės, seneliai, atostogauja ir užsieniečiai (R5-15).

Kalvarijos savivaldybėje yra parengtas dviračių turizmo maršrutas „Ten kur tyvuliuoja ežerai“ (Kalvarija – poilsio vietė prie Kalvarijos – Orijos ežeras – Gazdos upelio užtvanka – Sangrūda – Mergutrakio ozas – Salaperaugio ežerai – Reketijos ežeras – Liubavas – Jurgežerių ežeras – poilsio vietė „Gintaras“ – Kalvarija. Maršruto ilgis – 52 km). Marijampolės apskrityje esančius svarbiausius turizmo objektus, tarp jų ir Kalvariją, apjungia regioninė dviračių turizmo trasa „Suvalkijos dviračių žiedas“⁶⁵. (R5-16).

Kalvarijos VVG kartu su partneriais – Dzūkijos VVG bei Lenkijos vietos veiklos grupėmis „Fundacija Biebrzanska“ ir „Biebrzański Dar Natury“ – įgyvendino tarptautinio bendradarbiavimo

⁶³ VŠĮ „Ekoagros“ duomenys. Žr. VPS 14 priedą.

⁶⁴ Kalvarijos savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas.

⁶⁵ Kalvarijos savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas.

projektą „Atvyk, Pažink, Pamilk...“. Įgyvendinant projekto veiklas buvo išleistas turizmo gidas su žemėlapiu (1162 vnt.), bendras žemėlapis (apimantis Kalvarijos, Lazdijų kraštą ir Lenkijos pasienio teritoriją, išleistas 3448 vnt. tiražu); išleistas reprezentacinis leidinys - albumas apie Kalvarijos kraštą (1280 vnt.); dalyvauta kasmetinėje turizmo ir sporto parodoje „Adventur“ Vilniuje. Projekto vykdymo metu Kalvarijos VVG teritorijoje suorganizuoti 4 renginiai, visose 4 seniūnijose pastatyti informaciniai stendai. Informaciniai stendai taip pat pagaminti ir pastatyti didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Kaune, Šiauliuose ir Klaipėdoje). Projekto dalyvių teritorijų populiarinimui sukurta interneto svetainė www.ltpl.eu (R5-17).

VVG taip pat įgyvendino teritorinį projektą „Sūduvos krašto žmonių skatinimas teritoriniam bendradarbiavimui organizuojant amatų mugės, kapelų šventes ir vakaruškas“ (Kalvarijos VVG skirta suma – 25 219 Eur), kurio metu suorganizuoti 2 kultūriniai renginiai, įsigyti prekystaliai (16 vnt.), automobilio priekaba, nešiojami kompiuteriai (6 vnt.) (R5-18).

Lankytinų objektų sąrašą VVG teritorijoje papildė Trakėnų kaime veikiantis privatus zoologijos sodas (R5-19). Čia galima išvysti liūtus, kupranugarius, lamas, muflonus, zeburus, beždžiones, Kamerūno avis, Vietnamo kiaules, pekarius, dygliatriušius, stručius ir daug kitų egzotinių gyvūnų.

Informacijos apie lankytinas vietas Kalvarijos savivaldybėje galima gauti Kalvarijos viešojoje bibliotekoje (įsikūrusioje Kalvarijos mieste).

Tačiau Kalvarijos savivaldybėje turizmo infrastruktūra vis dar nepakankama: trūksta turizmo objektus jungiančių turistinių trasų; neišnaudojamas vandens turistinis potencialas; pakelės poilsio zonose stinga aikštelių, kempingų, neįrengti viešieji tualetai, per mažai informacinių nuorodų turistams ir kt. (R5-20).

✓ *Biologinė įvairovė ir saugomos teritorijos*

Kalvarijos savivaldybės gamtos turtai saugomi penkiuose draustiniuose ir biosferos poligone⁶⁶ (R5-21):

1) Aguonio geomorfologinis draustinis. Valstybinės reikšmės, įsteigtas Šešupės fluvio-glacialinio senslėnio šlaito fragmentui apsaugoti. Užima 332,06 ha plotą;

2) Grandų botaninis draustinis, esantis netoli Juodelių (plotas - 185,52 ha). Jame didžiausią mokslinę vertę turi išlikę plačialapių miškų bendrijų plotai. Auga melisalapė medumėlė, plačialapis begalis, miškinė mėta, šakotoji raitenytė, paprastoji vandens lelija, ilgagalvis dobilas, Rusovo gegūnė ir kitų retųjų augalų;

3) Jurgežerių botaninis draustinis (užima 34,21 ha plotą). Jo pietinėje dalyje išlikusios unikalios plačialapių miškų bendrijos su saugomomis augalų rūšimis žolinėje dangoje. Minėtinas bekotis ažuolas, įrašytas į Lietuvos Raudonąją knygą. Kai kur net gausiai aptinkamas plačialapis begalis, kalninė jonažolė, aukštoji žemuogė;

4) Trakėnų telmologinis draustinis (plotas - 19,5 ha). Draustinyje saugomos į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytos augalų rūšys: pelkinė laksana, plūduriuojantysis ričiokarpis, Rusovo gegūnė.

5) Trakėnų miško botaninis draustinis (plotas – 95,0 ha). Jis įsteigtas išsaugoti liepos - skroblo miško bendrijas su retomis žolinių augalų rūšimis: krūmeliniu vikiu, geltonžiedžiu pelėžirniu, plačialapiu begaliu, ežine viksva, aukštąja žemuoge, plaukuotąja jonažole;

6) Kalvarijos biosferos poligonas. Įsteigtas LR Aplinkos ministro 2009 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. D1-407. Poligono plotas Kalvarijos savivaldybėje – 19748,71 ha. Jo viena iš paskirčių - išsaugoti agrarinio kraštovaizdžio ekosistemą, ypač siekiant išlaikyti griežlės, nendrinės lingės, pievinės lingės, švygždos ir dirvoninio kalviuko populiacijas, natūralių pievų bendrijas, įskaitant Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipus: stepines pievas, eutrofinius aukštuosius žolynus, aliuvines pievas, šienaujamas mezofitų pievas. Biosferos poligono apsaugą ir tvarkymą pagal kompetenciją vykdo Vištyčio regioninio parko direkcija.

⁶⁶ Saugomų teritorijų valstybės kadastras, <http://stk.vstt.lt>.

Palei Antrosios Naujienėlės kaimą esantis Vyžupio šaltinis yra valstybės saugomas gamtos paveldo objektas.

Kai kurios teritorijos priskiriamos „Natura 2000“ teritorijų tinklui. Buveinių apsaugai svarbiomis teritorijomis pripažinta Grandų k. (14,97 ha), Liubavo kaimo apylinkės (153,17 ha) ir Pelenių kaimo apylinkės (40,16 ha). Paukščių apsaugai – Kalvarijos apylinkės (19748,71 ha). (R5-22).

Be saugomų teritorijų, nemažai yra biologiniu požiūriu vertingų teritorijų. Janavo ežere sutinkamos į Lietuvos Raudonąją knygą įtrauktos paukščių rūšys: didysis baublys, ūsuotoji zylė, plovinė vištelė. Raudenio pelkėje gyvena gervės, pievinės lingės, mėlyngurklės. Brazavo ir Juodelių kaimuose yra susiformavusi labai retų šalyje ir į Raudonąją knygą įtrauktų drugių – raudonsparnių meškučių – populiacija (R5-23).

Kalvarijos apylinkėse yra nemažai įvairiems paukščiams gyventi tinkamų biotopų. Palyginti nedidelėje teritorijoje yra gana daug vertingų gamtinių buveinių.

✓ *Vandens kokybė*

Paviršinio vandens kokybė. Paviršiniai vandenys Kalvarijos savivaldybėje užima 2,1 proc. teritorijos. Kalvarijos savivaldybėje sistemingai vykdoma vandens telkinių kokybės priežiūra. Savivaldybėje vykdoma paplūdimių ir jų maudyklų stebėjimo programa – tiriamas Orijos ežero vanduo. Vandens mikrobiologiniai tyrimai pradami gegužės mėnesį ir baigiami rugsėjo mėnesį, vanduo tiriamas visą maudymosi sezoną. Tyrimus atlieka Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija.⁶⁷ 2015 m. gegužės mėn. duomenimis, vanduo atitiko higienos normos HN:92 2007 reikalavimus.

✓ *Energijos gamybai naudotini atsinaujinantys ištekliai ir jos gamyba*

Iš viso šiuo metu VVG teritorijoje veikia keturios saulės ir dešimt vėjo jėgainių (R5-24) (žr. VPS 12 priedą). Bendra instaliuota galia – 2,58865 MW. VVG teritorijoje elektra iš atsinaujinančių energijos šaltinių pradėta išgauti 2008 m., kuomet buvo pastatytos ir paleistos dvi vėjo jėgainės. 2011 m. pradėjo veikti dar keturios, 2012 m. – dvi, 2013 m. – penkios, 2014 m. – viena vėjo jėgainė. 2012 m. rugpjūčio 23 d. Kalvarijos savivaldybės tarybai sprendimu Nr. T-20-5 patvirtinus „Alternatyvių energijos šaltinių – vėjo ir saulės jėgainių (pavienių, grupių, parkų) plėtros Kalvarijos savivaldybėje specialųjį planą“, tolimesnė vėjo jėgainių plėtra galima tik laikantis šio dokumento. Specialiajame plane esamų ir planuojamų vėjo jėgainių sąrašė iš viso numatyta keturiolika vėjo jėgainių (keturios - 225 kW, penkios – 250 kW ir penkios – 2,3 MW galios) ir 9 saulės jėgainės (šešios – 99 kW ir 3 – 100 kW). (R5-25).

Gamtos išteklių, jų būklės atitiktis gyventojų poreikiams ir VVG teritorijos vizijai. Gyventojų anketinės apklausos rezultatai atskleidė, kad daugiausia (25,7 proc. visų, besididžiuojančiųjų gyvenamąją vietovę) vietos gyventojų didžiuojasi gamta ir kraštovaizdžiu. 2.6.3 lentelėje pateikiama informacija apie tai, kaip vietos gyventojai vertina gamtos paveldą ir jo būklę⁶⁸.

2.6.2 lentelė. Gamtos išteklių vertinimas

Sritis	Būklė	Tendencija
• Kultūros, istorijos ir architektūros paveldo puoselėjimas	2,0	2,3
• Gamtos paminklų ir kraštovaizdžio puoselėjimas	2,0	2,3
• Turistų ir kitų, čia negyvenančių žmonių, požiūris į kraštą ir jo gyventojus	2,0	2,3
• Viešųjų erdvių įrengimas ir priežiūra	2,0	2,3

⁶⁷ Kalvarijos savivaldybės 2015–2017 metų strateginis veiklos planas.

⁶⁸ Būklės vertinimo reikšmės: 3 – gera; 2- vidutinė; 1 – bloga. Tendencijų vertinimo reikšmės: 3 – gerėja; 2 - neutrali; 1 – blogėja. Pateikiamas respondentų vertinimų vidurkis.

Vietos gyventojai gamtos išteklius, jų būklę visais atvejais vertina vidutiniškai, tačiau išvelgia ženkliai teigiamus pokyčius. Turistų požiūrio į kraštą vertinimas, nors ir netiesiogiai, rodo, kaip vertinami krašto gamtos turtai, tačiau taip pat padeda nustatyti, kaip vietos gyventojai suvokia savo gyvenamąją vietovę.

Ateities vizijoje Kalvarijos VVG teritorija – tai kraštas, kuriame galima tausiai naudoti vietos išteklius (tai reiškia – ir gamtos išteklius), sukuriant pridėtinę vertę vietovėje. VVG teritorija turi potencialo aktyvinti turizmą, išnaudoti kraštovaizdžio galimybes, pasienio regiono teikiamus privalumus. Skatindama įvairių amžiaus grupių gyventojų bendradarbiavimą, VVG prisidės prie kultūros, tautinio paveldo puoselėjimo, iš dalies prisidės ir prie vietos turizmo plėtros.

3. VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG)		
3.1.	Stiprybės	Stiprybę pagrindžiančio rodiklio Nr.
3.1.1.	Patogus ir greitas susisiekimas su Lenkijos Respublika bei Apskritis centru – Marijampole	R1-11, R3-29
3.1.2.	Dauguma krašto NVO turi projektinės veiklos patirties, yra sustiprėję NVO projektinės veiklos gebėjimai	R4-3, R4-4, R4-5
3.1.3.	Teritorijoje yra sėkmingų Aistiškių, Trakėnų, Sangrūdės ir Kvietkinės bendruomenių ūkinės veiklos projektų pavyzdžių	R3-27
3.1.4.	Dalies vietos gyventojų ir nevyriausybinų organizacijų nuostata su ES parama pradėti arba plėtoti ūkinę veiklą	R3-26, R3-28
3.1.5.	Atnaujinta dalis viešųjų pastatų, kuriuose kokybiškai naują veiklą vykdo tiek biudžetinės, tiek nevyriausybines organizacijos	R4-12
3.1.6.	Yra patirties, kaip optimizuoti viešąją infrastruktūrą, mažėjant vietos gyventojų skaičiui – įkurtas Aistiškių universalus daugiafunkcinis centras, pritaikytas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, neformalaus vaikų ir suaugusių švietimo paslaugoms teikti bei vietos bendruomenės laisvalaikio užimtumui organizuoti	R4-8
3.1.7.	Salaperaugio, Trakėnų, Liubavo ir Akmenynų kaimuose naujai įrengtos ir amatininkų veiklai pritaikytos patalpos, kraštas turi amatus puoselėjančių gyventojų	R4-25, R4-26, R4-27
3.1.8.	Plėtojama žemės ūkio veikla: vietos gyventojai išlaikę ūkininkavimo nedideliuose ūkiuose tradiciją, išnaudojama galimybė užsiimti žemės ūkio veikla derlingose Kalvarijos seniūnijos žemėse, yra žemės ūkio produktų perdirbimo veiklos patirties, veikia 3 žemės ūkio bendrovės, teikiančios darbo vietas vietos gyventojams, didėja plotai, kuriuose ekologiškai ūkininkaujama	R2-18, R3-36, R3-37, R3-39, R3-40, R3-41, R3-42, R3-45, R5-2, R5-5, R5-6
3.1.9.	Gamtos išteklių (kontrastingas kraštovaizdis, piliakalniai, Šešupės upė ir mažesni upeliai, 32 ežerai, reta augalija bei gyvūnija), geografinė padėtis (pasienis su Lenkija) ir susiekimo infrastruktūra (keliai Via Baltica, Kalvarija-Vištytis, Kalvarija-Alytus, Kalvarija-Lazdijai; geležinkelio vėžė „Rail Baltica“) palankūs turizmo plėtrai	R3-29, R5-9, R5-10, R5-11, R5-21, R5-22, R5-23
3.1.10.	Panaudojant ES paramos lėšas kuriama turizmo infrastruktūra	R5-13, R5-14, R5-15, R5-16, R5-17, R5-18
3.1.11.	Gyventojų plėtojama kaimo turizmo veikla ir sukaupta kaimo turizmo paslaugų organizavimo patirtis	R3-23, R3-24
3.1.12.	Suformuotas institucinės rūpybos paslaugas teikiančių įstaigų tinklas	R4-11, R4-12, R4-13
3.1.13.	Vietos gyventojus telkia kultūrinis gyvenimas. Daugėja gyventojų, dalyvaujančių mėgėjų meno kolektyvų veikloje	R4-23
3.1.14.	Aktyviai veikia jaunimo organizacija „Arka“, įgyvendinanti visos VVG teritorijos gyventojams naudingas iniciatyvas	R4-6
3.1.15.	Pagalbos vietos gyventojams organizavimo patirtis įveikiant priklausomybes	R2-28
3.1.16.	Unikalūs ir lankytojams patrauklūs objektai: 2-ojo pasaulinio karo laikų įtvirtinimai – „bunkeriai“, kurie pritaikomi kultūriniam ir pažintiniam turizmui, privatus zoologijos sodas	R5-12
3.1.17.	Sėkmingai panaudojami atsinaujinantys energijos išteklių	R5-24, R5-25
3.2.	Silpnybės	Silpnybę pagrindžiančio

		rodiklio Nr.
3.2.1.	Nepalankūs demografiniai procesai: mažėja gyventojų, bendruomenė sensta; itin spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas ir vyrų bei moterų santykio disproporcija Liubavo seniūnijoje	R2-1, R2-2, R2-3, R2-4, R2-5, R2-8, R2-10, R4-7
3.2.2.	Aukštas nedarbo lygis ir menkos gyventojų pajamos. Beveik trečdalis gyventojų pagrindinis pajamų šaltinis – kitų asmenų išlaikymas	R2-15, R2-17, R3-7, R2-34, R2-35, R3-46
3.2.3.	Žemesnis nei Marijampolės apskrityje ir šalyje vidutinis darbo užmokestis	R3-6
3.2.4.	Maža darbo vietų pasiūla	R3-8
3.2.5.	Menkas vietos gyventojų verslumas: mažėja ūkio subjektų, ypač individualių įmonių, skaičius, vietos gyventojai kritiškai vertina savo pasirengimą imtis verslo, menki gebėjimai kooperuotis ir kartu spręsti produkcijos realizavimo klausimus	R3-18, R3-19, R3-21, R3-47
3.2.6.	Turizmo infrastruktūra ir paslaugos neatitinka turistų poreikių	R3-31, R5-20
3.2.7.	Žemesnis vietos gyventojų išsilavinimas nei Marijampolės apskrityje ir šalyje	R2-12
3.2.8.	Nepakankamai išplėtos švietimo, kultūros, sporto, viešojo transporto ir kt. paslaugos vietos gyventojams, taip pat paslaugos socialiai pažeidžiamoms grupėms: jaunimui, vyresnio amžiaus žmonėms, neįgaliesiems	R2-29, R2-31, R2-33, R4-29, R4-30
3.2.9.	Didelė skurdo aprėptis: didėja socialinio būsto poreikis; beveik penktadalis gyventojų remiami maisto produktais; 11,4 proc. teritorijos gyventojų mokamos socialinės pašalpos; itin aštrios skurdo problemos Akmenynų ir Liubavo seniūnijose	R2-19, R2-25, R2-20, R2-21, R2-22
3.2.10.	Santykinai didelis socialinės rizikos šeimų bei jose augančių vaikų skaičius	R2-23, R2-24
3.2.11.	Nepakankamai išvystyta viešoji infrastruktūra (dalis pastatų ir viešųjų pastatų nepritaikyti gyventojų poreikiams, dalis gyventojų neturi centralizuotai tiekiamo vandens ir nuotekų, neasfaltuota didelė dalis VVG teritorijos kelių)	R3-30, R3-33, R3-34, R4-35
3.2.12.	Trūksta žmogiškųjų ir institucinių išteklių projektinei veiklai vykdyti	R1-1, R1-6, R3-17
3.2.13.	Nepakankamas gyventojų dalyvavimas viešajame gyvenime, gebėjimas sutarti dėl pagrindinių bendruomeninių reikalų ir atjausti patiriančius socialinę atskirtį bendruomenės narius; didelės visuomenės dalies pesimistinis požiūris į ateitį	R2-30, R2-36, R4-34
3.3.	Galimybės	
3.3.1.	P (Political – Politiniu aspektu) Visuotinai pripažinus nevyriausybinių sektoriaus vaidmens svarbą gerinant gyvenimo kokybę, bus taikomos įvairios šio sektoriaus rėmimo priemonės, leisiančios įgyvendinti novatoriškus sprendimus socialinėje, ekonominėje ir kultūros srityse.	
3.3.2.	E (Economic – Ekonominis aspektu) Parama tarptautiniam bendradarbiavimui leis plėtoti kultūrinius, socialinius ir ekonominius ryšius su Lenkijos Respublika.	
3.3.3.	S (Social – Socialiniu aspektu) Visuomenės demografiniai pokyčiai lems vyresnio amžiaus žmonių didėjantį įnašą į šalies ekonominę ir socialinę vystymą.	
3.3.4.	T (Technological – Technologiniu aspektu) Šiuolaikiškos technologijos leis efektyviai gaminti nedidelius produkcijos kiekius.	
3.3.5.	L (Legal – Teisiniu aspektu)	

	Šalyje mažinant šešėlinę ekonomiką bus liberalizuojami darbo santykiai, taip pat griežčiau bus labiau laikomasi Darbo kodekso reikalavimų.
3.3.6.	E (Environmental – Aplinkos aspektu) Visuomenė vis labiau pripažins natūralių gamtos išteklių tikrąją vertę.
3.3.7.	Eq (Equality – Lygybės aspektu) Socialinės atskirties ir skurdo mažinimas retai apgyvendintose kaimo vietovėse pareikalaus veikti labai racionaliai ir tausiai – kurti ne segregaciją atkuriančias paramos socialiai atskirtiesiems sistemas, bet įgyvendinti priemones, kurios skirtos visiems gyventojams.
3.3.8.	E (Educational - Švietimo ir mokymo aspektu) Ateityje profesionalus darbas su jaunimu vis labiau bus nukreiptas į kūrybą nepaprastų dalykų, turinčių vertę pačiam jaunimui ir jo aplinkai. Tokia jaunimo veikla skatins tobulėti ir bendruomenę, kurioje jaunimas veikia ir kuriai jis tarnauja.
3.3.9.	M (Market – Rinkos aspektu) Organizacinės inovacijos ir modernios technologijos leis kurti tiesioginius ryšius tarp vartotojų ir gamintojų.
3.3.10.	B (Business change - Verslo pokyčių aspektu) Didės vietos ūkio ir socialinės ekonomikos svarba užtikrinant kaimo vietovių tvarią plėtrą.
3.3.11.	Et (Ethical – Etiniu aspektu) Radikalūs visų gyvenimo sričių pokyčiai skatins kaimo gyventojus telktis į bendruomenę ir imtis veiksmų, kurie stabilizuotų jų kasdienį gyvenimą.
3.3.12.	R (Regulations – Taisyklių aspektu) LEADER metodo įgyvendinimas šalies mastu populiarins socialinės partnerystės gerąją praktiką ir vietos iniciatyvų naudą.
3.4.	Grėsmės
3.4.1.	P (Political – Politiniu aspektu) Šalies biudžetinių asignavimų persikirstymas bus vykdomas mažinant kaimo savivaldybių finansavimą.
3.4.2.	E (Economic – Ekonominiu aspektu) Šalies regionų ekonominė plėtra išliks netolygi, stiprės didmiesčių ir pirmaujančių šalies regionų konkurencinė galia.
3.4.3.	S (Social – Socialiniu aspektu) Pastangos mažinti skurdą ir socialinę atskirtį atskleis NVO sektoriaus institucinių gebėjimų nepakankamumą.
3.4.4.	T (Technological – Technologiniu aspektu) Pasaulio mastu prasidėjęs radikalus technologijų pokyčių etapas apims ir kokybiškai keis ekonomiką bei visas kitas gyvenimo sferas, todėl visuomenėje labai išaugs civilizacinio atsilikimo grėsmė.
3.4.5.	L (Legal – Teisiniu aspektu) Valdžios institucijoms kaime „traukiantis“, bus privalu kurti viešosios tvarkos, priešgaisrinės saugos ir aplinkosaugos bei kultūros paveldo institucinei priežiūrai alternatyvias sistemas. Kaimo vietovėms negebant tinkamai reaguoti į vykstančius pasikeitimus, gali nukentėti socialinis teisingumas ir įsivyrauti betvarkė bei savivalė.
3.4.6.	E (Environmental – Aplinkos aspektu) Ekonomikai tapus vyraujančiu vietos plėtros prioritetu, gali būti mažiau paisoma aplinkos ir kultūros paveldo apsaugos reikalavimų.
3.4.7.	Eq (Equality – Lygybės aspektu) Įsigalint šiuolaikiškiems gyvenimo kokybės standartams, skurdo lygmuo augs ir jo aprėptis didės.
3.4.8.	E (Educational - Švietimo ir mokymo aspektu) Sparčiai augantys profesiniai reikalavimai gali apriboti daugelio kaimo gyventojų galimybes išlikti visaverčiais darbo rinkos dalyviais.
3.4.9.	M (Market – Rinkos aspektu)

	Stiprėjant prekybos tinklams, parduodamos produkcijos paklausa ir pasiūla vis labiau koncentruosis, todėl vietos produkcijos realizavimas dėl masto ekonomikos ir kitų reikalavimų ateityje gali labai komplikotis.
3.4.10.	B (Business change – Verslo pokyčių aspektu) Biznio konkurencija ir kapitalo koncentracija sunaikins šalyje santykinai didelę dalį kaimo verslo, kuris nevykdo modernizacijos ir nesikooperuoja.
3.4.11.	Et (Ethical – Etiniu aspektu) Socialinės paramos sistema labiau motyvuos gyventojus laikytis socialinės paramos gavėjo statuso, nei ieškoti įsidarbinimo galimybių. Tokį požiūrį perims jaunimas, vis labiau nyks darbo kultūra jaunimo tarpe.
3.4.12.	R (Regulations – Taisyklių aspektu) Griežti ir sudėtingi ES paramos lėšų administravimo reikalavimai sudarys santykinai geresnes sąlygas stambiems projektams įgyvendinti. ES parama vietos plėtrai be išorinės techninės parama bus sunkiai prieinama.

4. VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka

Eil. Nr.	VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas (prioritetine tvarka)	Poreikį pagrindžiantys VVG teritorijos SSGG teiginiai (Nr.)	Sąsaja su KPP 2014–2020 m. nustatytais nacionaliniais kaimo plėtros poreikiais	Poreikio tenkinimas / netenkinimas iš VPS lėšų
4.1.	Remti smulkaus ir vidutinio verslo kūrimą bei plėtrą diegiant inovacijas	3.2.2, 3.3.4, 3.3.9, 3.4.10	Nr. 10	Taip
4.2.	Remti NVO socialinio verslo kūrimą ir plėtrą	3.1.3, 3.1.4, 3.2.2, 3.3.1, 3.4.3	Nr. 18	Taip
4.3.	Skatinti gyventojų telkimąsi ir socialinį solidarumą	3.2.9, 3.2.13, 3.3.3, 3.3.7, 3.3.8, 3.3.11, 3.4.11	Nr. 18	Taip
4.4.	Skatinti jaunimo iniciatyvumą ir didinti jaunų žmonių galimybes užsidirbti, turiningai leisti laisvalaikį bei dalyvauti viešajame gyvenime	3.1.14, 3.2.1, 3.2.8, 3.2.13, 3.3.8, 3.4.11	Nr. 8	Taip
4.5.	Skatinti smulkiųjų žemės ūkio produktų gamintojų ir perdirbėjų bendradarbiavimą, didinant jų konkurencingumą	3.1.8, 3.4.9, 3.4.10	Nr. 11	Taip
4.6.	Mažinti skurdą, remiant naujų užimtumo galimybių kūrimą	3.2.3, 3.2.9, 3.4.8, 3.4.7	Nr. 9	Taip
4.7.	Remti viešosios infrastruktūros tobulinimą ir pritaikymą gyventojų poreikiams	3.2.11	Nr. 19	Taip
4.8.	Remti kultūros, švietimo, sporto, socialinių ir kitų būtinų paslaugų vietos gyventojams tobulinimą	3.1.15, 3.2.8, 3.4.5, 3.3.7, 3.4.8	Nr. 19	Taip
4.9.	Stiprinti žmogiškuosius ir institucinius gebėjimus	3.2.12, 3.4.3, 3.4.12	Nr. 21	Taip
4.10.	Remti amatų plėtrą	3.1.7	Nr. 19	Ne (dėl paramos koncentracijos principo įgyvendinimo)
4.11.	Remti turizmo infrastruktūros kūrimą	3.1.9, 3.1.10, 3.1.16, 3.2.6, 3.3.6	Nr. 16	Ne (dėl paramos koncentracijos principo įgyvendinimo)
4.12.	Stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ekonomikos, kultūros ir socialinėje srityse	3.3.2	Sąsajų nėra	Ne (dėl paramos koncentracijos principo įgyvendinimo)

II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?

5. VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys			
5.1.	VPS prioritetai, priemonės ir jų veiklos sritys (jei veiklos sritys numatytos):		Sąsaja su VVG teritorijos poreikiais
5.1.1.	I prioritetas: Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties dinimimas		
		Kodai:	
5.1.1.1.	Priemonė: Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas	LEADER-19.2-SAVA-5	4.3, 4.4, 4.9, 4.8
5.1.1.2.	Priemonė: Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti	LEADER-19.2-SAVA-6	4.7, 4.8
5.1.1.3.	Priemonė: Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas	LEADER-19.2-SAVA-3	4.1-4.9
5.1.2.	II prioritetas: Vietos ūkio orientavimas į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą		
		Kodai:	
5.1.2.1.	Priemonė: NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-1	4.1, 4.2, 4.6
5.1.2.2.	Priemonė: Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“	LEADER-19.2-SAVA-7	4.5, 4.6
5.1.2.3.	Priemonė: Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-8	4.1,4.6

6. VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis										
VPS turinys	ESIF teminiai tikslai									
	1	10	3	3	5-6	4	8	9	2	
	EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys									
	1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C	
I VPS prioritetas: Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties dininimas										
VPS priemonė: Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas								X		
VPS priemonė: Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti								X		
VPS priemonė: Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas		X								
II VPS prioritetas: Vietos ūkio orientavimas į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą										
VPS priemonė: NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra								X		
VPS priemonė: Bendradarbiavimo rėmimas vykdam regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“	X									
VPS priemonė: Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra							X			

7. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir ESBJRS

Strateginio dokumento pavadinimas	VPS sąsajos pagrindimas
7.1. VVG teritorijos savivaldybės plėtros strateginis planas	<p>Kalvarijos VVG parengta VPS papildo Kalvarijos savivaldybės 2011–2017 m. plėtros strateginį planą (toliau – Strateginis plėtros planas).</p> <p>Kalvarijos VVG parengtos VPS 1 prioritetas „Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties didinimas“, kurio tikslas „Igalinti VVG atstovaujamos teritorijos bendruomenę bendradarbiaujant spręsti vietos socialines problemas“, iš dalies atitinka Strateginio plėtros plano 1 prioritetą „Pažangios ir saugios pilietinės visuomenės kūrimas“ ir prisideda prie jo 1.1. tikslo „Sudaryti sąlygas gyventojų mokymuisi visą gyvenimą“, 1.3. tikslo „Skatinti pilietines iniciatyvas ir nevyriausybinių organizacijų veiklą“ ir 1.5. tikslo „Kurti sveiką ir saugią visuomenę“ įgyvendinimo. Minėtas VPS prioritetas taip pat iš dalies atitinka Strateginio plėtros plano 2 prioritetą „Patrauklios investuoti, gyventi ir dirbti aplinkos plėtra“ ir prisideda prie jo 2.5 tikslo „Didinti sveikatos ir socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą“ įgyvendinimo. VPS 1 prioritetas iš dalies atitinka Strateginio plėtros plano 3 prioritetą „Subalansuota žemės ūkio ir kaimo plėtra“ ir prisideda prie jo 3.2. tikslo „Didinti kaimo gyvenamosios aplinkos patrauklumą“ įgyvendinimo.</p> <p>VPS 2 prioritetas „Vietos ūkio orientavimas į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą“, kurio tikslas „Atskleisti darnios ir ilgalaikės krašto plėtros naujas galimybes, socialinės partnerystės pagrindu sukuriant ir įgyvendinant demonstracinio pobūdžio vietos ūkio modelius“ iš dalies atitinka Strateginio plėtros plano 2 prioritetą „Patrauklios investuoti, gyventi ir dirbti aplinkos plėtra“ ir prisideda prie jo 2.2 tikslo „Sudaryti palankias sąlygas verslo plėtrai“ įgyvendinimo. Minėtas VPS prioritetas taip pat iš dalies atitinka Strateginio plėtros plano 3 prioritetą „Subalansuota žemės ūkio ir kaimo plėtra“ ir prisideda prie jo 3.1. tikslo „Sudaryti palankias sąlygas žemės ūkio konkurencingumo augimui“ įgyvendinimo.</p> <p>VPS 1 prioriteto priemonė „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), kurios tikslas „Ugdyti įvairių amžiaus grupių gyventojų gebėjimus veikti kartu mažinant socialinę atskirtį ir stiprinant socialinį solidarumą“, papildo Strateginio plėtros plano 1 prioriteto 1.5.2. uždavinio „Skatinti rizikos grupių žmonių prevenciją ir socialinę integraciją“ priemones, 2 prioriteto 2.5.1. uždavinio „Efektyvinti nestacionarių socialinių ir sveikatos apsaugos institucijų tinklo veiklą“ priemones ir 2.5.4. uždavinio „Plėtoti ambulatorinės slaugos, nestacionarias ir stacionarias socialines paslaugas“ priemones.</p> <p>VPS 1 prioriteto priemonė „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6), kurios tikslas „Didinti kaimo gyvenamųjų vietovių patrauklumą ir gerinti gyvenimo kokybę pritaikant viešąją infrastruktūrą paslaugoms teikti“ papildo Strateginio plėtros plano 3 prioriteto 3.2.1. uždavinio „Modernizuoti ir pritaikyti kaimo vietovėms svarbius objektus“ priemones.</p> <p>VPS 1 prioriteto priemonė „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), kurios tikslas „Suteikti projektų pareiškėjams ir vykdytojams reikiamą kompetenciją, būtiną įgyvendinti vietos projektus“ papildo Strateginio plėtros plano 1 prioriteto 1.1.2. uždavinio „Plėtoti mokslo, technologijų ir inovacijų</p>

		<p>potencialą“, priemonės.</p> <p>VPS 2 prioriteto priemonė „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1), kurios tikslas „Sudaryti galimybes vietos gyventojams gauti papildomas pajamas, įsitraukiant į paslaugų vietovėje įvairinimą ir vietos produktų gamybą“ papildo Strateginio plėtros plano 1 prioriteto 1.3.1. uždavinio „Remti nevyriausybinių ir jaunimo organizacijų projektus“ priemonės.</p> <p>VPS 2 prioriteto priemonė „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7), kurios tikslas „Remti vietos produkcijos gamintojus, užtikrinant smulkių ūkininkų ir vietos organizacijų bendradarbiavimą sukuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ papildo Strateginio plėtros plano 3 prioriteto „Subalansuota žemės ūkio ir kaimo plėtra“ 3.1.1. uždavinio „Gerinti ūkininkavimo sąlygas, remti ūkininkus“ priemonės.</p> <p>VPS 2 prioriteto priemonė „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8), kurios tikslas „Atskleisti vietos išteklių geresnio panaudojimo galimybes verslo plėtrai“, papildo Strateginio plėtros plano 2 prioriteto 2.2.1. uždavinio „Skatinti verslo įmonių steigimąsi ir plėtrą“ priemonės.</p>
7.2.	VVG teritorijoje patvirtintas regiono plėtros planas	<p>VPS glaudžiai siejasi su Marijampolės regiono plėtros planu 2014–2020 m. (toliau – Regiono plėtros planas).</p> <p>VPS 1 prioritetas „Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties didinimas“, kurio tikslas „Igalinti VVG atstovaujamos teritorijos bendruomenę bendradarbiaujant spręsti vietos socialines problemas“ tiesiogiai susijęs su Regiono plėtros plano 1 prioritetu „Žmogus ir visuomenė“ bei prisideda prie jo 1.02. tikslo Stiprinti tapatybę, pilietiškumą, atsakomybę ir bendradarbiavimą“, 1.03. tikslo „Skatinti kūrybiškumą, verslumą ir partnerystę“, 1.05. tikslo Didinti gyventojų gerovę ir socialinę aprėptį bei ugdyti sveiką gyvenimą“ ir 1.06 tikslo „Didinti bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmenį“ įgyvendinimo.</p> <p>VPS 2 prioritetas „Vietos ūkio orientavimas į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą“, kurio tikslas „Atskleisti darnios ir ilgalaikės krašto plėtros naujas galimybes, socialinės partnerystės pagrindu sukuriant ir įgyvendinant demonstracinio pobūdžio vietos ūkio modelius“ tiesiogiai susijęs su Regiono plėtros plano 2 prioritetu „Ekonomikos skatinimas“ bei prisideda prie jo 2.03. tikslo „Skatinti verslumą ir verslo plėtrą“ įgyvendinimo.</p> <p>VPS 1 prioriteto priemonė „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) papildo Regiono plėtros plano 1 prioriteto 1.02.01. uždavinio „Išsaugoti kultūros paveldą ir stiprinti pilietiškumą“ 1.02.01.02. priemonę „Skatinti savanorystę ir bendruomeninių vienijimusi grindžiamą vaikų ir jaunimo veiklą“, taip pat 1.03.01. uždavinio „Skatinti kūrybiškumą ir dalyvavimą kultūrinėje veikloje“ 1.03.01.02. priemonę „Plėtoti kūryba paremtas partnerystes“. Minėta VPS priemonė taip pat papildo Regiono plėtros plano 1 prioriteto 1.05.01. uždavinio „Siekti vaiko ir šeimos gerovės“ 1.05.01.02. priemonę „Užtikrinti kompleksinių paslaugų (socialinių, sveikatos, švietimo ir kt.) vaikui ir šeimai prieinamumą bei 1.05.02.09. priemonę „Socialinės įtraukties didinimas per viešas sveiką gyvenimą skatinančias priemones“, taip pat 1.06.01. uždavinio „Gerinti sąlygas bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų veiklai“ 1.06.01.02. priemonę „Skatinti vietos bendruomenių atstovų ir institucijų bendradarbiavimą, užtikrinant veiksmingą pagalbą socialiai pažeidžiamoms</p>

		<p>grupėms bei jų įtraukimą į bendruomenės gyvenimą“.</p> <p>VPS 1 prioriteto priemonė „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6) papildo Regiono plėtros plano 1 prioriteto 1.06.01. uždavinio „Gerinti sąlygas bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų veiklai“ 1.06.01.04. priemonę „Plėtoti bendruomeninei ir NVO veiklai tinkamą infrastruktūrą“.</p> <p>VPS 2 prioriteto priemonė „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1), priemonė „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7) ir priemonė „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) papildo Regiono plėtros plano 2 prioriteto 2.03. uždavinio „Didinti Marijampolės regiono verslo įmonių konkurencingumą“ priemonės: 2.03.01.01 priemonę „Ugdyti verslumo, inovacijų, kūrybiškumo ir kitas kompetencijas“, 2.03.01.02. priemonę „Skatinti jaunimo verslumą“, 2.03.01.03. priemonę „Skatinti naujų įmonių steigimą“ ir 2.03.01.04. priemonę „Skatinti mikro įmonių steigimą ir konkurencingumą“.</p>
7.3.	<p>Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)</p>	<p>ES Baltijos jūros regiono strategija yra Baltijos jūros regiono valstybių (Švedijos, Danijos, Estijos, Suomijos, Vokietijos, Latvijos, Lietuvos ir Lenkijos) strateginio planavimo dokumentas, kurio tikslas – stiprinti Baltijos jūros regiono valstybių bendradarbiavimą. Strategija turi tris pagrindinius tikslus – apsaugoti jūrą, sujungti regioną ir padidinti gerovę – ir prioritetines sritis.</p> <p>VVG atstovaujamos teritorijos strateginio planavimo lygiu svarbiausias iš šių tikslų yra „Padidinti gerovę“, kuris apima aktualiausias sritis, tokias kaip verslumas, inovacijos, skaitmeninės technologijos, švietimas ir mokymasis visą gyvenimą, bendradarbiavimo skatinimas, moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimas verslumo, inovacijų, prekybos ir švietimo srityse.</p> <p>Įgyvendinant VPS priemonės bus netiesiogiai prisidedama prie Lietuvos įgyvendinamo Baltijos jūros regiono strategijos veiksmų plano, kur Lietuvai yra patikėta: 1) stiprinti tvarų žemės ūkį, miškininkystę ir žuvininkystę (koordinuojama kartu su Suomija ir Švedija, Lietuva atsakinga už bendro veiksmo „Sustiprinti bendrą kaimo plėtros programų poveikį“ koordinavimą).</p> <p>VPS priemonių realizavimas sudaro palankias prielaidas rengti vietos plėtros projektus, kurie gerina bendradarbiavimą su Baltijos jūros regiono valstybėmis įgyvendinant gerovės gerinimui skirtus projektus, finansuojamus iš Europos sąjungos fondų, nacionalinių ir privačių lėšų.</p>
7.4.	<p>Viensektorės žuvininkystės VVG VPS (taikoma, kai tokia VPS yra patvirtinta VVG teritorijoje)</p>	<p>VVG teritorijoje nėra patvirtintos žuvininkystės VVG VPS.</p>

III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?

8. LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas

LEADER metodo principai

8.1.	Teritorinis principas:
8.1.1.	<p><i>Principo laikymasis rengiant VPS:</i> VPS rengimo procese buvo laikomasi teritorinio principo, užtikrinančio ilgalaikiai vietos plėtrai svarbių problemų sprendimą ir vietos išteklių racionalų naudojimą. Vietos veiklos grupė, rengdama VPS, inicijavo diskusijas su vietos bendruomene, kad bendromis jėgomis būtų formuojama teritorijos plėtros politika. Susitikimų su vietos gyventojais metu (žr. VPS 2.2 potemę) pirmiausia buvo diskutuojama apie esamą gyvenamosios vietovės situaciją ir turimus išteklius (grupuojant juos į 9 grupes: žmonės, gamta, infrastruktūros objektai, organizacijos, įstaigos, nematerialus turtas, įmonės, žemės ūkis, amatai). Gyventojų apklausos anketoje 13-19 klausimai (žr. VPS 5 priedą) suformuluoti pagal LEADER metodiką taip pat buvo skirti teritorijos kapitalo analizei. Kartu su vietos bendruomene atlikta vietos išteklių analizė tik patvirtino, jog VVG atstovaujama teritorija yra vientisa tiek geografiniu, tiek ekonominiu ir socialiniu požiūriais. Čia gyvenančius žmones vienija bendri interesai, socialiniai ir ekonominiai ryšiai, bendras paveldas, kuriami nauji vietos produktai. Susitikimų su vietos gyventojais metu ir VVG valdybos susirinkimuose dėmesio centre nuolat buvo klausimas: kaip galima panaudoti turimus vietos išteklius, kad būtų sustiprintas vietovės konkurencingumas? Diskusijos su vietos gyventojais motyvavo naujai įkainoti turimą teritorijos turtą ir pasirinkti VVG atstovaujamai teritorijai labiausiai tinkančias plėtros kryptis. Svarbiausias vietovės problemas leido suvokti vietos gyventojų anketinės apklausos rezultatai, statistinių duomenų analizė. Diskusijos su vietos gyventojais, surinkti objektyvūs duomenys padėjo nustatyti vietovės išskirtinius bruožus, identifikuoti vietai būdingas stipriąsias ir silpnąsias puses. Susitikimuose su vietos gyventojais užduoti klausimai „Kur dažniausiai susitinkate?“, „Ar prašote pas kaimynus pagalbos ir jei taip, tai kokios?“, „Kokia, Jūsų nuomone, turėtų būti ideali bendruomenė?“ padėjo susidaryti vaizdą apie vietos gyventojų tarpusavio ryšius bei susitelkimo laipsnį. Susitikimuose užduotos temos apie vietos išteklius, paramos socialiai pažeidžiamoms grupėms organizavimą, pageidaujamus pokyčius iki 2023 m. (žr. VPS 2.2 potemę) paskatino vietos bendruomenės aktyvą telktis naujų sumanymų įgyvendinimui. Suformuluotas 1 VPS prioritetas „Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties didinimas“ bei jo priemonė „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) tiesiogiai orientuoja būsimus pareiškėjus įgyvendinti iniciatyvas, kuriomis stiprinamas bendruomenės sutelktumas, gebėjimai veikti kartu, padedant silpnesniems bendruomenės nariams.</p>
8.1.2.	<p><i>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</i> VPS numatyta remti projektus, kuriais numatomas racionalus vietos išteklių naudojimas, bendradarbiaujant įvairioms interesų grupėms: - VPS priemone „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) skatinamos iniciatyvos, įgyvendinamos įvairių interesų grupių veikimo kartu principu ir, kuriomis stiprinami vietos žmogiškieji ištekliai. - Skirtingų sektorių atstovų veikimas kartu tinkamai panaudojant vietos išteklius ir kuriant jų pridėtinę vertę tiesiogiai skatinamas VPS priemone „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7). Įgyvendinant šią priemonę sustiprinamas specifinis krašto pranašumas – išlaikyta vietos gyventojų tradicija verstis žemės ūkiu. - Vietos išteklių geresnis panaudojimas tiesiogiai skatinamas VPS priemone</p>

	<p>„Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8).</p> <p>- Panaudojamas specifinis krašto pranašumas – vietos bendruomenių turima ūkinės veiklos patirtis. Per VPS priemonę „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1) bus remiami NVO socialinio verslo projektai, tad vietos organizacijos galės sustiprinti savo turimus pajėgumus ir plėsti pradėtą veiklą.</p>
8.2.	<p>„Iš apačios į viršų“ principas:</p>
8.2.1.	<p><i>Principo laikymasis rengiant VPS:</i></p> <p>Nevyriausybinių organizacijų, kiti pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovai buvo įtraukti į atskirus VPS rengimo etapus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG. Vietos bendruomenė buvo įtraukta: 1) organizuojant viešus susitikimus (juose vyko įvairiems sektoriams atstovaujančių gyventojų diskusijos apie vietovės išteklius ir problemas, paramos būtinybę tikslinėms grupėms, vietovės stiprybes ir silpnybes, pageidaujamus pokyčius iki 2023 m.). Susitikimų medžiaga buvo panaudota rengiant strategijos dokumentą; 2) prašant pateikti savo srities statistinius duomenis (pvz., NVO teikė informaciją apie narių skaičių, vykdytų projektų skaičių; seniūnai teikė informaciją apie VVG teritorijos gyventojus; savivaldybės administracijos skyrių specialistai teikė duomenis apie švietimo, socialinės srities būklę, ES fondų pritraukimą į teritoriją; savivaldybei pavaldžios įstaigos teikė informaciją apie savo veiklą ir t.t.); 3) vykdant vietos gyventojų anketavimą (žr. 2.2 potemę); - nustatant VVG teritorijos gyventojų poreikius ir suteikiant jiems prioritetus. Vietos bendruomenė buvo įtraukta organizuojant viešus susirinkimus ir vietos gyventojų anketavimą (žr. 2.2 potemę). Susirinkimuose buvo galima išsakyti savo nuomonę dėl pagrindinių poreikių. Vietos gyventojai buvo raginami diskutuoti tarpusavyje dėl naujo laikotarpio galimybių (pvz., organizuojant bendruomeninių organizacijų susirinkimus), susitarti tarpusavyje dėl pageidaujimų pokyčių naujuoju programavimo laikotarpiu ir išsakyti savo nuomonę VVG tarybai. Gyventojų apklausos anketoje buvo galima aiškiai įvardyti, kokios gyvenamosios vietovės problemos yra pačios opiausios ir kokioms sritims prioriteto tvarka turi būti nukreipta naujojo laikotarpio parama; - nustatant VPS prioritetus, pasirenkant VPS priemones; planuojant VPS įgyvendinimo etapus; planuojant VPS įgyvendinimo finansinius išteklius. VPS prioritetų ir priemonių, finansinio bei įgyvendinimo planų svarstymas vyko 7 renginių su vietos gyventojais metu (2015 m. rugpjūčio 18 d. Brukų k., rugpjūčio 19 d. Kalvarijoje (skirtas Kalvarijos seniūnijos gyventojams), rugpjūčio 25 d. Akmenynuose, Liubave ir Sangrūdoje, rugsėjo 16 d. Jungėnų k. Renginiuose iš viso dalyvavo 107 asmenys⁶⁹). Gyventojų teikti pasiūlymai buvo fiksuojamai vietoje, taip pat buvo prašoma per nustatytą laiką apsvaistyti pristatytą projektą savo gyvenamojoje vietovėje ir pateikti papildomus pasiūlymus.
8.2.2.	<p><i>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</i></p> <p>VVG imsis priemonių, kad VPS įgyvendinimo procesas būtų skaidrus ir prie jo prisidėtų kuo didesnė dalis vietos gyventojų, įmonių ir organizacijų.</p> <p><i>Rengiant kvietimų teikti vietos projektus dokumentaciją</i> apie tai iš anksto bus skelbiama interneto svetainėje www.kalvarijosvvg.lt, VVG nariai bus įpareigoti skleisti informaciją asmeniškai savo turimais kontaktais. Dokumentacijos projektas bus paskelbtas jau minėtoje interneto svetainėje, vietos gyventojai bus kviečiami per nustatytą laiką pateikti pastabas ir pasiūlymus.</p> <p><i>Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas</i> bus skelbiami ne tik VVG, NMA interneto svetainėse, bet ir vietos spaudoje bei asmeniškai kreipiantis į vietos aktyvistus, jog šie informaciją apie galimybes pasinaudoti VPS parama paskleistų kaip galima plačiau.</p> <p>Vietos gyventojai įtaką <i>vietos projektų atrankai ir tvirtinimui</i> galės daryti siūlydami</p>

⁶⁹ Renginių dalyvių sąrašai saugomi VVG būstinėje.

	<p>vietos projektų atrankos kriterijus, kuriuos apsvaustys VVG taryba. Atrinkant surinktus vietos projektus informaciją apie atskirų vertinimo etapų rezultatus bus skelbiama interneto svetainėje www.kalvarijosvvg.lt.</p> <p><i>VPS įgyvendinimo rezultatai</i> reguliariai bus pristatomi teikiant informaciją jau minėtoje VVG interneto svetainėje, vietos spaudoje ir susitikimų su vietos gyventojais metu. Vietos aktyvistų bus prašoma pagalbos organizuojant tokius susitikimus. Taip pat ketinama atlikti vietos gyventojų apklausas, kurių metu vietos bendruomenės bus prašoma išsakyti, kiek naudingi teritorijai įgyvendinti projektai, ar jų poveikis toks, koks buvo planuotas ir kt. Tai padės VVG tarybai vykdam VPS įgyvendinimo stebėseną įvertinti, ar įgyvendinimas vyksta pagal numatytą planą ir, ar reikalingi VPS įgyvendinimo proceso pakeitimai.</p> <p>VVG teritorijos aktyvinimo veiklos bus organizuojamos nuolat tikslinantis, kokios paramos ir kokiomis formomis labiausiai reikia potencialiems vietos projektų pareiškėjams. Vietos gyventojai, įstaigos ir organizacijos bus kviečiami išreikšti nuomonę dėl pageidaujamų paramos formų. VVG ketina kviešti daugiau projektinės patirties turinčius gyventojus ir organizacijas prisidėti perteikiant savo patirtį mažiau patyrusiems.</p>
8.3.	Partnerystės principas:
8.3.1.	<p><i>Principo laikymasis rengiant VPS:</i></p> <p>Pagrindinė priemonė stiprinti partnerystės ryšius tarp pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios VPS rengimo metu – tiesioginis bendravimas, kviečiant skirtingų sektorių atstovus į susitikimus ir aktyvios diskusijos susitikimuose, ieškant bendrų ir visiems tinkamų sprendimų. VVG bendradarbiavo su Kalvarijos savivaldybės viešąja biblioteka šiai įgyvendinant projektą „Vietos gyventojų ir organizacijų bendradarbiavimas kuriant Kalvarijos krašto ateitį“. Buvo surengta 16 susitikimų (po 4 kiekvienoje seniūnijoje), kuriuose dalyvavo NVO, valdžios įstaigų ir verslo atstovai. Renginių metu buvo daug diskutuojama apie dabartinę teritorijos socialinę ir ekonominę situaciją, ateities galimybes, aptariamos galimos bendros skirtingų sektorių iniciatyvos. Susitikimų ir diskusijų rezultatas – parengti visų seniūnijų plėtros planai, kuriais buvo pasinaudota rengiant šią VPS.</p> <p>VVG, ruošdamasi naujojo – 2014-2020 m. – laikotarpio VPS įgyvendinimui, parengė ir patvirtino naujus VVG įstatus, atnaujino VVG valdybos sudėtį pagal galiojančius reikalavimus. Formuojant naująją VVG tarybą buvo išlaikytos būtinos proporcijos tarp vietos valdžios, pilietinės visuomenės ir verslo sektoriaus atstovų. VVG nariai suformulavo vertybes (žr. 2.2 potemę), kuriomis pasižadėjo vadovautis savo veikloje.</p>
8.3.2.	<p><i>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</i></p> <p>VVG įgyvendindama VPS ketina vadovautis principais, kurie turėtų padėti išlaikyti stiprią partnerystę: 1) <i>realumas</i> (partneriai privalo sutarti dėl bendrų veiklos tikslų ir jų įvykdymo terminų, kurie turi atitikti realią vietovės situaciją); 2) <i>pragmatiškumas</i> (nuolat siekti VVG teritorijos vizijos ir vykdyti VVG misiją, net jei tam reikėtų papildomų pastangų); 3) <i>aktualumas</i> (partnerystė turi suteikti galimybę eiti į priekį, rasti ir pateikti priimtinius sprendimus). Reguliariai bus organizuojami VVG valdybos posėdžiai, kuriuose bus aptariama VPS įgyvendinimo eiga. Kartu bus ieškoma sprendimų iškilus problemoms. Taip pat planuojama imtis priemonių, kurios padėtų VVG nariams kūrybiškai tobulėti (pvz., patirties mainų renginiai su Lietuvos ir užsienio VVG, mokymai VVG nariams aktualiomis temomis, kūrybinės sesijos ir pan.). VVG interneto svetainėje bus pateikiama informacija apie galimybę prisijungti prie VVG komandos, nes VVG yra atvira naujiems nariams.</p>
8.4.	Inovacijų principas:
8.4.1.	<p><i>Principo laikymasis rengiant VPS:</i></p> <p>Rengdama VPS, VVG panaudojo naujas bendradarbiavimo formas: dalis VPS rengimo proceso (gyventojų poreikių analizė ir konsultavimasis su vietos gyventojais) buvo patikėta Kalvarijos savivaldybės viešajai bibliotekai – organizacijai, kuri iš pažiūros</p>

	<p>nėra atsakinga už strateginio planavimo proceso organizavimą LEADER metodu. Tačiau Bibliotekos darbuotojos mielai prisiėmė atsakomybę ir, derindamos veiksmus su VVG, inicijavo renginius ir diskusijas su vietos gyventojais, organizavo vietos gyventojų anketavimą. Pasitelkus kaimo teritorijoje veikiančių Bibliotekos filialų darbuotojas, vietovių gyventojai iš įvairių gyvenamųjų vietovių nesunkiai buvo sukviečiami į susitikimus.</p> <p>Pirmuosiuose renginiuose dėl VPS rengimo dalyviams buvo pristatomos Lietuvai dar naujos iniciatyvos: socialinio verslo organizavimo galimybės (pristatoma užsienio praktika ir Lietuvos bendruomeninių organizacijų geroji patirtis organizuojant ūkinę veiklą), socialinio ūkininkavimo iniciatyvos (užsienio pavyzdžiai), aptartas savanorystės potencialo panaudojimas inicijuojant novatoriškų iniciatyvų įgyvendinimą.</p>
8.4.2.	<p><i>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</i></p> <p>Inovacijos įgyvendinant VPS bus skatinamos keletu aspektų:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vietos projektų atrankos metu. VPS 9 lentelėje numatyti vietos projektų atrankos kriterijai arba tinkamumo sąlygos, kurie pareiškėjus orientuos teikti novatoriškus vietos projektus; 2) inovacijų diegimas VVG teritorijoje numatytas įgyvendinant daugumą VPS priemonių. <p>Iš esmės naujos bendradarbiavimo formos skatinamos per VPS priemonę „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) – bus remiami projektai, kuriuos kartu įgyvendins skirtingų kartų, skirtingų sektorių atstovai; skirtingos organizacijos, parengę bendrus projektus, nukreiptus mažinti socialinę atskirtį ir stiprinti socialinį solidarumą. Gyventojų poreikių analizė atskleidė, jog patys gyventojai kritiškai vertina ne tik savo dalyvavimą viešajame gyvenime, bet ir gebėjimą susitarti dėl pagrindinių bendruomeninių reikalų bei kartu spręsti vietos problemas, gebėjimą atjausti patiriančius socialinę atskirtį bendruomenės narius. Todėl minėta VPS priemonė nukreipta į iš esmės naujų organizavimosi formų rėmimą, siekiant konkretaus tikslo – mažinti socialinę atskirtį.</p> <p>Inovacijų diegimas tiesiogiai skatinamas per visas II Prioriteto priemones: priemone „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (LEADER-19.2-SAVA-1) remiami iš esmės naujo pobūdžio NVO projektai. 2007-2013 m. VPS buvo numatyta priemonė „Vietos bendruomenių verslumo skatinimas“, kuria buvo siekiama padidinti paslaugų prieinamumą vietos gyventojams bei sustiprinti bendruomenines organizacijas. Tuomet buvo įgyvendinti tik nedidelės apimties, bandomieji ūkinės veiklos projektai. Juos įgyvendinusios bendruomeninės organizacijos įgavo naujos veiklos patirties, tačiau nesukūrė gyvybingo verslo modelio. Šioje, 2014-2020 m. VPS, remiami kito lygmens projektai – tokie, kuriuos gali teikti ne tik bendruomeninės organizacijos, bet ir kitos NVO, kuriais sukuriamas gyvybingo verslo modelis. VPS priemone „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (LEADER-19.2-SAVA-7) tiesiogiai skatinamos naujos bendradarbiavimo formos (pvz., pavienių vietos produkcijos gamintojų ir bendruomeninių organizacijų bendros iniciatyvos), naujas veikimo būdas (maisto grandinės „nuo lauko iki stalo“ organizavimas; verslo modelio, atitinkančio nacionalinę socialinio verslo koncepciją, sukūrimas). Iki šiol VVG teritorijoje nebuvo sukaupta patirties veikti kooperuotai. VPS priemonės pavadinimas „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) tiesiogiai orientuoja vietos projektų pareiškėjus teikti tokius projektus, kurie ne tik kuria darbo vietas, bet kuriais diegiamos inovacijos: kuriami nauji produktai, diegiami nauji sprendimai gamyboje ir kt.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3) VPS įgyvendinimo viešinimo kampanijos metu novatoriški projektai bus pristatomi kaip pavyzdiniai, prieš kiekvieną kvietimą teikti vietos projektų paraiškas bus papildomai informuojama, jog pirmiausia yra laukiama novatoriškų vietos projektų.
8.5.	Integruoto požiūrio principas:

8.5.1.	<p><i>Principo laikymasis rengiant VPS:</i></p> <p>VVG atliko išsamią VVG socialinės ir ekonominės situacijos analizę, naudodama naujausius statistinius duomenis, parodančius tiek socialinio, tiek ekonominio sektoriaus situaciją bei leidžiančią susidaryti vaizdą apie aplinkosaugos būklę VVG teritorijoje. Daug duomenų surinkta iš Lietuvos statistikos departamento oficialios svetainės. Stingant duomenų apie VVG teritorijos situaciją, buvo kreiptasi į Marijampolės teritorinę darbo biržą, VšĮ „Ekoagros“, seniūnijas, savivaldybės skyrius ir savivaldybės biudžetines įstaigas, pasinaudota VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“ ir kita viešai skelbiama informacija.</p> <p>Novatoriškos VPS priemonės („Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1), „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7)) parinktos vadovaujantis vertikalios integracijos principu. Tai reiškia, jog projektų pareiškėjai turės vietos išteklius įvertinti iš naujo, atrandant jų unikalumą, originalumą bei padidinant jų pridėtinę vertę. Įgyvendinamais projektais bus: ugdomi žmogiškieji gebėjimai veikti kartu, sprendžiant socialiai pažeidžiamų grupių problemas („Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“, kodas LEADER-19.2-SAVA-5); panaudojamas NVO turimas potencialas bei sukuriami nauji produktai ir paslaugos („NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, kodas LEADER-19.2-SAVA-1); į tinklą apjungiami vietos gamintojai, o jų telkimo galės imtis nevyriausybinės organizacijos; bendromis pastangomis bus didinama vietos produkcijos vertė („Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“, kodas LEADER-19.2-SAVA-7).</p>
8.5.2.	<p><i>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</i></p> <p>VVG kelia tikslą – įgyvendinat VPS sutelkti skirtingas ir, tuo pačiu, papildančias viena kitą viešojo ir privataus bei nevyriausybinių sektoriaus iniciatyvas. Trijų sektorių atstovai turės galimybę naujomis formomis spręsti socialinės atskirties problemas bei stiprinti solidarumą su labiau pažeidžiamomis gyventojų grupėmis: jaunimu, vyresnio amžiaus asmenimis ir pan. („Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“, kodas LEADER-19.2-SAVA-5). NVO socialinio verslo projektai („NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, kodas LEADER-19.2-SAVA-1) taip pat bus sėkmingi tik tuo atveju, jei bus panaudota privataus verslo patirtis bei sulauks paramos iš vietos valdžios. Kita vertus, šie verslo projektai ne tik padės spręsti, pvz., paslaugų gyventojams trūkumo problemą, bet ir prisidės prie skurdo mažinimo – į socialinio verslo organizavimą įsitraukę vietos gyventojai turės galimybę gauti papildomų pajamų. Visiems projektams bus taikomas reikalavimas nepažeisti darnaus vystymosi principo, pvz., siekiant ekonominės plėtros, nepažeisti aplinkos apsaugos reikalavimų ir pan.</p> <p>Atskirų socialinių, ekonominių ir aplinkosaugos sektorių problemos per VPS numatytas priemonės bus sprendžiamos nuosekliai ir susietai. Įgyvendinant VPS priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ ir „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“, bus siekiama nepažeisti privataus verslo interesų. Todėl, pvz., kvietimas teikti projektus pagal VPS priemonę „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ numatomas anksčiau nei kvietimas priemonei „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“. Iniciatyvą imtis vietos produkcijos gamintojų kooperacijos organizavimo, įgyvendinti rinkodaros priemonės ir kt., pirmiausia turės privatus verslas, o įsitikinus, kad privataus verslo intereso šiose srityse nėra, bus „įjungiamos“ kitos organizavimosi formos, skelbiant kvietimą priemonei „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“.</p> <p>Finansiniai išteklių VPS įgyvendinimui yra paskirstyti atsižvelgiant į norimą pasiekti efektą: didžioji dalis lėšų nukreipta darbo vietas kuriantiems projektams, finansuojant tiek</p>

	<p>įprasto verslo, tiek socialinio verslo projektus; gana didelė lyginamoji lėšų dalis skirta gyventojų sutelktumui ugdyti, nes gyventojų poreikių analizė atskleidė būtinybę vienyti ir telkti bendruomenę. Viešosios infrastruktūros pritaikymui gyventojų poreikiams skiriama palyginus nedaug lėšų (atsižvelgiant į problemos mastą ir lėšų poreikį tokio pobūdžio projektams), kad būtų nenukrypta nuo pagrindinės VPS temos – skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse), tačiau paliekant galimybę VVG teritorijoje patenkinti pačius būtiniausius poreikius, susijusius su viešosios infrastruktūros tobulinimu. Ir galiausiai, nedidelė lėšų dalis skiriama vietos projektų ir pareiškėjų mokymui, taip užsitikrinant, jog bus rengiami tik labai geros kokybės vietos projektai, o jų įgyvendinimas vyks sklandžiai.</p>
8.6.	<p>Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas:</p>
8.6.1.	<p><i>Principo laikymasis rengiant VPS:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nuo 2011 m. Kalvarijos VVG atstovai dalyvavo Lietuvos VVG tinklo renginiuose, susitikimuose, posėdžiuose; - bendradarbiaujant su Dzūkijos kaimo plėtros partnerių asociacija (Dzūkijos VVG) įgyvendintas tarptautinio bendradarbiavimo projektas „Atvyk, pažink, pamilk“ (Kalvarijos VVG – partneris); - bendradarbiaujant su Šakių krašto vietos veiklos grupe ir Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupe 2014 m. įgyvendintas projektas „Sūduvos krašto žmonių skatinimas teritoriniam bendradarbiavimui organizuojant amatų mugės, kapelų šventes ir vakaruškas“. Projekto tikslas - bendruomeninių tradicinių renginių organizavimas, krašto kultūros ir tradicijų puoselėjimas, bendruomeninių iniciatyvų stiprinimas ir plėtra (Kalvarijos VVG - partneris); - bendradarbiaujant su Lenkijos vietos veiklos grupėmis Fundacija Biebrzanska ir Lokalna Grupa Działania Biebrzański Dar Natury 2014 m. įgyvendintas tarptautinio bendradarbiavimo projektas „Atvyk, pažink, pamilk“. Projekto tikslas - didinti Kalvarijos savivaldybės teritorijos gyventojų užimtumą, įtraukiant juos į kultūrinę veiklą, skatinti turizmo plėtrą, suteikti galimybę kaimo gyventojams glaudžiau bendradarbiauti su kitais regionais bei šalimis (Kalvarijos VVG - dalyvis).
8.6.2.	<p><i>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - dalyvaujant VVG tinkle planuojama pasiūlyti inicijuoti Suvalkijos regiono etnokultūros pristatymą - šventę Suvalkijoje kitų regionų atstovams ir inicijuoti bendrą visos Lietuvos regionų prisistatymą; - su Vilkaviškio ir Šakių krašto vietos veiklos grupėmis numatoma kurti bendrą turizmo maršrutų (dviračių ir baidarių) tinklą. Būtų galima įtraukti ir Dzūkijos kaimo plėtros partnerių asociaciją (Dzūkijos VVG), ir Alytaus rajono VVG; - ketinama su Lenkijos vietos veiklos grupe Fundacija Biebrzanska ir toliau bendradarbiauti vykdant bendrus turizmo projektus. Atsižvelgiant į tai, kad VVG teritorijas skiria tik apie 100 km atstumas ir jau įgytas pasitikėjimas kaip patikimų partnerių, planuojama plėsti tarpusavio ryšius kultūros, tradicinių amatų srityse.
8.7.	<p>Vietos finansavimo ir valdymo principas:</p>
8.7.1.	<p><i>Principo laikymasis rengiant VPS:</i></p> <p>Rengiant VPS, Kalvarijos VVG iš anksto apsvairstė riziką, jog įgyvendinant VPS gali iškilti neatitikimo tarp finansavimo pasiūlos ir paklausos problema. Finansavimo pasiūlos ir paklausos suderinimas Kalvarijos VVG teritorijoje yra aktualus, nes tikėtina, jog vyraus nedidelės apimties projektai, vietos subjektams savarankiškai nepavyks užmegzti bendradarbiavimo ryšių; iš anksto planuojant, kad dauguma vykdomų projektų bus novatoriški, o tai reiškia ir rizikingi, iškyla iššūkis užtikrinti jų tęstinumą. Susidoroti su šiuo iššūkiu yra ne tik pareiškėjų, bet ir VVG atsakomybė. Neatmestina ir tai, kas atotrūkis tarp finansavimo pasiūlos ir paklausos formos kai kurių gyventojų grupių socialinę atskirtį.</p> <p>Susitikimų su vietos gyventojais metu, kurie vyko surengiant VPS, buvo pateikiama</p>

	<p>informacija apie iš esmės besikeičiančias VPS paramos kryptis, lyginant su 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu. Vietos veikėjai buvo „pratinami“ prie minties, jog reikia galvoti apie naujo pobūdžio iniciatyvas, kurios kurtų darbo vietas ir, kuriomis būtų mažinama socialinė atskirtis. Kita vertus, susitikimuose buvo viešinami projektai, kuriuos vietos veikėjai įgyvendino iš vietos plėtros 2007-2013 m. strategijos lėšų, taip parodant, kiek daug yra nuveikta ir, kiek daug galima padaryti vietos iniciatyvos pagrindu. VVG vietos veikėjams perdavė ir dar vieną žinią – nepaisant sukauptų įgūdžių vykdant projektinę veiklą, jų dar daugiau reikės naujuoju laikotarpiu. Ir tik veikimas ne uždarai, o kaip galima plačiau kooperuojantis, gali užtikrinti projektų vykdytojų sėkmę. Tik taip galima tikėtis, jog paramos lėšos bus ne vien tik paprastai „įsisavintos“, bet padės atverti daug naujų galimybių. Potencialūs vietos pareiškėjai buvo orientuojami ne į trumpalaikių iniciatyvų įgyvendinimą, bet priešingai – raginami savo bendruomenėje apsvarstyti tokias idėjas, kurios padėtų pagrindą tolimesnei produktyviai veiklai.</p>
8.7.2.	<p><i>Principo laikymasis įgyvendinant VPS:</i></p> <p>VVG, veikdama partnerystės tarp pilietinės visuomenės, vietos valdžios ir verslo sektorių principu, ketina pasinaudoti turimais ryšiais ir ieškoti galimybių kurti vietos finansavimo mechanizmus, padėsiančius vietos subjektams įgyvendinti ne pelno projektus bei socialinio verslo projektus. Ketinama pasinaudoti jau keletas metų Kalvarijos savivaldybės taikoma praktika, kuomet vadovaujantis parengta Kalvarijos savivaldybės nevyriausybinų organizacijų rėmimo programa (jos nuostatais), iš savivaldybės lėšų suteikiamas iki 10 proc. tinkamų finansuoti projekto išlaidų kofinansavimas NVO projektams įgyvendinti.</p> <p>Siekiant VVG teritorijos plėtros, numatoma telkti tiek privačias, tiek viešąsias lėšas, tiek vietos gyventojų savanorišką veiklą. Visų projektų, finansuojamų 80 proc. intensyvumu, pareiškėjai turės galimybę prisidėti prie projekto įgyvendinimo ne tik piniginiu įnašu bet ir įnašu natūra – savanorišku darbu.</p> <p>VVG orientuos vietos gyventojus ir organizacijas vienyti turimus išteklius: bus raginama teikti kelių organizacijų kooperuotus projektus, pasinaudoti esamu savanorystės potencialu inicijuojant naujų veiklų įgyvendinimą teritorijoje. Svarbus vaidmuo apsisprendžiant dėl vietos projektų idėjų teks VVG viešųjų ryšių specialistui, kuris bus atsakingas už vietos gyventojų ir organizacijų aktyvinimą.</p> <p>Ketinama įvairiais būdais skatinti projektų iniciatorius ir ugdyti jų pasitikėjimą savo jėgomis bei tikėjimą iškeltomis idėjomis – VVG pagal galimybes rengs galimybių studijas, finansuos projektų vykdytojų mokymo projektus, kurie padėtų lengviau įgyvendinti projektų veiklas.</p> <p>VVG bus atsakinga už vienas kitą papildančių projektų „srauto“ formavimą, t.y. padės palaikyti ryšius tarp teritorijos gyventojų ir organizacijų, kad būtų visuotinai žinomos planuojamos įgyvendinti iniciatyvos, o naujai įgyvendinami projektai sustiprintų jau įgyvendintų projektų poveikį ir papildytų (o ne dubliuotų) įgyvendinamas veiklas.</p>
Horizontalieji principai ir prioritetai:	
8.8.	Jaunimas:
8.8.1.	<p><i>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:</i></p> <p>Jauni asmenys buvo pasitelkti VPS rengimo metu, atskirais etapais:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jauni asmenys kartu su visais bendruomenės nariais buvo kviečiami dalyvauti susitikimuose, kurių metu buvo analizuojami VVG teritorijos ištekliai, stipriosios, silpnosios pusės ir pageidaujami pokyčiai iki 2023 m. Šiuose susitikimuose dalyvavo aktyviai veikiančio jaunimo klubo „Arka“ atstovai. Buvo surengti 3 fokus grupių interviu su jaunimo atstovais (žr. 2.2 potėmę), kurių metu surinkta informacija apie jaunų asmenų situaciją, gyvenamosios vietovės privalumus ir trūkumus, taip pat išanalizuota, kokie yra jų ateities lūkesčiai. Iš viso šiuose renginiuose dalyvavo 44 asmenys iki 29 m. amžiaus ir 3 asmenys, kurių amžius nuo 29 iki 40 metų. Jauniems asmenims buvo suteikta galimybė išsakyti savo nuomonę apie gyvenamosios vietovės dabartinę situaciją, opiausias

	<p>problemas, plėtos perspektyvas ir pagrindinius plėtos poreikius anketinės apklausos metu. Net 29,3 proc. anketinės apklausos dalyvių amžius – nuo 18 iki 29 m., o 13,7 proc. respondentų amžius – nuo 30 iki 39 m.</p> <p>- jauni asmenys gali teikti vietos projektų paraiškas pagal visas VPS priemones. Jaunimo situacijos tyrimas atskleidė, kad jauniems asmenims aktualu tiek bendrumą, pilietiškumą ir lyderystę skatinančios iniciatyvos (projektai, remiami pagal VPS priemonę „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“, kodas LEADER-19.2-SAVA-5), tiek viešosios infrastruktūros pagerinimas (projektai, remiami per priemonę „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“, kodas LEADER-19.2-SAVA-6), tiek naujų žinių įgijimas (projektai, remiami per priemonę „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“, kodas LEADER-19.2-SAVA-3), tiek galimybė dirbti ir užsidirbti (visos II prioriteto priemonės). Be to, visi kiti pareiškėjai yra skatinami rengiant ir teikiant vietos projektus pagal bet kurią VPS priemonę, pirmiausia atsižvelgti į jaunų asmenų poreikius. Jaunimas yra viena iš tikslinių grupių įgyvendinant vietos projektus, o projektams, į kurių veiklas yra numatyta įtraukti jaunus asmenis, numatyta skirti papildomus naudos ir kokybės balus (žr. VPS 9 lentelę).</p>
8.8.2.	<p><i>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:</i></p> <p>Jauni asmenys bus įtraukti į atskirus VPS administravimo ir įgyvendinimo procesus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - visu VPS įgyvendinimo laikotarpiu bus laikomasi principo, jog ne mažiau kaip 35 proc. visų VVG tarybos narių būtų iki 40 m. amžiaus. - kviečiant teikti vietos projektų paraiškas, papildomai bus teikiama informacija, kokios yra galimybės vietos jaunimui, įgyvendinant VPS lėšomis finansuojamus projektus ir atkreipiamas dėmesys, jog projektai turi būti rengiami ir įgyvendinami atsižvelgiant į jaunimo tikslinės grupės poreikius, bus papildomai skiriami naudos ir kokybės balai; - bus atrenkami tik patys geriausi vietos projektai, skirti vietos jaunimo poreikiams. Vietos projektų paraiškose esant nepakankamai informacijos apie projekto naudą jauniems asmenims, vietos projektų pareiškėjų bus prašoma pateikti papildomą informaciją, kaip vietos projektas pakeis jaunimo situaciją ilgalaikės perspektyvos požiūriu. Bus atsisakoma remti vienkartinės akcijas, skirtas jaunimui. Projekto pareiškėjų bus prašoma pagrįsti, jog projektas teikia ilgalaikę naudą; - pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus bus atrenkami pavyzdiniai, jaunimui skirti projektai, kurie bus viešinami kaip gerosios praktikos pavyzdžiai, vietos projektų pareiškėjai bus raginami nepamiršti jaunų asmenų poreikių ir teikti kartu su jaunimu parengtus projektus; - vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas potencialūs vietos projektų pareiškėjai bus konsultuojami individualiai apie galimybes parengti jaunų asmenų poreikius atitinkančius projektus. Prireikus, bus organizuojamos specialistų konsultacijos. Vietos bendruomenė bus raginama kartu, sutelktai gerinti jaunų asmenų gyvenimo kokybę, suplanuojant tokias projektų veiklas, kurios būtų priimtinos ne tik jaunimui, bet ir kitoms amžiaus grupėms.
8.9.	<p>Kultūra:</p>
8.9.1.	<p><i>VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi rengiant VPS:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - VPS rengimo metu buvo atlikta išsami VVG teritorijos kultūros išteklių analizė. VVG talkino kultūros srities specialistai - Kalvarijos savivaldybės kultūros centro, Kalvarijos savivaldybės viešosios bibliotekos darbuotojai. Informacija apie VVG teritorijoje veikiančias NVO, savivaldybės įstaigas, puoselėjančias kultūrą, profesionalų ir mėgėjų meną, kultūros ir istorijos objektus bei vertybes, tautinio paveldo puoselėjimą, VVG teritorijoje organizuojamus renginius, yra pateikiama VPS 2.5 potemėje „VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai“. Čia taip pat pateikta informacija, kaip esama kultūros srities situacija atitinka vietos gyventojų poreikius; - Stiprinti VVG teritorijos gyventojų kultūrinę tapatybę, didinti jų kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą suteikta galimybė įgyvendinant projektus, remiamus

	<p>per VPS priemonę „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Per šią priemonę numatyta remti visus projektus, kuriais mažinama socialinė atskirtis ir stiprinamas socialinis solidarumas. Pvz., tradicinių švenčių, mugių, kitų viešųjų renginių organizavimas. Įgyvendinant tokio pobūdžio projektus, atitinkančius priemonę, bus pasiekta keleriopa nauda: ne tik puoselėjamos vietos tradicijos, stiprinama gyventojų kultūrinė tapatybė ir kūrybingumas, bet ir mažės silpniausių bendruomenės narių atskirtis.</p>
8.9.2.	<p><i>VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi įgyvendinant VPS:</i></p> <p>Prieš kiekvieną kvietimą teikti vietos projektų paraiškas, VVG teritorijoje bus organizuojami informaciniai renginiai potencialiems vietos projektų pareiškėjams, kuriuose bus atskleidžiamos galimybės per VPS priemonę „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (LEADER-19.2-SAVA-5) įgyvendinti projektus, kuriais stiprinama gyventojų ir jų bendruomenių kultūrinė tapatybė, didinamas jų kūrybingumas, bendruomeniškumas ir ugdomas pilietiškumas. Bus pateikiama gerosios praktikos pavyzdžių iš kitų teritorijų; prireikus bus kviečiami atskirų sričių specialistai, galintys suteikti vertingų praktinių žinių, reikalingų planuojant ir įgyvendinant tokio pobūdžio iniciatyvas. Vietos projektų pareiškėjai pagal poreikį bus konsultuojami asmeniškai.</p>
8.10.	<p>Darnus vystymasis (įskaitant aplinkosaugą ir klimato kaitos švelninimo veiksmus):</p> <p><i>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:</i></p> <p>- Darnusis vystymasis – tai toks vystymasis, kurio metu derinami ekonominiai, socialiniai ir aplinkos aspektai, siekiant patenkinti dabarties kartos poreikius, kartu nepabloginant gyvenimo sąlygų ateities kartoms. Darnusis vystymasis taip pat reiškia išmintingo vartojimo siekimą, atskirties bei skurdo mažinimą, žmonių sveikatos ir aplinkos būklės gerinimą.</p> <p>Rengiant VPS buvo atlikta išsami VVG atstovaujamos teritorijos socialinės ir ekonominės situacijos analizė, analizuoti aplinkos būklę charakterizuojantys duomenys. Aplinkos situacija Kalvarijos savivaldybėje išsamiai apibūdinama Kalvarijos savivaldybės 2015-2017 metų strateginiame veiklos plane. Pateikti duomenys apie oro taršą, atliekų tvarkymą, paviršinio vandens kokybę leidžia konstatuoti, kad VVG teritorijos situacija aplinkosaugos požiūriu nėra išskirtinė: paviršinio vandens kokybė atitinka normas, oro tarša yra mažesnė nei Marijampolės apskrityje ar Lietuvoje, čia yra diegiama regioninė atliekų tvarkymo sistema. Tačiau Kalvarijos savivaldybės gyventojams tiekiamas prastas iš gręžinių išgaunamas požeminis vanduo, dalis gyventojų vis dar neturi įrengtų nuotekų. Kalvarijos savivaldybėje įgyvendinama aplinkos apsaugos priemonių finansavimo programa. Trumpa informacija apie aplinkos būklę pateikiama VPS 2.4 potemės skirsnyje „Paslaugų sektorius“, 2.6 potemės skirsnyje „Vandens kokybė“. Be to, 2.6 potemės skirsnyje „Energijos gamybai naudotini atsinaujinantys ištekliai ir jos gamyba“ apibūdinama, kaip teritorijoje yra plėtojama atsinaujinanti energetika.</p> <p>VVG teritorijos darniam vystymuisi teigiamos įtakos turės VPS I prioritetas „Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties didinimas“ bei visos jo priemonės: priemonė „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) iš esmės skirta atskirties mažinimui ir didesnių galimybių silpniesiems bendruomenės nariams suteikimui. Priemone „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6) remiamas viešosios infrastruktūros tvarkymas. Pagal šią priemonę bus galima kreiptis paramos viešųjų pastatų tvarkymui, siekiant energijos efektyvumo. Priemone „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-3) remiami mokymų projektai, kurių metu potencialiems projektų pareiškėjams bei vykdytojams bus suteikiamos būtinos žinios ir darniojo vystymosi srityje.</p> <p>VVG teritorijos darniam vystymuisi teigiamos įtakos turės ir VPS II prioritetas „Vietos ūkio orientavimas į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą“ bei visos jo priemonės. Priemone „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1) remiami daugiataksiškai projektai, apimantys tiek vietos ekonomikos skatinimą, tiek skurdo</p>
8.10.1.	

	<p>ir socialinės atskirties mažinimą, diegiant tik aplinkai nekenkiančius sprendimus. Priemone „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7) remiami projektai, kuriais sudaroma galimybė vietos gyventojams užsidirbti daugiau pajamų geriau panaudojant turimus išteklius (žemės ūkio produkciją). Pajamų dydžiui tiesioginės įtakos turės sugebėjimas padidinti vietos produktų vertę, o tokią galimybę suteikia ekologinio žemės ūkio plėtojimas. Priemone „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) remiami vietos projektai, kuriantys ekonominę naudą, tačiau tik tie, kuriais atskleidžiamos vietos išteklių geresnio panaudojimo galimybės. Geresnis vietos išteklių, tame tarpe ir gamtinių, panaudojimas yra neatsiejami nuo darniojo vystymosi.</p>
8.10.2.	<p><i>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - visiems vietos projektams, įgyvendinamiems pagal VPS, atrankos metu bus taikoma tinkamumo sąlyga pagrįsti, kad vietos projektas atitinka darniojo vystymosi aspektą ir /arba neturės neigiamos įtakos VVG teritorijos darniam vystymuisi; vietos projektų atrankos metu, iškilus abejonėms dėl vietos projekto atitikties darniojo vystymosi tinkamumo kriterijui, bus papildomai konsultuojamasi su asmenimis, turinčiais gebėjimų darnaus vystymosi srityje; - vietos projektų vykdytojams rengiant projektus ar projektų įgyvendinimo metu iškilus poreikiui, bus teikiama metodinė pagalba darniojo vystymosi klausimais; - VPS rezultatų sklaidos metu, bus pristatomi įgyvendinti projektai, turėję teigiamos įtakos VVG teritorijos darniam vystymuisi, o potencialūs vietos projektų pareiškėjai bus raginami naudotis gerąja praktika; - VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo metu bus taikomos kompleksinės priemonės (vieši susitikimai, individualios konsultacijos, viešinimo medžiaga ir t.t.) nuolat primenančios potencialiems vietos projektų vykdytojams, jog visais VPS lėšomis finansuojamais vietos projektais pirmiausia siekiama telkti vietos bendruomenę, orientuojantis į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą.
8.11.	<p>Moterų ir vyrų lygios galimybės ir nediskriminavimo skatinimas</p>
8.11.1.	<p><i>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:</i></p> <p>Į VPS rengimo procesą buvo raginami įsitraukti visi vietos gyventojai, neišskiriant gyventojų pagal lytį, amžių, įsitikinimus ir pan. Papildomos pastangos buvo skirtos (suorganizuoti 4 teminiai renginiai skirtingose VVG teritorijos seniūnijose), kad būtų išanalizuota socialiai pažeidžiamų grupių: vienišų motinų/tėvų, bedarbių, priklausomybių turinčių asmenų, neįgaliųjų, socialinės rizikos šeimų, daugiavaikių šeimų, vienišų senyvo amžiaus žmonių, jaunų šeimų situacija ir poreikiai.</p> <p>Iš viso VVG surengtuose susitikimuose su vietos gyventojais rengiant VPS dalyvavo 248 moterys ir 93 vyrai.</p> <p>Vietos gyventojų anketinė apklausa aprėpė vyrus ir moteris, jaunimą ir vyresnio amžiaus gyventojus, taip pat skirtingų profesijų, skirtingo socialinio statuso ir skirtingo dydžio pajamas uždirbančius gyventojus. Į anketos klausimus atsakė 174 moterys ir 82 vyrai.</p>
8.11.2.	<p><i>VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - administracijos darbuotojai bus atrinkami tik pagal jiems taikomus kvalifikacijos reikalavimus. Kliūtimi dirbti VVG administracijoje negalės būti tokie kriterijai kaip tautinė kilmė, religija ar įsitikinimai, negalia, šeimyninė padėtis, lytinė orientacija; - organizuojant VVG tarybos darbą visu VPS įgyvendinimo laikotarpiu bus išlaikomas kriterijus, jog VVG taryboje būtų įvairaus amžiaus (t.y. ne mažiau kaip 35 proc. VVG tarybos narių būtų iki 40 m. amžiaus jų išrinkimo į VVG tarybą dieną) ir abiejų lyčių (santykiu 40:60) atstovų. Bus laikomasi principo, jog būti išrinktam VVG tarybos nariu, kliūtimi negali būti tautinė kilmė, religija ar įsitikinimai, negalia, šeimyninė padėtis, lytinė orientacija; - kviečiant teikti vietos projektų paraiškas bus taikoma tinkamumo sąlyga pagrįsti, kad

vietos projektas prisideda prie moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo principo įgyvendinimo ir/arba neturės neigiamos įtakos šio principo įgyvendinimui;

- bus tvirtinami tik projektai, atitinkantys reikalavimą nepažeisti moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo principo;

- pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus bus pateikiami gerosios praktikos pavyzdžiai (jau įgyvendinti projektai), kuriais buvo prisidedama prie moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo principo įgyvendinimo. Potencialiems vietos projektų pareiškėjams bus nuolat primenama apie būtinybę imtis veiksmų, kad būtų prisidedama prie minėto principo įtvirtinimo VVG teritorijoje;

- vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas potencialūs vietos projektų pareiškėjai bus individualiai konsultuojami moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo principo įgyvendinimo klausimais, esant poreikiui potencialiems pareiškėjams bus teikiama kita metodinė pagalba.

9. VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas		
9.1.VPS priemonės, neturinčios veiklos sričių		
9.1.1.VPS prioritetas Nr. 1 „Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties didinimas“		
9.1.2. VPS priemonė „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5)		
9.1.3.	VPS priemonės tikslas: ugdyti įvairių amžiaus grupių gyventojų gebėjimus veikti kartu mažinant socialinę atskirtį ir stiprinant socialinį solidarumą	
9.1.4.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė skirta pilietinei visuomenei stiprinti telkiant kaimo gyventojus ir jiems atstovaujančias NVO spręsti svarbiausius gyvenamosios vietovės klausimus ir gerinti gyvenimo kokybę, nepamirštant silpnesnių bendruomenės narių.</p> <p>Priemone remiamas bendrų renginių (kūrybinių stovyklų, plenerų, tradicinių švenčių, mugių ir kitų viešųjų renginių), organizavimas; jaunimo įtraukimas į socialinių paslaugų, teikiamų bendruomenės lygiu, organizavimą; daugiavaikių ir kitų paramos pageidaujančių šeimų rėmimas, įtraukiant šių šeimų vaikus ir kitus šeimos narius į „hobby“ pobūdžio žemės ūkio veiklą (pvz., bitininkystę, dekoratyvinių, naminių gyvūnų bei paukščių auginimą ir pan.); savanorystės akcijų organizavimas didinant gyventojų užimtumo galimybes; kitos iniciatyvos, kurios padeda pasiekti priemonės tikslą.</p> <p><i>Priemonės investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.</i></p>
9.1.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.5.1.	<i>pelno</i>	☐
9.1.5.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.1.6.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO, biudžetinės įstaigos
9.1.7.	Priemonės tikslinė grupė	Priemonė tikslinės grupės neturi
9.1.8.	Tinkamumo sąlygos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Paraiškos teikėjas gali pateikti daugiau negu 1 paraišką. 2. Paraiškos teikėjas paraišką gali pateikti individualiai arba su partneriu (-iais); 3. Projekte numatyta įvairių amžiaus grupių gyventojų bendra veikla; 4. Pagrįstas vietos projekto tęstinumas.
9.1.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Didesnis renginių skaičius (renginių ciklas); 2. Projektas skirtas vienai arba daugiau tikslinių grupių: 1) vieniši, senyvo amžiaus žmonės; 2) jaunimas iki 29 m.; 3) jaunos šeimos, auginančios vaikus; 4) vienišos motinos/tėvai; 5) skurdo riziką patiriančios šeimos; 5) žmonės su negalia; 6) bedarbiai; 3. Projekte numatyta įgyvendinti naujus veiklos būdus VVG teritorijos sąlygomis; 4. Projekte numatyta jaunimo iki 29 m. savanoriška veikla.
9.1.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	10 000,00
9.1.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	80
9.1.12. VPS priemonė „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“		

(kodas LEADER-19.2-SAVA-6)		
9.1.13.	VPS priemonės tikslas: didinti kaimo gyvenamųjų vietovių patrauklumą ir gerinti gyvenimo kokybę pritaikant viešąją infrastruktūrą paslaugoms teikti	
9.1.14.	Priemonės apibūdinimas	<p>VVG teritorijos viešojo infrastruktūra išplėta nepakankamai, dėl to nukenčia vietos gyventojų gyvenimo kokybė. Priemone remiamas viešosios infrastruktūros tobulinimas ir pritaikymas kaimo gyventojų poreikiams, ypač gyvenamosiose vietovėse, kur viešojo infrastruktūra išplėta itin menkai.</p> <p>Priemone remiama nedidelių sporto aikštelių įrengimas, lauko treniruoklių aikštelių įrengimas, bendruomenės namų pritaikymas teikti paslaugas vietos gyventojams ir kitos iniciatyvos, kurios padeda pasiekti priemonės tikslą.</p> <p><i>Priemonės investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.</i></p>
9.1.15.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.15.1	<i>pelno</i>	☐
9.1.15.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.1.16.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO, biudžetinės įstaigos
9.1.17.	Priemonės tikslinė grupė	Vietos gyventojai, kurie naudosis sukurta viešąja infrastruktūra
9.1.18.	Tinkamumo sąlygos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Paraiškos teikėjas gali pateikti tik 1 paraišką; 2. Paraiškos teikėjas paraišką gali pateikti individualiai arba su partneriu (-iais); 3. Pagrįstas vietos projekto tęstinumas.
9.1.19.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Didesnis naudos gavėjų skaičius; 2. Projektą numatoma įgyvendinti vietovėje, kurioje iki paraiškos pateikimo nebuvo atnaujintų socialinės infrastruktūros objektų.
9.1.20.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	30 000,00
9.1.21.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	80
9.1.22. VPS priemonė „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-3)		
9.1.23.	VPS priemonės tikslas: suteikti projektų pareiškėjams ir vykdytojams reikiamą kompetenciją, būtiną įgyvendinti vietos projektus	
9.1.24.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė skirta kaimo bendruomeninių organizacijų atstovų ir kitų kaimo vietovėse veikiančių subjektų mokymui ir įgūdžių įgijimui, kai tai yra susiję su jų pasirengimu dalyvauti įgyvendinant VPS.</p> <p>Priemonės įgyvendinimas grindžiamas veiksmingumo ir novatoriškumo principais - kokybiškų mokymo rezultatų bus siekiama taupiai naudojant turimus išteklius ir sumaniai taikant įvairias mokymo organizavimo formas.</p> <p>Kartu su vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų kompetencijos ugdymu bus vykdoma ir vietos sprendimų paieška, ją siejant su VVG teritorijos ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos aktualijomis bei inovacijų diegimo gerosios praktikos pasauliniu kontekstu.</p>

		<p>Priemone remiamas kaimo bendruomenių ir kitų NVO atstovų, besiimančių naujos veiklos (ypač ūkinės) profesinės kompetencijos ugdymas (supažindinimas su gerąja šalies ir užsienio patirtimi, gebėjimų naudotis įgyta technika ir įrengimais suteikimas), taip pat kitų vietos projektų pareiškėjų mokymosi poreikių tenkinimas.</p> <p><i>Priemonės investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.</i></p>
9.1.25.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.25.1	<i>pelno</i>	☐
9.1.25.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.1.26.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys - neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjai, kuriems tokia teisė yra suteikta teisės aktų nustatyta tvarka ir kurie veikia VVG teritorijoje ir/arba nacionaliniu mastu
9.1.27.	Priemonės tikslinė grupė	Potencialūs vietos projektų pareiškėjai ir vykdytojai
9.1.28.	Tinkamumo sąlygos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Paraiškos teikėjas paraišką gali pateikti individualiai arba su partneriu (-iais); 2. Projekte numatyta vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymo bei įgūdžių įgijimo tematika turi atitikti VPS priemonių tikslams pasiekti reikalingų žinių poreikius.
9.1.29.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Didesnis projekto naudos gavėjų skaičius; 2. Didesni vietos projekto paraiškos teikėjo projektų valdymo gebėjimai.
9.1.30.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	11 035,00
9.1.31.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	80
9.1.32. VPS prioritetas Nr. 2 „Vietos ūkio orientavimas į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą“		
9.1.33. VPS priemonė „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1)		
9.1.34.	VPS priemonės tikslas: sudaryti galimybes vietos gyventojams gauti papildomas pajamas, įsitraukiant į paslaugų vietovėje įvairinimą ir vietos produktų gamybą	
9.1.35.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonė skirta darbo vietoms kurti ir kaimo gyventojų socialinei atskirčiai bei skurdui mažinti, įgalinant projektų pareiškėjus inicijuoti ir plėtoti socialinio verslo projektus.</p> <p>Priemone remiamos iniciatyvos, kuriomis įgyvendinamas verslo modelis, pagal kurį, išnaudojant rinkos mechanizmą, pelno siekimas susiejamas su socialiniais tikslais, remiamasi socialiai atsakingo verslo bei viešojo ir privataus sektorių partnerystės nuostatomis bei taikomos socialinės inovacijos.</p> <p>Priemonės įgyvendinimas padės vietos bendruomeninėms organizacijoms ir kitoms NVO panaudoti VVG teritorijoje esančius viešuosius pastatus bei viešąsias erdves, ugdyti verslumo gebėjimus ir užsidirbti papildomas pajamas. Vietos projektai atvers galimybes prisidėti prie vietos problemų sprendimo ir gerinti gyventojų gyvenimo kokybę.</p> <p>Priemone remiamas paslaugų vietos gyventojams ar turistams sukūrimas ir teikimo organizavimas, vietos</p>

		<p>produktų (pvz., sūrių, įvairių kepinų, suvenyrų, rankdarbių ir kt. gaminių) gamyba ir realizavimas bei kiti projektai, atitinkantys priemonės tikslą.</p> <p>Įgyvendinami projektai turi atitikti nacionalinę socialinio verslo koncepciją ir kitų teisės aktų reikalavimus, keliamus tokio pobūdžio projektams.</p> <p><i>Priemonės investicijos tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.</i></p>
9.1.36.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.36.1	<i>pelno</i>	☐
9.1.36.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.1.37.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO
9.1.38.	Priemonės tikslinė grupė	1) vieniši, senyvo amžiaus žmonės; 2) jaunimas iki 29 m.; 3) jaunos šeimos, auginančios vaikus; 4) vienišos motinos/tėvai; 5) skurdo riziką patiriančios šeimos; 5) žmonės su negalia; 6) bedarbiai; 7) NVO nariai.
9.1.39.	Tinkamumo sąlygos	1. Paraiškos teikėjas gali pateikti tik 1 paraišką; 2. Paraiškos teikėjas paraišką gali pateikti individualiai arba su partneriu (-iais).
9.1.40.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis teikiamų socialinių paslaugų paketas; 2. Didesnis socialinių paslaugų gavėjų skaičius; 3. Mažesni naujos darbo vietos sukūrimo kaštai; 4. Didesnis naujų darbo vietų skaičius.
9.1.41.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	90 000,00
9.1.42.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	80
9.1.43. VPS priemonė „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7)		
9.1.44.	VPS priemonės tikslas: remti vietos produkcijos gamintojus, užtikrinant smulkių ūkininkų ir vietos organizacijų bendradarbiavimą sukuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“	
9.1.45.	Priemonės apibūdinimas	<p>Priemonės įgyvendinimo investicijos skirtos darbo vietoms kurti ir pilietinės visuomenės sektoriui stiprinti įgyvendinant naujus veiklos būdus VVG teritorijos sąlygomis. Priemone remiamas įrangos įsigijimas, reikalingos vietos produkcijai iš kaimo gyventojų, ūkininkų, amatininkų ir verslininkų supirkti, perdirbti, saugoti ir paruošti pardavimui, taip pat parduoti vietos produkciją pelningose rinkose.</p> <p>Priemonė kuria socialinės ekonomikos pagrindus kaime, nes skatina vietos subjektų, vykdančių ūkinę veiklą, abipusiai naudingą bendradarbiavimą su smulkiais vietos produkcijos gamintojais.</p> <p>Vykdamas regioninių produktų rinkodarą ir plėtojant tiesioginius ryšius tarp vartotojų ir gamintojų, bus sukurtos galimybės pelningiau realizuoti savo produkciją. Naudingas bendradarbiavimas užtikrins ir maisto grandinės „nuo lauko iki stalo“ sukūrimą.</p> <p>Priemonės įgyvendinimas skatins kaimo gyventojų</p>

		<p>ekonominį aktyvumą ir geresnį turimų gamybinių pajėgumų panaudojimą.</p> <p>Priemone remiamas kooperuotam vietos produkcijos supirkimui ir/arba surinkimui ir pardavimui reikalingos įrangos įsigijimas, įvairių rinkodaros priemonių rengimas ir įgyvendinimas, taip pat kiti projektai, atitinkantys priemonės tikslą.</p> <p>Projektai turi atitikti nacionalinę socialinio verslo koncepciją.</p> <p><i>Priemonės investicijos tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.</i></p>
9.1.46.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.46.1	<i>pelno</i>	☐
9.1.46.2.	<i>ne pelno</i>	☒
9.1.47.	Tinkami paramos gavėjai	Juridiniai asmenys: bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO
9.1.48.	Priemonės tikslinė grupė	Vietos produkcijos gamintojai, NVO nariai
9.1.49.	Tinkamumo sąlygos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Paraiškos teikėjas gali pateikti tik 1 paraišką; 2. Paraiškos teikėjas paraišką gali pateikti individualiai arba su partneriu (-iais); 3. Pagrįstas vietos projekto tęstinumas.
9.1.50.	Vietos projektų atrankos kriterijai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mažesni naujos darbo vietos sukūrimo kaštai; 2. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 3. Didesnis naudos gavėjų skaičius; 4. Sukuriama darbo vieta jaunam asmeniui iki 40 m.; 5. Projekte numatyta jaunimo iki 29 m. savanoriška veikla.
9.1.51.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	100 000,00
9.1.52.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	80
9.1.53. VPS priemonė „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8)		
9.1.54.	VPS priemonės tikslas: atskleisti vietos išteklių geresnio panaudojimo galimybes verslo plėtrai	
9.1.55.	Priemonės apibūdinimas	<p>Parama teikiama fizinių asmenų, ūkininkų ir verslininkų projektams, kuriais numatomas verslo kūrimas arba plėtra geriau panaudojant vietos išteklius. Remiami bandomojo pobūdžio projektai, demonstruojantys bendruomenei vietos išteklių tikrąją vertę.</p> <p>Įgyvendintos iniciatyvos padės stiprinti krašto konkurencingumą ir tuo pačiu sudaryti palankias sąlygas nedarbui mažinti bei spręsti kitas vietos plėtros gyvybingumo palaikymo problemas.</p> <p>Priemone remiama naujos produkcijos iš vietos žaliavų gamyba; naujų paslaugų sukūrimas panaudojant vietos išteklius; verslo įmonių (įskaitant ir labai mažas įmones) bei ūkių gamybinių pajėgumų ir paslaugų teikimo įrangos modernizavimas diegiant inovacijas ir kiti projektai, atitinkantys priemonės tikslą.</p> <p><i>Priemonės investicijos tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.</i></p>
9.1.56.	Pagal priemonę remiamų	

	vietos projektų pobūdis:	
9.1.56.1	<i>pelno</i>	☒
9.1.56.2.	<i>ne pelno</i>	☐
9.1.57.	Tinkami paramos gavėjai	Fiziniai asmenys, ūkininkai, juridiniai asmenys: labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės
9.1.58.	Priemonės tikslinė grupė	Priemonė tikslinės grupės neturi
9.1.59.	Tinkamumo sąlygos	1. Paraiškos teikėjas gali pateikti tik 1 paraišką; 2. Projektas įgyvendinamas be partnerių; 3. Įgyvendinant projektą naujais numatyta panaudoti vietos išteklius (vietos žaliavas, pastatus, gamtos gėrybes, kultūros ir istorijos paveldas bei kt.); 4. Projekte numatyta diegti inovaciją (sukurti naują produktą arba paslaugą diegti naujas technologijas ir pan.).
9.1.60.	Vietos projektų atrankos kriterijai	1. Didesnis naujų darbo vietų skaičius; 2. Mažesni naujos darbo vietos sukūrimo kaštai; 3. Sukuriama darbo vieta jaunam asmeniui iki 40 m.
9.1.61.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	100 000,00
9.1.62.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	50

10. VPS įgyvendinimo veiksmų planas		
	Planuojami veiksmai	Sąsaja su VPS ir priemonėmis
10.1.	2016 m.	
10.1.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Parengiamieji darbai: paramos sutarties pasirašymas, darbuotojų įdarbinimas, biuro įrangos įsigijimas (I ketvirtis) 2. Kvietimo Nr. 1 teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijos parengimas ir suderinimas (I-II ketvirtis) 3. Kvietimo Nr. 1 teikti vietos projektų paraiškas skelbimas ir paraiškų surinkimas (II-III ketvirtis) 4. Kvietimo Nr. 1 vietos projektų įgyvendinimas: projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė (IV ketvirtis) 5. VPS avansinio mokėjimo prašymo teikimas (I ketvirtis) 6. VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis) 7. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat) 	<p>Kvietimas Nr. 1 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Su šia priemone susiję visi 2-4 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai. 1, 5-7 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.1.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Įžanginės VPS pristatymo konferencijos organizavimas (dalyvauja žiniasklaidos, valdžios atstovai) (I ketvirtis) 2. Informacijos viešinimo stendui (roll-up) parengimas, pateikimas paslaugų teikėjui (I ketvirtis) 3. Kvietimo Nr. 1 teikti vietos projektų paraiškas publikavimo spaudoje organizavimas (II ketvirtis) 4. Viešinimo straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (II ketvirtis) 5. Informacijos, susijusios su VPS viešinimu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (kvietimas teikti paraiškas, informacija apie vykdomus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat) 6. Kvietimo Nr. 1 mokomosios medžiagos potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams rengimas (II ketvirtis) 7. Informacinių renginių potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams organizavimas (II-III ketvirčiai) 8. Facebook paskyros sukūrimas bei nuolatinis informacijos talpinimas (II-IV ketvirtis) 9. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas e.priemonėmis (II ir IV ketvirčiai) 	<p>Kvietimas Nr. 1 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Su šia priemone susiję visi 3, 6 punktuose numatyti planuojami veiksmai, susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu. 1, 2, 4, 5, 7-12 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>

	<p>10. Skrajučių parengimas ir platinimas (II ketvirtis)</p> <p>11. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas e.priemonėmis (nuolat)</p> <p>12. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 2 k. per metus)</p>	
10.2.	2017 m.	
10.2.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 1 vietos projektų įgyvendinimas: projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, galutinių ataskaitų vertinimas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė (I-IV ketvirtis) 2. Kvietimo Nr. 2 teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijos parengimas, suderinimas (II-III ketvirtis) 3. Kvietimo Nr. 2 teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų rinkimas (III-IV ketvirtis) 4. Kvietimo Nr. 2 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas (IV ketvirtis) 5. VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis) 6. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos rengimas ir teikimas (iki Taisyklėse nustatyto termino) 7. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat) 	<p>Kvietimas Nr. 2 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), 1 prioriteto priemonei „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6) ir 2 prioriteto priemonei „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8). Su šiomis priemonėmis susiję 2-4 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>Su 1 prioriteto priemone „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) susiję 1 punkte numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>5-7 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.2.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 2 teikti paraiškas publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 2. Viešinimo straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 3. Informacijos, susijusios su VPS viešimu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (kvietimai teikti paraiškas, informacija apie vykdomus ir įgyvendintus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat) 4. Kvietimo Nr. 2 mokomosios medžiagos potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams rengimas (III ketvirtis) 	<p>Kvietimas Nr. 2 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), 1 prioriteto priemonei „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6) ir 2 prioriteto priemonei „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8). Su šiomis priemonėmis susiję visi 1, 4 punktuose numatyti</p>

	<p>5. Informacinių renginių potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams organizavimas (III-IV ketvirtis)</p> <p>6. Informacijos talpinimas sukurtoje Facebook paskyroje (nuolat)</p> <p>7. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas e.priemonėmis (II ir IV ketvirčiai)</p> <p>8. Skrajučių parengimas ir platinimas (III ketvirtis)</p> <p>9. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas e.priemonėmis (nuolat)</p> <p>10. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 2 k. per metus)</p>	<p>planuojami veiksmai, susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu.</p> <p>2, 3, 5-10 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.3.	2018 m.	
10.3.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <p>1. Kvietimo Nr. 2 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas, sutarčių rengimas ir pasirašymas (I ketvirtis)</p> <p>2. Kvietimų Nr. 1 ir Nr. 2 vietos projektų įgyvendinimas (projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, galutinių ataskaitų vertinimas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė) (I-IV ketvirčiai)</p> <p>3. Kvietimo Nr. 3 teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijos parengimas, suderinimas (II-III ketvirtis)</p> <p>4. Kvietimo Nr. 3 teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų rinkimas (III-IV ketvirtis)</p> <p>5. Kvietimo Nr. 3 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas (IV ketvirtis)</p> <p>6. VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis)</p> <p>7. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos rengimas ir teikimas (iki Taisyklėse nustatyto termino)</p> <p>8. VPS koregavimas (esant poreikiui) (III-IV ketvirtis)</p> <p>9. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat)</p>	<p>Kvietimas Nr. 3 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), 2 prioriteto priemonei „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1). Su šiomis priemonėmis susiję visi 3-5 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai. Su 1 prioriteto priemone „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), 1 prioriteto priemonei „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6) ir 2 prioriteto priemonei „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) susiję visi 1, 2 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai. 4-7 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.3.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <p>1. Kvietimo Nr. 3 teikti paraiškas publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis)</p> <p>2. Viešinimo straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis)</p>	<p>Kvietimas Nr. 3 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (kodas</p>

	<p>3. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (kvietimai teikti paraiškas, informacija apie vykdomus ir įgyvendintus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat)</p> <p>4. Kvietimo Nr. 3 mokomosios medžiagos potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams rengimas (III ketvirtis)</p> <p>5. Informacinių renginių potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams organizavimas (III-IV ketvirtis)</p> <p>6. Informacijos talpinimas sukurtoje Facebook paskyroje (nuolat)</p> <p>7. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas e.priemonėmis (II ir IV ketvirčiai)</p> <p>8. Skrajučių parengimas ir platinimas (III ketvirtis)</p> <p>9. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas e.priemonėmis (nuolat)</p> <p>10. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 2 k. per metus)</p>	<p>LEADER-19.2-SAVA-3), 2 prioriteto priemonei „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1). Su šiomis priemonėmis susiję visi 1, 4 punktuose numatyti planuojami veiksmai, susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu.</p> <p>2, 3, 5-10 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.4.	2019 m.	
10.4.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <p>1. Kvietimo Nr. 3 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas, sutarčių rengimas ir pasirašymas (I ketvirtis)</p> <p>2. Kvietimų Nr. 2 ir Nr. 3 vietos projektų įgyvendinimas (projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, galutinių ataskaitų vertinimas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė) (I-IV ketvirčiai)</p> <p>3. Kvietimo Nr. 4 teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijos parengimas, suderinimas (II-III ketvirtis)</p> <p>4. Kvietimo Nr. 4 teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų rinkimas (III-IV ketvirtis)</p> <p>5. Kvietimo Nr. 4 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas (IV ketvirtis)</p> <p>6. VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis)</p> <p>7. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos rengimas ir teikimas (iki Taisyklėse nustatyto termino)</p> <p>8. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat)</p>	<p>Kvietimas Nr. 4 bus skelbiamas 2 prioriteto priemonei „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1), 2 prioriteto priemonei „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7) ir 2 prioriteto priemonei „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8). Su šiomis priemonėmis susiję visi 3-5 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>Su 1 prioriteto priemone „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), 2 prioriteto priemone „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1) susiję 1 ir 2 punktuose numatyti planuojami</p>

		<p>VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>Su 1 prioriteto priemone „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5), 1 prioriteto priemone „Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-6) ir 2 prioriteto priemone „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) susiję 2 punkte numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>6-8 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.4.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 4 teikti paraiškas publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 2. Viešinimo straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 3. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (kvietimai teikti paraiškas, informacija apie vykdomus ir įgyvendintus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat) 4. Kvietimo Nr. 4 mokomosios medžiagos potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams rengimas (III ketvirtis) 5. Informacinių renginių potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams organizavimas (III-IV ketvirtis) 6. Informacijos talpinimas sukurtoje Facebook paskyroje (nuolat) 7. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas e. priemonėmis (II ir IV ketvirtis) 8. Skrajučių parengimas ir platinimas (III ketvirtis) 9. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas e.priemonėmis (nuolat) 10. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 2 k. per metus) 	<p>Kvietimas Nr. 4 bus skelbiamas 2 prioriteto priemonei „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1), 2 prioriteto priemonei „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7) ir 2 prioriteto priemonei „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-8).</p> <p>Su šiomis priemonėmis susiję visi 1, 4 punktuose numatyti planuojami veiksmai, susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu.</p> <p>2, 3, 5-10 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.5.	2020 m.	
10.5.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu:	Kvietimas Nr. 5 bus skelbiamas 1 prioriteto

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 4 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas, sutarčių rengimas ir pasirašymas (I ketvirtis) 2. Kvietimų Nr. 3 ir Nr. 4 vietos projektų įgyvendinimas (projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, galutinių ataskaitų vertinimas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė) (I-IV ketvirčiai) 3. Kvietimo Nr. 5 teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijos parengimas, suderinimas (II-III ketvirtis) 4. Kvietimo Nr. 5 teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų rinkimas (III-IV ketvirtis) 5. Kvietimo Nr. 5 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas (IV ketvirtis) 6. VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis) 7. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos rengimas ir teikimas (iki Taisyklėse nustatyto termino) 8. Tarpinis strategijos vertinimas. (Taisyklėse nustatytais terminais) 9. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat) 	<p>priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Su šia priemone susiję visi 3-5 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>Su 2 prioriteto priemone „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1), 2 prioriteto priemone „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7) ir 2 prioriteto priemone „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) susiję visi 1, 2 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>Su 1 prioriteto priemone „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-3), 2 prioriteto priemone „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1) susiję visi 2 punkte numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>6-9 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis</p>
10.5.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 5 teikti paraiškas publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 2. Viešinimo straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 3. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (kvietimai teikti paraiškas, informacija apie vykdomus ir įgyvendintus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat) 4. Kvietimo Nr. 5 mokomosios medžiagos potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų 	<p>Kvietimas Nr. 5 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Su šia priemone susiję visi 1, 4 punktuose numatyti planuojami veiksmai, susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu.</p> <p>2, 3, 5-10 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS</p>

	<p>vykdytojams rengimas (III ketvirtis)</p> <p>5. Informacinių renginių potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams organizavimas (III-IV ketvirtis)</p> <p>6. Informacijos talpinimas sukurtoje Facebook paskyroje (nuolat)</p> <p>7. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas e. priemonėmis (II ir IV ketvirčiai)</p> <p>8. Skrajučių parengimas ir platinimas (III ketvirtis)</p> <p>9. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas e.priemonėmis (nuolat)</p> <p>10. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 2 k. per metus)</p>	priemonėmis.
10.6.	2021 m.	
10.6.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 5 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas, sutarčių rengimas ir pasirašymas (I ketvirtis) 2. Kvietimų Nr. 4 ir Nr. 5 vietos projektų įgyvendinimas (projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, galutinių ataskaitų vertinimas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė) (I-IV ketvirčiai) 3. Kvietimo Nr. 6 teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijos parengimas, suderinimas (II-III ketvirtis) 4. Kvietimo Nr. 6 teikti vietos projektų paraiškas skelbimas, paraiškų rinkimas (III-IV ketvirtis) 5. Kvietimo Nr. 6 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas (IV ketvirtis) 6. VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis) 7. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos rengimas ir teikimas (iki Taisyklėse nustatyto termino) 8. VPS koregavimas (esant poreikiui) (III-IV ketvirtis) 9. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat) 	<p>Kvietimas Nr. 6 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Su šia priemone susiję visi 3-5 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>Su 1 prioriteto priemone „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) susiję visi 1 ir 2 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>Su 2 prioriteto priemone „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-1), 2 prioriteto priemonei „Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-7) ir 2 prioriteto priemonei „Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra (kodas LEADER-19.2-SAVA-8) susiję visi 2 punkte numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai.</p> <p>6-9 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS</p>

		priemonėmis. Taip pat 3-5 punktai bus susiję su bet kuria iš VPS priemonių tuo atveju, jei bus likę nepanaudotų priemonių lėšų.
10.6.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 6 teikti paraiškas publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 2. Viešinimo straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 3. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (kvietimai teikti paraiškas, informacija apie vykdomus ir įgyvendintus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat) 4. Kvietimo Nr. 6 mokomosios medžiagos potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams rengimas (III ketvirtis) 5. Informacinių renginių potencialiems paraiškų teikėjams ir projektų vykdytojams organizavimas (III-IV ketvirčiai) 6. Informacijos talpinimas sukurtoje Facebook paskyroje (nuolat) 7. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas el. priemonėmis (II ir IV ketvirtis) 8. Skrajučių parengimas ir platinimas (III ketvirtis) 9. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas el. priemonėmis (nuolat) 10. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 2 k. per metus) 	<p>Kvietimas Nr. 6 bus skelbiamas 1 prioriteto priemonei „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5). Su šia priemone susiję visi 1, 4 punktuose numatyti planuojami veiksmai, susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu. 2, 3, 5-10 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis. Taip pat 1 ir 4 punktai bus susiję su bet kuria iš VPS priemonių tuo atveju, jei bus likę nepanaudotų priemonių lėšų.</p>
10.7.	2022 m.	
10.7.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 6 teikti vietos projektų paraiškas vertinimas, sutarčių rengimas ir pasirašymas (I ketvirtis) 2. Kvietimų Nr. 5 ir Nr. 6 vietos projektų įgyvendinimas (projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, galutinių ataskaitų vertinimas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė) (I-IV ketvirčiai) 3. VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis) 4. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos rengimas ir teikimas (iki Taisyklėse nustatyto termino) 	<p>Su 1 prioriteto priemone „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) susiję visi 1 ir 2 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai. Taip pat 1 ir 2 punktai galimai bus susiję su bet kuria iš VPS priemonių, esant nepanaudotų priemonių lėšų. 3-5 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>

	5. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat)	
10.7.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Viešinio straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 2. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (informacija apie vykdomus ir įgyvendintus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat) 3. Informacijos talpinimas sukurtoje Facebook paskyroje (nuolat) 4. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas el. priemonėmis (II ir IV ketvirčiai) 5. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas el. priemonėmis (nuolat) 6. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 2 k. per metus) 	1-6 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.
10.8.	2023 m.	
10.8.1.	<p>Susiję su VPS įgyvendinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvietimo Nr. 6 vietos projektų įgyvendinimas (projektų vykdytojų konsultavimas, viešųjų pirkimų vertinimas, MP vertinimas, patikrų vykdymas, galutinių ataskaitų vertinimas, projektų vykdymo monitoringas ir kontrolė) (I-III ketvirtis) 2. Galutinio VPS mokėjimo prašymo teikimas (III ketvirtis) 3. Metinės VPS įgyvendinimo ataskaitos rengimas ir teikimas (III ketvirtis) 4. VPS įgyvendinimo stebėseną (nuolat) 	<p>Su 1 prioriteto priemone „Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas“ (kodas LEADER-19.2-SAVA-5) susiję visi 1 punkte numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai. Taip pat 1 punktas galimai bus susijęs su bet kuria iš VPS priemonių, jei bus likę nepanaudotų priemonių lėšų.</p> <p>2-4 punktuose numatyti planuojami VPS įgyvendinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.</p>
10.8.2.	<p>Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Viešinio straipsnio rengimas, publikavimo spaudoje organizavimas (III ketvirtis) 2. Informacijos, susijusios su VPS viešiniu talpinimas svetainėje www.kalvarijosvvg.lt (kvietimai teikti paraiškas, informacija apie vykdomus ir įgyvendintus projektus, informacija apie planuojamus informacinius renginius, kitos naujienos ir aktuali informacija) (nuolat, iki III ketvirčio) 3. Informacijos talpinimas sukurtoje Facebook paskyroje (nuolat, iki III ketvirčio) 4. Periodinio naujienlaiškio rengimas ir platinimas el. priemonėmis (III ketvirtis) 5. Renginių, projektų veiklos bei rezultatų fotografavimas, nuotraukų platinimas el. 	1-7 punktuose numatyti planuojami gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmai susiję su visomis VPS priemonėmis.

	priemonėmis (nuolat, iki III ketvirčio) 6. Trumpų filmukų apie vietos plėtros strategijos įgyvendinimą kūrimas, talpinimas internetinėje erdvėje (Facebook ir pan.) (pagal poreikį, ne mažiau 1 k. iki III ketvirčio) 7. Baigiamosios VPS įgyvendinimo projekto konferencijos organizavimas (dalyvauja žiniasklaidos, valdžios atstovai) (III ketvirtis)	
--	--	--

* - VPS įgyvendinimo ir VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmų planas gali būti koreguojamas, kai tai būtina atsižvelgiant į Teisės aktų, reglamentuojančių VPS įgyvendinimą, reikalavimus. Įgyvendinant lentelės 10.1 – 10.8 punktuose numatytus veiksmus, susijusius su VPS įgyvendinimu ir su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu, yra numatytas atsakomybės pasiskirstymas tarp VVG administracijos darbuotojų (administravimo vadovo, finansininko, administratoriaus ir viešųjų ryšių specialisto):

1) VPS administravimo vadovas koordinuoja 10.1–10.8 punktuose numatytų VPS įgyvendinimo ir VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmų įgyvendinimą ir atsako už jų atlikimą laiku pagal numatytą grafiką. VPS administravimo vadovas taip pat organizuoja administracijos darbą, konsultuoja vietos projektų pareiškėjus, vykdo vietos projektų patikras, atlieka su VPS įgyvendinimo valdymu ir stebėseną numatytas funkcijas, kaip tai yra numatyta VPS 13 lentelėje.

2) VVG administratorius atlieka šias funkcijas: rengia kvietimų teikti vietos projektų paraiškas dokumentaciją; konsultuoja vietos projektų pareiškėjus; organizuoja vietos projektų paraiškų surinkimą ir vertinimą, rengia vietos projektų vykdymo sutarčių projektus ir organizuoja jų pasirašymą; vykdo VVG viešuosius pirkimus bei vertina vietos projektų vykdytojų atliktus viešuosius pirkimus; vertina vietos projektų mokėjimo prašymus ir ataskaitas; rengia metinę VPS įgyvendinimo ataskaitą. VVG administratorius taip pat atlieka su VPS įgyvendinimo valdymu ir stebėseną numatytas funkcijas, kaip tai yra numatyta VPS 13 lentelėje.

3) VVG finansininkas atlieka šias funkcijas: tvarko VPS įgyvendinimo projekto buhalterinę apskaitą; konsultuoja potencialius vietos projektų pareiškėjus ir vykdytojus finansiniais klausimais (susijusiais su vietos projektų vykdymu); formuoja ir kaupia finansinius dokumentus; vertina vietos projektus; atlieka finansinių pavedimus; rengia mokėjimo prašymus ir teikia informaciją VVG administratoriui apie lėšų įsisavinimą rengiant metinę VPS įgyvendinimo ataskaitą; rengia metinio VPS administravimo išlaidų poreikio pagrindimą; VVG finansininkas taip pat atlieka su VPS įgyvendinimo valdymu ir stebėseną numatytas funkcijas, kaip tai yra numatyta VPS 13 lentelėje.

4) Viešųjų ryšių specialistas atsakingas už VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiksmų įgyvendinimą bei informacijos apie ataskaitiniais metais atliktus VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo teikimą rengiant metinę VPS įgyvendinimo ataskaitą.

11. VPS finansinis planas					
VPS finansinis planas pagal prioritetus:					
11.1.	Prioriteto Nr.	VPS prioriteto pavadinimas	Planuojama paramos lėšų suma (Eur)	Planuojama lėšų (proc.)	
11.1.1.	I	Bendruomenės telkimas ir socialinės įtraukties didinimas		24,0	
11.1.2.	II	Vietos ūkio orientavimas į darnią ir ilgalaikę krašto plėtrą		76,0	
			Iš viso:	Iš viso: 100	
VPS finansinis planas pagal priemones:					
11.2.	VPS priemonės pavadinimas	VPS prioriteto Nr., kuriam priskiriama priemonė	VPS priemonės kodas	Planuojama lėšų suma (Eur)	Planuojama lėšų (proc.)
11.2.1.	Kaimo gyventojų sutelktumo skatinimas	I	LEADER-19.2-SAVA-5		11,0
11.2.2.	Viešosios infrastruktūros pritaikymas pagrindinėms paslaugoms teikti	I	LEADER-19.2-SAVA-6		10,8
11.2.3.	Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas	I	LEADER-19.2-SAVA-3		2,2
11.2.4.	NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra	II	LEADER-19.2-SAVA-1		27,3
11.2.5.	Bendradarbiavimo rėmimas vykdant regioninių produktų rinkodarą ir kuriant maisto grandinę „nuo lauko iki stalo“	II	LEADER-19.2-SAVA-7		10,8
11.2.6.	Novatoriško verslo kūrimas ir plėtra	II	LEADER-19.2-SAVA-8		37,9
				Iš viso:	Iš viso: 100 (nuo vietos projektams įgyvendinti planuojamos sumos)
VPS administravimo išlaidų finansinis planas:					
11.3.	VPS administravimo išlaidų (KPP kodas 19.4) kategorijos		Planuojama lėšų (Eur)	Planuojama lėšų (proc.)	
11.3.1.	VVG veiklos išlaidos			75,0 (visos VVG administravimui planuojamos sumos)	
11.3.2.	VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo išlaidos			25,0 (visos VVG administravimui planuojamos sumos)	

11.3.3.	Iš viso:					20 proc. (visos VPS įgyvendinti skirtos sumos)				
11.4.	Indikatyvus VPS lėšų poreikis pagal metus:	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Iš viso:
11.4.1.	Planuojamas lėšų poreikis vietos projektams pagal VPS finansuoti pagal metus (proc. nuo vietos projektams numatytos sumos)	3,0	17,0	21,0	21,0	21,0	17,0	0,0	0,0	100 proc.
11.4.2.	Planuojamas lėšų poreikis VPS administravimo išlaidoms pagal metus (proc. nuo VPS administravimui numatytos sumos)	14,0	14,0	14,0	14,0	13,5	13,5	14,0	3,0	100 proc.
11.5.	Planuojami papildomi VPS finansavimo šaltiniai -	Pagrindimas -								

12. VPS įgyvendinimo rodikliai											
12.1. VPS pasiekimų produkto (anglų k. „output“) rodikliai											
Eil. Nr.	VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas	ESIF teminiai tikslai									Iš viso:
		1	10	3	3	5-6	4	8	9	2	
		EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys									
		1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C	
12.1.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.):										
12.1.1.1.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė NVO, skaičius (vnt.)	0	1	-	-	-	-	0	12	-	13
12.1.1.2.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė vietos valdžios institucija (savivaldybė) arba valstybės institucija / organizacija, skaičius (vnt.)	0	0	-	-	-	-	0	1	-	1
12.1.1.3.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė MVĮ, skaičius (vnt.)	1	0	-	-	-	-	2	1	-	4
12.1.1.4.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė fiziniai asmenys, skaičius (vnt.):	0	0	-	-	-	-	1	0	-	1
12.1.1.4.1.	<i>iš jų iki 40 m.</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	iš viso: 0 moterų: 0 vyrų: 0
12.1.1.4.2.	<i>iš jų daugiau kaip 40 m.</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	iš viso: 1 moterų: 0 vyrų: 1
12.1.1.5.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė 12.1.1.1–12.1.1.5 papunkčiuose neišvardyti asmenys, skaičius (vnt.)	-	1	-	0	-	-	1	5	-	7
12.1.2.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-1 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.2.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3
12.1.3.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-3 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.3.1.	Paremtų vietos projektų, susijusių su inovacijų ir bendradarbiavimo skatinimo mokymais, skaičius (vnt.)	0	-	-	-	-	-	-	-	-	0

12.1.3.2	Paremtų vietos projektų, susijusių su VVG teritorijos gyventojų kompiuterinio raštingumo mokymais, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
12.1.3.3.	Paremtų vietos projektų, susijusių su verslumo (žemės ūkio srityje, ne žemės ūkio srityje, socialinio verslo srityje) skatinimo mokymais, skaičius (vnt.)	-	-	-	0	-	-	0	1	-	1
12.1.3.4	Paremtų vietos projektų, susijusių su kitais nei 12.1.13.1–12.1.13.3 papunkčiuose minimais mokymais, skaičius	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
12.1.3.5	Planuojamas mokymų dalyvių skaičius (vnt., ne unikalių)	0	30	-	-	-	-	-	-	-	30
12.1.4.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-5 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.4.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	11	-	11
12.1.5.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-6 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.5.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4
12.1.6.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-7 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.6.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
12.1.7.	Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-8 (savarankiška VPS priemonė)										
12.1.7.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4
12.2. VPS pasiekimų tikslo rodikliai (anglų k. „target“) rodikliai											
12.2.1. Vietos projektų įgyvendinimas											
12.2.1.1.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	2	-	-	-	-	-	8	5	-	15
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų (etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	0	-	-	-	-	-	0	0	-	0
12.2.2. VPS administravimas											
12.2.2.1.	Sukurtų naujų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2

13. VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėseną

13.1.	VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos funkcijos pagal subjektus	
13.1.1.	VVG nariai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Išklauso ataskaitą apie VPS įgyvendinimo eigą 2. Teikia rekomendacijas/siūlymus VVG tarybai dėl VPS įgyvendinimo proceso tobulinimo
13.1.2.	VVG valdymo organo nariai (taryba)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Svarsto ir tvirtina VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarką ir jos pakeitimus 2. Priima sprendimą dėl VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės sudarymo, jos sudėties keitimo, papildymo, atskirų jos narių suspendavimo esant piknaudžiavimo atvejui 3. Svarsto ir tvirtina VPS įgyvendinimo ataskaitą ir VPS pakeitimus
13.1.3.	VPS administravimo vadovas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teikia pasiūlymus VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupei ir VVG tarybai dėl VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarkos, jos keitimo arba papildymo 2. Teikia pasiūlymus VVG tarybai dėl VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės sudarymo, jos sudėties keitimo arba papildymo 3. Koordinuoja VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės veiklą 4. Koordinuoja ir vadovauja VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės vizitams į įgyvendinamų vietos projektų vietas (patikras vietoje) 5. Koordinuoja VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarkos, VPS įgyvendinimo ataskaitos ir VPS pakeitimų projektų rengimą 6. Užtikrina tinkamą su VPS įgyvendinimo vidaus valdymu, stebėseną ir vertinimu susijusių dokumentų saugojimą 7. Informuoja NMA ir (arba) ŽŪM apie VPS įgyvendinimo problemas, o taip pat pateikia siūlymus dėl jų sprendimo
13.1.4.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	<ol style="list-style-type: none"> 1. Renka, sistemina, analizuoja finansinę informaciją iš įvairių šaltinių apie VPS įgyvendinimo pažangą bei problemas ir ją teikia VPS administravimo vadovui 2. Saugo su VPS įgyvendinimo vidaus valdymu, stebėseną ir vertinimu susijusius finansinius dokumentus
13.1.5.	Kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.1.5.1.	VPS administratorius (-iai)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identifikuoja VPS įgyvendinimo problemas, renka, sistemina, analizuoja informaciją iš įvairių šaltinių apie VPS įgyvendinimo pažangą ir ją teikia VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupei bei VPS administravimo vadovui 2. Rengia VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarkos VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaitą ir VPS pakeitimų projektus 3. Organizuoja tyrimų/galimybių studijų, susijusių su VPS įgyvendinimu, atlikimą 4. Planuoja, organizuoja VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės vizitus (patikras) į įgyvendinimų vietos projektų vietas

		5. Saugo su VPS įgyvendinimo vidaus valdymu, stebėseną ir vertinimu susijusius dokumentus
13.1.5.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas (-ai)	1. Organizuoja ir vykdo VPS įgyvendinimo pažangos, stebėsenos ataskaitas, VPS pakeitimų viešinimą (VVG interneto svetainė, spauda, informaciniai biuleteniai ir t.t.)
13.2.	VVG darbuotojų gebėjimai įgyvendinti VPS	
13.2.1.	VPS administravimo vadovas	Aukštasis išsilavinimas ir ne mažesnė nei 3 m. darbo patirtis projektų valdymo srityje; arba ne mažesnė negu 5 m. darbo patirtis VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje
13.2.2.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	Aukštasis išsilavinimas buhalterinės apskaitos tvarkymo srityje ir ne mažesnė nei 2 m. darbo patirtis buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje; arba ne mažesnė negu 2 m. darbo patirtis buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje įgyvendinant VPS
13.2.3.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.2.3.1.	VPS administratorius	Aukštasis išsilavinimas ir ne mažesnė negu 1 m. darbo patirtis projektų valdymo srityje; arba ne mažesnė negu 2 m. darbo patirtis VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje
13.2.3.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas	Aukštasis išsilavinimas ir žinios LEADER metodo įgyvendinimo ir kitose kaimo plėtros politikos srityse; arba ne mažesnė negu 1 m. darbo patirtis VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje
13.3.	VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemos apibūdinimas	
13.3.1.	<p>✓ <i>Trumpas sistemos apibūdinimas.</i> Užtikrinant VPS įgyvendinimą, sukurta jos įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistema, kuri leis nuolatos stebėti ir periodiškai vertinti VPS įgyvendinimo pažangą. VPS įgyvendinimo stebėseną yra sistemingas bei kompleksiškas priemonių, susietų su VPS įgyvendinimu, kokybinių ir kiekybinių kaimo vietovių pokyčių stebėjimo, vertinimo ir pasiūlymų dėl VPS įgyvendinimo tobulinimo procesas.</p> <p>VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tikslas – sukurti patikimą ir objektyvią VVG atstovaujamos teritorijos plėtros koordinavimo, VPS įgyvendinimo stebėsenos tvarką, užtikrinti racionalų ES ir nacionalinės paramos lėšų paskirstymą ir savalaikį jų įsisavinimą, VVG valdymo organų, VVG administracijos darbuotojų funkcijas, atskaitomybę ir jų atsakomybę, tenkančią įgyvendinant VPS.</p> <p>VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistema sudarys tinkamas prielaidas ne tik tinkamai koordinuoti, periodiškai vertinti VPS įgyvendinimo eigą, bet ir vertinti VPS įgyvendinimo rezultatyvumą, efektyvumą ir poveikį VVG atstovaujamai teritorijai, o prireikus papildyti ar keisti pačią VPS.</p> <p>VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos sistema yra skirta VVG nariams, VVG tarybos nariams ir VVG darbuotojams, atsakingiems už VPS įgyvendinimo administravimą.</p> <p>✓ <i>VPS įgyvendinime dalyvaujančių VVG subjektų vaidmuo VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemoje.</i> Svarbiausias vaidmuo užtikrinant VPS įgyvendinimo valdymą ir stebėseną tenka VVG tarybai, kuri pagal jai visuotinio VVG narių susirinkimo suteiktą kompetenciją (žr.</p>	

13.1.2 punktą) svarsto ir tvirtina VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarką, jos pakeitimus ir VPS įgyvendinimo ataskaitą bei VPS pakeitimus; priima sprendimą dėl VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės sudarymo, jos sudėties keitimo, papildymo arba atskirų jos narių narystės suspendavimo esant piknaudžiavimo atvejui.

Pagrindinis vaidmuo *vykdant reguliarią VPS įgyvendinimo stebėsenos priežiūrą tarp VVG tarybos posėdžių* teks VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupei, kurią VVG tarybos sprendimu sudarys paskirti VVG nariai kartu su VVG administracijos darbuotojais (ne mažiau kaip penki asmenys, iš kurių ne daugiau kaip 1/3 - VVG administracijos darbuotojai). Užtikrinant vietos valdžios, bendruomenių ir verslo sektorių efektyvų bendradarbiavimą, formuojant VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės sudėtį bus laikomasi partnerystės principo, t.y., kad šios grupės nariai atstovautų visiems trimis sektoriams (pilietinės visuomenės, vietos valdžios ir verslo).

VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupė turės kompetenciją teikti pasiūlymus VVG tarybai dėl VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarkos, jos keitimo arba papildymo, dėl VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės sudėties keitimo, papildymo arba atskirų jos narių suspendavimo, kai nustatomas piknaudžiavimo atvejis. Taip pat VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės nariai kartu su VVG administracijos darbuotojais vyks į vietos projektų patikras vietose, dalyvaus rengiant VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaitą ir VPS pakeitimų projektus.

VPS administravimo vadovas, administratorius, VPS finansininkas ir kiti darbuotojai, susiję su VPS administravimu, vykdys nuolatinį VPS įgyvendinimo valdymą ir stebėseną pagal funkcijas, aprašytas 13.1 punkte.

✓ *Informacijos apie VPS įgyvendinimo eigą teikimo tvarka.* Svarbi sėkmingo VPS įgyvendinimo sąlyga yra tinkamai organizuotas reikalingos statistinės informacijos rinkimas, sisteminimas ir analizė bei papildomų tyrimų arba galimybių studijų apie VPS numatytų tikslų, uždavinių, priemonių įgyvendinimą, atlikimas.

Už informacijos, reikalingos VPS įgyvendinimui užtikrinti ir stebėsenai atlikti bei ataskaitai parengti, rinkimą, sisteminimą ir analizę bei papildomų tyrimų, susijusių su VPS įgyvendinimu, organizavimą bus atsakingi VVG administracijos darbuotojai (VPS administravimo vadovas, administratorius, finansininkas, viešųjų ryšių specialistas).

Informacija apie VPS įgyvendinimo pažangą ir susidariusias VPS įgyvendinimo problemas bus gaunama iš vietos projektų įgyvendinimo ataskaitų, VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės ir VVG administracijos darbuotojų vizitų (patikrų) į vietos projektų įgyvendinimo vietas ataskaitų, atliktų tyrimų ataskaitų ar galimybių studijų, susijusių su VPS įgyvendinimu ir kitų informacijos šaltinių.

VPS įgyvendinimo metinė ataskaita rengiama pagal Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių nustatytą formą ir reikalavimus.

VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaita rengiama kasmet (apims laikotarpį nuo ataskaitinių metų sausio 1 d. iki gruodžio 31 d.). Už jos parengimą kartu su VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės nariais atsakinga VVG administracija, o už pateikimą VVG tarybai bus atsakinga VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupė. VVG tarybai nepritarus metinei ataskaitai, ji gražinama tobulinimui, už kurį atsakinga VVG administracija.

VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupė VPS įgyvendinimo metinę ataskaitą pateiks VVG tarybai ne vėliau kaip per vieną mėnesį pasibaigus ataskaitiniams metams, o galiausiai ataskaita bus pristatoma VVG narių visuotiniam susirinkimui, kuris VPS įgyvendinimo ataskaitą viešai apsvarstys. Ataskaita taip pat bus viešai skelbiama VVG atstovaujamos teritorijos bendruomenei VVG interneto svetainėje

www.kalvarijosvvg.lt.

✓ *Atskaitomybės tarp atskirų VVG subjektų, dalyvaujančių įgyvendinant VPS, sistema.* Pagal VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus tvarkos aprašą visi VVG darbuotojai, susiję su VPS administravimu, bus tiesiogiai pavaldūs ir atskaitingi VPS administravimo vadovui. Savo ruožtu VPS administravimo vadovas už savo veiklą bus tiesiogiai atskaitingas VVG tarybai, o tarp jos posėdžių, VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupei, kuri kaip ir VPS administravimo vadovas, už savo veiklą atskaitinga VVG tarybai. VVG taryba kartu su VVG pirmininku už savo veiklą atsiskaito prieš visuotinį VVG narių susirinkimą, kaip aukščiausią VVG valdymo organą.

Detalesnė atskaitomybė (pavaldumas) tarp atskirų VVG subjektų, dalyvaujančių įgyvendinant VPS, bus aprašyta VPS įgyvendinimo įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarkoje, kuri tvirtinama VVG tarybos sprendimu.

Atsakomybės sistema, taikoma įgyvendinant VPS. Pastebėjus ar nustatius VVG administracijos darbuotojų piktnaudžiavimo (neteisėto veikimo arba neveikimo) atvejį, VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupė kreipiasi į VVG tarybą dėl šių darbuotojų atsakomybės arba laikino nušalinimo nuo pareigų.

VVG taryba taip pat turės teisę esant piktnaudžiavimo atvejui arba interesų konfliktui priimti sprendimą dėl atskirų VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupės narių narystės joje suspendavimo tol, kol bus pašalintas interesų konfliktas.

Iškylus tam tikriems VPS įgyvendinimo sunkumams (pvz., atsilikimas nuo VPS įgyvendinimo plano), VVG tarybos sprendimu gali būti rengiama ir jai teikiama svarstyti tarpinė, t.y. pirmojo pusmečio (apims laikotarpį nuo ataskaitinių metų sausio 1 d. iki birželio 30 d.) VPS įgyvendinimo ataskaita.

Esant poreikiui arba iškilus sunkumams įgyvendinant VPS, į VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos grupę VVG tarybos sprendimu gali būti įtraukti papildomi nariai, kurie kuruotų sritis, kuriose susiduriama su sunkumais įgyvendinant vietos projektus ir siekiant VPS tikslų.

Detalesnė atsakomybės sistema, taikoma atskiriems VVG subjektams, dalyvaujantiems įgyvendinant VPS, bus aprašyta VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos tvarkoje.

IV DALIS. PRIEDAI

Kalvarijos VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama 2011 m. statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus

1 priedas.

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų skaičius iš viso:		Pagal amžių				Pagal lytį			Pagal gyvenamąją vietovę					Pagal užimtumą				Pagal socialinę padėtį*				
		iki 7 m.	7–13 m. (įskaitytinai)	14–29 m. (įskaitytinai)	30–39 m. (įskaitytinai)	40–64 m. (įskaitytinai)	65 m. ir vyresni	vyrai	moterys	gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys	bedarbiai (išskyrus: gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios)	gaunantys senatvės pensiją*****	skurdą patiriantys asmenys	socialinės rizikos šeimų skaičius	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius
Pagal amžių*	iki 7 m.	506	x	x	x	x	x	259	247	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	28	x
	7–13 m. (įskaitytinai)	x	661	x	x	x	x	332	329	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	32	x
	14–29 m. (įskaitytinai)	x	x	1751	x	x	x	927	824	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	30–39 m. (įskaitytinai)	x	x	x	1150	x	x	599	551	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	40–64 m. (įskaitytinai)	x	x	x	x	2365	x	1221	1144	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	65 m. ir vyresni	x	x	x	x	x	1364	447	917	x	x	x	x	x	x	x	x	2478	x	x	x	x
Pagal lytį*	vyrai	x	x	x	x	x	x	3785	x	307	1618	1860	0	0	x	x	x	x	x	x	x	x
	moterys	x	x	x	x	x	x	x	4012	409	1909	1694	0	0	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal gyvenamąją vietovę*	gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	x	x	x	x	x	x	x	x	716	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	8	29
	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3527	x	x	x	x	x	x	x	x	766	13	41
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3554	x	x	x	x	x	x	x	1512	19	62
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	x	0	0	0
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	0	0	0
Pagal užimtumą ^a	dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	4600	x	x	x	x	x	x	x
	savarankiškai dirbantys pagal	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	323	x	x	x	x	x	x

2 priedas.

Kalvarijos VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama 2014 m. statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus

VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų skaičius iš viso:		Pagal amžių				Pagal lytį			Pagal gyvenamąją vietovę					Pagal užimtumą					Pagal socialinę padėtį*			
		iki 7 m.	7–13 m. (įskaitytinai)	14–29 m. (įskaitytinai)	30–39 m. (įskaitytinai)	40–64 m. (įskaitytinai)	65 m. ir vyresni	vyrų	moterų	gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys	bedarbiai (išskyrus gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios)	gaunantys senatvės pensiją *****	skurdą patiriantys asmenys	socialinės rizikos šeimų skaičius	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius
Pagal amžių*	iki 7 m.	509	x	x	x	x	272	237	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	33	x
	7–13 m. (įskaitytinai)	x	624	x	x	x	316	308	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	28	x
	14–29 m. (įskaitytinai)	x	x	1646	x	x	881	765	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	30–39 m. (įskaitytinai)	x	x	x	1117	x	588	529	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	40–64 m. (įskaitytinai)	x	x	x	x	2404	x	1239	1165	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal lytį*	65 m. ir vyresni	x	x	x	x	x	1362	447	915	x	x	x	x	x	x	x	x	2270	x	x	x	x
	vyrų	x	x	x	x	x	3743	x	286	1574	1883	0	0	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal gyvenamąją vietovę*	moterų	x	x	x	x	x	x	3919	396	1676	1847	0	0	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	x	x	x	x	x	x	x	682	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	7	22
	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	x	x	x	x	x	x	x	x	3250	x	x	x	x	x	x	x	x	x	433	15	29
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3730	x	x	x	x	x	x	x	x	1025	18	75
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	x	x	0	0	0
Pagal užimtumą	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	x	0	0	0
	dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	4900	x	x	x	x	x	x	x	x
	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą***	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	30	x	x	x	x	x	x	x
	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys*****	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	700	x	x	x	x	x	x
	bedarbiai (išskyrus gaunančius senatvės pensiją arba nedirbančius dėl negalios)****	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	992	x	x	x	x	x
socialinė padėtis*	gaunantys senatvės pensiją*****	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2998	x	x	x	x
	skurdą patiriantys asmenys	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2122	x	x	x
	socialinės rizikos šeimų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	40	x	x

	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	126
Statistinės informacijos šaltiniai ir metai		* - Kalvarijos savivaldybės administracijos duomenys (2014 m.). ** - Lietuvos Statistikos departamento duomenys (2014 m.). Duomenys apima ir Kalvarijos miestą. *** - Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenys (https://www.vmi.lt/cms/gyventojai , 2014 m.). Duomenys apima ir Kalvarijos miestą. **** - Lietuvos darbo biržos duomenys (2014 m.). Duomenys apima ir Kalvarijos miestą. ***** - Kalvarijos savivaldybės administracijos (seniūnijų) ir Lietuvos statistikos departamento duomenys (2014 m.) ***** - ***** - Kalvarijos savivaldybės administracijos ir Kalvarijos vaikų lopšelio – darželio „Žilvitis“ duomenys (2014 m.)																				
Paaiškinimai		-																				

KALVARIJOS VEIKLOS GRUPĖS NARIŲ SĄRAŠAS

2015 m. rugsėjo 11 d.

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Atstovaujama seniūnija	Deleguoto asmens vardas, pavardė
Pilietinės visuomenės sektorius			
1.	Fizinis asmuo	Kalvarijos	Valdas Aleknavičius
2.	Fizinis asmuo		Birutė Pudinskienė
3.	Fizinis asmuo		Rasa Galminienė
4.	Fizinis asmuo		Reimundas Tyras
5.	Fizinis asmuo		Antanas Burinskas
6.	Fizinis asmuo		Edmantas Rėkus
7.	Fizinis asmuo		Laima Karpavičienė
8.	Fizinis asmuo		Raimundas Maruškevičius
9.	Fizinis asmuo		Vytautas Kalinauskas
10.	Kalvarijos vaikų ir jaunimo klubas „Arka“		Evelina Didvalienė
11.	Fizinis asmuo		Žilvinas Bukevičius
12.	Fizinis asmuo	Akmenynų	Jaunius Kazlauskas
13.	Fizinis asmuo		Marija Murauskienė
14.	Aistiškių kaimo bendruomenė		Judita Matulevičienė
15.	Fizinis asmuo	Liubavo	Gintas Baliulis
16.	Fizinis asmuo	Sangrūdų	Angelė Bapkauskienė
17.	Fizinis asmuo		Laima Kupstienė
18.	Salaperaugio kaimo bendruomenė		Saulius Tumelis
19.	Sangrūdų kaimo bendruomenė		Viktorija Spangelevičienė
Verslo sektorius			
20.	Ūkininkas	Liubavo	Vidas Bubinas
21.	Ūkininkas	Sangrūdų	Vytenis Skilandis
22.	Ūkininkė	Akmenynų	Danguolė Amboltienė
Vietos valdžios sektorius			
23.	Kalvarijos savivaldybės administracija	Kalvarijos m.	Administracijos direktorius

Pirmininkas

Valdas Aleknavičius

KALVARIJOS VIETOS VEIKLOS GRUPĖ

Kalvarijos VVG tarybos narių sąrašas (patvirtintas 2015 m. rugsėjo 10 d. Kalvarijos VVG visuotinio narių susirinkimo protokolu Nr. V-9)

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Atstovaujama institucija/organizacija	El. paštas
Pilietinės visuomenės sektorius (45,455 proc.)			
1.	Evelina Didvalienė (gim. 1984-11-30)	Kalvarijos vaikų ir jaunimo klubas „Arka“	klubasarka@gmail.com
2.	Viktorija Spangelevičienė (gim. 1988-07-29)	Sangrūdų kaimo bendruomenė	vikcius1@gmail.com
3.	Judita Matulevičienė (gim. 1984-07-08)	Aistiškių kaimo bendruomenė	matuleviciene.judita@gmail.com
4.	Saulius Tumelis	Salaperaugio kaimo bendruomenė	asmenuks@gmail.com
5.	Robertas Degutis (gim. 1986-01-25)	Kalvarijos vaikų ir jaunimo klubas „Arka“	klubasarka@gmail.com
Verslas (27,273 proc.)			
6.	Danguolė Amboltienė	Ūkininkė	damboltiene@gmail.com
7.	Vytenis Skilandis	Ūkininkas	vskil@yahoo.com
8.	Vidas Bubinas	Ūkininkas	vidas.reketija@gmail.com
Vietos valdžia (27,273 proc.)			
9.	Laima Karpavičienė	Kalvarijos savivaldybės administracija	karpavicienelaima@gmail.com
10.	Kęstutis Krasnickas	Kalvarijos savivaldybės administracija	kestutis.krasnickas@gmail.com
11.	Nerijus Šidlauskas (gim. 1978-07-27)	Kalvarijos savivaldybės administracija	nerijus.sidlauskas@gmail.com

VIETOS SITUACIJOS IR KAIMO GYVENTOJŲ POREIKIŲ TYRIMAS ANKETOS SUVESTINĖ (260 respondentų)

1. Ar Jūs didžiuojatės savo gyvenamąja vietove? 259 resp.

1. Taip **71,4 proc.**   2. Ne **21,2 proc.**   3. Sunku pasakyti **7,3 proc.**

2. Jei atsakėte „Taip“, kokių gyvenamosios vietovės bruožu ar vietos gyvenimo ypatumu Jūs labiausiai didžiuojatės? Prašome pasirinkti ne daugiau kaip tris atsakymų variantus. 501 ats.

1. Gamta ir kraštovaizdžiu **25,7 proc.**
2. Geografinė padėtimi **13,6 proc.**
3. Krašto kultūros tradicijomis ir paveldu **4,4 proc.**
4. Krašto istorija **9,4 proc.**
5. Žemės ūkio pasiekimais **3,4 proc.**
6. Vietos verslu ir amatais **2,2 proc.**
7. Infrastruktūros būkle ir jos funkcionavimu (keliai, mokyklos, sveikatos priežiūros įstaigos ir pan.) **7,6 proc.**
8. Čia gyvenančiais žmonėmis **18,0 proc.**
9. Bendruomeniniu gyvenimu ir vietos nevyriausybinų organizacijų veiklos rezultatais **9,2 proc.**
10. Vietos valdžios veikla **6,6 proc.**
11. Kita (įrašykite):

Akmenynų sen.

1. Jaunimo užimtumu

Kalvarijos sen.

2. Gyventojų vertinamomis senosiomis tradicijomis
3. Jungėnų kapela
4. Bendruomenės veikla

Liubavo sen. –

Sangrūdų sen. –

3. Kokia gyvenamosios vietovės problema Jūsų nuomone yra pati opiausia? Prašome pasirinkti ne daugiau kaip tris atsakymų variantus. 737 ats.

1. Gyventojų skaičiaus mažėjimas **14,4 proc.**
2. Gyventojų senėjimas **11,9 proc.**
3. Nedarbas **21,2 proc.**
4. Kaimo gyventojų socialinė nelygybė **3,9 proc.**
5. Mažos kaimo gyventojų pajamos **11,5 proc.**
6. Didelė skurdo aprėptis **2,6 proc.**
7. Menkas vietos gyventojų verslumas **7,7 proc.**
8. Menkas jaunimo užimtumas **11,9 proc.**
9. Būtiniausių ūkinių ir buitinių paslaugų trūkumas **1,9 proc.**
10. Asocialios gyvensenos plitimas (vaikų nepriežiūra, priklausomybės ligos ir pan.) **4,6 proc.**
11. Bloga infrastruktūra (keliai, apšvietimas, viešieji pastatai, vandentiekis ir pan.) **8,3 proc.**
12. Kita (įrašykite):

Akmenynų sen.

1. Alkoholis
2. Menkas jaunimo užimtumas
3. Mažos kaimo gyventojų pajamos

Kalvarijos sen.

1. Transporto stoka
2. Trūksta “gulinčių policininkų” prie kaimo ir gale
3. Danų kiaulių kompleksas Jusevičiuose
4. Asocialių šeimų rėmimas, kur vaikai nėra tinkamai auklėjami
5. Informacijos skleidimas

Liubavo sen.

-

Sangrūdės sen.

1. Keliai
2. Nuotekų sistema individualiuose namuose

4. Jūsų nuomone, kaip keisis gyvenimas Jūsų gyvenamojoje vietovėje laikotarpiu iki 2020 m.? 254 resp.

1. Manau, kad gerės **63,0 proc.**
2. Manau, kad blogės **37,0 proc.**

5. Ką žinote apie Kalvarijos vietos veiklos grupę? Prašome pasirinkti vieną atsakymo variantą. 254 resp.

1. Apie šią organizaciją girdžiu pirmą kartą **22,0 proc.**
2. Kažką esu girdėjęs apie šią organizaciją, bet į jos veiklą nesigilinau **30,7 proc.**
3. Esu susipažinęs su šios organizacijos vykdoma veikla **24,4 proc.**
4. Lankiausi šios organizacijos organizuojuose renginiuose **15,4 proc.**
5. Dalyvauju VVG veikloje **6,7 proc.**
6. Kita (įrašykite) **0,8 proc.**

6. Lietuvos kaimo gyventojus įvairia forma pasiekia Europos Sąjungos parama. Ar Jūs asmeniškai pajutote tokios paramos naudą sau ir savo gyvenamajai vietai? 253 resp.

1. Taip **71,9 proc.**
2. Ne **28,1 proc.**

7. Europos Sąjungos parama Lietuvos kaimui bus teikiama ir laikotarpiu iki 2020 m. Kokias sritis Jūsų nuomone svarbu finansuoti Kalvarijos savivaldybėje? Įvertinkite kiekvieną sritį, apibraudami vieną skaičių iš penkių, kur 1 – paramą teikti nesvarbu, o 5 – paramą teikti labai svarbu.

Paramos sritys	Nesvarbu	Labai svarbu
	1	5
1. Paslaugų gyventojams (švietimo, kultūros, sporto, aplinkos tvarkymo, viešosios tvarkos palaikymo ir pan.) plėtra		4,0
2. Paslaugų socialiai pažeidžiamoms grupėms (bedarbiams, vaikams, vyresnio amžiaus žmonėms, neįgaliesiems ir pan.) plėtra		3,9
3. Viešosios infrastruktūros (viešieji pastatai, viešosios erdvės, transporto infrastruktūra, vandentvarka ir pan.) pagerinimas		4,0
4. Turizmo infrastruktūros (pėsčiųjų ir dviračių takų, poilsiaviečių, aktyvaus poilsio zonų ir pan.) plėtra ir paslaugų vystymas		3,5
5. Bendruomeniškumą skatinančios iniciatyvos (šventės, talkos, saugi kaimynystė ir kt.)		3,8
6. Savanorystę skatinanti veikla (žmonių veikla bendram labui)		3,5
7. Parama veiksmams, kuriantiems darbo vietas, ir pačių darbo vietų kūrimas		4,6
8. Plačiajuosčio interneto prieigos suteikimas, viešųjų elektroninių paslaugų teikimo plėtra bei kaimo gyventojų skatinimas naudotis informacinėmis ir ryšio		3,7

Paramos sritys	Nesvarbu	Labai svarbu
	1	5
technologijomis		
9. Naujovių skatinimas ir novatoriškų sprendimų diegimas kaimo vietovėse		3,9
10. Mokymosi visą gyvenimą ir profesinio mokymo žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuose skatinimas		3,3
11. Palankesnių sąlygų pradėti veiklą ūkininkavimo sektoriuje sudarymas, visų pirma, kartų kaitos žemės ūkio sektoriuje palengvinimas		3,6
12. Projektai, skatinantys vietos produkcijos perdirbimą ir realizavimą		4,0
13. Biologinės įvairovės atkūrimas, išsaugojimas ir didinimas, ypač „Natura 2000“ ir kitose gamtiniu požiūriu vertingose teritorijose, taip pat kraštovaizdžių būklės gerinimas		3,4
14. Atsinaujinančiųjų energijos išteklių, šalutinių produktų, atliekų, liekanų ir kitų nemaistinių žaliavų tiekimo ir naudojimo palengvinimas bioekonomikos tikslais		3,4

8. Jei tarp nurodytų ES paramos sričių nebuvo paminėti kaimo gyventojui svarbūs dalykai, prašome Jus tai nurodyti. Parašykite.

Kalvarijos sen.

1. Gyvenvietėse asfaltuoti kelius
2. Jaunimo užimtumo skatinimui ir sportui
3. Skatinti jaunimą likti kaime
4. Jungėnuose Alyvų gatvėje padaryti šaligatvį
5. Įrengti Alyvų gatvėje prie mokyklos šaligatvį, nes iki nelaimingo atsitikimo dabartinėje situacijoje vienas žingsnis
6. Kanalizacijos prijungimas, nutiesimas prie Jusevičių
7. Kelių tvarkymas
8. Pagerinti infrastruktūrą (keliai, vandentiekis ir pan.)
9. Reikalingas Sūsninkų bendruomenei verslas, kad galėtų išsilaikyti ir sukurti darbo vietų
10. Savišvietos plėtojimas
11. Vandentiekio trasos pakeitimas, kanalizacijos prijungimas prie pagrindinės Jusevičių trasos (mus nepasiekė) turim problemų
12. Verslo projektai

Akmenynų sen.

1. Kelių infrastruktūros gerinimas

Liubavo sen.

2. Kad parama būtų naudojama tikslingai, pasiektų žmones, nešviestų lempos kalnuose

Sangrūdodos sen.

3. Jaunimo laisvalaikio užimtumas
4. Keliai, apšvietimas
5. Užtenka bent dalį įgyvendint tai, kas paminėta

9. Jūsų nuomone, kokia kaimo bendruomenės arba kitos NVO veikla labiausiai atitiktų gyventojų lūkesčius, teiktų didžiausią naudą? Išvardykite vieną ar keletą veiklų ir nurodykite, kodėl ši veikla gali būti sėkminga.

Akmenynų sen.

1. Aktyvi veikianti bendruomenė, rašanti projektus
2. Bendros šventės, vakaronės, jaunimo užimtumas

3. Etnokultūros plėtros
4. Kaimo bendruomenė galėtų daugiau investuoti į jaunimo užimtumą kaimo vietovėje, bei darbo vietų organizavimą. Dabar daug jaunų žmonių be darbo ir ateities
5. Manau, parama darbo vietoms kurti ir gauti, nes nedarbo problema opi
6. Reikia daugiau investuoti į jaunimą

Kalvarijos sen.

1. Geras požiūris į visus bendruomenės narius
2. Informacijos suteikimas ir pagalba norint kurti savo verslą
3. Jaunimo susibūrimo vietos ir pagyvenusių žmonių užimtumas
4. Jaunimo užimtumo didinimas ir skatinimas veikti
5. Kaimo gyventojų socialinės lygybės skatinimas
6. Kelias, kanalizacija, vandens įvedimas
7. Manau, kad reikėtų pikliavojimo malūno, t. p. bendruomenės namuose reikalinga virtuvė kurioje galima būtų gaminti maistus, kepyklėlė, nes malūno 100 km spinduliu nėra
8. Mano nuomone, mūsų bendruomenė neaktyvi, neteikia projektų
9. Naujų darbo vietų kūrimas
10. Nuoširdesnių santykių
11. Paslaugų socialiai pažeidžiamoms grupėms plėtra. Jei pasirūpinsime vaikais, bedarbiais tai ir graža bus
12. Pastovus vietos gyventojų lankymas ir apklausinėjus kilusius klausimus spręsti bendruomenės susirinkimuose
13. Skatinti bendruomenės vieningumą, daugiau švenčių, susibūrimų
14. Smulkaus verslo skatinimas
15. Soc. bendravimas. Vyresnio amžiaus žmonėms tai aktualu
16. Sportas, sporto salės įrengimas
17. Sukurti kaime bendruomenę, kuri neskaldytų kaimo žmones, o dirbtų jų naudai
18. Sukurti naujo kaimo bendruomenę, kad rūpintųsi kaimo gerove
19. Švietimo plėtra. Nes aš manau todėl kad tai yra pats svarbiausias dalykas
20. Užimtumas, darbas
21. Užimtumas, bendradarbiavimas
22. Veikla nukreipta į 40-50 - mečių verslą. Tik tokiu atveju galima tikėtis kad jų vaikai - jaunimas pamatę sėkmingą tėvų veiklą, grįš į kaimą
23. Viešosios infrastruktūros gerinimas, nes kaime keliai ne patys geriausi
24. Visų narių susitelkimas bendram tikslo siekimui

Liubavo sen.

1. Tiesioginis bendravimas su visais žmonėmis, ne vien aktyvo nuomonės piršimas
2. Vaistažolių auginimas (neteršia gamtos, darbo vietos, gražina kraštovaizdį)
3. Vandens ir nuotekų sutvarkymas
4. Vandentvarkos pagerinimas

Sangrūdės sen.

1. Bendruomenės verslas
2. Iš ūkio gaunamos produkcijos perdirbimas (kaimo žmonių pragyvenimo lygio pagerėjimas)
3. Kaimo bendruomenė
4. Kelių infrastruktūra
5. Kirpykla
6. Naujų darbo vietų kūrimas
7. Paslaugų gyventojams plėtra - skatintų jaunimo užimtumą, sukurtų naujų darbo vietų
8. Parama veiksmams, kuriantiems darbo vietas
9. Paslaugų gyventojams plėtra
10. Paslaugų įkūrimas (kirpimas, batų taisymas)
11. Pieno ar mėsos produktų perdirbimo cechus

12. Turizmo infrastruktūros plėtra, palanki geografinė padėtis, patrauklus kraštovaizdis.
13. Turizmo plėtojimas ir paslaugų kūrimas (pvz. kirpyklos)
14. Turizmo plėtra, gamtos paminklų sutvarkymas
15. Užtvankos pakrantės sutvarkymas. Bendruomenės namų šildymo pagerinimas
16. Vaiko dienos centras
17. Vandentiekio nuotekų šalinimo projektai
18. Verslumo skatinimas

10. Ar Jūs pats imtumėtės smulkaus verslo, jei jo pradžia būtų suteikta ES parama?

1. Taip **37,4 proc.**
2. Ne **61,1 proc.**

11. Jei atsakėte „Taip“, gal galite įvardinti verslo idėją, kurią norėtumėte įgyvendinti?

Durpių gavyba ir prekyba
 Megzti
 Norėčiau atidaryti gėlių - floristikos parduotuvę
 Noriu atidaryti šunų veisyklą
 Aplinkos tvarkymo
 Atidaryčiau parduotuvę kad maisto produktų kainos būtų mažesnės nei esamose
 Automobilių remonto paslaugos
 Ekologinis ūkis
 IT sritis
 jaunimo užimtumas
 kavinė vaikams ir jaunimui su pramogomis karaokė, žaidimų kambariai
 Kirpykla, gėlių, žemės ūkio (daržovių auginimas)
 Knygų rašymas
 Manau tai ką parašiau bendruomenei
 Militaristinis sportas
 Paslaugų sferoje
 Prekyba
 Rankdarbių
 Socialinių paslaugų teikimas kaimo žmonėms
 Sumažinti emigraciją iš Lietuvos
 Šokių pamokos poroms
 turizmas
 Vaikų priežiūros paslaugos
 (tuščias)
 Augalininkystė (Levandų auginimas, perdirbimas į aliejų
 Pieno produktų perdirbimas
 Vaistažolių auginimas
 Apželdinimo idėja
 Atidaryti konditerijos kepyklėlę
 Autoservisas
 Buitinės paslaugos
 Gyvulininkystė, žemės ūkio bendrovė
 kaimo turizmas kaimo gėrybių perdirbimas
 Kulinarinis paveldas
 Sporto ir laisvalaikio centras
 Vaistažolių auginimas, rinkimas ir realizavimas
 Viešasis maitinimas; vaikų darželis

12. Jūsų nuomone, kas pagerintų Kalvarijos savivaldybės kaimo jaunimo iki 29 m. situaciją? Galite pasirinkti kelis atsakymų variantus.

1. Jaunų žmonių įsiliejimas į bendruomenės ir/arba kitų nevyriausybinų organizacijų veiklą **12,45 proc.**
2. Jaunimo verslo iniciatyvų finansavimas **15,66 proc.**
3. Jaunimo įtraukimas į savanorišką ir novatorišką veiklą **6,43 proc.**
4. Jaunimo informavimas apie galimybes mokytis, tobulinti profesinius įgūdžius, kurti verslą ir pan. **10,07 proc.**
5. Galimybių jauniems žmonėms dirbti sudarymas (pvz., vaikų priežiūros organizavimas ir pan.) **18,88 proc.**
6. Saugios, draugiškos ir gražios gyvenamosios aplinkos kūrimas **5,73 proc.**
7. Laisvalaikio (kultūros, sporto ir pan.) galimybių didinimas **14,83 proc.**
8. Lengvatinių sąlygų jaunų šeimų įsikūrimui sudarymas (pvz., žemėtvarkos projekto parengimas, kelio iki sodybos nutiesimas, elektros įvado įrengimas, interneto linijos nutiesimas ir kitos konkrečios paramos priemonės) **15,94 proc.**
9. Kita (įrašykite) –

13. Įvertinkite, kokia Jūsų gyvenamosios vietovės vietos gyventojų susitelkimo ir tapatumo (gyventojų vertybių sistema, interesai ir t.t.) būklė? Įvertinkite kiekvieną eilutę, pažymėdami savo nuomonę tiek apie būklę, tiek apie tendenciją.

Sritis	Būklė				Tendencija			
	Vidurkis	Gera	Vidutinė	Bloga	Vidurkis	Gerėja	Neutrali	Blogėja
1. Gyventojų nuostata būti savo gyvenvietės ir rajono šeimininku/didžiavimasis savo gyvenamąja vietoje	2,0	14,8	71,3	13,9	2,2	29,9	57,1	12,9
2. Gyventojų dalyvavimas kultūros, sporto ir kituose renginiuose	1,8	8,1	61,7	30,2	2,1	33,5	43,2	23,3
3. Gyventojų tarpusavio bendravimo kultūra ir kaimynystės santykiai	2,0	21,7	61,0	17,3	2,1	28,7	57,4	13,9
4. Gyventojų išitraukimas į bendruomenių ir kitą viešąją veiklą	1,7	6,4	58,4	35,2	2,0	27,0	49,6	23,5
5. Gyventojų gebėjimas atjausti asmenis, patiriančius socialinę atskirtį ir noras jiems padėti	1,8	11,5	52,5	36,1	1,9	16,1	62,3	21,5
6. Vietos amatų, kultūros ir kulinarijos paveldo bei tradicinių švenčių puoselėjimas	1,8	13,5	52,8	33,7	2,1	29,4	46,9	23,7

14. Įvertinkite, kokia yra rajono žmoniškųjų išteklių būklė? Įvertinkite kiekvieną eilutę, pažymėdami savo nuomonę tiek apie būklę, tiek apie tendenciją.

Sritis	Būklė				Tendencija			
	Vidurkis	Gera	Vidutinė	Bloga	Vidurkis	Gerėja	Neutrali	Blogėja
1. Vietos gyventojų gebėjimas prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių	1,7	4,8	59,9	35,3	2,0	14,5	68,3	17,2
2. Gyventojų pasirengimas imtis savo verslo	1,3	1,2	24,7	74,1	1,8	12,2	56,3	31,4
3. Jaunimo aktyvumas darbo rinkoje	1,6	6,0	45,0	49,0	1,8	16,0	51,1	32,9
4. Vaikų ir jaunimo ugdymas bei laisvalaikio užimtumas	1,7	10,8	49,6	39,6	2,0	27,9	46,5	25,7
5. Jaunų šeimų ir specialistų įsitvirtinimas vietovėje	1,5	3,2	38,9	57,9	1,8	11,4	53,1	35,5
6. Gyventojų pastangos sveikai gyventi	1,7	4,8	56,0	39,2	1,9	18,9	56,8	24,2

15. Įvertinkite, kokia yra vietos gyventojų profesinė patirtis ir įgūdžiai? Įvertinkite kiekvieną eilutę, pažymėdami savo nuomonę tiek apie būklę, tiek apie tendenciją.

Sritis	Būklė				Tendencija			
	Vidurkis	Gera	Vidutinė	Bloga	Vidurkis	Gerėja	Neutrali	Blogėja
1. Vietos gyventojų gebėjimas rengti ir įgyvendinti tiek viešus, tiek privačius projektus	1,7	10,0	53,2	36,8	2,1	29,3	55,5	15,3
2. Vietos gyventojų mokėjimas susitarti dėl pagrindinių bendruomeninių reikalų ir kartu spręsti problemas	1,8	10,1	60,5	29,4	2,1	29,8	53,9	16,2
3. Vietos gyventojų ir organizacijų gebėjimas veikti novatoriškai	1,7	6,2	59,3	34,6	2,1	18,9	67,4	13,7
4. Bendruomenės ir vietos valdžios gebėjimas bendradarbiauti	2,0	16,0	63,6	20,4	2,3	38,2	50,0	11,8
5. Vietos bendruomenės ir verslo atstovų gebėjimas bendradarbiauti	1,9	10,6	64,2	25,2	2,1	25,7	58,8	15,5
6. Vietos valdžios ir verslo atstovų gebėjimas bendradarbiauti	1,9	11,3	64,8	23,9	2,1	27,4	57,1	15,5

16. Kaip vertinate savivaldybės teritorijoje veikiančių institucijų ir valdžios veiklą? Įvertinkite kiekvieną eilutę, pažymėdami savo nuomonę tiek apie būklę, tiek apie tendenciją.

Sritis	Būklė				Tendencija			
	Vidurkis	Gera	Vidutinė	Bloga	Vidurkis	Gerėja	Neutrali	Blogėja
1. Rūpinimasis asmens ir turto apsauga (priešgaisrinė ir viešosios tvarkos sauga)	2,0	20,5	61,0	18,5	2,2	31,1	60,1	8,8
2. Socialinės rūpybos reikalų sprendimas	2,0	16,5	62,5	21,0	2,2	30,1	55,8	14,2
3. Krašto savitumo ir kultūros puoselėjimas	2,0	17,9	63,3	18,8	2,3	38,4	52,2	9,4
4. Kaimo bendruomenių bei kitų nevyriausybinėse organizacijų veiklos skatinimas ir iniciatyvų įgyvendinimo rėmimas	2,0	17,2	63,9	18,9	2,4	47,1	42,7	10,1
5. Jaunimo reikalų sprendimas (parama jaunimo organizacijoms, jaunoms šeimoms ir t.t.)	1,5	4,1	39,0	56,9	1,9	22,4	48,2	29,4
6. Valdžios veiklos viešumas ir sprendimų priėmimo skaidrumas	1,7	8,8	49,6	41,6	1,9	22,9	48,9	28,1

17. Kaip vertinate savivaldybėje veikiančias verslo įmones ir jų veiklą? Įvertinkite kiekvieną eilutę, pažymėdami savo nuomonę tiek apie būklę, tiek apie tendenciją.

Sritis	Būklė				Tendencija			
	Vidurkis	Gera	Vidutinė	Bloga	Vidurkis	Gerėja	Neutrali	Blogėja
1. Verslo įmonių ir ūkininkų gebėjimas panaudoti vietos išteklius (pasitelkti vietos specialistus, įdarbinti vietos gyventojus, naudoti vietos žaliavas, rekreacinius išteklius ir kt.)	1,8	10,0	62,4	27,6	2,1	23,5	65,2	11,3
2. Vietos įmonių rūpinimasis savo darbuotojais	1,7	4,7	60,5	34,8	1,9	17,4	58,7	23,9
3. Kaimo turizmo sodybų savininkų gebėjimas į turizmo verslą įtraukti vietos gyventojus	1,6	4,9	45,5	49,6	1,9	15,9	61,7	22,5
4. Vietos amatininkų gebėjimas kooperuotis ir bendrai spręsti produkcijos realizavimo uždavinius	1,5	6,7	40,8	52,5	2,0	12,9	69,8	17,2
5. Vietos ūkininkų gebėjimas kooperuotis	1,6	5,8	44,9	49,4	1,9	13,5	65,1	21,4
6. Verslininkų ir ūkininkų aktyvus dalyvavimas viešajame gyvenime (vietos politikoje, bendruomenių veikloje, iniciatyvų rėmime ir kt.)	1,8	10,5	58,3	31,2	2,1	25,3	62,0	12,7

18. Kaip savo savivaldybėje vertinate prekių, paslaugų ir darbo rinkų išsivystymą? Įvertinkite kiekvieną eilutę, pažymėdami savo nuomonę tiek apie būklę, tiek apie tendenciją.

Sritis	Būklė				Tendencija			
	Vidurkis	Gera	Vidutinė	Bloga	Vidurkis	Gerėja	Neutrali	Blogėja
1. Viešosios paslaugos vietos gyventojams (švietimo, kultūros, sporto, aplinkos tvarkymo ir pan.)	2,0	15,5	68,9	15,5	2,3	40,4	50,0	9,6
2. Paslaugos socialiai pažeidžiamoms grupėms (jaunimui, vyresnio amžiaus žmonėms, neįgaliesiems ir pan.)	1,8	6,5	64,8	28,7	2,1	29,9	51,7	18,4
3. Paslaugos jaunoms šeimoms, auginančioms vaikus	1,6	4,4	47,0	48,6	2,0	18,3	58,7	23,0
4. Vietos produktų ir gaminių pasiūla vietos gyventojams ir rinkai už rajono ribų	1,6	5,8	49,8	44,4	2,0	18,2	61,9	19,9
5. Paslaugos vietos verslininkams (agroserviso, pervežimo, įrangos remonto ir pan.)	1,6	4,9	55,1	40,0	2,0	18,6	62,3	19,0
6. Paslaugos ir produktai turistams	1,4	5,4	33,1	61,6	1,9	15,0	60,2	24,8

19. Kaip vertinate savo krašto įvaizdį ir pastangas jį puoselėti? Įvertinkite kiekvieną eilutę, pažymėdami savo nuomonę tiek apie būklę, tiek apie tendenciją.

Sritis	Būklė				Tendencija			
	Vidurkis	Gera	Vidutinė	Bloga	Vidurkis	Gerėja	Neutrali	Blogėja
1. Turistų ir kitų, čia negyvenančių žmonių, požiūris į kraštą ir jo gyventojus	2,0	14,9	72,6	12,5	2,3	37,0	55,1	7,9
2. Kultūros, istorijos ir architektūros paveldo puoselėjimas	2,0	15,3	65,7	19,0	2,3	36,5	52,6	10,9
3. Gamtos paminklų ir kraštovaizdžio puoselėjimas	2,0	18,1	60,9	21,0	2,3	41,4	50,2	8,4
4. Viešųjų erdvių įrengimas ir priežiūra	2,0	18,9	58,0	23,0	2,3	45,7	42,2	12,1
5. Gebėjimas demonstruoti savo krašto savitumą, vietos tradicijas, amatus, kulinarinį paveldą ir kt.	1,9	15,8	61,9	22,3	2,3	43,0	46,9	10,1
6. Meilės savo kraštui puoselėjimas ir patriotizmo ugdyimas	1,9	12,8	64,0	23,2	2,2	37,7	48,2	14,0

20. Jūsų amžius? 256 resp.

1. 18-29 m. **29,3 proc.**   2. 30-39 m. **13,7 proc.**   3. 40-64 m. **50,0 proc.**   4. 65 m. ir vyresnis **7,0 proc.**

21. Jūsų lytis? 256 resp.

1. Vyras **32,0 proc.**   2. Moteris **68,0 proc.**

22. Prašome nurodyti šiuo metu Jūsų šeimoje kartu gyvenančių asmenų skaičių 234 resp.

- 1 asmuo – 11,5 proc.   5 asmenys – 13,7 proc.
 2 asmenys – 22,2 proc.   6 asmenys – 4,3 proc.
 3 asmenys – 23,5 proc.   7 asmenys – 0,4 proc.
 4 asmenys – 23,5 proc.   10 asmenų – 0,4 proc.

23. Jūsų šeimyninė padėtis? 257 resp.

1. Vedęs/ištekėjusi **55,6 proc.**   2. Nevedęs/netekėjusi **27,6 proc.**   3. Našlys/našlė **9,3 proc.**
 4. Išsiskyręs/išsiskyrusi **7,4 proc.**

24. Jūsų išsimokslinimas? 258 resp.

1. Pradinis **1,6 proc.**   3. Vidurinis **22,9 proc.**   5. Aukštesnysis **28,7 proc.**

2. Pagrindinis **4,3 proc.**   4. Profesinis **17,4 proc.**   6. Aukštasis **25,2 proc.**

25. Ar Jūsų šeimoje yra bedarbių? 255 resp.

1. Taip **45,5 proc.**   2. Ne **54,5 proc.**

26. Jei „taip“, tai kiek šeimos asmenų šiuo metu yra bedarbiai? Nurodykite skaičių 119 resp.

1 asmuo – 62,2 proc.	4 asmenys – 0,8 proc.
2 asmenys – 26,1 proc.	5 asmenys – 0,8 proc.
3 asmenys – 10,1 proc.	

27. Kokioje seniūnijoje Jūs gyvenate? 257 resp.

Akmenynų sen. – 21,4 proc	Kalvarijos sen. – 51,8 proc.
Liubavo sen. - 6,6 proc.	Sangrūdų sen. – 20,2 proc.

28. Jūsų pareigos arba pagrindinis užsiėmimas? 256 resp.

1. Vadovaujantis darbuotojas - 3,9 proc.	5. Ūkininkas – 7,0 proc.	9. Pensininkas – 8,2 proc.
2. Tarnautojas – 25,8 proc.	6. Studentas – 9,8 proc.	10. Kita - 2,0 proc.
3. Darbininkas – 22,3 proc.	7. Namų šeimininkė – 8,6 proc.	
4. Verslininkas - 1,2 proc.	8. Bedarbis – 9,0 proc.	

29. Jūsų pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį? 254 resp.

1. iki 350 Lt 20,5 proc.	3. 812-1000 Lt 25,6 proc.	5. 2001 ir daugiau Lt 4,7 proc.
2. 351-811 Lt 33,1 proc.	4. 1001-2000 Lt 16,1 proc.	

30. Jei apie ką nors svarbaus nebuvo paklausta anketoje, parašykite

1. Anketa per ilga ir sudėtinga
2. Kada bus padarytas salės projektas Brukų k.
3. Kas ir kada privers veltėdžius imti paramą; išmokas, pašalpas ir jas nepražerti
4. Norėčiau, kad sunkiasvorės mašinos važiuojančios į įmonę „Idavang“ važiuotų keliu Kalvarija - Krosna ir negadintų kelio per gyvenvietę, nes reikės pinigų iš ES kelio tvarkymui
5. Pastaba: 29 klausimas yra neadekvatus ir visiškai nesusijęs su anketa.
6. Svarbiausias dėmesys turi būti kreipiamas į jaunas šeimas auginančias vaikus, vaikų užimtumą. Verslo kūrimo skatinimą
7. VVG projektai turėtų būti rašomi ir parama skiriama toms kaimo bendruomenėms, kurios registruotos ne privačiose valdose
8. Verslo idėjų nevogti, ketinu pati pasinaudoti
9. Stenkitės kurti darbo vietas

38. Jei norite detaliau aptarti Jums aktualios veiklos idėjas, nurodykite savo kontaktus –

SUSITIKIMŲ SU VIETOS JAUNIMU DĖL JAUNIMO SITUACIJOS IR POREIKIŲ APIBENDRINTA MEDŽIAGA

Susitikimas su Liubavo ir Akmenynų seniūnijų atstovais.

2014-12-09

Aistiškiai

Dalyvauja 11 asmenų⁷⁰

1. Kaip vertinate savo gyvenimo kokybę? (balais nuo 1 iki 10)

Vertinimai: 7, 8,9,5,7,8,5,6

Komentariai:

Trūksta didesnės parduotuvės, kaip pvz., Maxima, „kebabinės“

Aistiškiuose populiariausias užsiėmimas krepšinis, bet galėtų būti skiriama daugiau dėmesio ir kitoms šakoms. Reikėtų įvairesnių užsiėmimų, pvz., tinklinio ir t.t.

Yra biblioteka, bendruomenė aktyvi, daug projektų, atvyksta daug svečių, vyksta įvairios programos.

Kaime grynas oras, visada čia bus gerai.

Trūksta susibūrimo vietų jaunimui, galėtų būti biliardas. Šiuo metu renkama pas draugus namuose, lošiama kortomis. Vasaromis renkama lauke.

2. Kaip vertinate savo vietovės aplinką? (Ar tvarkoma, ar priešingai – labai netvarkinga)?

Pats nešiuokšlinu, aplinka „visai nieko“.

Šiukšlės nesimėto. Gražu.

3. Ar Jūsų vietovėje saugu gyventi? Jei nesaugu, tai ko reikėtų, kad jaustumėtės saugūs?

Visiškai saugiai.

Kaimynus gerus turime. Geri kaimynai - labai svarbus dalykas.

4. Jūsų nuomone, kuo Jūsų gyvenamoji vietovė skiriasi nuo kitų?

Žmonėmis, pvz., aš, unikalus tuo, kad atstovauju Kalvarijos savivaldybei, aktyvus mokykloje (Gražiškių gimnazijoje), mokyklos prezidentas, dalyvauju įvairiose veiklose, užsiimu sportine veikla.

Bendruomenės pastatas – sutvarkytas, unikali vieta.

Yra Akmenynų pagrindinės mokyklos Aistiškių universalus daugiafunkcinis centras

Apie daugiafunkcinį centrą jaunimas žino. Galima dvi dienas per savaitę rinktis, atvažiuoja treneris. Kol kas laukiama, kad patys gyventojai imtųsi iniciatyvos, kad daugiafunkcinis centras veiktų kasdien vakarais.

Bendruomenės patalpose jaunimas rinktis gali, tik reikia suderinti laiką su pirmininke, neatrandama kompromiso.

5. Kokie žmonės Jūsų vietovėje yra labiausiai gerbiami?

Tie, kurie užsiima veikla, kuri skatina žmones, įtraukia daugumą į bendruomenę (aktyvistai).

Didieji ūkininkai. Žmonės kreipiasi pagalbos.

Darbštūs žmonės, kurie padeda esant reikalui.

Aktyvūs žmonės, kurie skatina veikti, tie žmonės lieka pastebėti.

6. Kuo labiausiai nepasitikite?

Tais, kurie bent kartą yra padarę nesąmonių (pvz., paskolini įrankius ir jų neatgauni, ar gauni sulaužytus ir pan.). Žmonėmis, kurie nepatikimi.

7. Ar galėtumėte patvirtinti teiginį, kad jaunimas turi mažiau galimybių, nei kitos gyventojų amžiaus grupės? Užsiimti mėgstama veikla, išsakyti savo nuomonę, dalyvauti organizacijų veikloje ir pan.

⁷⁰ Šio ir kitų susitikimų su vietos jaunimu dalyvių sąrašai saugomi VVG būstinėje.

Jaunimo nediskriminuoja.

Prieš 7-10 metų buvo nekreipiamas dėmesys į jaunimą, vyravo nuomonė „ką čia tas jaunimas žino“. Dabar jaunimas gali išsakyti savo nuomonę ir lieka patys kalti, kad lieka neišgirsti.

8. Ar palaikote ryšius su bendruomenės centru? Jei taip, tai kokia forma tie ryšiai pasireiškia?

Reikia labiau susibendrauti.

Kas buria jaunimą? Anksčiau buvo šokiai, kurie suburdavo. Mokyklose krūvis buvo kitoks, atsirado kompiuteriai ir t.t., ankstesnė karta buvo mažiau užimta, patys susitvarkydavo tinklinio aikšteles ir t.t. Dabar jaunų žmonių užimtumas nuo ryto iki vėlyvo vakaro.

Vienos jaunimo atstovės komentaras „Kai buvau jaunesnio amžiaus eidavau dainuoti ir t.t. Šiuo metu esu vienuoliktokė, sėdžiu iki išnaktų ir mokausi“.

9. Ko reikia, kad jaunimas aktyviau pasireikštų bendruomenės veikloje, organizuojant laisvalaikį

Kaime yra interesų susiskaldymas. Vaikinai žaidžia krepšinį, kiti nori pažaisti kortomis ar išgerti ir tai jaunimą „suskaldo“.

Merginoms krepšinis nėra aktualus. Labiau patinka išeiti pasivaikščioti ir pan.

Neaišku ar jaunimas turi kompetencijos rašyti projektus, teigiama, kad išsiskirs interesai. Vienas nori krepšinio aikštelės, kitas dviračių įsigyti, kitas IT prietaisų ir pan.

10. Kaip manote, kas yra verslininkas? Kaip apibūdintumėte verslų žmogų? Kas yra svarbiausia versle?

Kuris moka iš pinigų daryti pinigą.

Žmogus, kuris turi gerų idėjų, yra novatoriškas, nebijo rizikuoti

Moka suburti komandą.

Tas asmuo, kuris sugeba atidaryti pvz., parduotuvę pirmas – pirmas atranda progą.

Tas, už kurį dirba kiti – kietas verslininkas.

11. Ar norėtumėte turėti savo verslą? Koks verslas Jūsų manymu galėtų būti perspektyvus Kalvarijos savivaldybėje?

Taip, dažnai.

Pasvajoju.

Baigti veterinarijos mokslus ir atidaryti veterinarijos kliniką.

Būti parduotuvių tinklo savininku.

12. Ar norėtumėte jungtis į komandą, kuri imtųsi organizuoti verslą Jūsų gyvenamojoje vietovėje?

Jei visi lygiai dirbtų ir lygiai pinigus dalintųsi, jei nebūtų tinginėjama ir pan.

Jei toje grupėje nesikirstų lyderiavimo ir vadovavimo interesai, tikrai taip.

13. Kokie Jūsų planai baigus mokyklą/studijas?

Stoti į veterinariją, jei nesisektų į dizainą, dailės akademijoje.

Studijos Lietuvoje, kol kas neaišku kur.

Pirmiausia pabaigti mokslą, vėliau studijos, darbas Lietuvoje.

Dar nesu pagalvojusi.

Būti pardavėja.

Mokytis Lietuvoje, išvažiuoti į užsienį užsidirbti pinigų, po studijų ir grįžti į Lietuvą kurtis, gyventi.

Savęs realizacija yra Lietuvoje, bet galbūt neatitiks mano lūkesčių. Galbūt išvyksiu į užsienį. Galvoja apie renginių organizavimą, mokytojavimą.

Studijuoti ruošiuosi anglų kalbą ir važiuoti į užsienį, kuriame yra daugiau galimybių.

14. Kaip manote, gyvenimas Jūsų kaime/gyvenvietėje per artimiausius 10 m. gerės ar blogės?

Blogės

Negerės
 Blogės
 Gerės
 Nežinau
 Gerės

Maža tikimybė, kad gerės

Lietuvos atžvilgiu blogės, visi jauni išvažiuos į užsienį, nebus užimtumu, darbo kaimuose ir t.t.

Visi išvyksta ir negrįžta.

Jei likčiau gyventi kaime, tai prasigerčiau

Retas, kuris grįžta į kaimą, perima ūkius iš tėvų.

✓ **Užduotis „Koučingo ratas“.** Įvardinti svarbiausias 4 savo gyvenimo sritis. Įvertinti balais nuo 1 iki 10, kokia yra dabartinė kiekvienos srities būklė (1 – būklė labai bloga, 10 – būklė labai gera). Po to pažymėti, keliais balais kiekvienos srities situaciją galima pagerinti per keletą metų. Nurodyti, ką konkrečiai reikia daryti, kad situacija pagerėtų.

Sritis	Dabartinė situacija	Būklė po 5 m.	Priemonės, kurios padėtų pagerinti situaciją
Gyvenamoji aplinka	8	9	Daugiau tvarkyti ir gražinti
Dainavimas	8	9	Daugiau stengtis pačiai, dainuoti dažniau
Laisvalaikis	8	9	Daugiau pramogų
Šokimas	5	7	Mokytis šokių. Priklauso nuo pačios pastangų ir vadovų
Gyvenamoji aplinka	8	10	Pakeitus aplinką, išsikrausčius kitur
Fotografavimas	5	6	Pradėti studijuoti
Darbas	4	6	Įgyti išsilavinimą
Laisvalaikis	8	9	Daugiau užsiėmimų, daugiau veiklos
Laisvalaikis	6	7	Daugiau pramogų
Sportas	5	8	Bėgimo takelių reiktų lauke
Gamtovaizdis	7	9	Tvarkyti labiau aplinką
Gyvenamoji vieta	8	9	Pakeisti gyvenamąją vietą
Laisvalaikis	8	10	Įvairesnių veiklų
Gyvenamoji aplinka	7	9	Daugiau vietų susirinkti
Sportas	5	7	Įvairesnių sporto šakų
Savanoriška veikla	4	7	Jei jaunimas taptų aktyvesnis ir sąmoningesnis
Savanoriška veikla	3	8	Įvairios akcijos pvz., akcija „DAROM“, įvairių iniciatyvų skatinimas
Laisvalaikis	7	9	Daugiau pramogų, dienos, vakarai kai susirenkama su nakvyne ar šokių vakarai
Piešimas	5	8	Daugiau priklausau nuo asmeninių pastangų
Aplinka	5	9	Išvalyti ežerą (vandens telkinį) prie kurio galėtų rinktis gyventojai
Mokslas, jų baigimas	10	10	Nuo manęs priklausau
Krepšinis	7	8	Patalpas pritaikyti
Draugų ratas	9	10	Su draugais galima daug ką nuveikti
Namai	3	5	Atnaujinti namus
Žaisti biliardą	1	6	Pritaikyti patalpas, kad būtų visiems prieinama.
Galimybė įsidarbinti			Jei duotų pašluoti už 20 Lt – nešluočiau. Tokių darbų nesiūlyti. Kokius siūlyti neaišku.
Laisvalaikis	1	10	Nėra ką veikti kaime. Neaišku ką reiktų daryti.
Apmokamas darbas laisvu metu jaunimui	1	6	Su bendruomene sukurti verslą jaunimui, pvz., mergino galėtų megzti, vaikinai galėtų drožti iš medžio, dirbti prie statybų ir t.t.
Jaunimo užimtumas, (krepšinis tinklinis,	6	9	Rengti projektus. Išbetonuoti krepšinio aikštelę. Organizuoti bendrus vakarus, susitikimus su kitais

pokeris biliardas			kaimais, seniūnijomis
Kaimo žmonių aktyvumas	4	6	Seminarai vyresniems žmonėms, kad jie gali dirbti su jaunimu. Apjungti veikla, kad jaunimas galėtų veikti kartu su vyresniais.
Savęs realizacija	5	7	Savęs pažinimo kursų. Įtraukti jaunimą į įvairias veiklas, supažindinti ką jaunimas gali daryti, ką keisti, pamokyti kaip rašyti projektus.
Kraštovaizdžio gražinimas	7	9	Sutvarkyti parką, bendruomenės namus - centrą.
Darbo vietų jaunimui sukūrimas	4	7	Galvoti veiklas, iš kurių jaunimas galėtų užsidirbti.
Laisvalaikio praleidimas	7	9	Trūksta piniginių lėšų, todėl veiklos siauros ir galbūt dėl to netinka jaunimui.
Krašto paveldo išsaugojimas	4	8	Su gera komanda sugalvoti geras idėjas, teikti projektines paraiškas ir juos įgyvendinti. Svarbiausia suburti gerą komandą.

Susitikimas su Kalvarijos seniūnijos jaunimo atstovais.

2014-12-10

Kalvarija

Dalyvauja 12 asmenų

1. Kaip vertinate savo gyvenimo kokybę? (balais nuo 1 iki 10, kur 1 – labai blogai, 10 – labai gerai)

9, nes žmonės yra entuziastingi ir nesako, kad nieko nevyksta. Kokių jaunimas sumanymų turėjo, tą pavyko įgyvendinti. Palanki terpė dalyvauti veikloje. Tik laiko trūksta.

7 - nėra informacijos apie veiklą.

9 - yra kur tobulėti. Veiklų galima surasti, tikai trūksta lyderių. Lyderiai „pritraukia“ žmones. Iniciatyvos trūksta žmonėms jauniems. Bendradarbiavimo stoka su bendruomenėmis. Jie gyvena savam pasauly ir nemoka bendrauti su jaunimu. Puola jaunimą, kad ne taip padarė. Atvejai buvo su savanoriškais darbais, kai iš bendruomenės buvo požiūris „nedarykit, kam jūsų reikėjo“.

7 - labai trūksta informacijos, lyderių. Kurie ką nors organizuotų irgi trūksta. Sūsninkuose nėra jokio jaunimo užimtumo, kad kas nors organizuotų. Iš bendruomenės pirmininko negaunama jokios informacijos.

Jurgežerių atstovai. Situacija ta pati. Nėra jokio užimtumo, informacijos labai trūksta.

2. Kaip vertinate savo vietovės aplinką? (Ar tvarkoma, ar priešingai – labai netvarkinga)?

Aplinka labai tvarkoma Jungėnų kaime. Jaunimą įtraukia į žolės pjovimą.

Kalvarijoje ir kitose seniūnijose yra tvarkinga ir galima pasidžiaugti. Lyginant su kitomis savivaldybėmis šaligatviai nuvalyti ir visa kita - 10 balų.

Viskas tvarkoje. Jaunimui trūksta sąmoningumo, kad patiems reikia prižiūrėti aplinką. Bendravimas padėtų.

Kaip patys susitvarko, tai ir patys prižiūri, ir kitus sudrausmina.

3. Ar Jūsų vietovėje saugu gyventi? Jei nesaugu, tai ko reikėtų, kad jaustumėtės saugūs?

Saugu. Aistiškiuose gyvena 7 policininkai. Jungėnuose irgi. Kalvarijoje saugu. Padaužų visada bus, bet nėra taip, kad būtų baisu pereiti vakare per miestą.

4. Jūsų nuomone, kuo Jūsų gyvenamoji vietovė skiriasi nuo kitų?

Pasienis. Įsikūrė TAU universitetas, kuris padėjo atskleisti, kiek vietos gyventojai turi įvairių gebėjimų.

Savotiškas kraštovaizdis. Ypatingai vasarą.

Etno tradicijomis, folkloro ansambliais, teatru, jaunimo organizacijomis. Jaunimo organizacijų nėra daug, tačiau einama į priekį.

Istorija

Jaunimo klubas „Arka“ ir „Apskritasis stalas“ rengia ir įgyvendina projektus kaimo jaunimui.

5. Kokie žmonės Jūsų vietovėje yra labiausiai gerbiami?

Meras Valdas Aleknavičius. Nes yra iniciatyvus ir už jaunimo iniciatyvų palaikymą.

Kolektyvų įvairių (folkloro, meno) vadovus.

Jungėnų kapelą, kurie garsina kraštą. Mokytoja Kasputienė Jungėnuose, kurie išugdė daug garsių sportininkų. Daktarai gerbiami.

Mokytojas Totorė (Kokį leidinį beleistų, viskas „pereina“ per jį), bibliotekos darbuotojos, kurios „daug veža“.

6. Ar dalyvaujate kokių nors organizacijų veikloje?

„Arka“, „Apskritasis stalas“.

7. Ar palaikote ryšius su bendruomenės centru? Jei taip, tai kokia forma tie ryšiai pasireiškia?

Į kaimus vykstama su idėjomis, kurioms pritaria bendruomenė. Tada plačiau susipažįstama su bendruomenės nariais. (Arkos atstovas).

Jaunimas Jungėnuose padėjo savanoriškais darbais, darė šeimų šventę, kuri buvo labai pasisekusi, sportinės veiklos vyksta. Po truputį įsijungia bendruomenė.

Sūsninkuose projektų labai mažai, mažai renginių vyksta. Gal ir jaunimui nėra iniciatyvos. Sūsninkuose jaunimo labai mažai, o ir tas stengiasi pabėgti kuo toliau. Jurgežeriuose irgi nieko nevyksta, tačiau jeigu atsirastų iniciatorius, būtų galima susikalbėti. Trūksta lyderystės.

Jungėnų jaunimo darbuotoja vykdė projektą „per VVG“ prieš 3 metus. Apie 20 renginių suorganizuota, nupirktas inventorių. Jaunimas patikėjo, išitraukė, įkūrė jaunimo klubą. Reikia tik lyderio. Už rankos vesti, kad sužinotų, kad gali būti lyderiu. Reikėtų grupės asmenų, kurie veiktų kartu, o ne vienam viskas būtų užkrauta.

8. Ko reikia, kad jaunimas aktyviau pasireikštų bendruomenės veikloje, organizuojant laisvalaikį?

Pačių bendruomenių palaikymo, tam tikrų institucijų bendradarbiavimo. Pirmiausia, kad kažkas vyktų ir kažką veiktų komandoje reikia vietos, kur jaunimas galėtų rinktis. Kad žinotų, kad tai jų erdvė ir ten gali rinktis. Atviri jaunimo centrai yra didelis gėris. Negavo finansavimo Kalvarijos savivaldybė, nes buvo didelė konkurencija.

9. Kaip manote, kas yra verslininkas? Kaip apibūdintumėte verslų žmogų? Kas yra svarbiausia versle?

Idėjų turintis, turintis noro, žmogus, kuris nebijo rizikuoti ir kuris bent pirmus 5 metus nesitiki uždirbti milijono. Kuris turi gerą galvą.

10. Ar norėtumėte turėti savo verslą? Koks verslas Jūsų manymu galėtų būti perspektyvus Kalvarijos savivaldybėje?

Taip. Mokykloje vyksta renginiai, kur verčia galvoti apie verslą.

Anksčiau didelis spaudimas būdavo ir mažai perspektyvų norint kažką pradėti.

11. Ar norėtumėte jungtis į komandą, kuri imtųsi organizuoti verslą Jūsų gyvenamojoje vietovėje?

Į komandą burtųsi, tačiau priklausomai koks verslas, kokie komandos nariai. Jei „iš šono“ kas pasiūlytų, neaišku ar prisijungtų, neaišku ko tikėtis. Tačiau kooperacija visada gerai.

12. Kokie Jūsų planai baigus mokyklą/studijas?

Dirbti, gyventi Kalvarijoje. Būti su jaunimu. Jau baigęs studijas, yra noras dirbti su jaunimu.

Iš Sūsninkų yra dirbęs užsienyje, nieko ir ten blogo nemato.

13. Ką reikia padaryti, kad jaunimas neišvažiuotų iš kaimo į miestus ar užsienį, o jau išvažiavęs grįžtų?

Darbo vietas kurti ir didesnius atlyginimus mokėti. Pristatyti galimybes, kokios yra Kalvarijoje. Viešinti, ką galima nuveikt Kalvarijoje.

✓ **Užduotis „Koučingo ratas“.** Įvardinti svarbiausias 4 savo gyvenimo sritis. Įvertinti balais nuo 1 iki 10, kokia yra dabartinė kiekvienos srities būklė (1 – būklė labai bloga, 10 – būklė labai gera). Po to pažymėti, keliais balais kiekvienos srities situaciją galima pagerinti per keletą metų. Nurodyti, ką konkrečiai reikia daryti, kad situacija pagerėtų.

Sritis	Dabartinė būklė	Būklė po 5 m.	Priemonės, kurios padėtų pagerinti situaciją
Mokslas	9	10	Nesakau, kad vyresnio amžiaus mokytojai blogi. Tačiau reikia nors kelių jaunesnių
Galimybė užsidirbti	8	9	-
Laisvalaikis	7	8	Idėjų ir įvairesnių renginių
Laisvalaikis	9	10	Skatinti sąmoningumą pačiam kažką veikti, o ne tikėtis iš kito. Pats turi pamąstyt
Šeima	8	3	Jaunimo dabartinis požiūris į šeimą – niekam nerūpi šeima, o rūpi europinė alga
Galimybės tobulėt	9		Jei pats to nori, randi per ką tobulėt. Skatinti savo veiklą, nenorėti, kad savaime atsirastų. Jei pats nieko nedarai, nieks nepagerės. Jei pats darai, tai gerės
Darbo sąlygos	6	9	Mažai darbo galimybių, ypač pagal specialybę. Steigti darbo vietas
Aplinka	7	9	Viešųjų erdvių tvarkymas, poreikių išsiaiškinimas, ko norėtų kaimuose ypač. Mažuosiuose kaimuose ko nori jaunimas. VVG projektų dėka iš lėto tie dalykai „juda“.
Laisvalaikis	7	9	Novatoriškų projektų reikėtų. Kad ne 3 metai atgal galvotų, bet į priekį. Su jaunimu laikas greit bėga ir žiūrėt, kad bus po metų kitų. Kad ir dėl lyderių atradimo
Darbas	6	8	Yra tik kelios lėtpjūvės. Bet tikisi, kad situacija pagerės, nes labai daug verslumo projektų. Info sklaida.
Galimybės	9	10	Kuo didesnė informacijos sklaida apie galimybes, kokia yra nauda. Pavyzdžiai užkrečia. Žmonės patys nesidomi.
Šeima			Nedidelis pagerėjimas. Užsienis traukia
Darbas			Čia gyvenu, o dirbu Nidoje. Ten geresnis atlyginimas.
Laisvalaikis	5	8	-
Laisvalaikis	8	10	Tešiant jaunimo pradėtas veiklas
Darbas	7	9	Gal susigundys kas kurti darbo vietas
Šeima	8	7	Jokių priemonių nėra, situacija tik blogės
Gyvenamoji aplinka	7	9	Aplinkos gražinimas
Darbas	6	7	Jei daugiau darbo vietų
Gyvenamoji aplinka	8	9	Erdves tvarkant, aplinką
Šeimos kūrimas	6	7	Jei būtų suteiktos geresnės sąlygos čia gyventi
Laisvalaikis	8	10	Iniciatoriaus reikia vietos veiklai vykdyti
Darbas	5	8	Naujų darbo vietų sukūrimas, sklaida informacijos apie galimybes. Gal seminarus organizuojant, gerosios praktikos pavyzdžius rodant
Viešų vietų ir erdvių pritaikymas	7	9	Reikia pritaikyti viešas erdves ir patalpas, kurios būtų patrauklios jaunimui.
Užimtumas, laisvalaikis	8	10	Jungėnų kaime gana nemažas užimtumas, labai aktyviai organizuojami sportiniai renginiai. Labai daug sportuojančio jaunimo. Turi teatrą, tik kultūrinių renginių trūksta.
Savirealizacija	7	9	Nelabai žino kaip. Gal teikiant informaciją apie galimybes. Skleidžiant informaciją apie aktyvius žmones.

Susitikimas su Sangrūdės seniūnijos jaunimo atstovais.

2015-01-14

Sangrūda

Dalyvauja 32 asmenys

1. Kaip vertinate savo gyvenimo kokybę? (balais nuo 1 iki 10)

Vertinimai 8, 5, 9, 5, 7, 10 balų. Komentarai dėl mažų balų: nėra pakankamai užimtumo vakarais ar savaitgaliais. Ypač vakarais trūksta galimybių užsiimti norima veikla. Nebent tik kai susigalvoji pats. O šiaip tik lieka mokymasis, kažko bandymas pasiekti savarankiškai. Kaime gyvenant nėra galimybių sportuoti. Dar labiau aktualu užimtumas žiemą. Arba yra patalpos, bet jos yra nesutvarkytos. Tinkas nubyrėjęs, nesinori sportuoti. Nėra kas saugotų. Neleidžia vienu mokinių į patalpas (kalbama apie Brukus). Trečdalis Mockų bendruomenės pastato priklauso privačiam asmeniui - problema. Sangrūdoje sporto salėje neleidžia vienu vaikų.

Norėtųsi užsiimti įvairesne veikla, tiesiog susirinkti, bet nėra sąlygų.

Norėtų sporto klubo. Sporto klubui reikia treniruoklių, pastato ir žmogaus.

2. Kaip vertinate savo vietovės aplinką? (Ar tvarkoma, ar priešingai – labai netvarkinga)?

Vienas iš komentarų – „aukštas lygis“. Tačiau kiti komentarai - apie prastus kelius. Kelias į Mockus ir Radiškę – tragiškas (žvyrkeliai).

3. Ar Jūsų vietovėje saugu gyventi? Jei nesaugu, tai ko reikėtų, kad jaustumėtės saugūs?

Saugu, kol apšviestos gatvės. Nesijaučia saugiai, nes šviesa nedega ryte ir vakare.

4. Jūsų nuomone, kuo Jūsų gyvenamoji vietovė skiriasi nuo kitų?

Lyginant su kitais kaimais niekuo nesiskiria, o su miestu - skiriasi, ten žymiai daugiau galimybių.

5. Kokie žmonės Jūsų vietovėje yra labiausiai gerbiami?

Mokyklos direktorė, seniūnė, bibliotekininkė, Angelė Bapkauskienė, garbaus amžiaus žmonės.

6. Kuo labiausiai nepasitikite?

Kurie gali apkalbėti

7. Ar dalyvaujate kokių nors organizacijų veikloje?

Mokyklos mokinių taryboje (viena mergina).

8. Ar palaikote ryšius su bendruomenės centru? Jei taip, tai kokia forma tie ryšiai pasireiškia?

Apie Sangrūdės bendruomenę kai kurie negirdėję. Nuomonė, kad „ten renkasi vyresni“. Tačiau kita mergina priešingai – įsitraukusi į bendruomenės veiklą. Dalyvauja, padėdavo, kai atvažiuodavo olandai, dar važiavo į Punkską. Ryšiai su bendruomene yra.

Jeį pakviestų į klubą, būtina dalyvautų. Kad būtų siekiai, tikslai.

Vadovo reikėtų vyresnio.

Sportinė veikla būtų patrauklu. Tačiau kai kurie teigia, kad taip pat mielai įsitrauktų į bendrą veiklą susuaugusiais, jei tik ji būtų organizuojama.

9. Kaip manote, kas yra verslininkas? Kaip apibūdintumėte verslų žmogų? Kas yra svarbiausia versle?

Žmogus, susikūrus savo verslą, žmogus kuris investuoja pinigus ir gaunasi biznis, verslus, iniciatyvus žmogus,

10. Ar norėtumėte turėti savo verslą? Koks verslas Jūsų manymu galėtų būti perspektyvus Kalvarijos savivaldybėje?

4 merginos dalyvavo projekte „Skrydis verslo klase“. Tačiau nuolat keitėsi projekto darbuotojai, keitėsi dalyvavimo projekte sąlygos. Idėja liko nefinansuota. Daugiau į panašią veiklą neįsitrauktų, nes nebuvo ištesėti pažadai.

11. Ar norėtumėte jungtis į komandą, kuri imtųsi organizuoti verslą Jūsų gyvenamojoje vietovėje?

Mielai organizuotūsi į komandą

12. Kokie Jūsų planai baigus mokyklą/studijas?

Mokytis, stoti į universitetą, jei bus galimybė.

13. Ką reikia padaryti, kad jaunimas neišvažiuotų iš kaimo į miestus ar užsienį, o jau išvažiavęs grįžtų?

Kad darbo gautų pagal specialybę, koreguoti studijų kainas, nes daug studijų kryptių, už kurias reikia brangiai mokėti

14. Kaip manote, gyvenimas Jūsų kaime/gyvenvietėje per artimiausius 10 m. gerės ar blogės?

10 vaikų nuomone gyvenimas gerės. Kitų nuomone, kad kuo toliau, tuo labiau gyventi čia lieka seni žmonės

**I. Susitikimų su VVG teritorijos gyventojais dėl vietos situacijos analizės
APIBENDRINTA MEDŽIAGA⁷¹**

1 lentelė. Opiausios Kalvarijos VVG teritorijos gyventojų problemos

Probleminė sritis	Seniūnija	Vertinimas (1 – neaktualu 5 – labai aktualu)	Komentarai
Bedarbystė	Akmenynų	3,9	Dauguma turi ūkius, todėl ne tokia opi problema, bet socialinių garantijų tokiu atveju nėra. Darbo vietų gyvenamojoje vietovėje nėra. Senstanti kaimas, susirasti darbą toliau problema. Kai pasens, negalės išlaikyti gyvulių (neaišku ką reikės tuomet daryt).
	Kalvarijos	4,4	Daug „pašalpinių“. Tai rodo bedarbystė. Nuimtų pašalpas, iškart susirastų darbus. Jie nepadirba, rodyt viską pirštu reikia, prižiūrėt. Tragedija. Auga kartos, iš tėvų perima tradicijas nedirbt. Kam eit dirbt už 1000, kai per dieną 400 užsidirba. Uždarė sienas į Kaliningradą, bus blogiau. Apvaginėja „fūristus“ dar, iš perpardavinėtojų ir policija perka kurą. Visi žino, ir nieks nieko nesako. Pranešus apie narkotikus komisarui – supjaustė padangas. Norint darbo galima susirast. Grįžę iš užsienio įsidarbina. Bent laikinai, kol vyksta geležinkelio statyba. Vyram paprasčiau nei moterim. „Mantingo“, siuvykloj kas nori dirba (į Marijampolę). Tik reikia noro. Tinginystė, o ne bedarbystė. Kalvarijoje nėra daug darbų, didelis bedarbių sk., pvz., visam kaime viena mokykla. Kitas komentaras: nėra taip blogai, nes lėptjūvė yra, ūkininkai yra. Kas turi teises, važiuoja kitur. Važinėt nepasimoka, nes pravažinėji atlyginimą.
	Liubavo	4,7	Didelis bedarbių skaičius. Užsiregistravę dėl pašalpų ir soc. garantijų. Nėra darbo vietų. Jei valstybė pasitikėtų žmonėmis, darbo vietų atsirastų daugiau.
	Sangrūdės	4,0	Kas tingi, tas nedirba. Mokykloj daug darbo vietų, bet daug atvažiuojančių dirba. Daug žmonių važiuoja kažkur dirbt. Neturi galimybės vaikų palikt arba daug transportui arba važinėjimo grafikas netinka. Pijokėliai nedirba (klebonas). Kiti neįvertina galimybių, nori daugiau negu gali. Lėptjūvė apmažino darbo vietų.
	Vidurkis: 4,2		
Menkos pajamos	Akmenynų	3,7	Nukritę pieno ir gyvulių supirkimo kainos. Tačiau kaip bebūtų, gyvulių gyventojai nesirengia išparduoti. Pajamos menkos, tačiau dar nekritiškos. Egzistuoti eina. Kurie darbus turi, dar pusė bėdos. Šešėlinė veikla – benzino pervežimas. Yra, kol neuždarė sienų.
	Kalvarijos	4,0	Nuo valstybės priklauso. Atlyginimai nedideli, bet pats neįtakosi dėl savo atlyginimo. Jei pakels minimumą iki 1500, atleidinės darbuotojus įmonės. Technologijos lemia darbo vietų mažėjimą. Be komentarų. Minimalus atlyginimas. Nedirbantys neoficialiai uždirba daugiau už legaliai dirbančius. Pasienis, nėra ko norėt. „Pašalpiniai“

⁷¹ Vietos problemų analizei skirti renginiai vyko 2014 m. lapkričio 26 d. (Aistiškiuose ir Liubave), lapkričio 27 d. (Jungėnuose ir Sangrūdoje), gruodžio 3 d. (Kalvarijoje). Tikslinių grupių situacijai aptarti skirti renginiai vyko 2015 m. sausio 7 d. (Liubave ir Aistiškiuose), sausio 8 d. (Sangrūdoje ir Kalvarijoje). Susitikimų dalyvių sąrašai bei raštu pateikta medžiaga saugoma Kalvarijos VVG būstinėje.

			irgi užsidirba. Iki 10 proc. tokių, kurie iš šešėlio užsidirba.
	Liubavo	4,6	Darbo užmokestis lygus pašalpai. Tik minimalią algą kelia.
	Sangrūdos	3,7	Minimumas ir žemiau minimumo. Minimumas beveik prabanga. Minimumas yra prabanga. Kai turi pinigų, gali užsiimt ir žemės ūkiu ☺ Susisiekimo problema. Netinka grafikas
	Vidurkis: 4,0		
Skurdas	Akmenynų	2,3	Kruopų kai kurie net neima. Kurie tingi, pas tuos yra. Socialinių pašalpų gavėjai yra skurstantys. Po konteinerius nei vienas nesiknaisioja. Skurdo nemato. Laikosi iš gyvulių. Nieks dabar neverčia dirbt, kaip buvo rusų laikais.
	Kalvarijos	3,0	Visi turi mašinas, tai ar čia skurdžiai. Po kelias mašinas turi. Kiekvienas beveik turi savo sklypelį, tačiau kiti nesisodina daržų. „Pašalpiniai“ nusišienauja savo vejas, o daržo nėra. Iš minimumo žmogus negali turėt automobilio (mero pastaba). Jei gyveni kaime, nėra jokio skurdo. Turėk daržiuoką ir pragyvensi. Kiti prieštarauja. Tiek kad badu nenumirsi. Pavalgė, bet nepasikultūrinę. Vienišiem gali būt skurdas, bet jei darbingo amžiaus ar gauna pensiją kaime, skurdo nebus. Jauniem žmonėm skurdas. Pensininkai gauna ne tik pensiją, bet ir kompensaciją už mokslus. Negali vaikų į mokslus išleisti.
	Liubavo	3,2	Dar neelgetauja, nėra „bomžų“. Jei yra, tai iš tinginystės. Jiems duok kiek nori pagalbos. Kaime už 811 Lt gali pavalgyt, mieste galbūt labiau problema su tokiomis pajamomis.
	Sangrūdos	2,8	Žmonės įpratę, kad kiek turi, tie gerai. Pagal pajamas dauguma skurde. Iš vieno minimumo su 4 vaikais.
	Vidurkis: 2,8		
Neįgalumas	Akmenynų	2,1	Nedaug neįgaliųjų, yra centriukas. Labiau aktualu kurie nusenę, kurie gyvena vienkiemiuose, yra neprižiūrimi. Juos turėtų dažniau lankyti medikai. Akmenynų medicinos punktas nedirba nuolat. O norėtusi, kad dirbtų pastoviai. Akmenynuose aktualiau, Aistiškiuose senukų vienišų neturi. Mažai vienkiemų. Aistiškiuose nėra medicinos punkto.
	Kalvarijos	2,8	Neįgalių yra, jų daugėja. Jais rūpinamasi, nepalinkti likimo valiai. Tik sudėtinga naujai gaut neįgalumą. Mažina neįgalumo grupę net. Mes įtakoti šių dalykų negalim, galime nebent pandusus įrengt, kitą infrastruktūrą. Kaime daug žmonių nesveikų. Našliam sunkiau, vaikai kažin kur. Ir vaikų daug turi neįgalumą. Nors ir neturi pažymėją. Žmonių sveikata kelia susirūpinimą. Nuo „E“ viskas
	Liubavo	2,6	Kurie negalią turi, gauna paramos pakankamai. Kompensacijų sistema, ateina socialinė darbuotoja, įrengti pandusai. Tačiau gaut negalią naujai – labai sunku.
	Sangrūdos	2,1	Labai daug žmonių neturi neįgalumo, bet negali dirbti dėl stuburo problemų. Nepratę dejuot. Nelabai yra pinigų važinėti po sanatorijas i eit pas daktarus. Pagal žmogaus amžių. Diskusija apie sveikatą jaunų ir senų. Daugiau su šakėm dirbt. 2,3 Žmonių sveikata. Jaunų darbingų maža dalis.
	Vidurkis: 2,4		
Jaunimo užimtumas	Akmenynų	3,6	Nėra jaunimo. Jie nieko nenori, nors „viskas paduota“. Aistiškių vaikai važiuoja į kitą gimnaziją, grįžta vėlai, į repeticijas nenori. Paslaugas gauna gimnazijoje. Būtų jaunimo ir Aistiškiuose daugiau, jei būtų šokiai (galima bilietėlius įvesti, būtų pajamos. Visam Vilkaviškio rajone vienoj vietoj tik šokiai vyksta. Kalvarijos savivaldybės kultūros namai irgi neorganizuoja. Dėl vienos ir tos pačios priežasties – nesaugu. Prie salės renkasi, mašinos, į salę neina per šokius. Dar Kalvarijoje gimnazijoje šokiai vyksta. Prasikaltę traukiami į „juodą sąrašą“. Į atremontuotas

			patalpas nieks nenori įleisti. Girti jaunuoliai apgadins, negirti – neateis (jei renginys be alkoholio - neįdomu). Jaunimas pats turi pasakyt, ko nori, tačiau reikia kalbėtis, ko konkrečiai reikia, kas darys. Dabar jaunimas važiuoja muštis. Strategijoje reikia skirt dėmesį jaunimo užimtumui, bet klausti poreikių. Nedaug jaunimo, daug kas tik savaitgaliais vyksta. Reikia kažką sugalvot. Gal į sporto sales leisti. Tada negertų. Su šokiais sunku.
	Kalvarijos	4,1	Jaunimui tik diskotekos nevyksta, o žaidžia ir krepšinį, vasarą nenuėina į aikštelę. Pasyvių dalis, jų neįjungsi. Dalis dalyvauja politikoje (darbo partijoje). Dėl padėjimo kurt verslą, įsitvirtint trūksta pagalbos, informacijos, paskaitų, kreipiančių į tą pusę. Pilietiškumo ugdymo reikėtų. Kai buvo organizuojama kelionėje pėsčiomis į Punksą giedot himno, iš Jungėnų tik vienas žmogus dalyvavo. Daug ko siūloma, bet dorų nėra jaunų žmonių. Kaime tik mokyklinukai, ir mokyklos ne visur yra. Mokyklose siūloma įvairių užsiėmimų, į treniruotes nevaž. Daug kur treniruokliai. Kuo mažesnis kaimas, tuo problema didesnė. Kad ir yra treniruokliai, bet kiekvieną dieną neis. Arba nieko nesiūloma jaunimui, lyginant su Europa. Veikla turi būt įvairiapusiška. Pirma jaunimo reikia paklaust, ko jiems reikia – labiausiai kompiuterio ir interneto.
	Liubavo	4,2	Nėra kaime ką veikti. Vakarais mieliai žaistų, bet nėra ką. Mažai ir jaunimo, jis grįžta tik savaitgaliais. Nėra kam rūpintis jaunimo užimtumu. Nėra trenerio.
	Sangrūdosa	3,8	Priklauso, kokia vietovė. Radiškėje nėra ką veikt. Paskutinė aikštelė išbyrėjo. Sangrūdoj yra ką veikt. Po pamokų jaunimas išvežamas. Virtinio jaunimo nėra. Trūksta kompiuterių visiem pažaišt. Mockava, Mockai aplamai nėra ką veikt jaunimui. Net biblioteka Mockuose privačiam name.
	Vidurkis: 3,9		
Nusikalstama veikla	Akmenynų	2,2	Daugiau smulkūs įvykiai (kuro vagystės ir pan.). Duris po šluota palieka.
	Kalvarijos	3,0	Vagia stipriai. Akumulatorius. Greitai važinėja po gyvenvietę. Išgėrę važinėja. Prie darželio įrangą laužyti pradėjo. Specialiai daro. Padarius savo teismą, pasitaisytų situaciją. Statistikoj Kalvarijos savivaldybėj didžiausias nusikalstamumas (bet tik mieste). Kiti įrodinėja, kad visur. Daugumoj saugu kaime, nerakina durų. Pasienio ruožo nusikaltimai priskiriami Kalvarijos savivaldybei. Policija važiuoja į kaimus. Kurie nedirba ir nedirbs pinigų juk turi prasimanyt. Kai kur saugu, kitur nelabai.
	Liubavo	2,7	Vagystės yra. Tačiau registruotos vienoj šeimoj. Daug ir nerašė pareiškimų nukentėjusiųjų. Kreipusis į policiją ši pasako, kad nepadėsime. Įvykio nesavalaikiai apiforminimai. Jei ir pasakai policijai, kas pavogė, ši sako, jog reikia įrodymų.
	Sangrūdosa	2,2	Ramu. Kalėjime sėdi. Girtuokliai tik problema. Baisiausi kalėjime. Vagystės yra, smulkūs įvykiai.
	Vidurkis: 2,5		
Piktnaudžia vimas alkoholiu	Akmenynų	3,8	Problema opi. Kaime vyrų nebeliko. Savivaldybė dengia 100 proc. gydymą nuo alkoholio. Jei žmogus pats nori. Žmonės nepripažįsta, kad jie girtuokliai. Iš savivaldybės lėšų užkoduota 23, 19 „nenulaužė kodo“. Dauguma patys užsirašė į programą. Žmonės geriau daugiau, lyginat paskutinių 10 metų. Mažiau geria, nes mažiau reikia. Diskusijos ir ginčai tarp susirinkusiųjų, kaip yra iš tikrųjų. Geria po socialinių išmokų gavimo. Kol turi pinigų.
	Kalvarijos	4,2	Paragauja visi. Tačiau yra ir piktnaudžiavimas. Kaimynas perka pakuotėm. Kiekvieną šeimą vos ne palietęs. Ryte iki 10 val. suskaičiuotų 20 asmenų geriančių. Anksčiau darbovietėse būdavo tragiškas gėrimas (geležinkelyje??). Truputį situacija gerėja. Ūkininkai labai geria, tačiau tai atskiri atvejai. Pvz., 2 mėnesius be pertraukos. Ne kas

			antras geria. Ne visi geria. Nusikalstamumas rodo ir alkoholio vartojimą. Pilstukas populiarus labai. „Zombių“ kaimas. Daugiau žmonės geria nei anksčiau ir ypač jaunimas. Jie tik sidrą sako. Didelis piktnaudžiavimas stipriu alumi, nes degtinė brangi.
	Liubavo	4,0	Labai daug geriančių, ypač senberniai. Ypač po pašalpių geriama.
	Sangrūdosa	3,6	Kad visi piktnaudžiautų nėra. Jaunėja geriantys imant 10 m. laikotarpį. Ar daugiau, ar mažiau geria, diskusijos. Nuomonės skirtingos.
	Vidurkis: 3,9		
Smurtas šeimoje	Akmenynų	2,3	Psichologinio smurto yra, tik niekas nesako. Vienas kitas kviečia policiją. Dar Girkantai.
	Kalvarijos	3,0	Yra. Baisus dalykas. Žino ne vieną atvejį. Pvz., vienas gyventojas - Bulbatiorkė (su šypsena vietiniai sako) riša šluotas, o paskui smurtauja. Važiuoja policija, žinomi atvejai. Daug moterys ir tyli, slepia. Prisigeria ir mušasi, pažeista nervų sistema. Tačiau ne visi alkoholikai, todėl problemos aktualumas – apie viduriuką.
	Liubavo	2,2	Nemato smurto atvejų, nelabai smurtaujama.
	Sangrūdosa	1,8	Nelabai kalbama apie tai, jei ir yra. Yra pastovios kelios šeimos. Svarbu ne mūsų kaime (probleminė šeima).
	Vidurkis: 2,3		
Vaikų nepriežiūra	Akmenynų	1,9	Viena kita šeima neprižiūri vaikų. Pagrindė socialinės rizikos.
	Kalvarijos	3,1	Vaikai atėjo vaidinti. Turi utėlių. Trūksta švaros. Vaikai nenori būti su tais, kurie turi gyvūnų. Vaikai ir vakare bastosi iki 12 nakties ar pusės pirmos. Po to išprievartavimai ir pan. Komendanto valandą reikia priimt. Tačiau yra įstatymas, kad vasaros metu vieni nepilnamečiai gali tik iki 23 val. Tamsiu paros metu vaikšto be atšvaitų. Akcijos daromos, bet ne tose vietose turbūt. Alkoholis, smurtas ir vaikų nepriežiūra susiję (asocialios šeimos).
	Liubavo	2,9	Neprižiūrimus vaikus prižiūri socialinė darbuotoja. Mokykla tik auklėja, o ne prižiūri (mokyklos atstovų komentaras). Vaikai utėlėti. Nėra tačiau apleisti visi. Reikia ir tėvus prižiūrėti, ne tik vaikus. Jaunus tėvus reikėtų prižiūrėti. Kūnas, drabužiai, pamokų ruošia.
	Sangrūdosa	1,8	Nebent socialinės rizikos šeimų vaikai, jų ne tiek daug. Keletas.
	Vidurkis: 2,4		
Tėvystės įgūdžių stoka	Akmenynų	1,9	Nėra, nebent gal vienas kitas.
	Kalvarijos	2,8	Jei tokie vaikai, tai ir tėvai tokie. 10 klasių pabaigę pasigimdo vaikus, tai kokie įgūdžiai. Pora tokių pasigimdė mergaičių. Kurių tėvai geria, mušasi. Čia iš socialinės rizikos šeimų. Alkoholis, smurtas ir vaikų nepriežiūra susiję (asocialios šeimos)
	Liubavo	2,8	Tas pats, socialinės rizikos šeimos. Įstaigos prižiūri atseit, realiai priežiūra prasta. Neveiksminga priežiūra. Keist žmonės, arba supratimą.
	Sangrūdosa	2,2	Soc. rizikos šeimos.
	Vidurkis: 2,4		
Specialistų paslaugų stygius	Akmenynų	3,4	Neoficialūs policininkai??? Septyni policininkai kaime. Iš jų krašto 17 policininkų per 20 metų yra kilę. Ambulatorijos nėra, felčerės, ir Kalvarijai pačiai aktualu, nes dirba tik dvi gydytojos. Bankomatų aparatų. Kalvarijoje valiutos keityklos reikėtų.

	Kalvarijos	4,2	Bus tragedija, kai bus Rail Baltica. Kelio pralaida bus uždaryta. Greitoji ar gaisrinė neatvažiuos (link Svetlicos važiuojant). Nėra gaisrinės. Tam kraštui aktualu, kuris už geležinkelio (apie 400 gyventojų). Renkant pagalbos numerį 112 sudėtinga išsikviesti operatyvią pagalbą. Avarijos ar kitu atveju sudėtinga, greitą išsikviest, policiją - taip pat. Reikėtų šeimos daktaro. Mero pastaba, kad kabinetas yra įrengtas, tik reikia susirast daktarą (panašiai kaip Sangrūdoje). Tačiau net Kalvarija neranda daktarų. Gerų gydytojų, policijos, dvi valandas laukt išsikvietus reikia, greitosios ilgiausiai laukt iš Marijampolės reikia, gaisrinė tas pats. Nes eina per Vilnių. Gaisrinė gali atvažiuot tik kvietimą iš Vilniaus gavę. Visos Lietuvos problema.
	Liubavo	4,0	Policininkų, gydytojų ir paslaugų trūksta, išskyrus gaisrininkų.
	Sangrūdos	2,1	Netrūksta. Nėra nusikaltimų, todėl ir policijos darbu patenkinti.
	Vidurkis: 3,4		

2 lentelė. Gyventojų grupės, kurioms labiausiai reikalinga parama VVG teritorijoje

Tikslinė grupė	Seniūnija	Vertinimas (1 – neaktualu, 5 – labai aktualu)	Komentarai
Soc. rizikos šeimos	Akmenynų	2,9	Nežinau aplink save socialinės rizikos šeimų. 5 balai, nes mažiau didesniu mastu, ne seniūnijos. Reikia padėti, pasidalinti. Reikalinga materialinė parama, parama daiktais, maistu.
	Kalvarijos	3,1	Pagalbos pakanka, tik pačios šeimos nepasinaudoja visa teikiama parama ir neįvertina. Valstybė ir savivaldybė per mažai padeda šiai bei kitoms grupėms. Turėtų viskas būti griežčiau prižiūrima. Turi atsirasti daugiau kontrolės. Gimus vaikui socialinės rizikos šeimoje, mama turi išklausti paskaitas, praktinius užsiėmimus, turi būti suteikiama informacija apie alkoholio prevenciją. Vedu paskaitas asmenybės tobulėjimo temomis, galiu prie to prisidėti.
	Liubavo	2,1	3 balai, nes kiekviena šeima turi soc. darbuotojas – „aukles“, kurios prižiūri šias šeimas. Yra tarnyba, kuri rūpinasi socialinės rizikos šeimomis. Dirba jau 2 metai. Ši tarnyba dirba netinkamai: vieni darbuotojai dirba sąžiningai, kiti ne. 5 balai, nes kenčia vaikai. Tokios šeimos gauna viską „ant padėklo“: paramą, įvairias lengvatas – pasidarome „meškos paslaugą“ sau.
	Sangrūdos	2,0	Yra soc. darbuotojai, pagalba teikiama įvairiomis priemonėmis. Jie patys turi stengtis, jiems viskas paduota. Tačiau jie patys nesistengia. Galbūt jie patys nesugeba savimi pasirūpinti. Galbūt jiems reikia paaiškinti. Jiems reiktų kitos pagalbos, ne materialinės, o psichologinės. Vaikai augę tokiose šeimose nesugeba integruotis į gyvenimą, nežino ką kaip daryti – jiems reikia pagalbos, kad pamatytų kitą gyvenimą. Čia ir visuomenės problema – visi iškart nuvertina tokius žmones, neleidžiama jiems pasireikšti.
	Vidurkis: 2,5		
Priklausomybių turintys asmenys	Akmenynų	3,3	Žmogus nori koduotis nuo alkoholio, bet neturi tam pinigų. Parama kodavimuisi naudinga. Kita problema, kad žmogus nenori pripažinti. Reikia kalbėtis su žmogumi, naudoti įtaigos būdą.
	Kalvarijos	3,1	Ne visiems pagalba reikalinga, kiti gavę krepšelį paramos, tą krepšelį parduoda už butelį. Kai kuriems reikia padėti, nes patys jie nesusitvarko. Jei tai socialinė ar rizikos šeima su tokiu žmogumi dirbama, tačiau jei vienišas žmogus,

			niekas su juo nedirba. Reiktų dirbti su tokiais žmonėmis. Reikia paramos ir palaikymo po bandymų atsisakyti priklausomybės, kodavimosi.
	Liubavo	2,9	Nėra kam šioje seniūnijoje dirbti su šiais žmonėmis. Reikia specialistų, o jie galėtų atvažiuoti tik iš savivaldybės, o savivaldybėje nėra suinteresuotų tokia veikla užsiimti. 5 balai, nes tokį žmogų reikia neatstumti, bendrauti, palaikyti. Pagrindinė priklausomybė seniūnijoje alkoholiui. Svarbiausia, kad žmogus turintis priklausomybę pats norėtų kuo užsiimti, ką daryti. Po švenčių kreipėsi žmonės detoksikuoti organizmą, moka apie 600 Lt – alkoholizmas tampa turtuolių problema. Visi žmonės geri, tik reikia padėti arba juos priimti kokie jie yra. Reiktų sudominti kitais dalykais, parodyti, kad yra kitas pasaulis. Skirti žmogų laisvalaikio organizavimui. Asmeniškai galėčiau dalyvauti renginiuose, padėti juos organizuojant.
	Sangrūdosa	2,4	Kai kurie priklausomybių turintys patys nenori pagalbos. Tai yra liga, dėl to reikia pagalbos, žmogus pats negali sau padėti. Galima prisidėti bendravimu, užimtumu. Reikia tokius žmones palaikyti. Dažniausiai tokie žmonės turi tokių draugų, kurie juos traukia į alkoholizmą ir pan.
	Vidurkis: 2,9		
Neprižiūrimi vaikai	Akmenynų	2,5	Tai neaktualu. Visi vaikai Aistiškiuose prižiūrėti. Yra problema. Vaikus reikia užimti būreliuose, užklasinėje veikloje nemokamai, organizuoti ekskursijas. Tuo turėtų rūpintis socialiniai darbuotojai, mokykla, kaimynai.
	Kalvarijos	3,3	Gali skirtis požiūriai, vieniems atrodo, kad vaikai neprižiūrėti, o tėvams gali taip neatrodyti. Mažamečiai iki 12 val. nakties leidžia laiką gatvėje (mieste). Iš savo patirties: savo gyvenvietėje tokių vaikų nemato. Turi atsirasti galimybė šiems vaikams praplėsti akiratį, aplankyti kažką naudingo. Tokių vaikų tėvai dažniausiai geria, gyvena iš pašalpų, vaikai būna alkani. Reiktų padėti tėvams susirasti darbą. Padėti būtų galima, tačiau tokie tėvai pagalbos neįvertina.
	Liubavo	3,2	Yra neprižiūrimų vaikų. Skaičiais būtų nedaug, bent asmeniškai žinau porą vaikų, kuriems reikia pagalbos iš mokyklos, gyventojų, psichologo ir pan. Kiti teigia, kad nėra problemos. Yra daugiau vaikų nei du seniūnijoje, kurie yra neprižiūrimi. Tai ne vaikų, o tėvų problema (tėvai toleruoja vaikų „valkiojimąsi“ iki 23 val.). Problema yra, tai požiūrio klausimas. Reiktų daugiau kalbėti apie esamas problemas, pranešti apie vaikų nepriežiūrą.
	Sangrūdosa	3,3	Reikia skirti dėmesį. Neprižiūrimi vaikai, kuomet sulaukia 16 m. linkę į nusikalstamą veiklą. Vaikų be priežiūros ir vaikščiojančių naktimis seniūnijoje yra. Neprižiūrimi vaikai ateina į seniūniją, su jais reikia užsiimti. Yra vietų, kur vaikai lenda parūkyti į nesutvarkytą pastatą. Gali nutikti nelaimė kokia, tačiau niekas nieko nedaro. Turi būti visų dėmesys: ir mokykla, ir visi gyventojai, vieni turi drausti, kiti kontroliuoti.
	Vidurkis: 3,1		
Daugiavaikės šeimos	Akmenynų	3,2	Nėra daug daugiavaikių šeimų. Problema yra. Turėtų rūpintis socialiniai darbuotojai, mokyklos. Skirti piniginę paramą.
	Kalvarijos	3,4	Jei daugiavaikės šeimos yra tvarkingos pagalba reikalinga. Negalima nekreipti dėmesio į vaikus dėl jų tėvų kaltės. Vaikai nekalti, jei jų tėvai girtauja. Yra šeimų, kurios neprašo pagalbos, bet galbūt joms pagalbos reiktų.
	Liubavo	3,0	Dėmesį reikia skirti šeimoms, kurios augina 1-2 vaikus. Šios šeimos remiamos daug. Reikia kreipti vienodą dėmesį į visas šeimas, į visus vaikus. Socialinė politika formuoja socialinę nelygybę. Pasakojamas atvejis, kai antrokė negalėjo išvažiuoti į ekskursiją, nes vežami tik socialiai remtini vaikai. „Normalūs“ vaikai tampa socialiai atskirti

			nuo valstybės paramą gaunančių vaikų. Stovyklos taip pat organizuojamos tik soc. remtiniams vaikams. Reikia remti. Šios šeimos negali būti užmirštos. Tuo turėtų rūpintis seniūnija ir savivaldybė. Siūlomos paramos priemonės: parama pinigais, drabužiais, maistu.
	Sangrūdos	4,0	Pagalbos reikia tvarkingoms šeimoms. Tokias šeimas reikia paskatinti, pastebėti. Pagalbos formos: išvyka į spektaklį, kiną, labdara. Yra gražių šeimų, kurios stengiasi ir dirba sunkiai ir jiems reikalinga pagalba. (Socialiai remtino vaiko rašinyje: „mano mama kasdien tortą valgo“).
	Vidurkis: 3,4		
Jaunos šeimos, auginančios vaikus	Akmenynų	4,0	Parama reikalinga. Būsto suteikimas, darbo vietų steigimas. Darželių nėra. Sudaryti sąlygas tėvams dirbti. Teisė auginti vaiką iki 3 m. yra, tačiau pašalpa tuos 3 metus yra labai maža arba iš vis nėra pašalpos. Vaikams reiktų laisvalaikio praleidimo vietų - pvz., žaidimų aikštelių.
	Kalvarijos	4,4	Šios šeimos patiria didelę atskirtį dėl būsto, dėl mokslo, dėl papildomų užsiėmimų (pvz., baletas, ledo ritulys).
	Liubavo	4,3	Šios šeimos lieka nuošalyje, ypač auginančios 1-2 vaikus. Jaunoms šeimoms labai sunku, neturi būsto, darbo ir pan. Lengviau tik toms šeimoms jaunoms, kurių tėvai turi pagrindą.
	Sangrūdos	4,2	Labai reikalinga parama. Ypač toms šeimoms, kurios stengiasi tvarkingai gyventi. Turi būti suteikiamas gyvenamas plotas, darbas. Reikia keisti vyriausybės nutarimus, skirti ne pašalpas, o steigti darbo vietas, teikti nemokamas konsultacijas, finansuoti mokslus, skatinti tobulėti.
	Vidurkis: 4,2		
Vieniša motina/tėvas	Akmenynų	4,0	Vaiko priežiūra, finansinė parama.
	Kalvarijos	4,1	Kiekvienas žino tokių atvejų. Gyvenvietėje yra šeimų, kur moterys Lietuvoje, o vyrai užsienyje. Šios moterys taip pat jaučiasi vienišos ir joms reikalinga pagalba. Pagalbos formos: pavėžėjimo (pvz., vaiko į būrelį, jei mamos neturi vairuotojo pažymėjimo, apsipirkti).
	Liubavo	3,9	Vienišas tėvas/mama gali būti pripažintas tik kai antra pusė yra mirusi, visų kitų nereiktų pripažinti vienišais, nes žmonės piktnaudžiauja.
	Sangrūdos	4,0	Yra vienišų tėvų/mamų, kurie negali dirbti, nes nėra kur vaiko palikti, namus palikti. Būna ir tokių atvejų, kai vieniša mama piktnaudžiauja esama tvarka, pvz., slepią draugą su kuriuo gyvena ir naudojas parama. Pagalbos reikia tik sąžiningoms vienišoms mamoms/tėvams. Idealu būtų jei tėvas/mama turėtų darbą, vaikai būtų saugūs ir užimti. Vaikams galima būtų įkurti dienos centrus, tėvus suburti bendrai veiklai. Galėčiau prisidėti rengiant projektus, tvarkant dokumentus. Reiktų vietos, kur vaikus galima būtų palikti. Tėvai galėtų dirbti.
	Vidurkis: 4,0		
Bedarbiai	Akmenynų	3,5	Didžiausia problema susisiekiama. Geriausia būtų, kad paimtų iš vietos žmogų ir parvežtų atgal. Yra bedarbių, kurie nedirba ir nenori, yra tokių, kurie negali dirbti dėl susisiekiama, nes neapsimoka arba nėra galimybės nuvykti. Skirti paramą darbovietėms, kurios imtų vežioti žmones iš kaimo vietovių.
	Kalvarijos	4,1	Bedarbių yra. Darbo vietų kaimo vietovėse labai trūksta. Darbo birža teikia pagalbą, pvz., įsigyjant specialybę. Kai kurie šia pagalbą naudojami. Yra atskira bedarbių rūšis, kurie nedirba, nes neapsimoka. Geriau gauti pašalpą.
	Liubavo	3,6	Vien Darbo birža bedarbių problemų neišspręs. Bedarbio sąvoka – bedarbis, kuris nenori dirbti (seniūnijos mastu). Iš visų seniūnijos bedarbių apie 20 proc. nenori dirbti, registruojasi tik dėl valstybės paramos. Niekas bedarbių,

			kurie nori dirbti, nepriima. Susisiekiama problema. Darbą pasiūlo, tačiau nėra kaip nuvykti. Užmokestis už darbą labai minimalus, kartais nelieka prasmės dirbti, nes gaunant pašalpas ir nedirbant šeimos pajamos būna didesnės – tai valstybės problema. Pagalba reikalinga bedarbiams, kurie gyvena toli nuo darbo vietų. Reiktų padidinti bedarbio pašalpas.
	Sangrūdos	3,7	Padėti susirasti darbą. Reikia skirti bedarbius, kurie neieško darbo, nenori darbo ir kurie nori, bet neranda. Bedarbiai turi kvalifikaciją. Gali padėti bet kokia, kad ir laikina darbo vieta, iki kol randamas norimas ir tinkamas darbas. Bet kokia galimybė, nors ir nepastovi, užsidirbti. Gaunančius pašalpas skatinti, kad jie norėtų dirbti, save realizuoti. Reikia sukurti verslą, organizuoti mokymus, kurie suteiktų galimybę įgyti profesiją. Girdėta, kad bus uždaroma mokykla, liks apie 100 bedarbių, reikia galvoti ką su jais reikės daryti. Lentpjūvėje dirba apie 25 vietos gyventojus (anksčiau dirbo apie 50), baiminasi, kas nutiks, jei lentpjūvė uždarys.
	Vidurkis: 3,7		
Jaunimas iki 29 m.	Akmenynų	3,7	Pagalba labai reikalinga. Seniūnija turi padėti įsikurti. Problema – jauno žmogaus nenori įdarbinti, nes jis neturi patirties, stažo. Jaunimą reikia sulaikyti, atnaujinti kaimą, padaryti jį patrauklų. Reikalingas būstas, darbas, didesnis darbo užmokestis. Nenorima dirbti už tūkstantį litų. Vaikai stengėsi „užsikabinti“ Lietuvoje, tačiau pragyventi nepavyko, išvyko į užsienį.
	Kalvarijos	4,1	Trūksta užimtumo. Reikia organizuoti veiklą (tiek ekonominė veikla, tiek laisvalaikio – ypač laisvalaikio).
	Liubavo	3,7	Jaunimui kaime nėra kur dirbti, kur gyventi. Gyvena pas tėvus, kai kurie nelegaliai pas ūkininkus. Visi jauni išvažiuoja į užsienį. Jaunimo situacija kritinė. Užimtumo problema yra, tačiau mes neišspręsimė tos problemos. Viską sprendžia valstybė. Papildomas finansavimas galbūt galėtų kuo padėti, bet turi būti nukreiptas į vieną tikslinę grupę, ne į visas. Seniūnijoje niekas nekuria privataus verslo. Jaunimui reikia galvoti apie verslą, juos skatinti užsiimti verslu.
	Sangrūdos	3,2	Reikia žiūrėti koks jaunimas. Pagalba įsidarbinant, būstas, transporto priemonė. Pagalba reikalinga čia Sangrūdoje, jei jaunimas nesulauks pagalbos, būsto darbo ir pan., jis išsikels. Būtų idealu, jei būtų sukurtas verslas jauniems žmonėms, suteikiantis galimybę pragyventi ir likti gyventi kaime. Tuo galėtų rūpintis kaimo bendruomenės jaunimas. Pvz., sugalvoti verslo idėją ir ją įgyvendinti. Reikia kurti darbo vietas jaunimui, tuo turėtų rūpintis ūkio ministerija, socialinių reikalų ir darbo ministerija, savivaldybė. Reikia remti jaunus žmones įgyjant kvalifikaciją, suteikti pirmenybę į darbą priimti jauną žmogų, vietoj dirbančio pensininko. Lietuvoje apie 40 000 pensininkų dirba. Reikia rengti VVG projektus.
	Vidurkis: 3,7		
Žmonės su negalia	Akmenynų	3,7	Veikiančios organizacijos gana stiprios. Papildomos pagalbos nereikia. „Jie veikia daugiau negu mes“.
	Kalvarijos	3,8	Labai reikalinga pagalba. Trūksta elementarių dalykų, pvz., užvažiavimų ant šaligatvio, į parduotuvę ir pan. Šie žmonės izoliuoti nuo aplinkos. Turi atsirasti galimybė judėti, bendrauti, mokytis ar pramogauti. Reikalingi kompetentingi socialiniai darbuotojai, psichologai. Galėtume šiuos žmones kvieisti pasisvečiuoti bendruomenėje.
	Liubavo	3,9	Šia kategorija žmonių valstybė rūpinasi pakankamai. Yra dienos centrų, skiriama parama, yra veikli neįgaliųjų draugija. Galima būtų užimtumą šių žmonių organizuoti, kad jie galėtų dirbti. Žmonės su negalia nuo vaikystės yra „dūšios žmonės“, geri. O žmonės patapę neįgalūs labai skeptiškai žiūri į viską, „žiūri į pasaulį juodai“.

	Sangrūdos	4,3	Jie pagalba jau gauna. Tokius žmones reikia prižiūrėti. Sangrūdoje šia žmonių grupę rūpinamasi. Bendruomenės pirmininkė jais rūpinasi, nuveža juos ir į renginius, ir prie jūros. Šie žmonės turi skalbimo paslaugas.
	Vidurkis: 3,9		
Vieniši, senyvo amžiaus žmonės	Akmenynų	3,9	Vaikai turėtų padėti išsilaikyti. Ne visada ir vaikai gali padėti, neturi kada. Paramos reikia, ar malkas suskaldyti, ar kitokį darbą nudirbti.
	Kalvarijos	4,2	Pagalba buityje, apsirūpinimas vaistais, pavėžėjimas, maisto gamyba ir t.t. Tokių žmonių aplink yra. Kas antram name gyvena žmonių, kuriems apie 70 metų. Kaimuose tokių žmonių galbūt kiekviename name. Yra socialinės darbuotojos pačioje Kalvarijoje, kurias galima samdyti. Tačiau kaimuose to nėra. Turėtų būti sudaryta galimybė, kad bent kartą į savaitę šiuos žmones aplankytų socialiniai darbuotojai. Suburti tam tikrą žmonių grupę, kuri rūpintųsi šiais žmonėmis. Pritraukti šiuos žmones (jei dar turi sveikatos) į visuomeninę veiklą.
	Liubavo	4,1	Seniūnijoje yra keletas vienišų senolių. Reiktų pagalbos, noris tiems žmonėms pasikalbėti ir pan. Bendruomenė gali organizuoti jiems popietes. Galima padaryti bendruomenės namuose laikinus senelių namus, pvz., žiemą juos suvežti. Reikalingiausia pagalba vienišiemis senyvo amžiaus žmonėms, nes žmonių amžius senėja, daugėja ir vienišų žmonių, kurių daugelis jau nebepajėgia net save apsitarnauti. Pirmiausia reiktų išsiaiškinti kokia konkreti pagalba jiems svarbiausia. Reiktų daugiau socialinių paslaugų. Reiktų sukurti organizaciją, kuri rūpintųsi nuolat šiais žmonėmis. Asmeniškai galima prisidėti geranorišku darbu, atlikti namų ruošos darbus ir kitus reikalingus darbus.
	Sangrūdos	4,4	Pagalba reikalinga. Kuo toliau tuo labiau bus aktualu. Visi sensta, jaunimo mažėja. Reiktų pensionato. Vienišų yra nemažai. Pagalbos formos: pagalba namuose (aprūpinant maistu, nuvežant pas gydytojus, buitines darbas, ūkio darbas ir pan.) Senelių globos namai yra Kalvarijoje. Jame trūksta vietų, reikia metus laukti, kol priima. Dažniausiai tokiems žmonėms padeda kaimynai. Reiktų tuos žmones įdarbinti bent nepilnu etatu.
	Vidurkis: 4,1		

II. Susitikimų su VVG teritorijos gyventojais dėl gyvenamosios vietovės stiprybių, silpnybių ir ateities vizijos

APIBENDRINTA MEDŽIAGA

Susitikimas su Akmenynų seniūnijos atstovais

2015-02-04

Aistiškių k.

Dalyvauja 14 asmenų⁷²

Gyvenamosios vietovės privalumai:

- Geras susisiekimas (pasisakė 6 asmenys)
- Stipri bei aktyvi bendruomenė (pasisakė 7 asmenys)
- Bendruomenės plėtra (pasisakė 2 asmenys)
- Gražus kraštovaizdis (pasisakė 2 asmenys)
- Biblioteka (pasisakė 3 asmenys)
- Bendruomenės namai (pasisakė 3 asmenys)
- Kursuojantis autobusas (pasisakė 2 asmenys)
- Pasienio regionas (pasisakė 1 asmuo)
- Bendruomenės verslo skatinimas (pasisakė 1 asmuo)
- Žmonių geranoriškumas (pasisakė 1 asmuo)
- Daugiafunkcinio centro veikla (pasisakė 2 asmenys)

Gyvenamosios vietovės trūkumai:

- Mažėjantis žmonių skaičius (pasisakė 4 asmenys)
- Reikia gerinti miesto infrastruktūrą: atnaujinti kelio dangą bei išvalyti tvenkinį (pasisakė 4 asmenys)
- Trūksta medicinos punkto, pašto, saviveiklos (pasisakė 1 asmuo)
- Daugiau kultūrinio švietimo (pasisakė 1 asmuo)
- Nepalaikoma ryšių su kitais kaimais (pasisakė 1 asmuo)
- Mažai specialistų (pasisakė 1 asmuo)
- Daug aplinkai abejingų žmonių (pasisakė 1 asmuo)
- Išvykstantis jaunimas (pasisakė vienas asmuo)
- Senstantis kaimas (pasisakė 1 asmuo)
- Trūksta jaunimo (pasisakė 1 asmuo)

Iki 2023 metų gyvenamojoje vietovėje norėčiau šių pasikeitimų:

- Pagerinta infrastruktūra (kelio dangos atnaujinimas, pagerintas apšvietimas, įrengti šaligatviai, treniruokliai, vandentiekis, kanalizacija, sutvarkytas Aistiškių parkas) (pasisakė 8 asmenys)
- Darbo vietų kūrimas (pasisakė 4 asmenys)
- Jaunų žmonių užimtumas (pasisakė 4 asmenys)
- Medicinos punktas, paštas, kirpykla, sulčių spaudimo paslauga, spartusis internetas, (pasisakė 3 asmenys)
- Didesnis dėmesys pagyvenusiems žmonėms (pasisakė 3 asmenys)
- Didesnio tarpusavio bendradarbiavimo, atsakingumo (pasisakė 3 asmenys)
- Saugoti kaimo kelius, kuriuos gadina traktoriai (pasisakė 1 asmuo)
- Daugiau užimtumo seniems žmonėms (pasisakė 1 asmuo)
- Turizmo plėtra (pasisakė 1 asmuo)
- Daugiau jaunų šeimų (pasisakė 1 asmuo)
- Veikia žemės ūkio produktų perdirbimo centras (pasisakė 1 asmuo)

⁷² Šio ir kitų susitikimų, įvykusių dėl teritorijos stiprybių, silpnybių analizės bei pageidaujamų pokyčių, dalyvių sąrašai ir raštu pateikta susitikimų dalyvių medžiaga saugomi VVG būstinėje.

- Kad grįžtų jaunimas į tėviškę, užsiimtų verslu (pasisakė 1 asmuo)

Susitikimas su Liubavo seniūnijos atstovais

2015-02-04

Liubavo k.

Dalyvauja 11 asmenų.

Gyvenamosios vietovės privalumai:

- Gražus gamtovaizdis (pasisakė 8 asmenys)
- Gera paslaugų kokybė: bendruomenės namas, paštas, mokykla, biblioteka, nemokamas internetas, šarvojimo paslaugos (pasisakė 8 asmenys)
- Geras susisiekimas (pasisakė 3 asmenys)
- Pozityvi bendruomenės veikla (pasisakė 2 asmenys)
- Ekologiška, švari aplinka (pasisakė 3 asmenys)
- Šilti, geri asmenys (pasisakė 2 asmenys)
- Darbas gyvenamojoje vietovėje (pasisakė 1 asmuo)

Gyvenamosios vietovės trūkumai:

- Vandentiekio ir kanalizacijos prasta būklė (pasisakė 6 asmenys)
- Trūksta darbo vietų (pasisakė 3 asmenys)
- Mažai jaunų žmonių (pasisakė 2 asmenys)
- Paslaugų ir pramogų trūkumas (pasisakė 3 asmenys)
- Nepakankama infrastruktūra (pasisakė 2 asmenys)
- Toli nuo miesto centro (pasisakė 1 asmuo)
- Verslumo trūkumas (pasisakė 1 asmuo)
- Pozityvaus požiūrio trūkumas (pasisakė 1 asmuo)
- Gyventojų senėjimas (pasisakė 1 asmuo)
- Nėra paslaugų centro (pasisakė 1 asmuo)

Iki 2023 metų gyvenamojoje vietovėje norėčiau šių pasikeitimų:

- Vandentiekio ir kanalizacijos renovacijos (pasisakė 7 asmenys)
- Daugiau paslaugų: kirpyklos, odontologijos kabineto, senelių priežiūros centro, daugiau maisto prekių parduotuvių, kirpyklos, kepyklos, vaistažolių džiovyklos, vaikų darželio (pasisakė 6 asmenys)
- Daugiau pramogų: slidinėjimo kalno, vandens pramogų, dviračio takų (pasisakė 5 asmenys)
- Atkreipti dėmesį į atsinaujinančius energijos šaltinius (pasisakė 2 asmenys)
- Kelių bei šaligatvių renovacija (pasisakė 3 asmenys)
- Gyventojų skaičiaus augimo (pasisakė 1 asmuo)
- Pasikeitęs žmonių požiūris į vietos veiklą (pasisakė 1 asmuo)
- Daugiau darbo vietų (pasisakė 1 asmuo)
- Daugiau verslumo (pasisakė 1 asmuo)
- Veikia turizmo sodyba su kubilu ir pirtimi (pasisakė 1 asmuo)
- Žmonių su šypsena veide (pasisakė 1 asmuo)

Susitikimas su Kalvarijos seniūnijos atstovais

2015-02-05

Kalvarija

Dalyvauja 16 asmenų.

Gyvenamosios vietovės privalumai:

- Gera geografinė padėtis (pasisakė 4 asmenys)
- Gražus kraštovaizdis (pasisakė 4 asmenys)
- Geras susisiekimas (pasisakė 2 asmenys)
- Arti trijų valstybių sienos (pasisakė 1 asmuo)
- Daug paslaugų: darželis, medicinos punktas, mokykla, parduotuvės, biblioteka, darželis, žirgynas
- Renovuoti laisvalaikio namai (pasisakė 2 asmenys)
- Tvarkingi, darbštūs asmenys (pasisakė 2 asmenys)
- Lankytinos vietos: turgus, zooparkas (pasisakė 1 asmuo)
- Gyventojai, menininkai, amatininkai (pasisakė 1 asmuo)
- Gerėjantis jaunimo užimtumas (pasisakė 1 asmuo)
- Geros sąlygos turizmui plėtoti (pasisakė 1 asmuo)
- Derlingas dirvožemis (pasisakė 1 asmuo)
- Organizuoti bendruomenės nariai (pasisakė 1 asmuo)

Gyvenamosios vietovės trūkumai:

- Neišvystyta infrastruktūra: prasti keliai, trūksta šaligatvių bei tinkamo apšvietimo (pasisakė asmenys)
- Didelis nedarbas (pasisakė 4 asmenys)
- Trūksta darbo idėjų (pasisakė 2 asmuo)
- Jaunimo lyderių stoka (pasisakė 1 asmuo)
- Susiklausymas tarp žmonių (pasisakė 1 asmuo)
- Gyventojų netikėjimas, kad jie gali viską pakeisti (pasisakė 2 asmuo)
- Prastas vanduo (pasisakė 1 asmuo)
- Prastas internetas (pasisakė 2 asmenys)
- Žmonių pritraukimas (1 asmuo)
- Kaimo vietovės nesaugios (pasisakė 1 asmuo)
- Neremiami vietiniai verslai (pasisakė 1 asmuo)
- Remiamos asocialios šeimos, o normalios - ne (pasisakė 1 asmuo)
- Nesutvarkytos, neparuoštos turistų lankomos vietos (pasisakė 1 asmuo)
- Nesutvarkyta geriamo vandens sistema, kai kur ir nuotekų (pasisakė 1 asmuo)
- Žmonių pyktis ir pavydas (pasisakė 1 asmuo)

Iki 2023 metų gyvenamojoje vietovėje norėčiau šių pasikeitimų:

- Daugiau darbo vietų (pasisakė 3 asmuo)
- Atviro jaunimo centro (pasisakė 1 asmuo)
- Verslumo projektai (pasisakė 1 asmuo)
- Bendradarbiavimas tarp bendruomenių ir NVO, susiskaldymo mažėjimas (pasisakė 1 asmuo)
- Stiprios bendruomenės (pasisakė 2 asmuo)
- Smulkaus verslo (pasisakė 1 asmuo)
- Turizmui patrauklios aplinkos (pasisakė 2 asmuo)
- Kiaulių kompleksas neturėtų teršti aplinkos ir kenkti sveikatai (pasisakė 1 asmuo)

- Vaikų darželio Jusevičiuose (pasisakė 1 asmuo)
- Infrastruktūros vystymas: keliai, pėsčiųjų takai, vandentiekis, valymo įrenginiai (pasisakė 3 asmuo)
- Atsinaujinanti energija: saulė, vėjas (pasisakė 2 asmuo)
- Viešųjų erdvių gerinimas (pasisakė 1 asmuo)
- Naujos galimybės darbo vietų atsiradimui (pasisakė 1 asmuo)
- Įrengti paslaugų punktus (pasisakė 1 asmuo)
- Gyventojų saugumas (pasisakė 1 asmuo)
- Vietinės produkcijos perdirbimas (pasisakė 1 asmuo)
- Kaimo turizmo skatinimas (pasisakė 1 asmuo)
- ES parama (pasisakė 1 asmuo)
- Užimtumas seniems ir jauniems (pasisakė 1 asmuo)
- Verslas kiekviename kaime (pasisakė 1 asmuo)
- Atlyginimas - apie 1000 Eur
- NVO vienytūsi su bažnyčia ir verslininkais (pasisakė 1 asmuo)
- Kad klestėtų verslas, turizmas, ūkiai (pasisakė 1 asmuo)
- Kad visi būtų sveiki, laimingi ir šypsotūsi (pasisakė 1 asmuo)

Susitikimas su Sangrūdės seniūnijos atstovais

2015-02-05

Sangrūdės k.

Dalyvauja 39 asmenys.

Gyvenamosios vietovės privalumai:

- Gerai išvystytos viešosios paslaugos: mokykla, biblioteka, paštas, ambulatorija (pasisakė 10 asmenų)
- Gražus kraštovaizdis (pasisakė 3 asmenys)
- Geografinė padėtis (pasisakė 5 asmenys)
- Geras susisiekimasis su savivaldybės centru (pasisakė 4 asmenys)
- Puiki švietimo kokybė (pasisakė 2 asmenys)
- Moderni bažnyčia (pasisakė 2 asmenys)
- Vaikus į mokyklą veža autobusas (pasisakė 2 asmenys)
- Renovuota biblioteka (pasisakė 1 asmuo)
- Centralizuotai tiekiamas vanduo (pasisakė 1 asmuo)
- Galima bendradarbiauti su Lenkijos atstovais (pasisakė 2 asmenys)
- Seniūnijos gyventojams patogų tvarkyti dokumentus: žemės ūkio srityje, įvairios pažymos (pasisakė 1 asmuo)

Gyvenamosios vietovės trūkumai:

- Prasti keliai seniūnijos teritorijoje (pasisakė 10 žmonių)
- Reikia gerinti vandens kokybę (pasisakė 6 asmenys)
- Trūksta jaunimo užimtumo (pasisakė 4 asmenys)
- Trūksta darbo vietų (pasisakė 5 asmenys)
- Prasta infrastruktūra kaime: gatvių būklė, apšvietimas (pasisakė 3 asmenys)
- Trūksta paslaugų: kirpyklos, batsiuvio (pasisakė 2 asmenys)
- Trūksta kultūrinio gyvenimo (pasisakė 2 asmenys)
- Prastas interneto ryšys (pasisakė 1 asmuo)
- Sunku įsikurti jaunoms šeimoms (pasisakė 1 asmuo)

Iki 2023 metų gyvenamojoje vietovėje norėčiau šių pasikeitimų:

- Išvystyti infrastruktūrą: gatvių būklė, apšvietimas, nugriauti kleboniją, sutvarkyti pakrantę (pasisakė 29 asmenys)
- Vandens kokybes gerinimas (pasisakė 15 žmonių)
- Darbo vietų kūrimas (pasisakė 7 asmenys)
- Jaunimo užimtumas (pasisakė 7 asmenys)
- Didesnis paslaugų skaičius: parduotuvė, kirpykla, bankomatas, darželis (pasisakė 4 asmenys)
- Daugiau dėmesio iš valdžios gyventojams (pasisakė 1 asmuo)
- Parama verslui (pasisakė 1 asmuo)
- Įrengti stebėjimo kameras, saugumui užtikrinti (pasisakė 2 asmuo)
- Įrengti buitinių paslaugų įmonę (pasisakė 2 asmenys)
- Naujas maršrutas Lazdijai-Kalvarija per Mockavą (pasisakė 1 asmuo)
- Turizmo infrastruktūra (pasisakė 1 asmuo)
- Pakeisti aštuonbučio vamzdyną (pasisakė 1 asmuo)
- Nelaistyti vasarą daržų
- Nauji verslo projektai (pasisakė 1 asmuo)
- Įkurti parką, pasivaikščiavimo vietą, suoliukų, takelių, stadioną, kur visi galėtų praleisti laisvą laiką, pailsėti (pasisakė 1 asmuo)

Kalvarijos savivaldybės viešoji biblioteka vos sutalpino Kalvarijos seniūnijos aktyvistus, atvykusius į renginius, skirtus VPS rengimui

Aktyvumu dalyvaujant VPS rengime nenusileido ir Liubavo seniūnijos gyventojai

Akmenynų seniūnijos atstovai rinkdavosi Aistiškių kaimo bendruomenės patalpose

Visada darbingai nusiteikę buvo Sangrūdos seniūnijos atstovai. Savo nuomone apie gyvenimą Sangrūdos seniūnijoje išsakė ir vietos jaunimas

Konsultacijos dėl VPS prioritetų ir priemonių, finansinio ir įgyvendinimo planų vyko Sangrūdoje...

... Liubave...

...ir Akmenynuose

Kalvarijos VVG teritorijoje veikiančios nevyriausybines organizacijos

Eil. Nr.	Pavadinimas	Įsteigimo metai	Narių skaičius		Įgyvendinti iš VVG finansuoti vietos projektai					Įgyvendinti iš kitų šaltinių finansuoti projektai				
			2011 ⁷³	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
	Bendruomeninės organizacijos													
1.	Aistiškių kaimo bendruomenė	2003	42	54		1	3	2		1	1	1		
2.	Akmenynų kaimo bendruomenė	2009	25	54		1							1	
3.	Jurgežerių kaimo bendruomenė	2009	16	43		1								
4.	Jungėnų kaimo bendruomenė	2000	63	72			2			1	1	1	1	
5.	Jusevičių kaimo bendruomenė	2007	81	61										
6.	Kalvarijos bendruomenė	2003	70	50										
7.	Kvietkinės kaimo bendruomenė	2008	10	15				1			1	1		
8.	Visuomeninė organizacija Liubavo bendruomenė	2004	69	74				3					1	
9.	Mockavos kaimo bendruomenė	2002	14	15					1					
10.	Pagraužių kaimo bendruomenė	2003	...	...										
11.	Radiškės kaimo bendruomenė	2007	19	14								1		
12.	Reketijos kaimo bendruomenė	2003	9	7										
13.	Salaperaugio kaimo bendruomenė	2005	32	51	1	1	1	1	1		1	1		
14.	Sangrūdų kaimo bendruomenė	2002	15	25			1	1				1		
15.	Santakos kaimo bendruomenė	2008	30	30										
16.	Sūsninkų kaimo bendruomenė	2009	6	26					1					
17.	Trakiškių kaimo bendruomenė	2005	22	16										
18.	Brukų kaimo bendruomenė	2009	70	47										
19.	Tarprubežių bendruomenės centras	2005	64	56			1				2	2	2	
20.	Trakėnų kaimo bendruomenės centras	2007	72	76	1	1		2			1	1	1	
21.	Jonų kaimo bendruomenė	2012	4	18			1	3	1			1		
22.	Kreivukės bendruomenė	2010	...	...										
	Jaunimo organizacijos													
1.	Jaunimo asociacija „Tiltas į rytojų“	2012	3	3								1		
2.	Kalvarijos vaikų ir jaunimo klubas	2004	3	10					1				1	

⁷³ Jei organizacija įsteigta vėliau nei 2011 metais, grafoje įrašytas organizacijos narių skaičių pirmaisiais organizacijos įsteigimo metais

	„Arka“													
3.	Kalvarijos savivaldybės jaunimo organizacijų sąjunga „Apskritas stalas“	2012	3	3				1						
4.	Jungėnų jaunimo klubas „Siekime daugiau“	2014	12	12										
	Moterų organizacijos													
1.	Moters klubas „Šelmenta“	2004	10	25										
2.	Vyrų organizacijos													
1.	Medžiotojų klubas „Medžioklis“	2006	64	59										
2.	Kalvarijos savivaldybės medžiotojų klubas „Liubavas“	1996	75	75										
3.	Medžiotojų klubas „Šaltieji šaltiniai“	2013	5	5										
	Kitos NVO													
1.	Asociacija „Tapkim aktyviais“	2012	3	3			2							
2.	Arbata su citrina	2013	3	4										
3.	Kalvarijos literatų klubas „Rasa“	2004	20	10										
4.	Kalvarijos TAU	2011	150	150				1						
5.	Sūduvos motokroso klubas	2012	11	36			1	1						1
6.	Meno kūrėjų bendrija „Šešupė“	2004	23	15										
7.	Asociacija „Skambėjimas“ ⁷⁴	2015	...	...										
8.	Kalvarijos savivaldybės neįgaliųjų draugija	2000	600	400							2	2		
9.	Žvejų mėgėjų klubas „Orija“	2001	15	20										

Paaškinimai

... – negauta duomenų

Kalvarijos VVG projektų koordinatore
(Duomenis surinkusio asmens pareigos)

_____
(parašas)

Simona Bražinskaitė
(Vardas, pavardė)

⁷⁴ Asociacija duomenų rinkimo metu buvo steigimosi stadijoje, todėl duomenų apie narių skaičių negalėjo pateikti

Kalvarijos savivaldybės administracijos pateikti duomenys, naudoti atliekant Kalvarijos VVG teritorijos socialinės ir ekonominės situacijos analizę

1. Kaimai ir viensėdžiai (2015 m. duomenys)

Kalvarijos savivaldybėje yra 175 kaimai.

Akmenynų seniūnijoje iš viso seniūnijoje yra 20 kaimų. Iš jų didžiausi Akmenynai (271 gyventojas), Aistiškiai, (206), Girkantai (71). Seniūnijoje yra 74 viensėdžiai.

Kalvarijos seniūnijos teritorijoje yra 89 kaimai. Trylikoje kaimų nėra gyventojų. Daugiausiai gyventojų gyvena: Jungėnuose – 929, Jusevičiuose – 421, Mikalaukoje – 312, Sūslinkuose – 275, Brukuose – 269, Santakoje – 255, Tarprubežiuose – 220, Jonuose – 181, Trakėnuose – 163, Trakiškiuose – 161. Seniūnijoje yra 170 viensėdžių.

Liubavo seniūnijoje yra 32 kaimai. Seniūnijoje yra 122 viensėdžiai.

Sangrūdės seniūnijoje yra 34 kaimai ir gyvenvietės. Didesni iš jų – seniūnijos centras Sangrūda (417 gyventojų), Mockai (apie 300 gyventojų), Senosios Radiškės (apie 300 gyventojų). Seniūnijoje 181 viensėdis.

2. Gyventojų skaičius pagal gyvenamąsias vietas 2011 metais:

Gyventojų skaičius	Vyrai	Moterys	Gyvenantys viensėdžiuose (vieniemiuose)	Gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	Gyventys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų
Akmenynų seniūnija	376	425					
Iki 7 m.	38	32	21	49	-	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	48	53	22	79	-	-	-
14-29 (įskaitytinai)	72	73	32	113	-	-	-
30-39 (įskaitytinai)	102	100	23	179	-	-	-
40-64 (įskaitytinai)	90	95	78	107	-	-	-
65 ir vyresni	26	72	36	62	-	-	-
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)	2256	2289					
Iki 7 m.	152	132	11	116	157	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	183	164	27	155	165	-	-
14-29 (įskaitytinai)	551	488	15	515	509	-	-
30-39 (įskaitytinai)	308	263	10	272	289	-	-
40-64 (įskaitytinai)	803	737	71	735	734	-	-
65 ir vyresni	259	505	28	375	361	-	-
Liubavo sen.	416	472					
Iki 7 m.	31	33	5	27	32	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	39	39	13	20	45	-	-
14-29 (įskaitytinai)	91	86	31	44	102	-	-
30-39 (įskaitytinai)	98	111	13	78	118	-	-
40-64 (įskaitytinai)	96	84	36	61	83	-	-
65 ir vyresni	61	119	35	48	97	-	-

Sangrūdos seniūnija	737	826					
Iki 7 m.	38	50	18	22	48	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	62	73	27	35	73	-	-
14-29 (įskaitytinai)	213	177	49	129	212	-	-
30-39 (įskaitytinai)	91	77	25	41	102	-	-
40-64 (įskaitytinai)	232	228	35	171	254	-	-
65 ir vyresni	101	221	55	94	173	-	-
Kalvarijos VVG teritorija	3785	4012	716	3527	3554	-	-
Iki 7 m.	259	247	55	214	237	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	332	329	89	289	283	-	-
14-29 (įskaitytinai)	927	824	127	801	823	-	-
30-39 (įskaitytinai)	599	551	71	570	509	-	-
40-64 (įskaitytinai)	1221	1144	220	1074	1071	-	-
65 ir vyresni	447	917	154	579	631	-	-
Vyrai	-	-	307	1618	1860	-	-
Moterys	-	-	409	1909	1694	-	-

3. Gyventojų skaičius pagal gyvenamąsias vietas 2014 metais:

Gyventojų skaičius	Vyrai	Moterys	Gyvenantys viensėdžiuose (vieniemiuose)	Gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	Gyventys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų
Akmenynų seniūnija	357	400					
Iki 7 m.	38	28	22	44	-	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	42	46	19	69	-	-	-
14-29 (įskaitytinai)	65	56	49	72	-	-	-
30-39 (įskaitytinai)	96	103	15	184	-	-	-
40-64 (įskaitytinai)	92	103	74	121	-	-	-
65 ir vyresni	24	64	30	58	-	-	-
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)	2327	2361					
Iki 7 m.	157	137	13	120	161	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	189	169	28	160	170	-	-
14-29 (įskaitytinai)	568	503	15	531	525	-	-
30-39 (įskaitytinai)	318	271	11	280	298	-	-
40-64 (įskaitytinai)	828	760	74	758	756	-	-
65 ir vyresni	267	521	29	387	372	-	-
Liubavo sen.	347	395					
Iki 7 m.	29	35	2	39	23	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	31	33	5	27	32	-	-
14-29 (įskaitytinai)	39	38	13	20	44	-	-
30-39 (įskaitytinai)	91	86	31	44	102	-	-
40-64 (įskaitytinai)	96	84	36	61	83	-	-
65 ir vyresni	61	119	35	58	87	-	-
Sangrūdos seniūnija	712	763					
Iki 7 m.	48	37	17	21	47	-	-

7-13 m. (įskaitytinai)	54	60	19	27	68	-	-
14-29 (įskaitytinai)	209	168	46	124	207	-	-
30-39 (įskaitytinai)	83	69	22	35	95	-	-
40-64 (įskaitytinai)	223	218	28	163	250	-	-
65 ir vyresni	95	211	49	89	168	-	-
Kalvarijos VVG teritorija	3743	3919					
Iki 7 m.	272	237	54	224	231	-	-
7-13 m. (įskaitytinai)	316	308	71	283	270	-	-
14-29 (įskaitytinai)	881	765	123	747	776	-	-
30-39 (įskaitytinai)	588	529	79	543	495	-	-
40-64 (įskaitytinai)	1239	1165	212	1103	1089	-	-
65 ir vyresni	447	915	143	592	627	-	-
Vyrai	-	-	286	1574	1883	-	-
Moterys	-	-	396	1676	1847	-	-

4. Gyventojų pasiskirstymas pagal tautybę (jeigu turite tokius duomenis) už 2011 ir 2014 m. Duomenų nėra

5. Gimusieji

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Akmenynų sen.	11	12	12	10
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)	51	39	30	44
Liubavo sen.	10	10	6	11
Sangrūdų sen.	15	26	9	12

5. Mirusieji

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Akmenynų sen.	5	7	10	11
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)	74	53	52	55
Liubavo sen.	16	13	11	18
Sangrūdų sen.	25	27	21	21

7. Socialinės pašalpos

	2011 m.	2014 m.
Akmenynų sen.		
Gavėjų skaičius	241	140
Išlaidos, litais	509,7	356,8
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)		
Gavėjų skaičius	560	390
Išlaidos, litais	1184,4	868,5
Liubavo sen.		
Gavėjų skaičius	250	140
Išlaidos, litais	528,7	356,8
Sangrūdų sen.		
Gavėjų skaičius	200	200
Išlaidos, litais	613,4	445,4

8. Socialinės rizikos šeimos metų pabaigoje

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Akmenynų sen.				
Socialinės rizikos šeimų skaičius	3	4	4	3
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	9	12	12	7
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)				
Socialinės rizikos šeimų skaičius	21	20	24	19

Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	70	62	73	62
Liubavo sen.				
Socialinės rizikos šeimų skaičius	7	7	7	7
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	24	24	24	22
Sangrūdų sen.				
Socialinės rizikos šeimų skaičius	9	11	15	11
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	29	36	43	35
Iš viso VVG teritorijoje				
Socialinės rizikos šeimų skaičius	40	42	50	40
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	132	134	152	126

8.1. Socialinės rizikos šeimos pagal gyvenamąsias vietas 2011 m.

	Gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	Gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus)	Gyventys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų
Kalvarijos sav. (išskyrus Kalvarijos miestą)					
Socialinės rizikos šeimų skaičius	8	13	19	0	0
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	29	41	62	0	0

8.2. Socialinės rizikos šeimos pagal gyvenamąsias vietas 2014 m.

	Gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	Gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus)	Gyventys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	Gyventys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų
Kalvarijos sav. (išskyrus Kalvarijos miestą)					
Socialinės rizikos šeimų skaičius	7	15	18	0	0
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	22	29	75	0	0

8.3. Socialinės rizikos šeimų skaičius, kuriose auga vaikai:

	2011 m.	2014 m.
Kalvarijos sav. (išskyrus Kalvarijos miestą)		
Socialinės rizikos šeimų skaičius, kuriose auga vaikai iki 7 m.	28	33
Socialinės rizikos šeimų skaičius, kuriose auga 7-13 m. vaikai (įskaitytinai)	32	28

9. Socialinių paslaugų namuose gavėjai

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Akmenynų sen.				
Pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavę	-	0	0	1

asmenys				
Pagalbos (globos) pinigų gavėjai	-	-	-	-
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)				
Pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavę asmenys	-	2	2	3
Pagalbos (globos) pinigų gavėjai	-	-	-	-
Liubavo sen.				
Pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavę asmenys	-	2	2	2
Pagalbos (globos) pinigų gavėjai	-	-	-	-
Sangrūdų sen.				
Pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavę asmenys	-	0	0	-
Pagalbos (globos) pinigų gavėjai	-	-	-	-

10. Asmenys (šeimoms), buvę sąrašuose socialiniam būstui nuomoti

	2011 m.	2014 m.
Akmenynų sen.		
Iš viso pagal sąrašus	4	7
Jaunos šeimos	-	4
Našlaičiai ir likę be tėvų globos asmenys	-	-
Neįgalūs asmenys (šeimos)	-	-
Bendrasis sąrašas (nepatekę į kitus sąrašus)	3	3
Socialinio būsto nuomininkai, turintys teisę į būsto sąlygų pagerinimą	-	-
Šeimos, auginančios tris ar daugiau vaikų (įvaikių)	1	-
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)		
Iš viso pagal sąrašus	48	52
Jaunos šeimos	16	23
Našlaičiai ir likę be tėvų globos asmenys	-	-
Neįgalūs asmenys (šeimos)	8	5
Bendrasis sąrašas (nepatekę į kitus sąrašus)	20	20
Socialinio būsto nuomininkai, turintys teisę į būsto sąlygų pagerinimą	1	1
Šeimos, auginančios tris ar daugiau vaikų (įvaikių)	3	3
Liubavo sen.		
Iš viso pagal sąrašus	4	8
Jaunos šeimos	2	6
Našlaičiai ir likę be tėvų globos asmenys	-	-
Neįgalūs asmenys (šeimos)	-	-
Bendrasis sąrašas (nepatekę į kitus sąrašus)	-	2
Socialinio būsto nuomininkai, turintys teisę į būsto sąlygų pagerinimą	-	-
Šeimos, auginančios tris ar daugiau vaikų (įvaikių)	2	-
Sangrūdų sen.		
Iš viso pagal sąrašus	7	15
Jaunos šeimos	3	8
Našlaičiai ir likę be tėvų globos asmenys	-	1
Neįgalūs asmenys (šeimos)	2	2
Bendrasis sąrašas (nepatekę į kitus sąrašus)	1	4
Socialinio būsto nuomininkai, turintys teisę į būsto sąlygų pagerinimą	-	-

Šeimos, auginančios tris ar daugiau vaikų (įvaikių)	1	-
---	---	---

11. Socialinę atskirtį patiriantys gyventojai

	2011 m.	2014 m.
Akmenynų sen.		
Neįgalūs asmenys		
Vieniši asmenys, kuriems reikalinga socialinė rūpyba ar globa	-	1
Sergantys priklausomybės ligomis	-	-
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)		
Neįgalūs asmenys	-	-
Vieniši asmenys, kuriems reikalinga socialinė rūpyba ar globa	-	3
Sergantys priklausomybės ligomis	-	-
Liubavo sen.		
Neįgalūs asmenys	-	-
Vieniši asmenys, kuriems reikalinga socialinė rūpyba ar globa	-	1
Sergantys priklausomybės ligomis	-	-
Sangrūdų sen.		
Neįgalūs asmenys	-	-
Vieniši asmenys, kuriems reikalinga socialinė rūpyba ar globa	-	1
Sergantys priklausomybės ligomis	-	-

12. Skurdą patiriantys gyventojai pagal gyvenamąsias vietas

	Gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	Gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus ...)	Gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	Gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	Gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų
Pagėgių savivaldybė (išskyrus Pagėgių miestą)					
Skurdą patiriančių asmenų skaičius 2011 m.	0	766	1512	0	0
Skurdą patiriančių asmenų skaičius 2014 m.	0	433	1025	0	0

13. Kalvarijos savivaldybės administracijos įgyvendinti projektai, kurių naudos gavėjai – Kalvarijos sav. kaimiškosios teritorijos gyventojai

Projekto pavadinimas	Įgyvendinto projekto vertė, Lt/Eur	Kas atlikta įgyvendinant projektą
2008 m.		
2005/148 Lietuvos ir Lenkijos pasienio regionų turizmo saugumo infrastruktūros plėtra	12 100,00/3 504,40	Ženklinimas, žemėlapiai
2010 m.		
Aistiškių vandens tiekimo sistemos atnaujinimas	57 000,00/16 508,34	Įrengtas vandens gręžinys
Kalvarijos savivaldybės ilgalaikio strateginio plėtros plano atnaujinimas ir strateginio veiklos plano parengimas	190 100,00/55 056,77	Parengtas strateginis planas
2011 m.		
Kalvarijos savivaldybės Akmenynų pagrindinės mokyklos pastato rekonstrukcija	528 400,00/153 035,22	Pakeista stogas, langai, šildymo sistema, apšiltintos

		pastato sienos
Kalvarijos savivaldybės Sangrūdos pagrindinės mokyklos pastato rekonstrukcija	1 376 000,00/398 571,14	Pakeista stogas, langai, šildymo sistema, apšiltintos pastato sienos
Kalvarijos savivaldybės Liubavo pagrindinės mokyklos pastato rekonstrukcija	477 000,00/138 148,74	Pakeista stogas, langai, šildymo sistema, apšiltintos pastato sienos
Kultūriniai mainai: Žalgirio mūšio istorija ir dabartis	230 400,00/66 728,45	Suorganizuota miesto šventė
2012 m.		
Kalvarijos savivaldybės vaikų laikinosios globos namų rekonstrukcija	292 000,00/84 569,04	Pakeistas stogas, langai, apšiltintas pastatas
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato rekonstrukcija Sangrūdos kaime	172 000,00/49 814,64	Pakeisti langai, dalis stogo, atnaujinta šildymo sistema
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato rekonstrukcija Brukų kaime	258 000,00/74 721,96	Pakeistas stogas, langai, durys
Bažnyčios kapitalinis remontas Liubavo kaime	141 600,00/41 010,20	Renovuota bažnyčia
Bažnyčios kapitalinis remontas Sangrūdos kaime	97 900,00/28 353,80	Įrengtas bažnyčios rūšys
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato rekonstrukcija Trakiškių kaime	181 000,00/52 421,22	Pakeistas stogas, langai
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato rekonstrukcija Salaperaugio kaime	151 500,00/43 877,43	Pakeistas stogas, langai, židinis
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato rekonstrukcija Jusevičių kaime	203 000,00/58 792,86	Pakeistas stogas, langai
2013 m.		
Jungėnų kultūros namų pastato renovacija ir aplinkos gerbūvio sutvarkymas	2 243 200/649 675,62	Renovuotas pastatas, sutvarkyta aplika
Pastato Akmenynų seniūnijoje renovacija, pritaikymas bendruomenės reikmėms ir aplinkos sutvarkymas	2 452 039,24/710 159,65	Renovuotas ir įrengtas pastatas, sutvarkyta aplinka
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato rekonstrukcija Aistiškių kaime	245 600,00/71 130,67	Įrengta mansarda
Trakėnų kaimo bendruomenės pastato rekonstrukcija“ (VVG)	457 000,00/132 356,35	Pakeistas stogas, langai, sutvarkyta vidaus patalpos
Universalaus daugiafunkcio centro steigimas Kalvarijos savivaldybėje	758 926,17/219 800,21	Renovuotas ir įrengtas pastatas
2014 m.		
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato atnaujinimas Senosios Radiškės kaime (VVG)	366 300,00/106087,81	Pakeistas stogas, langai, apšiltintas pastatas, sutvarkyta šildymo sistema
Bažnyčios ir jai priklausančių statinių nekilnojamojo turto pagerinimas Kamšų kaime (VVG)	460 000,00/133 225,20	Renovuota bažnyčia
Kalvarijos savivaldybės vaikų laikinosios globos namų patalpų rekonstrukcija ir pritaikymas bendruomenės reikmėms	216 900,00/62 818,58	Įrengtos palėpės, pakeistas stogas
Liubavo seniūnijos administracinio pastato atnaujinimas (VVG)	405 700,00/117498,84	Pakeistas stogas, langai, apšiltintas pastatas, atnaujinta šildymo sistema
Liubavo bendruomenės namų remontas (VVG)	394 700,00/114 313,02	Įrengtas antras aukštas
Automatizuotos gatvių apšvietimo valdymo ir apskaitos sistemos diegimas kaimiškosiuose gyvenamosiose vietovėse (VVG)	204 800,00/59 314,18	Įrengtas apšvietimas
Sangrūdos seniūnijos administracinio pastato	287 700,00/83 323,68	Pakeistas stogas, langai,

rekonstrukcija		apšiltintas pastatas, atnaujinta šildymo sistema
Bendruomenės reikmėms naudojamo pastato atnaujinimas Sūsniukų kaime	148 100,00/42 892,72	Pakeistas stogas, langai, durys, sutvarkyta WC
„Sangrūdų ambulatorijos pastato atnaujinimas (modernizavimas)“	357 900,00/103 655,00	Apšiltintas pastatas, pakeisti langai
Globos namų perplanavimas ir priestato statyba Alyvų g. 1, Sangrūdų k., Kalvarijos sav.	1 932 528,12/559 698,83	Pastatytas naujas priestatas, įrengtas pastato vidus, sumontuoti baldai
Akmenynų seniūnijos administracinio pastato atnaujinimas (VVG)	136 494,05/39 531,41	Pakeistas stogas, langai, šilumos trasa.
„Bendrojo plano koregavimas ir detaliųjų bei specialiųjų planų parengimas“	215 900/ 62528,96	Pakoreguotas bendrasis ir parengti specialieji planai
„Kalvarijos savivaldybės specialiojo plano bei bendrojo ir detaliųjų planų parengimas“	115900/33566,96	Rengiami specialūs ir detalieji planai
Iš viso:	15767687,58/4566637,97	

14. Informacija apie rajoninės, vietinės reikšmės kelius

Vietinės reikšmės kelių ir gatvių dangos				
(Akmenynų seniūnija)				
Seniūnija	Dangos tipas	Ilgis (km)	Iš jo	
			keliuose (km)	gatvėse (km)
Akmenynų	asfaltas	3,734	1,648	2,086
Akmenynų	gruntas	6,896	6,896	
Akmenynų	žvyras	34,816	34,352	0,464
Iš viso:		45,446	42,896	2,550
(Kalvarijos seniūnija)				
Seniūnija	Dangos tipas	Ilgis (km)	Iš jo	
			keliuose (km)	gatvėse (km)
Kalvarijos	asfaltas	44,678	16,667	28,011
Kalvarijos	cementbetonis	0,390		0,390
Kalvarijos	grindinys	0,163		0,163
Kalvarijos	gruntas	34,150	34,055	0,095
Kalvarijos	plytelės	0,022		0,022
Kalvarijos	žvyras	155,260	147,713	7,547
Iš viso:		234,663	198,435	36,228
(Liubavo seniūnija)				
Seniūnija	Dangos tipas	Ilgis (km)	Iš jo	
			keliuose (km)	gatvėse (km)
Liubavo	asfaltas	5,770	3,672	2,098
Liubavo	gruntas	13,598	13,498	0,100
Liubavo	žvyras	54,791	53,132	1,659
Iš viso:		74,159	70,302	3,857
(Sangrūdų seniūnija)				

Seniūnija	Dangos tipas	Ilgis (km)	Iš jo	
			keliuose (km)	gatvėse (km)
Sangrūdos	asfaltas	5,004	2,462	2,542
Sangrūdos	gruntas	2,020	2,020	
Sangrūdos	žvyras	84,088	81,856	2,232
Iš viso:		91,112	86,338	4,774
	Dangos tipas	Ilgis (km)		
	asfaltas	59,186		
	cementbetonis	0,390		
	grandinys	0,163		
	gruntas	56,664		
	plytelės	0,022		
	žvyras	328,955		
	Iš viso:	445,380		

15. Komunalinis ūkis

1) vandens tiekimo sistema. Kalvarijos savivaldybės gyventojams vandenį tiekia UAB „Kalvarijos komunalininkas“. Yra 13 vandeviečių, 15 gręžinių. Šiuo metu iš Kalvarijos savivaldybėje esančių gręžinių išgaunamas požeminis vanduo neatitinka geriamojo vandens kokybės (HN 24:2003) parametrų pagal geležį, amonį, spalvą ir drumstumą. Centralizuotai tiekiamo vandens paslaugomis naudojasi apie 400 gyventojų. Yra vykdomas projektas „Vandens tiekiamo irnuotekų tvarkymo infrastruktūros renovavimas ir plėtra Kalvarijos savivaldybėje (Kalvarijoje, Jungėjuose, Mikalaukoje, ir Jusevičiuose)“. Pagal šį projektą buvo nutiesti nuotekų tinklai Kalvarijoje, Jungėjuose, Mikalaukoje ir Jusevičiuose, vandentiekio tinklai Kalvarijoje. Pastatyta Jusevičiuose nuotekų valykla ir rekonstruota Kalvarijos nuotekų valykla.

2) nuotekų būklė. Kalvarijos savivaldybėje yra 2 nuotekų valyklos: Kalvarijoje ir Jusevičiuose. Jose išvalytos nuotekos atitinka išvalytų nuotekų reikalaujamus rodiklius. Centralizuotai tiekiamomis nuotekų paslaugomis Kalvarijos savivaldybėje naudojasi apie 3400 gyventojų. 2014 metais buvo nutiesti nauji nuotekų tinklai Kalvarijoje, Jungėjuose, Mikalaukoje, Jusevičiuose.

3) Informacija apie atliekų tvarkymo sistemą savivaldybėje. Kalvarijos savivaldybėje veikia regioninė šiukšlių tvarkymo sistema, kurią administruoja Marijampolės Apskritis Atliekų Tvarkymo Centras (MAATC).

16. Ūkininkaujančiųjų skaičius

	2011 m.	2014 m.
Akmenynų sen.		
Visi ūkiai	103	100
Iki 5 ha (įskaitytinai)	57	55
6-20 ha (įskaitytinai)	23	23
21-50 ha (įskaitytinai)	19	18
51-100 ha (įskaitytinai)	3	2
Daugiau nei 101 ha	1	2
Kalvarijos sen.		
Visi ūkiai	797	785
Iki 5 ha (įskaitytinai)	423	418
6-20 ha (įskaitytinai)	186	184
21-50 ha (įskaitytinai)	159	158
51-100 ha (įskaitytinai)	12	15
Daugiau nei 101 ha	17	19
Liubavo sen.		

Visi ūkiai	204	219
Iki 5 ha (įskaitytinai)	50	120
6-20 ha (įskaitytinai)	101	50
21-50 ha (įskaitytinai)	50	30
51-100 ha (įskaitytinai)	3	12
Daugiau nei 101 ha	-	7
Sangrūdų sen.		
Visi ūkiai	302	295
Iki 5 ha (įskaitytinai)	168	162
6-20 ha (įskaitytinai)	66	67
21-50 ha (įskaitytinai)	40	41
51-100 ha (įskaitytinai)	24	20
Daugiau nei 101 ha	4	5

17. Ūkininkų ir šeimos ūkiai

	2011 m.	2014 m.
Akmenynų sen.		
Ūkių skaičius	82	84
Vidutinis ūkio dydis, ha	8.00	8.01
Žemės ūkio darbuotojų skaičius	98	100
Kalvarijos sen.		
Ūkių skaičius	664	656
Vidutinis ūkio dydis, ha	8.67	8.67
Žemės ūkio darbuotojų skaičius	782	781
Liubavo sen.		
Ūkių skaičius	204	183
Vidutinis ūkio dydis, ha	7.00	7.00
Žemės ūkio darbuotojų skaičius	350	218
Sangrūdų sen.		
Ūkių skaičius	242	246
Vidutinis ūkio dydis, ha	8.00	8.00
Žemės ūkio darbuotojų skaičius	289	293

18. Ūkininkaujančiųjų specializacija

	2011 m.	2014 m.
Akmenynų sen.	82	84
Augininkystės ūkiai	2	2
Gyvulininkystės ūkiai	2	1
Mišrūs ūkiai	78	81
Ekologiškai ūkininkaujantys	-	-
Užsiimantys žemės ūkio produktų perdirbimu ir realizavimu	3	3
Kalvarijos sen.	664	656
Augininkystės ūkiai	50	47
Gyvulininkystės ūkiai	-	-
Mišrūs ūkiai	585	580
Ekologiškai ūkininkaujantys	4	4
Užsiimantys žemės ūkio produktų perdirbimu ir realizavimu	25	25
Liubavo sen.	204	183
Augininkystės ūkiai	9	8
Gyvulininkystės ūkiai	30	28
Mišrūs ūkiai	161	143
Ekologiškai ūkininkaujantys	3	3
Užsiimantys žemės ūkio produktų perdirbimu ir	1	1

realizavimu		
Sangrūdų sen.	252	246
Augalininkystės ūkiai	8	8
Gyvulininkystės ūkiai	36	33
Mišrūs ūkiai	204	202
Ekologiškai ūkininkaujantys	1	-
Užsiimantys žemės ūkio produktų perdirbimu ir realizavimu	3	3

19. Švietimo įstaigos, veikiančios Kalvarijos VVG teritorijoje

	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Bendrojo ugdymo mokyklos	8	8	8	8	8
Akmenynų sen.					
Bendrojo ugdymo mokyklų skaičius	1	1	1	1	1
Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai	103	105	111	98	115
Kalvarijos sen. (išskyrus Kalvarijos miestą)					
Bendrojo ugdymo mokyklų skaičius	3	3	3	3	3
Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai	368	336	298	281	253
Liubavo sen.					
Bendrojo ugdymo mokyklų skaičius	1	1	1	1	1
Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai	89	84	84	85	87
Sangrūdų sen.					
Bendrojo ugdymo mokyklų skaičius	1	1	1	1	1
Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai	235	227	220	210	205
Iš viso VVG teritorijoje					
Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai		752			660

20. Kalvarijos mieste veikiančios bendrojo ugdymo įstaigos

	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Bendrojo ugdymo mokyklų skaičius	2	2	2	2	2
Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai	1163	1116	1053	970	913

Kalvarijoje veikiančias ikimokyklinio ugdymo įstaigas (darželį „Žilvitis“) lanko 46 vaikai iš kaimo vietovių.

Daugiafunkciniai centrai: 2014 metais atsidarė Kalvarijos sav. Akmenynų pagrindinės mokyklos Aistiškių Universalus Daugiafunkcinis Centras.

21. Kitos socialinės paslaugos Kalvarijos savivaldybėje. Kalvarijos globos ir užimtumo centras yra mišrių socialinių paslaugų įstaiga, kurią sudaro trys padaliniai: Socialinės globos namai, Pagalbos namuose tarnyba, Dienos globos namai, Kalvarijos savivaldybės vaikų laikinosios globos namai, Kalvarijos savivaldybės neįgaliųjų draugija, Vilkaviškio vyskupijos Caritas Kalvarijos vaikų dienos centras „Žiniukas“, Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Kalvarijos viltis“.

1 lentelė. Užimti gyventojai pagal ekonominės veiklos rūšis, 2011 m.⁷⁵

	Kalvarijos savivaldybėje	Marijampolės apskirtyje	Lietuvoje
Iš viso:	3496	52862	1175447
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	549	5920	68830
Pramonė	765	10577	209097
Statyba	158	2944	78975
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	519	8956	205590
Transportas ir saugojimas	334	4063	86779
Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	79	996	32336
Informacija ir ryšiai	13	449	24362
Draudimo veikla	26	565	19291
Nekilnojamojo turto operacijos	16	282	13294
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	37	983	46918
Administracinė ir aptarnavimo veikla	48	1135	35919
Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	246	3903	76539
Švietimas	346	6233	130619
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	243	3595	87935
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	50	672	20767
Kita veikla***	47	948	23719
Nenurodė	20	641	14477

*** Kita aptarnavimo veikla; namų ūkių, samdančių darbininkus, veikla; namų ūkių veikla, susijusi su savoms reikmėms tenkinti skirtų nediferencijuojamų gaminių gamyba ir paslaugų teikimu; ekstrateritorinių organizacijų ir įstaigų veikla.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos 2011 metų gyventojų ir būstų surašymo duomenys. Duomenys apima ir Kalvarijos miestą. Lietuvos statistikos departamentas nekaupia duomenų apie užimtuosius pagal ekonomines veiklas už vėlesnį laikotarpį.

Atsinaujinančius energijos šaltinius naudojantys subjektai Kalvarijos VVG teritorijoje

Eil. Nr.	Jėgainės pavadinimas	Adresas	Savininkas	Instaliuota galia MW_{elektra}	Veiklos pradžia
1.	UAB „Saudara“ vėjo elektrinė	Jonų k., Kalvarijos sen.	UAB „Saudara“	0.25000	2008-07-03
2.	Zovodos VE	Zovodos k., Sangrūdų sen.,	UAB „Juodlita“	0.25000	2008-07-03
3.	UAB „Jėgainių parkas“	Mikalaukos k., Kalvarijos sen.	UAB „Jėgainių parkas“	0.22500	2011-12-30
4.	UAB „Vejinta“	Mikalaukos k., Kalvarijos sen.	UAB „Vejinta“	0.22500	2011-12-30
5.	UAB „Vejerga“	Mikalaukos k., Kalvarijos sen.	UAB „Vejerga“	0.22500	2011-12-30
6.	ZPG-1	Sūsniškų k., Kalvarijos sen.	Zigmantas Petras Gelumauskas	0.25000	2011-12-29
7.	Cyrailės VE	Cyrailės k., Sangrūdų sen.	UAB „Navko“	0.22500	2012-02-14
8.	UAB „Kamris“ vėjo elektrinė	Girkantų k., Akmenynų sen.	UAB „Kamris“	0.2500	2013-05-01
9.	UAB „Regera“ Kazlavo saulės elektrinė	Kazlavo k., Liubavo sen.	UAB „Regera“	0.09898	2012-11-14
10.	UAB „Nostrada“ saulės elektrinė	Kazlavo k., Liubavo sen.	UAB „Nostrada“	0.02989	2013-01-22
11.	UAB „Findėja“ saulės elektrinė	Kazlavo k., Liubavo sen.	UAB „Findėja“	0.02989	2013-01-22
12.	UAB „Igrita“ saulės elektrinė	Kazlavo k., Liubavo sen.,	UAB „Igrita“	0.02989	2013-01-28
13.	UAB „Kamris“ vėjo elektrinė	Girkantų k., Akmenynų sen.	UAB „Kamris“	0.25000	2013-04-17
14.	GR INVEST VE-1	Būdviečių k., Akmenynų sen.,	UAB „GR INVEST“	0.25000	2014-01-30
Iš viso:				2.58865	-

Duomenų šaltinis: <http://www.avei.lt/lt/component/energy/?task=map>